8

Türkçe
Edebiyat

ÖNCEKİ ÇAĞIN AKŞAMÜSTÜ • Ömer F. Oyal

625

Önceki Çağın Akşamüstü

ÖMER F. OYAL

AYRINTI

Türkçe Edebiyat Dizisi

ÖMER F. OYAL

1959 yılında İstanbul'da doğdu. 1982'de Boğaziçi Üniversitesi İşletme Yöneticiliği'ni bitirdi. *Yeni Olgu*, *Söz*, *Gelecek*, *Radikal Kitap*, *Insight Turkey*, *Mesele* gibi çeşitli dergilerde yazıları çıktı. İlk romanı *Sürgün Ruhun Rüya Defteri* 2006'da (Literatür Yayınları), *Gecelerin En Güzeli* 2007'de (Literatür Yayınları) basıldı. Halen Orta Asya-Kafkasya Raportörlüğü yapıyor ve İstanbul'da yaşıyor.

Ayrıntı: 625
Türkçe Edebiyat Dizisi: 8

Önceki Çağın Akşamüstü
Ömer F. Oyal

Son Okuma
Hüseyin Kıran

© 2011, Ömer F. Oyal

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Kapak Fotoğrafı
Steven Weinberg/NonStock
Getty Images Turkey

Dizgi
Esin Tapan Yetiş

Baskı
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No.: 244 Topkapı/İst.
Tel.: (0212) 612 31 85
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım 2012
Baskı Adedi 2000

ISBN 978-975-539-652-1
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

Ömer F. Oyal

Önceki Çağın Akşamüstü

Güneş İnerken

Güneş hafifmeşrep adımlarla gezinen alacalı bulutların ardına inerken denizi, karşı kıyıdaki kubbeleri ve gemileri inatçı bir eski zaman rüyasına boyuyor. Bir anlığına kırmızı bir mürekkep damlasının şehre aktığını sanıyorum ama nafile. Çay bahçesi sakin. Güneş gidiverdiğinde havanın aniden serinleyeceğini düşünsem de acele etmiyorum. Bardağın içinde hızla soğuyan çay ışığın kırılmasıyla adını bilemediğim bir renge dönüşüyor. Ağaçların yaprakları henüz solmaya başlamadılar ama tedirginlikleştikleri belli. Pek fazla bir ömürleri kalmadığının, aniden solup yerlerde sürünmeye başlayıveceklerinin kendileri de farkındalar. Hatta bir iki tanesinde ilk belirtiler görülmeye başlamış bile. Ama olsun, sonbahar ve ufuktaki morla karışan kızıllık kırık bir iyimserliğe sürüklüyor insanı. Ufuktaki kuş sürüsünü seçebiliyorum yine de. Nereye gittiklerini ancak

birkaç tanesi biliyordur diyorum. Diğerleri sarsak salınımlarla onları izliyor. Güneye göçüyor olmalılar. Kimileri durmaksızın konuşuyordur. Kuş gevezeliği ve kuş suskunluğu. Hüthüt ağırlaşmış gözlerini ufuk çizgisinden ve yeni belirmeye başlayan solgun yıldızlardan ayırmadan bıkkınca kanat çırpıyor. Tüm bezginliğine rağmen umutsuz da sayılmaz. Kuşların gerçekten de bir padişaha ihtiyaçları olabilir mi? Çayımdan bir yudum daha alıyorum. Bu kez acı geliyor, midem yanıyor, bir yaprak giderek sararıyor, Hüthüt peşindekilere kulak asmaksızın ileriye bakıyor, zaman dönüyor. Ceyda'yı gördüğüm günün diğerlerinden hiç de farklı olmadığını düşünüyorum.

Birinci Bölüm

Akşamüzeri hiçbir şeyden haberim yoktu. İçimde garip, eskimiş bir kavrukluk. Yine de çarpık bir anımsama bu. Çarpılmış anımsamalar da gerçektir. İnsanoğlunun yeni binyılı çılgınca kutladığı günlerin birkaç hafta sonrası olmasına rağmen her ayın son günlerinde yaşanan akşamüzerlerinden farksızdı her şey. Binanın kirli camlarından dışarıyı seyrediyor ve yüzyılımızın, bizim yüzyılımızın gerçekten de geçip geçmediğini düşünüyordum. Bizim çağımızın geçip geçmediğini. Beklenen büyük bilgisayar kıyameti ucuz atlatılmış ve bu aykırı gezegendeki varlığımıza yeni bir çentik daha atılmıştı. Televizyondan izlediğim kadarıyla dünya havai fişeklerin abartılı ışıltısı altında solgunlaşmıştı. Tüm kentlerin tüm büyük meydanlarındaki coşku gökyüzünde patlayarak yayılan dev palmiye dal-

larının ister istemez yarattığı zoraki sevinçle doruğa ulaşmış olmalıydı. İnsanların yeni yüzyıldan umutvar bir beklenileri var mıydı gerçekten? Hiç değilse birkaç haftalığına ümit sahibi olmakta bir sakınca olmadığını düşünmüştüm o an. Yılbaşı gecesini de düşündüm. Hatırlıyorum. İki kez çarpılma. Yılbaşı gecesi İzmit'i harap eden deprem sonrası çadırkentteki uyduruk antenle başkalarının yeni yüzyıla nasıl girdiğini görmeye çalışırken her şey ne kadar da kof geliyordu. Soğukta yakılan ateşlerin başında ısınmaya çalışanlar televizyon ekranındaki pek de net olmayan sevinç görüntülerinin, coşkunun ardındaki esas dünyanın hakikati üzerine daha sağlam verilere sahiptiler. En azından ben öyle düşünüyordum. Etrafta Noel Baba da gözükmüyordu. Hem Noel Baba'nın deprem barakasına ya da çadıra girdiği nerede görülmüş. Çadırkent koyu bir solgunluğun içine gömülmüş gibiydi ve soğukla birlikte daha bir yoğunlaşan karanlık, ıslaklık ve çamurlu yollarla, harap binalarla kol kolaydı. Orada o an yeni yüzyıldan bir şeyler ummak öylesine olanaksızdı ki, umut kelimesi neredeyse ayıp ve uygunsuz kaçıyordu. Yılbaşı nedeniyle dağıtılan diğer günlere oranla daha bir dolgun olan karavana dahi bir sevinç anlamına gelmiyordu. Kişi ayağının altındaki toprağa bir kez güvenini yitirdi mi gelecek de anlamını yitirir. Orada olmamıza rağmen çadırkenttekilerin iç dünyasını anlayabilmek hiç de kolay değildi. En nihayetinde çeşitli yardım kampanyalarının bir halkası olarak yılbaşını orada onlarla geçirmenin bir dayanışma olacağını düşünmüştük. Zaten ben sürekli orada bulunan partililerden de değildim. Üçüncü kez bölgeye geliyordum ve bu zoraki eğlence gecesi buradaki sefaletin acımasızlığında çok daha ağırlaşmıştı. Hiç değilse bu kez yılbaşını sahte bir coşkunlukla karşılamadığım için memnundum ama depremzedeler bu farklılıktan haliyle hiç de hoşnut sayılmazlardı. Hakikat illa ki sefaletin olduğu yerde değildir. Başkalarının felaketlerini paylaşma çabasında hep oturmamış bir şeyler, hep bir iğretilik olduğunu düşünüyordum. Orada, o ateşin başında diğerleriyle birlikte üşümek acıyı azaltmasa da en azından görünüşte bir anlığına unutturabiliyordu. Mamafih birkaç yıl sonra deprem yaşamından normal bir yaşantıya geçildiğinde ne Hüseyin'in ne Kasım Efendi'nin ne de Nihat'ın bizi tanıyıp tanımayacakları her zaman

olduğu gibi şüpheliydi. Muhtemelen daha önce pek çok kez olduğu gibi unutuluveren garip insanlar olarak kalacaktık. Başkalarıyla birlikte üşümek, başkalarının zamanı geldiğinde sizinle birlikte üşümek isteyeceği anlamına gelmez. Yine de şikâyetçi değildim. Kimse bir tohum tanesinden ileriye dönük bir garanti bekleyemez. Heinz'ın 1900 yılına girilen geceyi nasıl yaşadığını hayal etmeye çalıştım. *Ceviz ağacı kaplamalı kocaman duvar saati oniki kez vurduğunda henüz ilkgençliğine adım atmış birinin yüzündeki sevinci hayal etmek ne de olsa hoştur. Tüm salonun hâkimi olan ağır duvar saatinin gölgesindeki uzun masanın etrafında toplanmış aile fertleri epeyce ısınmış evin içinde gözlerini saatin kadranına dikmiş, kapısı aralanan yeni dönemin ardındaki harikaları tahmin etmekle meşguller. Kadınlardan biri piyanonun başında neşeli bir lied çalma çabasında. Heinz ise yeni çağdan çok çamın altında ışıldayarak gizemli sevinçler vaad eden hediye paketleriyle ilgili. Masadaki daha büyük yaştaki delikanlılar veya genç kızlarsa harikalar devrine adım atmak üzere olduklarını düşünüyorlar. O gece yarısında önlerinde uzanan Yirminci Yüzyıl el değmemiş, ayak basılmamış pürüzsüz bir kar yumuşaklığında vaatkârdı. İnsanlığın topluca bir hedefe doğru ilerlediğine dair kuzey masalı böylesine pürüzsüz bir zeminde oldukça iyi kayıyordu ne olsa. Halep'te dokumacılık yapan Hişam, Mekong'un unutulmuş kollarından birinde bir pirinç tarlasında çalışan Mai Te, Volta Gölü'nde ağaçtan oyulma kayığıyla balık avlayan Osoto, sinsi adımlarla yaklaşan yüzyıldan tamamıyla bîhaber olmalarına karşın zaman hızla tüm bataklıkları, tarlaları, dokuma tezgâhlarını Heinzların sokağıyla bir ve aynı dünyanın acılı bir parçası kılıverecekti.*

O an, yani o akşamüzeri camdan dışarı bakarken o pürüzsüz kar manzarasından geriye kalanı seyrediyordum. Çamur, kan, hurdalar ve harabeler. Umutsuzca kirlenmiş yeryüzü ta ufka kadar hiçbir ışıltı barındırmaksızın önümde uzanıyordu. Duman ve kükürt kokusunun, amansızca yıpranmışlığın bir takvim yaprağınının ardından onarılıvermesi ham bir hayalden ibaretti. Yüzyılımızın karanlık bir nehirde kaybolan yıpranmış bir kayıkmışçasına uzaklaştığının farkında değildim o an. Bu da doğal sayılmalı. Zira hepimiz o küçücük kayıkta sıkış tepiş oturmaya çalışarak uykulu ve şaşkın gözlerle birbirimize ve etraftaki anlaşılmadık gelişmelere bakıyorduk. Herkesin kendisine kendi yaşamının anlamlılığını ispatlama zorunluluğu dayanılmaz bir

borçtu ve zamanın akışı bu ispatlama gayretini her geçen gün biraz daha güçleştiriyordu. Ama neyse ki yüzyıl boyunca verilmiş kayıpların yer yer bulanık, yer yer efsanevi hatırası paçamızdan sıkıca tutmaktadır. Bazen tüm bir yaşam mesela otuz yıl önce çok uzak bir ülkede ölmüş birinin anısına tüketilebilir.

Pencereden aşağıdaki sokağı seyrediyordum ve arkamdaki salonda bilgisayar başındaki üç dört kişi dergiyi kontrol ediyordu. Dışarıda Ceyda ile karşılaşacağım böylesine önemli bir güne ilişkin hiçbir iz ya da belirti yoktu. Alelâde bir akşamüzeriydi, o kadar. Dar sokaktaki seyyar pilav-nohut satan adam, karşı dükkândaki pidecinin garsonu, köşedeki kopya CD satan genç, büfenin önünde tostlarını zıkkımlanan hip hopçu olduklarını sandığım iki çocuk, yürürken sigara içerek artık özgürlüğe doğru devasa bir adım attığını sanan şu genç kız. Hiçbirisinin tükenen çağdan haberi yok. Buna rağmen arkadan gelen seslere kulaklarımı kapatamıyordum. "Bu başlık olmamış!" "Neden?" "Duruşumuzu tam ifade etmiyor. Başka anlamlara çekilebilir." Sanırım bu benim attığım başlıklardan birisiydi. Aldırmadım. Oysa hışımla masanın başında bitip attığım başlığın neden "cuk" diye oturduğunu savunmam gerekirdi. "Ne yaparlarsa yapsınlar" diye düşündüm. Her ayın bu günlerinde Tokyo'dan, Buenos Aires'e, Oslo'dan, Dakar'a kadar sayısız büroda ve parti binasında sayısız dergi tamamlanmaya çalışılıyordur. Farklı dillerde ve dinlerde bu kadar çok insanın birbirinden bağımsız ama aynı yöne ilerlemeye çabalayan gayreti nereden bakarsanız bakın romantikti. Her biri kendisini birer *Iskra* sanan sayısız yayının ortaya çıkarttığı tuhaf ortaklık. Şu anda Sri Lanka'da birilerinin anlaşılmaz harfleriyle bizimkine benzer bir dergi çıkartmaya çabaladığını, Meksiko City'de yine bilgisayar başında birisinin diğer dergilerden birindeki yazının ne derece reformist olduğunu kanıtlamaya çalıştığını hayal etmek her şeyi daha bir anlamlı kılıyor. Eleştiri, başkalarının yazılarına karşı yazılarla devasa bir okyanusa dönüşür, her bir yazı bir başkasını kışkırtır. Her neyse, önce dergi bitecek ve ardından il binasındaki toplantıya katılınacak. Eve ulaştığımda sanırım pestil gibi olacaktım. Nazlı eğer hâlâ başka bir toplantıda değilse televizyonun karşısındaki kanepede uyukluyor olacaktı. Okumaya çalıştığı kitap kanepenin

yanında, yerde kötürüm bir vaziyette inliyor olacaktı. Ama dergiden kurtulmak kolay değildi. Arkadaki tartışma giderek sertleşiyordu. "Talepler meselesini hep yanlış anlıyorsunuz!" "Niye çoğul kullandın ki!" "Sizin ekibi kastediyorum!" "Bu bir ekip meselesi değil. Ben böyle düşünüyorum o kadar. Niye her tartışmada bizi blok tavır alıyor gibi görüyorsun ki?" "Gerçek durumu bu da ondan!" Bilgisayarın başındakiler ikiye ayrılarak tartışmayı alevlendirmekle meşguller. Her kritik yazıda böylesi bir tartışma çıkması adetten olduğundan aldırmıyorum. Katılmaya ise hiç niyetim yok. O an derginin bitip matbaaya yollanmasından başka bir istediğim yok.

***

Her şeye rağmen dergi çıkmalı. Alazlanan sözcük ve sloganlar derginin kapağından ve sayfalarından fışkırmalı. Her şeyin başını hayal etmeye çalışıyorum bir an. Yüzyıl gerçekte nasıl başlamıştı? Belki de bir başı yoktur tüm bu olanların. Orta Avrupa'da bir şehri gözlerimin önüne getiriyorum. *İzbe bir evin mutfağında toplanmış beş altı kişi hararetle tartışıyor, geçen sayıdaki bir yazının işaret ettiği yönelişi evirip çeviriyorlar. Yemek kokuyor. Pencereler sıkı sıkı kapanmış. Kaçak göçmenlerin oturma belgelerinin sahte olduğu düşünüldüğünde herkes ağır soğan kokusuna ve yoğunlaşmış sigara dumanına katlanmak zorunda. Onlar da 1900 yılının yılbaşında yeni bir çağa girdiklerini düşünmüşler midir? Tartışmaktan yorulan kadın semaverden bir çay daha dolduruyor ve diğerlerini fazla bağırmamaları için ikaz ediyor. Ama tartışmacıların sesini kısmak kolay değil. Sergey altındaki nemli meyve sandığının üzerinde ikide bir kıpırdanıyor. Ona bu adı münasip görüyorum. Nasıl biri olduğunu şekillendirmeye çalışıyorum kafamda. Siyah saçlar, açık ten ve uzun bir surat o kadar. Alelade bir surat. Sergey mutfaktakileri dinliyor. Memleketteyken adları fısıltıyla müjdelenen o dışarıdakiler bunlar ve bunlar gibi bir sürü gruptu işte. Avucundaki fincanda koyulaşan çayın bulanıklığında gerçekten de her şeyin kazanıldığını hissettiği anı hatırladı. İşçiler kafileler halinde sokakları, caddeleri arşınlayıp tutukevlerine yöneldiklerinde ya da sovyetin önündeki meydandaki nümayiş sırasında kazanıverdiklerini sanmıştı. "Ne yıldı" diye düşündü. Ne yıldı! Fabrikaların, şehrin izbe mahallelerinin ansızın uyanıverdiği büyük silkiniş yılı ve ardından gelen*

öldürücü ve köleliğin muştulayıcısı o sessizlik. Atların ve kılıçların yaban şakırtısı ve ardından sürgünleri taşıyan trenlerin ve arabaların çıkarttığı gürültü, hücre kapılarındaki lanet olası menteşelerin gıcırdayışı. Sergey ilk kez yurt dışında. Her defasında bozulup sonra her nasılsa yeniden çeşitli tesedüflerle kurulan kuryeler ağının küçük bir parçası Sergey. Bir gazetenin ne olduğunu, kanatlanan sayfaların her zaman için ayakta durabilme gücü verdiğini, her şeyin bitmediğini gösterdiğini biliyor Sergey. Sergey'in yüzyılı o Ekim günü Kazan Katedrali önünde yürüyüşe geçildiğinde başlamıştı, takvim yapraklarının saçmalıklarıyla değil. Tıpkı son yüzyılın o uçaklar put misali kulelerin içinde eridiği gün başladığı gibi. İlkeler çağından görelilikler çağına geçişin böyle bir gözükaralıkla gerçekleşmesini çelişkili bulmuştum halbuki. Kadın oldukça zayıf görünüyor. Ona bir isim takmıyorum. Duman havada daireler ve birbirinden farklı yollar izleyerek hafif aralık pencereden dışarı çıkmaya çabalıyor. Dumanın çıktığı soğuk şebrin üzerinde alışılmadık bir gerginlik var. Nerede bir gerginlik varsa orada umut, nerede rehavet varsa orada çürümüşlük vardır. Oysa umut vaat eden hiçbir kıpırdanma görünmüyor. Saraybosna'da birkaç Sırp aynı saatlerde bir suikast planlıyor olabilirler. Acemice bir eylem. Ama bazen acemice eylemler de kıvılcım olabilir. Kahramanlarımız dergilerin ne kadarının ülkelerine ulaşabildiğini tartışmakla meşguller. Bizim çağımız kâğıtla savaşılan bir çağdı. Büyük kalabalıkların isyanıyla, daracık ve soğuk odaların fısıltıları ve o fısıltılardan türeyen kâğıt parçaları birbirine gizemli yollarla bağlıdır. Kâğıdın ve üzerindeki kesin cümlelerin kitleleri tutuşturuveren bir kıvılcım oluşuna dair efsane tüm çağı boydan boya geçip yeni binyıla ulaştığında gücü oldukça azalmıştı. Halbuki biz küçücük ateşi avuçlarımızın içinde korumaya çalışarak yeni zamanlara ulaştırmakta inat ediyorduk. Hüthüt kuşunun asabiyeti içindeki o garip kararlılıktan ve haklılık duygusundan kaynaklanıyor olmalı. Haklılık ve öfkenin kardeş oluşu kuştaki sürekli gerginliği izah edebilir belki.

***

Büroya, daha doğrusu o günkü şimdiye dönüyorum. Nazlı'yı aramam gerekti. Bürodaki bir telefondan sendikayı çeviriyorum. Ahizenin ucunda yorgun bir ses yankılanıyor.

"Efendim."

"Dergideyim buradan partiye uğrayacağım. Akşam toplantı var. Sen ne yapacaksın?"

"Akşam sendikada partili sendikalılar toplantısı var. Uzun sürmez sanırım."

"Benimki belli olmaz, biliyorsun. Bir iki tane uzayacak mesele var galiba."

"Peki görüşürüz."

Telefonu kapatıyorum. Gözlerim yorgunluktan ağrıyor, gözlerim telefonun karşısındaki parti afişine takılıyor. Duvarlara yapıştırdığımız onca afişi başkaları görüyor mu? Algıda seçiciliğin sadece bizim türümüzdeki insanlara mahsus olması ihtimali korkunç. İnsan zamanla yüz metreden duvardaki bir afişin hangi gruba ya da partiye ait olduğunu seçebiliyorsa bu bir tür deformasyon sayılmaz mı. "Nazlı da gecikir" diye düşünüyorum. Her defasında toplantının kısa süreceğini sanması ve daima gecikmesine rağmen iyimserliğini bunca yıldır kaybetmemiş olmasına imreniyordum doğrusu. Aksine ben toplantılara bitiş saati üzerine tahmin yürütülerek girilemeyeceğini çoktandır anlamıştım. Nazlı eve cinleri tepesinde gelecek! Bitmeyen toplantıya ve abuk sabuk konuşmalara neden katlandığına lanet ederek gelecek. Her aptallık seansından sonra seçtiği hayatı birkez daha gözden geçirmeye yeltenecek, sonra vazgeçecek. Seçimlerimize dört elle yapışmak zorundayızdır. Aksi halde hayat katlanılmazlaşır. Bazen tüm düşüncemizin yaptığımız seçimlerin meşrulaştırılmasına hizmet edip etmediğini düşünüyorum. Hatta düşünce denilen şey sadece bundan ibaret. Tüm bir hayatı bir tür gerekçe olarak görmek her şeyi görelileştiriyor. Oysa biz görelilikler değil salt kesinlikler dünyasında yaşıyoruz. Seçimlerin dünyası kesinlikler dünyasıdır. O akşam üzeri henüz Ceyda'yı tanımamıştım elbette. O yüzden kesinlikler üzerine bu denli rahat düşünebiliyordum. Nazlı geç bir saatte sendikadan çıkacak, kimselerin olmadığı bir otobüs durağında üşüyerek bekleyecek. Kafasında toplantıdaki cümleleri evirip çevirerek sabırsızlanacak. Tercihlerin yanık sızısı derinden sızan bir suyun evin zemini altından yavaşça ilerleyişi gibi yayılacak. Otobüs o saatte pek kalabalık olmayacak. Tenhalık aynı zamanda serinlik de demek ol-

malı. Bizim durakta indiğinde tedirginlikle etrafına bakarak çamurlu yollardan, garip aralıklardan geçerek bizim sokağa girecek. Eve girdiğinde ev buz gibi olacak. Katalitik sobayı açacak. Ardından televizyonun karşısına geçip uyuklamaya başlayacak. Veya aklına bir şey takılacak. Akla bir şey takılması iyidir her zaman. Kalkıp bir broşür ya da bir kitap karıştırmaya başlayacak. Çay içmediyse çay demleyecek ve artık sessizlik dileyecek. Sendika binalarının, dergi bürolarının ya da parti lokallerinin çaylarının genellikle feci oluşu nedeniyle insafsızca sigarayla birleşen bu zıkkıma benzeyen çay kişinin midesini amansızca tüketir. O nedenle Nazlı genellikle toplantılarda çay içmez. Muhtemelen sendikadaki başka bir kadına epeyce içerlemiş olacak. Nazlı geceden kalmış bulaşıklara bakacak mutfakta. Bulaşık sırasını savsaklamış olmama sinirlenecek. Evin iki haftadır temizlenmemiş olduğunu düşünecek. Sonra boş vererek yeniden yavaş yavaş ısınan salona geçip oturacak, ardından neredeyse istem dışı denilebilecek bir düşünceyle yeni bir broşür tasarlamaya başlayacak.

***

Sokağa çıktığımda hava kararmıştı. Derginin ve dergide çıkan tartışmanın üzerinde durmayacaktım. Bir derginin tartışmasız çıktığı görülmüş şey değil. Bastıran karanlık da gündüzden farksız. Ama gündelik mesai henüz bitmiş sayılmaz. Hem partiye gitmeden uğramam gereken bir yer daha vardı. Bağış kampanyası için davetiye bıraktığım Ferit Amca'ya uğrayacaktım. On davetiye verilmişti. Hepsini satmış ama evden çıkışı her zaman kolay olmadığından ya da o yaştaki birine "paraları partiye getir" demek hoş olmayacağından evine uğramalıyım. Galata Kulesi civarındaki tekinsiz görünüşlü bir sokağa dalıp harap binalardan birinin kapısını çaldım. Otomatın çat sesinden sonra bağırış çağırış içindeki katlardan dördüncüsüne tırmanmaya başladım. Seksenine merdiven dayamış adamın her Allahın günü bu basamakları tırmanıp duruyor olması hiç de kolay olmamalıydı. Aslında amca demek hiç hoş değil. Kendinden böyle söz edilmesinden hoşlanmıyor. Ona Ferit Yoldaş diye hitap etmek gerekiyor. Ferit Yoldaş bambaşka kuşağın bir evladı zaten. Hem çağdaşız,

hem değil. İnsan böyleleriyle karşılaştığında ister istemez savruk ve lakayt bir yaşam sürdüğünü düşünmeden edemiyor ve aramızda her daim bir iletişim sorunu oluyor. Kapıda beni karşıladığında dimdik duruyor. İnanılmaz olanı da hayatının sona ermekte olduğu şu günlerde tüm yaşadıklarından bu kadar emin olabilmesi. Belki de böyle dinç olabilmesini bu sağlıyordur.

"Hoşgeldin yoldaş!"

"Başladık" diye düşünüyorum. İnsanlara sürekli yoldaş diye hitap etmesi insanı rahatsız etmiyor değil doğrusu. Tamam yoldaş olabiliriz ama bunu sanki şimdi çok uzaklarda kalmış gibi görünen duvar öncesi zamanların edasıyla söylüyor. İçeri buyur ediyor, girmemek olmaz. İlk kez evine gidiyorum. Ayakkabılarımı çıkartmak istemiyorum ama çarnaçar çıkartacağız artık. Aslında çoraplarımdan utanıyorum. Bir topuğu apaçık delik. Sabah umursamazca topuğu delik çorabı ayağıma geçirivermiştim. Ferit yoldaş bunu da bir kendini bırakmışlık olarak görebilir. Üstelik sanırım topuğumun ayakkabıya değmesinden dolayı görmezden gelinmeyecek bir siyahlık da var. Boş veriyorum. Ev soğuk, zemin daha da soğuk. Terlik gibi bir şey verseydi iyi olurdu ama galiba bunu gereksiz görüyor. Bir zamanlara oldukça gösterişli olduğunu tahmin ettiğim dairenin tavanı oldukça yüksek ve dökütü ev neredeyse bir buzhaneyi andırıyor. Bu eski Levanten evlerini ısıtmak imkânsız olmalı. Üst kattan çocuk bağrışmaları geliyor. Uzun koridoru geçip içeride ışık yanan bir odaya buyur ediyor beni. Burası sıcak. Hem de oldukça sıcak! Aslında evin salonu burası ama anlaşılan Ferit Amca bu salonu kullanıyor yalnızca. Şaşkınlıkla bu koskoca salona ve salonu dolduran şeylere bakıyorum. Yaşlı ve yalnız ama takıntıları, daha doğrusu hâlâ bir ruhu olan bir adamın evi tam da burası. Gösterdiği koltuğa oturuyorum. Çay getirmek için içeri gittiğinde duvardakilere göz gezdiriyorum. Bir tür devrim müzesi denilebilecek duvarlar sisli hikâyelere ve anılara bağlılığı her gün biraz daha perçinliyor. Bizim kitaplarda gördüğümüz bir sürü insanın karakalem resimleri, birlikte çekilen fotoğraflar. Tıka basa dolu bir kitaplık. Bir Lenin büstü, duvarda bir Lenin posteri. Yerler ve sehpa gazetelerle ve çeşitli grupların dergileriyle dolu. Evde zamanın anıların yoğunlaşmışlığının, yaşantıların birikmişliği-

nin yarattığı bir koku var. Zaman ön kapıda kalakalmış da burada diğer bir paralel zamana geçmişsiniz gibi. Biraz sonra çaylar geliyor. Sigara yakmak istiyorum sonra vazgeçiyorum. Sigara içilmediği belli burada. Üstelik de fazladan sigara içmenin devrimcinin bünyesine vereceği, zararın da bir tür karşı devrimcilik olduğuna dair bir vaaz da dinleyebilirsiniz. Fermuarlı el çantasından katlanmış, üzerine ataçla bir kâğıt iliştirilmiş bir deste para uzatıyor Ferit Amca. Üzerindeki özenli yazı ve hesaplardan satılan biletlerin ederi ve durum açıkça anlaşılıyor.

"Bana bir kâğıt vereceksin değil mi?"

Şaşkınlıkla bakıyorum.

"Bunlara makbuz kesmeyiz, bunlar zaten bilet."

"Olsun. Aldığına dair bir pusula yaz."

Bu güvensizlik değil daha çok sağlamcılık ve bir tür kurumsallık zihniyeti. Eskilerin bu kayıtçılığı bana o kadar uzak ki insan her defasında hakarete uğramış gibi oluyor. Küçük bir kâğıda aldığım parayı tarihi ve ismimi yazıp uzatıyorum. Pusulayı küçük fermuarlı evrak çantasının içindeki bir zarfa koyuyor usulca. Politik bir konuşma yapmamayı umuyorum. Zira Brejnev zamanından kalma bu adamla hemen hiçbir konuda anlaşamayacağımız açık.

Kırklı yılların başında Eskişehir'den İstanbul'a işçi olarak gelen yetim bir muhacir çocuğunun solgun mazisi karşı durmaya çalışsam da zihnimi ağır ağır kaplıyor. Bir keresinde partide anlattığı anıları bu müzemsi salonun kokusuyla beraber yüzeye çıkıyor. Elbette zihnimdeki manzara çoğunu unuttuğum hatıralardan çok daha fazlası. Hatta o kuşağın anılarının garip bir toplamı. Haliç kıyısındaki tütün fabrikasının ağır kokusuyla kararmış parmakların nemli ve soğuk havadaki kızgınlığını duyar gibi oluyorum. Evdeki annenin Balkan kasabasındaki ilkgençliğine dair hülyalarla bezeli türküler mırıldanarak pencereden dışarıya bakışı ve fabrikanın keskin ve acımasız dünyası arasında adaletin gerçekte maaş bordrolarına bağlı olduğunu anlayıverme arasında gidilip gelinen sokaklar. Avrupa'da sürüp giden amansız savaşın ağırlığının nasıl olabiliyorsa Haliç arkalarındaki yoksul mahallelere kadar ulaşmasının yarattığı kasvet. Ama buralarda kasvetin elle tutulabilmesi için bir dünya savaşına hiç de gerek yok.

Fabrikada ek mesai ücretleri için çıkarttığı iki patırtının ardından işten çıkarıldığı günün anısı öylesine berrak ki. Kar yağıyordu bir kere. Amansızca kar yağıyordu ve sabah işle ilişiğinin kesildiği, muhasebeye gitmesi gerektiği söylendiğinde içine düşüverdiği çaresizlik ve pişmanlık duygusu. Sobası yanan bir kahvehanede anasına ne diyeceğini düşünürken kulağında çatırdayan odunların şiddeti. Ardından bir fabrika, sonra bir başkası ve ardından "partilendiği" akşam saatlerinin büyüsü hâlâ dinmemiş tadı. Adem, Fahri ve kendisi. Başka bir kahvehane köşesinde Adem ve Fahri, Ferit'i partilerken söyledikleri kısa, kaba ama hâlâ kutsal cümlecikler. Ferit Yoldaş'a bakıyorum. O akşam saatlerinde yaşamını bunca derinden değiştiren bir karara adım attığını tahmin edebiliyor muydu o an. Sadece çok heyecanlıydı. Gizli, tehlikeli, dışlanmış ama mukaddes bir cemaate girmenin tedirgin edici çekiciliği. Kahvede içilebilen tek bardak çayın giderek soğuması ve Kızıl İstanbul'un yeni nüshası.

"Alınmadın inşallah! Siz gençler pek de alıngansınız."

"Yok canım. Daha çok ihmalkârız galiba."

"Parti işlerinde ihmalkârlık olmaz. Bir keresinde Hamid Yoldaş'ın bana dediğini hiç unutmam: partiyle ilgili bir işin olduğunda şahsiyetini sandığa kaldıracaksın!"

Ferit Amca'nın gözlerine bakıyordum. Balkan mavisi soğukluğundaki gözlerine. "Niçin Sovyetler Birliği'nin dostu olmalıyız"a ve Hamid Yoldaş'a dair hatıralara gidip geldiği belliydi. İlk cezaevi hikâyesi 47 tutuklamalarıyla başlayıvermişti. Çok partili hayatın da eskisinden farkı olmadığını anlamak uzun sürmemişti yani. Devlet "separatizasyon" gibi kararları ciddiye almıyordu demek. Sultanahmet Cezaevi'ne sayısız giriş çıkışları şimdi baktığında puslu bir duygusal aynadan görünüyor olmalı. Artık buluşma mekânlarının kahvehane köşelerinden, parklardan çok Sultanahmet Cezaevi oluşu tuhaftı ama çok daha güvenlikliydi. Hamid Yoldaş ile ilk kez Sultanahmet'te tanışmış olmalıydılar. Hamid Yoldaş önceki kuşağın efsanevi şahsiyetlerinden biriydi. Ferit Amca o zamanlar Hamid Yoldaş'la bozuşmamıştı henüz. Hamid Yoldaş Selanik doğumlu ve dünya görmüş biri olarak seçkin edalı ve biraz da kibirliydi ama nasılsa anlaştılar. Hayatı Eskişehir'deki göçmen mahallesindeki döküntü

ev ve İstanbul'un bir iki semti, fabrikaları ve dumanlı kahvehaneleriyle sınırlı olan Ferit Amca için tüm dünyayı ayağına taşıyıveren biriydi Hamid Yoldaş o günlerde. Bir kere Mustafa Suphileri bile tanıyordu ve Sovyet cennetine, Komintern'e bile gidip gelmişti. Cennet ve eşitlik yurdundaki duruşmalar kimsenin umurunda değildi o zamanlar. Ferit Amca'nın şimdi bile umurunda değil. Madeni sesli savcının histerik cümleleri metal kıvılcımlar gibi dört bir yana yayılıyor: "azgın köpeklerin kurşuna dizilmelerini istiyorum, hem de teker teker!" Karşısındaki süklüm püklüm, mahcup, devrimin merkez komitesi üyeleri suçlarını bir dal sigara ister gibi kolaylıkla itiraf ederken zaman giderek ağır bir bulut gibi dünyanın üzerine çöküyordu. Iskra sayfalarına ihtilal beyannameleri yazan parmaklar şimdi teslimiyet utancıyla terliyorlar. Bazılarının ailelerinin hayatta kalabilmesinden başka dilekleri yok artık. Enseden süzülen terle birlikte ölüm artık önemli değil. İtiraf bitsin, oyun bitsin ve hatta hayat bitsin. Çocuklar sağ kalsın. Soğan biçimli yaldızlı kubbelerle bezeli kuzey şehrinde hayallerimizdeki gibi lapa lapa sakin bir kar yağmıyor, hava öldüresiye sıcak ve boğucu. Hamid Yoldaş haliyle duruşmaların üzerinde hiç durmadı. Kendisi tasfiye edildiğinde bile kendi durumuyla 1936'lar arasında bir paralellik kurmaya yeltenmedi. Kuzeydekiler ya da Halkların Önderi sonuna kadar haklı ama kendine yapılanlar çirkinlik derecesine varırcasına vefasızlıktı. Gerçi bu herkes için öyledir. Ferit Amca, Hamid Yoldaş'a ne zaman baksa zamanın derinliklerinden kanat çırparak Sultanahmet'in küflü koğuşlarına kapatılıvermiş destansı ve acayip bir kuş görürdü. Kanatları yıpranmış, gagası örselenmiş ama gözleri hâlâ yanıp kıvılcımlanan görkemli bir kuş. Halbuki Hamid Yoldaş o sıralar olsa olsa altmış yaşındadır, yani şimdiki Ferit Amca'dan takriben yirmi yaş genç. Ama olsun, destana yaşı sorulmaz. Daha doğrusu abideler hep yaşlıdır. Ferit Amca'yı bırakıp Hamid Yoldaş'ı hayal etmeye başladım ister istemez. Ortaboylu, saçları giderek ağarmış bu adam bana kalırsa hiç de fırtınaların içinden kopup gelmişe benzemiyordu. Hatta bence silik bir muhasebeciden farksızdı görünüşü. Komintern toplantılarının, maliye muhasebe derneği toplantısından başka bir havası olmalıydı bana kalırsa. Saçmalıyordum tabii. Bakü Kongresi bile bambaşka bir za-

mana aitti o günlerde. Bazen yirmi yıl, hatta beş yıl öncesi bile bambaşka bir çağdır.

Hamid Yoldaş ranzasında boylu boyunca uzanıp tavandaki örümcek ağlarına dikkat kesildiğinde dışarıda harlanan mücadelenin çoktan yitip gitmiş eskilerini düşünüyor olmalıydı. Zamanın hoyratlığını, Selanik'teki çocukluğunu, Sultan'ı devirmenin yetip yetmeyeceğine dair çocuksu tartışmaları düşünüyor olmalıydı. Arada bir de kendisini mücadeleye kazandıran Telci İbrahim'in artık yaşayıp yaşamadığını düşünürdü. Öyle ya, herkesin bir ağabeyi vardır ve de hep aklında kalan bir sevgilisi. Feride olsun kızın ismi. Yüzünü bile şöyle böyle hatırladığı Feride. Ona dair anılar artık sadece arada bir hüzünlenilecek tatlı bir bahaneden ibaretler. İki kadeh rakı içildiğinde herkes yitik bir sevgiliye yazıklanmak ister, yoksa şarkıların tadı kalmaz. Tüm bunların tamamına yakını uydurma. Selanik sokaklarındaki koşuşturmacalarda düşündüklerine dair anılar da, vedalaşırlarken Feride'nin yüzündeki ifadeden çıkarttığı anlam da, Telci İbrahim'in kesik kesik cümleleri de uydurma. Neyse ki bu anlar derin ve uykulu bir sessizliğin rahatlığı gibi geçiciler. Mücadelede gereksiz hüzünlere sarmalanmaya zaman yok. Vazife, geçmişi olumsuzlar ve hüzün ahlak dışıdır. Ferit Amca bir zaman sonra Hamid Yoldaş'ın vazifelere dair şeyler düşünüğü zamanki yüz ifadesiyle hüzünlü dalışlarındaki ifadeyi birbirinden ayırmaya başlamıştı. Bunun için uzun bir gözlem süresi gerekir zira arada çok ufak bir nüans vardı. O an ben de Ferit Amca'nın kavga dışı şeyler düşündüğünde yüzündeki ifadeyi merak ettim. Ama dediğim gibi bunun için uzunca bir gözlem gerekir ve muhtemelen Ferit Amca herkes gibi böylesi kırılgan anları yalnızken yaşamayı tercih ediyordu. Zaman burjuva bir yalandı ve dünya Hamid Yoldaş'ın gençliği ile kendisinin yaşlılık yılları arasında hep aynı sularda süzülüyordu. Söylentilere göre Sovyetlerin yıkılışı bile Ferit Amcayı fazla etkilemiş değildi. Ferit Amca Gorbaçev'in ünlü söylevini gazetelerde okuduktan sonra yanındakilere bir şey söylemeden kalkıp evine gitmiş ve evden dört gün boyunca çıkmamış. Beşinci gün ortalığa çıktığında kadim dostu Suat "dört gündür neredeydin, merak ettik" diye sorduğunda cevabı, "Moskova'nın düşmesi bir şey ifade etmez Sovyet işçileri bu beyaz harekâta kısa zamanda cevap vereceklerdir" olmuş.

***

Ferit Amca'nın evinden çıkıp aceleyle Yüksek Kaldırım'dan yukarı tırmanıyorum. Anılarla yüklü salon yokuşun zorlamasıyla çoktan geride kaldı. Komisyon toplantısı en az üç saat tutacaktır. Bu kadar acele etmeme rağmen toplantının zamanında başlamayacağını da biliyorum. Bu da bir gelenek. Yine de zamanında varmalıyım ki gerektiğinde diğerlerine fırça atabilecek yüzüm olsun. Bu budalaca düşünceyle sırıtıyorum. Yokuş aşağı inen bir herif kendisine sırıttığımı sanıp bön bön bakıyor. Zaman Derneği üyesi gibi hissediyorum kendimi. Yakamda zamanın doğru kullanımına dair züppe sayılabilecek bir slogan yazılı bir rozetle kan ter içinde tırmanıyorum. Yüzüm asık. Ekim sonrasındaki karmaşada böyle bir derneğin oluşması zaman katliamının her yerde aynı olduğunu gösteriyor. Eh, Ruslarla pek de farklı sayılmayız. Zamanın dışındaki halklar zamanın ya da tarihin içine zorla çekilirken ufak tefek bazı sorunlar çıkıyor haliyle. Gülümsüyorum. Ne var zaman üzerinde bu kadar titizlenecek! Zamanın modern çağ zararlısı olduğunu düşünüyorum. O günlerden bu günlere toplantılarda yitirilen zamanla sanırım kibrit çöpünden bir Çin seddi inşa edilebilirdi. Diğer katılımcılar toplantının başlangıç saatinden on dakika sonra rahvan hareketlerle binaya gelmeye başlayacaklar. Yarım saat sonra isteksiz adımlarla toplantı odasına geçilecek, bir on dakika sonra yavaş yavaş başlamak gerektiği söylenecek ama hâlâ eksikler olacak. Gecikenlerin daima çok önemli başka bir işten gelir gibi bir halleri olur. Bir buçuk saat geç gelenler bile garip bir kibirle parlak bir fikir öne sürebilirler. Genellikle herkes toplantıya elini kolunu sallaya sallaya geldiği için toplantıların sokratik niteliği de usandırıcıydı. Gerçekte ben de bir şey düşünmüyorum o odaya girmeden önce. Toplu olarak bir kararı doğurtmak oldukça fazla zaman alıyor ama hazırlık yapmak da zamanı kısaltmıyor doğrusu. Bir kere mutlaka her komisyonda en az bir tane zaman katili, bir tane kimsenin akıl edemediği şeyleri düşündüğünü sanan kifayetsiz ukala, bir tane başkalarının konuşmalarından sonra fikir oluşturmaya başlayan uyanık, bir tane kesin uzlaşmaz tip, bir tane de sersem bulunur. Londra'daki birahanenin ikinci katında yapılan ilk Enternas-

yonal toplantısından bu yana hesaba gelmez saat ve hesaba gelmez cümle boyunca akan zaman. Kimsenin kendilerinden haberdâr olmadığı bir avuç sakallı ve tütün kokulu insan bira ve duman eşliğinde hareketin yönelimini tartışıyorlar ve tabii birbirlerini kolluyorlar. İhanet her zaman için düşmandan çok daha somuttur. Toplantılara katılanları birkaç gruba ayırıyorum. İlk grubu mecburen katılanlar oluşturuyor ki sözünü etmeğe bile değmez. Gerçi çoğunlukta olanlardadır daima. Ta Atina demokrasisinden bu yana görüşleri kazanılması gerekenler de onlardır. Ama bizdeki toplantılarda genellikle herkesin zaten bir görüşü vardı. Bunu da toplantı öncesi toplantılar ve o toplantıların öncesindeki üç dört kişilik toplantılar sağlar. Özetle çoğunluk toplantıyı esasen sonunda oy verip işine gücüne dönebilmek için bekler. Aksi ayıp olacaktır zira. İkinci grup daha ilgilidir ama konuşmaya gerek duymaz toplantının sonuna dair bir tür bilgelik geliştirmişlerdir ve nefeslerini yormaya pek gerek duymazlar. Üçüncü grup toplantının yöneliminin müdahaleleriyle ve konuşmalarının ikna gücüyle değişebileceğini sanan saflardır. Toplantılar da bu saflar yüzünden uzar zaten. Dördüncü grup toplantının gidişatını belirleyenlerdir ve diğerleri bunların arasındaki kapışmayı onamak için vardırlar zaten. Ama haksızlık etmeyelim, çoğunluğun ikna olması önemlidir çünkü en budalaca kararın bile uygulanabilmesi çoğunluğun ikna olmasına bağlıdır.

Toplantı makul bir sürede bitseydi belki de o gece Ceyda ile karşılaşmayacaktım. Tüm bunlar yaşanmamış olarak kalacaktı belki. Yukarıdan çatıların üzerinden martı sesleri geliyordu. Martıları sevmem. Canhıraş çirkin seslerini de. Seslerini nerede duyuyorsanız orada bir çöplük olduğunu kestirmek zor değil. Martının padişah aramak için yola düzüleceğini de hiç sanmıyorum. Çöplükte eşelenmekten Hüthüt kuşuna itiraz etmeye bile vakti olmamıştır martının. Çöplüğü veya vapurların ardından kanat çırpmayı sevdiğini bile söylemeye gönül indirdiğini sanmıyorum. Bir özür bile beyan etmemiştir. Padişah arama toplantısına da katılmamıştır zaten. Hazır tüm diğer kuşlar toplantıdayken daha fazla yiyecek bulacağını düşünmüştür obur kuş. Hüthütün ışıldayan soylu sorgucuyla bir şarlatan, karnı tok sırtı pek bir maceracı olduğunu da düşünmüştür. Martıyı en çok sinirlendiren-

ler de bu tuzu kurular zaten. Hüthüt de bunun farkında olmalı ki ona seslenmiyor bile. Martıdan çekiniyor. Çöplüğün padişahtan daha hakikat olabileceğine dair derinlerde gezinen kuşku. Kafasının üzerinde ışıldayan inatçı sorguç bile kuşku anında tek bir tüymüşçesine bir araya toplanıyor. Ya padişah bir masaldan ibaretse! Martı asla kuşkulanmıyor çöplüğün hakikatinden.

Nihayet yokuş bitiyor, nefes nefese caddeye çıkıyorum. Cadde kalabalık. Ceyda'yla caddede karşılaşmıyorum. İnsanlar binbir telaşla bir yerlere yetişme çabasındalar ve kimsenin devrimin sürüklenen adımlarından haberi yok. Ama daima beklenmedik bir şey olur. O malum sabah Veli beni dürterek uyandırdığında yüzündeki ifadeden çıkartabildiğim en fazla mahallenin sarıldığı falan gibi bir şeydi. Halbuki tüm memleket sarılmıştı. Gecekondu mahallesi henüz uyanmaktaydı ve evlerin sefil bahçelerindeki horozların ötüşü kendinizi pekala bir köyde hissetmenizi sağlayabilirdi. Koca metropolün merkezine yalnızca 15 dakika uzaktaydık. Mahallenin bulunduğu çukurun tepesindeki kocaman apartmanlardan uygar dünya kibirli kibirli bizi seyrediyordu. Her yer derin bir sessizlik içindeydi o sabah. Hava puslu ve gri bir huzur içindeydi. "Uyan, darbe olmuş!" Veli'nin sözlerini ciddiye almadım tabii. Neredeyse altı aydır darbe söylentileri her yanı sarmıştı. Umurumda bile olmayan sıkıyönetimden sonra niye darbeden çekinecektim ki? Veli, diğer odada uyuyan Cihat'ı uyandırmaya çalışıyordu. Cihat benden daha telaşlıydı haklı olarak. Aranan birinin darbeden endişelenmesinde yadırganacak bir şey yok. "Kırım'dan gelirim, gelirim atım da araptır hey aman aman, atım da araptır hey!" O an Giray Han'ın atlılarını düşünemedim elbette. Veli bir önceki anonsu dinlediğini, birazdan yeni bir anons olacağını, beklersek ikna olacağımızı söyledi. Aşağıdaki evin camında orta yaşlı bir adam dışarıyı süzüyordu. Belki de bizim evi. Az sonra duyuru başladı: "Parlamento ve Hükümet feshedilmiştir. Parlamento üyelerinin dokunulmazlığı kaldırılmıştır. Bütün yurtta sıkıyönetim ilan edilmiştir. Yurt dışına çıkışlar yasaklanmıştır. Vatandaşların can ve mal güvenliğini süratle sağlamak bakımından saat 05'den itibaren ikinci bir emre kadar sokağa çıkma yasağı konulmuştur. Bu kollama ve koruma harekâtı hakkında teferruatlı açıklama bugün saat 13.00'deki Türkiye

Radyoları ve Televizyonu'nun haber bülteninde tarafından yapılacaktır. Vatandaşların sükûnet içinde radyo ve televizyonları başında yayınlanacak bildirileri izlemelerini ve bunlara tam uymalarını..." "Durum ciddi galiba!" Cihat'ın tepkisini hatırladığımda hâlâ gülümsüyorum. İki ayrı olaydan aranan ve benim bilgim olmasa da muhtemelen mevcut eylemlerine yenilerini katmaya devam eden, her daim silahla dolaşan Cihat durumun ciddi olduğuna yavaş yavaş ikna oluyordu. Felakete ikna olmak zor. Ben hâlâ sıkıyönetimin biraz daha sıkıştırılmasından bir sonuç çıkmayacağını düşünüyordum. Sokağa çıkma yasağının ciddiyetini de anlamamıştım. Ürkek adımlarla kondudan çıkıp yokuşun başına ulaştığımda ileride bekleyen cemseyi ve bir manga askeri görene kadar! Geceyi yurtta geçirmediğim için kendime küfür etmek şimdi bir işe yaramazdı. Cihat'ın bulunduğu hiçbir yer tekin değildir. Bu derme çatma mahalleyi kuran Cihat olsa bile kondularda oturanların bizi ihbar etmeyecekleri ne malum? Hem polisin bu evi bilip bilmediği ya da buraya ulaşmayacağı ne malum? Eve döndüğümde durumun sandığımdan ciddi olduğunu kabullenmiştim artık. Cihat ise onu almaya gelirlerse direnip direnmeyeceğini kuruyordu. "Kuzu kuzu teslim mi olacağız!" Veli mahalle sorumlusuydu ve soğukkanlı düşünmek elbette ona düşerdi. Mahalledeki diğerleriyle toplantı yapmayı düşünüyordu sanırım. O anda ülkenin her yerinde sayısız evde radyodaki komutların eşliğinde birbirinden habersiz sayısız insan ne yapması gerektiğini tartıyor olmalıydı. Biz hiç değilse üç kişiydik. Mahalledeki diğerleriyle birlikte elli kişi. Buna diğer siyasetlerden olanlar da eklendiğinde sayı kabaracaktı. Fakat sayının kabarıklığının askerler de farkındaydılar ki, üçerli kollar halinde sokaklarda gezinmeye başlamışlardı. Veli evdeki döküman ve adres benzeri her şeyi yok etmemiz gerektiğini söylediğinde aşağıdaki bir evin bacasından çıkan cılız dumanla bunu başkalarının da akıl ettiğini anlamak zor olmadı. Hakkıların evi. Devriyelerin sıklaşması mahalle toplantısı gibi bir şeyin hayal olduğunu açıkça ortaya koymaktaydı zaten. Üçümüz birden Veli'nin sözlerine hak vererek evdeki her şeyi bir araya getirmeye başladık. Ufacık kâğıtlara karınca duası gibi yazılmış toplantı tutanakları, garip adresler, yer altı bültenleri, yasal dergiler, nedense yapıştırılması unutulmuş bir tomar afiş. "Stalin 100

yaşında!" Halkaların Babası gıcır gıcır üniformasıyla bize sırıtıyordu. Bağış makbuzları, broşürler, kitaplar. Başka bir birimin eve bıraktığı paket. İçinde ne olduğunu bilmiyorduk. Daha doğrusu Veli sorumluluğuna verilen bu gibi şeyleri asla kurcalamazdı ama şimdi durum farklıydı. Bir adet tabanca! Böylece Cihat'ın silahıyla beraber iki adet belamız var demekti. Cihat ile birlikte üç! Cihat ise mahallede barikat kurulmasına dair bir şeyler mırıldanarak perdenin arkasından dışarıda gezinen devriyelerin hareketlerini izlemekteydi. Barikat kurmanın romantik bir tarafı vardı elbette ama kazananlar hep barikata ihtiyaç duymayanlar olmuştur. Allahtan ne ben ne de Veli, Cihat'a kulak vermiyorduk. Aşağıdaki bir iki evin daha bacası tütmeye başlamıştı. Bir evin penceresinden hafif bir duman süzülüyordu. Böylece kışa hazırlıklı evlerle hazırlıksız evler arasındaki farkı kolayca görebilirdiniz. "Hepsini yakacak mıyız?" "Evet, hepsini! Her şeyi banyoya götürelim." Bu evde küvet gibi bir şey olması elbette düşünülemezdi. Banyo dediğimiz taş bir zemin ve tüple çalışan bir kazandan ibaretti. Tek iyi yanı küçük penceresinin arka taraftaki izbe girintiye açılmasıydı. "Bunları da yakacak mıyız? Bu kitaplar yasal!" Veli iflah olmaz bir aptalla konuşmanın yarttığı hayal kırıklığıyla bana baktı. "Şu durumda Enver Hoca'nın bize kızacağını sanmıyorum!" Küçük alev önce ufacık toplantı tutanaklarını, ardından bildirileri ve kuşlamada kullanılan kâğıtları sardığında ikimiz de büyülenmişçesine alevde kaybolan sayfaların kıvrılışını izlemekteydik. Halkların Babası'nın müstehzi sırıtışı kendisine ulaşan alevle birlikte kaygılı bir ifadeye dönüşüp ardından yavaşça silinip gitti. Ardından makbuzlar yanmaya başladı. "Belki de gereksiz panik yapıyoruz." Veli bu kez cevap bile vermedi. Topu topu yirmiiki yaşında olmasına rağmen o an en az kırkında gösteriyordu. Ya da şimdi öyle hatırlıyorum. Ciddi yüzüne ve endişesine bakakalmıştım. Gerçekte Veli'nin yüzündeki ifadeden darbenin gerçekten de endişelenilmesi gereken bir şey olduğuna ikna olmaya başlamıştım. Oyunun kurallarının tamamen değişeceğine dair uğursuz bir histi bu. Alevde yitmeyen bir tek o çanta kalmıştı. "Silah nerede? İçeriden getir." "Onu yakamayız herhalde!" "Ukalalık etme de getir." İçeriye gittiğimde silah yoktu! Cihat da! Demek o an Cihat'ı son görüşümdü. Kahramanlık bazılarında fikri sabittir.

***

Sonunda toplantı bitti. Partinin merdivenlerinden paldır küldür inip temiz havaya çıktığımda inanılmaz bir ferahlık içindeydim. Devrim yaşamı öylesine kuşatmışken aşk hep küçük bir ayrıntıdır. Soğuk gece yüzüme vurduğunda sersemlediğimi hatırlıyorum. O gece diğerlerinin çağrısına uymayıp dosdoğru eve gitseydim her şey bambaşka olur muydu? Cemil, "hadi gidip bir yerde oturalım" dediğinde ağzımdan hiçbir itiraz cümlesi çıkmadı. Aynı toplantıdaki aynı kişilerle bereber bu kez de meyhanede konuşmanın anlamının ne olduğunu sorabilirsiniz. Ama toplantı dışında herkes çok farklıdır. Gerçi mesela gerçek Cemil'in toplantıdaki Cemil mi yoksa meyhanede durmaksızın gevezelik eden Cemil mi olduğunu bugüne kadar anlayabilmiş değilim. Meyhane masaları karşındakinin de insan olduğunu anlamaya yarıyor diyebiliriz. Hatta pek çok konunun yumuşatılması böyle küçük sohbetlere bağlı. Memlekette bu işler böyle yürür. Buna bir tür iş yemeği olarak da bakılabilir. Toplantıda söylenmeyen her şey burada masaya yatırılır, ince ince analiz edilir. Toplantıların sayısı arttıkça toplantı yorumbilimi de giderek gelişir. Cemil'in söylediği yere yürürken bir an Nazlı'ya haber verip vermemeyi düşündüysem de henüz o kadar geç sayılmayacağına karar verdim.

İlk kez gittiğim bu meyhane gerçekten garip bir yerdi. Adını çok duymuş olmama, önünden çokça geçmiş olmama rağmen ilk kez içeri giriyordum. Meteliksizlerin kulis yapabilecekleri meyhaneler elbette onlara yakışır yerler olacaktı. Kapıyı açıp girmemizle birlikte patates kızartmasından yayılan ağır yağ kokusunun ve sigara dumanı bulutunun yüzüme çarptığını gayet iyi hatırlıyorum. Masalar hemen hemen doluydu ve tezgâhın üzerindeki televizyonda uyduruk bir film oynuyordu. Bira bardakları dolaşıyor, sağımızdaki solumuzdaki masalardan futboldan devrimci siyasete kadar hararetli tartışmalar yükseliyordu. Bu gürültüye rağmen kısık sesle konuşuyorduk. Polis korkusundan değil çevrede dedikoducu insanların bulunabileceğinden. Ezilenlerin ve güçsüzlerin ezik fısıltısı egemenler için bir komplonun zehrini yeni kulaklara taşıyan tiksindirici bir akışkanlık sadece. Hizmetçilerin fısıl-

tısıyla bizimkilerin arasındaki fark onların ancak efendilerinin dedikodusunu yapabilmeleri, bizimkininse efendilerinin kuyusunu kazmaya çabalamamızdı. Aslında artık bu meseleleri yüksek sesle konuşmaya da başlamıştık epeydir. Demokrasinin tüm güzel devrimci geleneklerin mezar kazıcısı olduğunu söylemek zorundayım. Daha önce söylediğim gibi artık daha çok tanıdık masalardan çekiniyorduk ve konuşmalar uzadıkça uzuyordu. Cemil diğerlerinin bu kararı almaya niyetli olmadıklarını ama açıkça da hayır demek istemediklerinden işi yokuşa sürdüklerini söylüyordu. Diğerleri bunun fazla kötü niyetli bir yorum olduğunda diretiyorlardı. Tartışmadan giderek uzaklaşıyordum. Sanırım fısıltının çekiciliğine saplanıvermiştim. Kollwitz'in Komplo'sunu düşünüyorum. İzbe bir mekânda tahta masa ve sıraların bir ucuna sıkışmış dört kişi çiğ ve zayıf bir ışık altında birbirlerine doğru eğilmiş bir şeyler konuşmaktalar. Dört yoksul gergin ve dikkatli suratlarla fısıldaşmakta. Gölge ve çiğ ışık resmi seyredeni üşütüyorken konuşanların ortamla hiçbir ilgisi yok. Tüm dikkatleri kesik kesik çıkan kısa cümleciklerde. Mahrem kelimeler kararmış ahşap masanın oyuklarında ve isli duvarlarda yitip gidiyor. Masadakilerden birinin Sergey olduğunu hayal ediyorum ister istemez. *Avrupa, marşlar, bayraklar, sevinç nidaları eşliğinde düzgün ve neşeli sıralar halinde uygun adım ölüme yürürken, yıllar boyu solucan ve pıhtı dolu bir yuva olacak siperler kazılırken Sergey eski Novgorod'un ağaçlıklı yollarının ve Volga'nın solgun güneş ışınları altında nasıl göründüğünü hatırlamaya çalışırken, devrim de kendi yürüyüşünü bu fısıltıların eşliğinde sessiz sedasız sürdürüyordu. Novgorod'un çayırları başka bir zamanda kaldı. Tıpkı Sergey'in zamanla başka birisi olduğu gibi. Memleketten gelen diğer kaçaklarla birlikte dergilerin ülkeye sokulabileceği yeni bir güzergâh üzerinde konuşuyorlar. Kısık Slav cümleleri salt kendi başlarına bile bir ayaklanma çağrısı. İçlerinden biri ülkeye geri dönecek yarın. Yangın ortasında başka birinin kimliğiyle çarpılmış olarak dolambaçlı bir yoldan ülkeye geri dönecek. Sergey adamın açık renk ikircimli gözlerine bakıyor uzun uzun. Adamsa oralı bile değil. Daha önce hangi kimliklere büründüğünü kendisi bile hatırlamıyor. Sergey adamın ajan olup olamayacağını geçiriyor kafasından. Hızla zihninde açılan bu acıtıcı kuşkuyla beraber duraksıyor. Ardından kuşkunun sonu gelmeyen bir saplantıya dönüşüyor olmasına öfkeleniyor. Diğerleri Sergey'in yarım kalan cümlesinin devamını beklemekte.*

"Sence Asuman ne demek istedi? Geçen gün sen de oradaydın."

Meraklı bir rüyadan en heyecanlı yerinde uyandırılıvermiş gibi huysuzlandım.

"Bu konu artık sıktı!"

Boş gözlerle bana baktıklar. Üçü de bana baktı. Benimse canım sıkkın. Zorlanarak yerimden doğrulup ayağa kalktım.

"Tuvalete gideceğim. Nerede?"

"Barın yanından aşağı ineceksin."

Gürültülü masaların arasından geçmek kolay olmadı. Bir iki masadaki tanıdıklarla selamlaşarak yoluma devam ettim. Anlamlı anlamlı gülümsediler. Parti içinde bir komplo peşinde olduğumuzu düşünüyorlar mutlaka. Gerçi biz de onların bir şeyler çevirmekte olduklarına eminiz. Kuşku, ihtilalcinin damarlarına durmaksızın dönüp duran bir tür hayat iksiridir. Tıpkı öfke ve hınç gibi. Sırıtan manalı suratları unutmaya çalışarak merdivenlerden inmeye başladım. Aslında daha merdivenin başında tökezler gibi olduğumu saklamayacağım. Kimsenin görmediğini umarak inmeye devam ettim. İndim, indim. Gerçekte o kadar çok basamak olmadığını şimdi gayet açık biçimde biliyorum, ama o an sanki bitmeyecek basamaklarla yerin diplerine ulaşmaya çalışıyormuşum gibi geliyordu. Arada bir olduğum yerde sallanıyordum. Çiğ renkli duvarlar. Duvarlar hiç Sergey'in kuşkuyla durakladığı mekânın duvarlarına benzemiyordu. Nihayet dibe inebildiğimde bir tuvaletin kapısının yanında bir vestiyer bulunmasını garipsedimse de aldırmadım. Sonunda ulaşmıştım. Kapıyı bir kere vurdum. Bu durumda bile nezaketi elden bırakmamış olmamı takdir etmelisiniz. İçeriden bir ses gelmedi. Sağ elim fermuarımda sol elimle kapının tokmağına asılarak içeri daldığımda hayretle donakaldım. Haklıydım, kim olsa donakalırdı. Çirkin merdiven birbiriyle inanılmaz derecede zıt iki dünyayı birbirine bağlıyordu demek. Gerçeküstü bir film sahnesi gibi gözümün önünde genişleyen manzaranın hakikatine ikna olabilmek oldukça güçtü. Koyu ışıklar altında birbirinden zevksiz oturma gruplarının doldurduğu kırmızı ve aynalı lambaların ışıldattığı pavyon kendi sınıfının ucuzları arasına rahatlıkla girerdi. Yukarının aksine tenhaydı. En fazla dört beş masa doluydu. Barın önünde müşteri bekleyen iki üç kadın kendi

arasında laflıyor, detone bir kadın acıklı bir şarkıyı duyurmaya çalışıyor: "Tadım kalmadı sensiz, tadım kalmadı hemen gel, birkaç gün içinde dön ne olur..." Zaten ağır ve zor olan şarkı kadının ağzında ümitsizce sakilleşiyordu. Ortam şarkıyı daha da bir çaresizleştirirken masalardaki sarhoş adamlarla kadınlar kaba şakalar yapmakla meşguldüler. Bir an öyle kaldığımı hatırlıyorum, tüzük değişikliği tartışmalarından buraya geçiş öyle ani olmuştu. Bir süre öylece baktım. Çişimi bile unutmuştum o an. Torbadaki sidik hayretten donakalmış olmalıydı ki uyarıyı kesmişti. Gerçek gibi değildi bu. Burada sınıf analizleri veya nisbi temsil yöntemi olanca saçmalığıyla sırıtıyordu. "Hoş geldiniz" sesiyle yanımda biten kadını ancak fark edebilmiştim. Durumumun utanç verici olduğunu o an anladım. Sol eliyle pantalonunun fermuarını yarı yarıya açarak bir pavyondan içeri dalan birinin görünüşü çeşitli müstehcen imalara fazlasıyla açıktı. Kadın da aşağı yukarı benzer şeyler düşünüyor olmalı ki sırıtarak yarı yarıya açık fermuarıma bakıyordu. Bu utanç verici duruma rağmen gözlerim karanlığa alıştığında yanımda gülümseyen kadını tamamen fark edebildim. Pavyonlardaki kadınların saçlarının genellikle sarı olmasına karşın bununki kuzguni siyahtı ve omuzlarından dümdüz aşağı iniyordu. Yarı yarıya açık göğüsleri ve daracık deri pantalonuyla bir tür fantezi kahramanına öykünüyordu sanırım. Ama artık buraya kazara inmiş bir şaşkın olduğum çoktan anlaşılmıştı. Bu kadınlar muhtemel müşterilerle diğerlerini anında ayırt edebilmek üzere yeteneklerini geliştirmişlerdi. Tıpkı bizlerin parti binasına kayıt olmaya gelen birinin iki gün sonra hevesi geçip kayıplara karışacak bir heveskâr mı, yoksa sebatlı birisi mi olacağını daha ilk bakışta sezmemize benzer bir yetenek. Doğrusu ben pek şaşırmazdım, kadın da hiç yanılacak birisine benzemiyordu. Buna rağmen dalga geçmek istiyordu ki alaycı bir tonda sözlerine devam etti.

"Sizi şuraya alayım. Eğleneceksiniz."

Zorla kekelediğimi hatırlıyorum.

"Yanlış geldim galiba. Tuvaleti..."

"Fazla inmişsin. İnerken hemen sağa dönecektin."

Bir anda utangaç bir oğlan çocuğuna dönüşüvermiştim işte. Ceyda'yı ilk görüşüm bu hicap dolu kısa andan ibaretti. O an adını

bilmiyordum. Şimdi bile adının gerçekten de Ceyda olup olmadığını bilemiyorum.

***

Hafifçe sallanarak güç bela belediye otobüsünden inip sokağa yöneldiğimde karanlık bir köşede birilerinin duvara bir şeyler yazdığını fark ettim. Galiba biraz çakırkeyiftim. Üç kişi yaklaşan adama kuşkuyla bakakaldılar. Birden içim ısındı. Herhangi bir anda dünyanın herhangi bir yerinde tanımadık birilerinin bir şeyler yapıyor olması yürek ısıtıcıydı. İnsan kendi dünyasının mensuplarıyla karşılaştığında ister istemez bir tür duygudaşlık yeşeriyor. Belki duygusallaşmıştım. Belki de hafifçe sarhoş olduğumdan duygusaldım. Ortak eylem toplantılarında ya da bir gösterinin düzenlenişinde, kortejlerin sıralanışında gırtlak gırtlağa geldiğiniz insanlarla böyle yerlerde karşılaşmak güzeldi. Ne de olda aynı yolun yolcularıydık ve sayımız da öylesine azdı ki. Duvara yazı yazanlar epey gençtiler. En büyüğü on dokuz yaşında falan olmalıydı. Mahallemiz şehrin hâlâ düşmeyen nadir bölgelerinden birisiydi. Böyle mahalleler insanı zamanın içinde alıp götürüverirler. Kaderin garip bir cilvesi sonucunda Nazlı'yla, bir zamanlar Cihat'ın el koyup parsellere ayırdığı, bizim kamulaştırılan ytongları taşıyarak yoksulları ev sahibi yaptığımız mahallede oturuyorduk. Tabii artık burası epey değişti. Artık ulaşım daha kolay, her köşede bir internet kafe, tek katlı gecekondulardan eser yok. Her taraf kötü apartmanlarla dolu. Çamurlu sokaklarda gezinen tavuklar da yok. Cihat gittikten sonra Veli ile tutuklanmayı beklediğimiz evin yerinde iki tane beşer katlı apartman var artık ve kimse Cihat'ı hatırlamıyor.

"Kolay gelsin!"

Sanırım sesimdeki dostça tınıyı fark etmediler. Ne cevap vereceklerine karar veremeden bakmaya devam ediyorlar. Hareketimizin bir sorunu da budur işte. Kimsenin "kolay gelsin" demeyeceği konusunda sabit fikirli olmak. Fakat sabit fikir dediğimiz şey bir sürü deneyimin kemikleşmesi olamaz mı? Gerçekten de pek kimse "kolay gelsin" dememiştir. Görenler ya korkuyla hemen oradan sıvışmış, ya da po-

lise ihbar etmişlerdir veya üzerinize ateş edilmiştir. Hatırladığım kadarıyla bana da kimse "kolay gelsin" dememişti. Çocukları rahatsız etmemek için yavaş adımlarla uzaklaştım. Arkamdan ne yapacaklarını tartışıyor olmalılar. "Polisi arayacak, gidelim." "Saçmalama devam et!" Tabii eski günlerde çok daha emindik kendimizden. Gri Ford minibüs bile tedirginlikle dolaşır, sokakların arasına pek girmezdi. Sokaklar gece boyacılarına kalırdı genellikle. Daha çok rakip örgütlerin saldırısından tedirgin olunurdu. Şimdiyse kimsenin okumadığı altına birkaç sessiz harften oluşan bir imza atılmış sloganlar tamamen başka bir zamanın kaybolmamakta inat eden simgeleri gibiydiler. Bir simgenin yansıttığı inat ancak başka inatçılara seslenir.

Nazlı'nın gecesi hakkındaki tahminimde tamamen yanılmışım. Ev hiç sakin değildi, Nazlı ve sendikadan iki arkadaşı, önümüzdeki ay gerçekleşecek kongreye dair delegasyon hesapları yapıyorlardı. Çay bardakları ve sigara dumanı. Sigara dumanı bu ülkede sizi gittiğiniz her yerde takip eder. Burada da benzer muhabbetle karşı karşıya kalıvermek sıkıcıydı. Daha doğrusu bunu ancak şimdi ayırabiliyorum. Bir adım geri atıvermek dünyanın rengini sonsuza dek değiştirir. Meyhanede aşağıdaki pavyona inmek henüz bir renk değişimi yaratmış değildi, sadece olağan bir gün ufak bir hatayla bir anlığına sekteye uğramıştı o kadar.

Evdekiler beni selamladı, ben de onları. Sonra tartışmaya devam ettiler.

"Nur da onlara yakın duruyor. Vecdi de."

"İyi ama bunlar bir anlama gelmez. Şube yönetimi bir kişi dışında silme bizden zaten."

"Ama otuz imza toplayabilmişler yine de!"

"Onların çoğu iş olsun diye atılmış imzalardır."

Nazlı tereddütleri hiçe indirgemek için çırpınıyor. Durmaksızın anlatıyor. Bizim dünyamız herkesin döne döne ikna edilmesi gereken bir dünyadır. Kişinin kendini ikna etmesi ve ardından yanındakileri. Herkesin birbirini eğittiği toplu bir yorgunluk. Fakat duraksandığı an pembe bir uykuya dalar gibi yavaşça teslim olunur. Yani ikna soluksuz bir çaba olmalıydı. Ve o yüzden de yıpratıcıdır barışık olmamak. Diğerlerinin argümanlarını kabul etmemekte öyle-

sine direniyor ki bir an onu tanımadığımı düşünüyorum. Liseyi züppe bir kolejde bitirip ardından ingilizce eğitim veren bir üniversiteden mezun olan bu kadın nasıl böylesine bir sendika canavarına dönüşmüştü? Nazlı'yı dinlerken bunları düşünüyordum. Uluslararası bir şirkette yüksek plazalardan birinin üst katlarından birinde çalışacağına bu sendikada uzman yardımcısı olması yabana atılabilir mi? Peki böyle bir kararın kuşkusu insanı izlemez mi, insanı izledikçe onu daha bir hırçın ve katı yapmaz mı. Dramatik tercihlerin insanları diğerleri gibi yumuşak olamazlar. Tercihlere derin bir hınçla sarılınmalıdır. Yol ayrımında karar verebilmenin de bir bedeli var. Her imanı gölge gibi izleyen kuşku. Kuşkunun nefesi sıklaştıkça iman daha bir katılaşır. Duygusallaşmak elinizi zayıflatır. Nazlı aileden öğrendiği İstanbul Türkçesini bile dilinden silmeye çabalamıştı yıllarca. Herkes gibi olabilmek başka türde bir eğitimdir. Hatta galiba diline bir Orta Anadolu aksanı gelip oturmuştu. Kolejli kadın bu yeni kadına teslim olalı epey olmuştu sanırım. Yine de bazen sinirlendiği anlardaki tepkilerinden yetiştiği ortama dair işaretler hemen açığa çıkıyordu. Tiz bir sesle biten cümlelerin sonu onu ele verirdi. Bir de dağınıklığı. Halkımızın kadınları temizlik düşkünü ve titizken kolej çocuklarının pasaklılığı hemen sınıfsal kökeni açığa çıkartıverir.

"Bürokrat numaraları bunlar! Sanki biz tüzük bilmiyoruz!"

Çoktan tüylenip yıpranmış kazağın eteğini çekiştiren kalın ve asabi parmaklar arada bir katalitik sobaya gayrı ihtiyari biçimde uzanarak ısınma çabasındaydılar. Sendika da, ev de soğuktu. Parmaklar üşüyordu ama sahiplerinin buna pek aldırdığı yoktu. Zaten kaloriferli bir eve taşınma gibi bir lüksten sonsuza dek uzaktık. Kışın çabucak geçmesini dilemekten başka yapılabilecek bir şey yoktu. Nazlı kendine bir çay daha koydu. Diğerleri söz bombardımanı altında yorulmuşlar ama sanırım ikna olmuşlardı. Bense artık siyasete dair tek bir sözcüğe dahi dayanacak durumda değildim ve üstelik diğer odalar daha da soğuktular. Yanlışlıkla pavyona inişim ve o kadının benimle eğlenmesi günün en renkli anlarıydı. İkna ve çabalama dünyasının uzağında olmayı düşledim bir an. Ya da Nazlı'yla başka şeyler konuşmak. Ama Nazlı yaklaşan kongreden başka bir şey konuşacak gibi görünmüyordu. Hem siyaset dışı konularda konuşmak başlı başına

beyhude bir oyalanma ve avunma değil miydi? Bana baktığını fark ettim. Belki dalgın bir ifadeyle tavırlarını seyredişime sinirlenmişti. Ama aldırmadım. O an Nazlı'nın o Orta Avrupa kentinde o izbe mutfaktaki isim koymadığım kadına ne kadar benzediğini fark ediverdim. Nazlı'yla o neredeyse aynı kadındılar. Parlak ve rahat bir hayat sürebilecekken bir tercih yaparak kendilerini feda edenler her yerde birbirine benzer. Aşağılanan rahatlığın gölgesi, sıradanlığın uyuşturucu cazibesi tozpembe bir gölge gibi kovalar insanı. Artık asla sıcak bir dairede oturamayacak olmak yıllar geçtikçe daha ağır bir bedel haline gelir ve imanlı kişi içindeki çırpınışa sımsıkı sarılmak zorundadır. Ama artık hayatınız olan şeyden vazgeçemezsiniz. Nazlı vazgeçmek bir yana her geçen gün daha da sert biçimde yaptığı tercihin içine gömülüyordu. Dışarıda müthiş bir kar serpiştiriyor, memleketteki çeşitli evlerin bodrumlarından ha bire üzerlerine beton dökülmüş cesetler çıkartılıyor, vahşet her patlayan Hizbullah eviyle birlikte arsızca ortalığa saçılıyor, martılar kuytularda havanın durulmasını bekliyor ve ben oturduğum yerde yanımdaki konuşmalara rağmen uyukluyordum.

İkinci Bölüm

Pazarlıktaki o nazik an aşılmaktaydı. Bunu hissedebilirsiniz. Karşıdaki polis yığını kıpırdanmaya, arkadaki kalabalık huysuzlanmaya başlamıştı. Sanıyorum Sevgililer Günü'ne yaklaşmaktaydık. Amirlerin asabi ve tavizsiz asık suratlarını izlerken gözüm yandaki mağazanın vitrinine takılmıştı. Kırmızı kalp şeklinde kocaman bir yastık vitrinin neredeyse yarısını kaplıyor, tarif olunmaz bir yavanlık camekânı aşarak tüm caddeyi istila ediyordu. Bir an Sevgililer Günü işaretlerine dalıverdiğimi hatırlıyorum. Sokakta işportacıların bile artık kârlı bir ticaret olarak görmeye başladığı kalpten balonlar, jelatinli güller, akla gelmez bir sürü ıvır zıvır tüm caddeleri ve meydanları sarmış durumdaydı, her yer, ama her yer aşk kusmaktaydı. Televizyonlardan, "sevgilinize aşk mesajı gönderin" tanıtımlı gazete-

lere kadar her yere bulaşan bu uyduruk sevgi seliyle dünya yapış yapış olmuş ve aşk beklentisi toplu bir zorbalık haline dönüşüvermişti. Neyse ki Nazlı'nın böyle şeylerle pek ilgisi yoktu. Ya da ilgilenmez görünüyordu. Ama toplumdaki hemen tüm kadınları saran beklenti yayıldıkça bunu en saçma bulanlar dahi etkilenmekten kendilerini kurtaramıyorlar. Vitrindekiler, işportacıların sattıkları hatta pastahanelerdeki kalp şeklindeki çikolatalar bile iğrençtiler. Mağazaya bakarken öğürecek gibi oldum bir an. İçinde bulunduğumuz durumda böyle bir hassasiyet komik kaçıyordu kuşkusuz ama kendimi tutamıyordum işte. Karşı taraftan giderek hızlanan bir hışırtıyla kendime geldiğimde polisler kasklarını giymeye, kalkanlarının tutacaklarını düzeltmeye, postallarının bağlarını sıkılaştırmaya başlamışlardı. Sanırım ne pahasına olursa olsun müdahale kaçınılmazdı. Pazarlık yapan amirlerin ifadeleri bıkkınlaşırken geride bekleyen kalabalıktan yükselen öfkeli ıslık sesleri giderek çoğalmaya başlamıştı. Gerilim yükseliyordu ama bizler çoktan gerilim arsızı sayılırdık. Devrim gerilim altında atılan küçük adımlarla ilerler. Cemil'in sesi daha tiz çıkmaya başlamış, yanındaki Asuman, Tufan'ı sakinleştirmeye çalışırken kalabalık haykırmaya, polisler kıpırdanmaya başlamışlardı. Pazarlığın sonuçsuz kaldığı o an belliydi. Gerçekten de iki bin kişiyi dağıtmaya cüret edebilecekler miydi? Arkadan ıslıklar daha bir şirretleşiyor, karşı köşedeki polis panzeri motorunu çalıştırıyor. Yoğun ıslık sesi hem polis için hem de pazarlık yapmaya çalışanlar için oldukça sinir bozucuydu. Giderek yükselen tiz çığlık sonunda her tür uzlaşmayı imkânsız kılıyor. Başkomiser ve yardımcısı birkaç adım geri atıyorlar. Cemil ile başkomiser bu günlük son kez göz göze geldiler ama başkomiser artık kimseyi dinlemeye gönül indirmeyecek. Megafonda bağırıyor: "Son kez uyarıyorum! Derhal dağılmazsanız müdahale edeceğiz!" Islık sesleri daha da keskinleşiyor. "Yılgınlık yok direniş var!" Ve karşıdaki polis kalabalığı bulunduğu yerden koparak bir kask ve şakırtı seli gibi üzerimize doğru akıyor. Asfaltın üzerinde postal sesleri yankılanıyor. Öndekiler önce direnme umuduyla duraklıyorlar. Panik olmamalı. Fakat cop darbelerin ardından onlar da çözülüyor, ardından arkadakiler de. Büyük kovalamaca başlıyor. Gözaltına almak istemedikleri anlaşılıyor polislerin.

Dertleri dağıtmak, ama acı verici biçimde dağıtmak. Bağırışlar ve çığlıklar tüm caddeyi kaplıyor. Birileri ara sokaklardan taş atmaya başlıyor. İlk copu yediğimde henüz kaçmamıştım. Ama en fecisi de bir an önce rahatlamak isteyen polislerin arasında kalıvermekti. Bu geridekiler için iyi olsa da sizin için parlak bir durum sayılmaz. Polisler genellikle on-onbeş cop vurduklarında sakinleşirler. Bir saattir ayakta beklemelerinin hıncını almışlardır ne de olsa. Her neyse, ilk copu sol koluma yediğimde önce acımadı ama ben hızla kaçmaya ikna oldum. Sırtıma inen ikinci bir cop biraz daha ağırdı. Artık delice koşmaya başlamıştım ki sanırım polislerden birinin çelme takmasıyla devriliverim. Bu en kötüsüydü işte. Koşan polisler beni geçerken bir tekme atmayı ya da bir tane indirmeyi ihmal etmiyolardı. Ama o an bir şey hissetmiyordum. Diğerlerinin bağırışlarını ya da çığlıklarını da duymuyordum, polislerin küfürlerini de. Cadde tam bir savaş meydanına dönmüş olmalıydı. Galiba hemen tüm polisler etrafımdan çekilip ilerlemiş olmalıydılar. Gözaltına almaya niyetleri olmadığını anladığınızda en iyisi dayağı yediğiniz yerde kalmaktı. İyice dayak yediğinize ikna olurlarsa yeni bir cop yemeyebilirsiniz. Sonunda kendimi güç bela bir dükkânın içine atabildiğimde yere yığılıverdim. İşte o an gerçek bir ağrının başladığı andı. Dükkân sahipleri ve müşteriler olanları dehşetle izliyorlardı, tabii ki benim halimi de. Yüzlerindeki ifade umurumda bile değildi. Fakat neden sonra bu vitrinine kocaman bir kırmızı kalp koyarak midemin dönmesine yol açan mağazanın tam içinde olduğumu farkettim. Kalpler ve her türden cicili bicili ıvır zıvır duvarlardan, tezgâhın üzerinden üzerime doğru akıyordu. Biraz önceki şiddetin ardından şimdi de bu bonbon dünyasıyla sarhoş gibiydim. İki tezgâhtar kız ve üç müşteri gözleri tüm bunların olabildiğine inanmak istemezcesine bana bakıyorlardı. Bambaşka ve çirkin bir dünya arsızca önlerine çıkıvermişti ve ben de o çirkin dünyanın temsilcisiydim eninde sonunda. Polis panzerlerinin sinir bozucu sesi ilerilerde yankılanırken kadınlar önlerinde sırtını camekâna dayayarak oturmuş adamın görünüşünü kozmetik açıdan değerlendirmeye çalışıyor olmalıydılar. Onlar bana, ben onlara bakarken, gözümün önünden Temmuz Günleri vaveylası solgun ve uzak bir hatıra gibi akıyordu. *Sergey'e bakıyordum.*

Silah sesleri ve dört bir yana koşturan kalabalıklar. Yere yığılıp kalmış işçilerin iniltisi. Sergey sindiği duvarın ardından caddede neler olduğunu, ateşin ne yandan geldiğini anlamaya çalışıyor. Nedense üzerindeki pörsümüş ceketin koluna takıldı gözleri. Yadırgadı. Üzerindeki eski püskü ceket kimliğindeki tek süreklilikti. Fakültenin puslu koridorlarından Ulysk hapishanesine, oradan çeşitli sürgün kasabalarına, oradan Orta Avrupa'nın ruhsuz sokaklarına kadar her yerde peşinden gelen ceket artık sırtında değil! Ardından omuz silkti. Son kaldığı evin hanımının paspal yeğenini azarlayan titiz bir halanın hakimâne sesiyle "bu artık giyilecek olmaktan çıkmış" dediğini işitir gibi oldu. Şimdi üzerindeki az kullanılmış ama düzgün kesimli görünen siyah ceket bir yoldaşın eskisi yani. Ceketin yenini kokladı. Tertemiz kumaş başkası gibi kokuyor. Bu akşam onlarda kalmayacağına sevindi. Her gece başka bir yerde uyumanın özgürleştirici bir şey olup olmadığını düşünmeye koyuldu ardından. Bu romantik düşünceler karşı evin çatısından açılan ateşle kesildi. İleride inleyen bir yaralı, daha ötede yaralanmış bir at. Tabancasını doğrultup karşı çatıya öylesine bir el ateş etti. Karşıdan bir cevap yok. Sağa sola koşturanlar karmaşayı daha da arttırmaktan başka bir şeye yaramıyorlardı. Yerdeki terkedilmiş pankartı okumaya çalıştı. "Kahrolsun on kapitalist bakan!" Birisinin "kalk gidelim buradan" diye seslendiğini duydu. Ama kalkmadı, gözleri hâlâ çatıdaki herifi arıyor. "Yürü, Kazak birliği geliyor!" "Yine bu lanet Kazaklar!" Terliyor şimdi. Dudakları birbirine sımsıkı yapışmış terliyor. "Karşı çatıdaki herif hâlâ orada mı... İşçiler kendi başlarına eylem yapmaya kalkarlarsa sonu budur!" İleriden silah sesleri geliyor. Kazaklar da sağa sola öylesine ateş ederek yaklaşıyor olmalılar. Sergey kıpırdayamıyor. Çatıdakinin kim olduğuna dair saplantıyla kıpırdayamıyor. Onu çekiştirip duran tek kollu harp malülü en sonunda pes ederek uzaklaştı. Çatıdaki herif inatla ateş etmiyor.

"Kolonya ister misiniz?"

Kolonya! Önce sesin nereden geldiğini anlamadım. Soruyu soran bir Kazak askeri ya da bir kolunu Alman cephesinde bırakmış bir harp malülü değil hoşça bir genç kadındı. Kadının endişeli ve titrek suratına boş boş baktım önce ama cevap vermeyi de başardım.

"Hayır, sağ olun."

Bu arada mağazanın önünden geçen bir Robokop beni gördü. Bir an durdu. Bana ve kadınlara baktı. Görünüşümden dersimi aldığım iyice belli oluyormuş ki çekip gitti. O an sanırım hâlâ bir kolonyanın

iyi gelip gelmeyeceğini düşünüyordum. Bu yaşta bir adamın hangi amaçla sokakta bağırıp çağırdığı ve dayak yediği bu kadınlar için tam anlamıyla bilinmezlik olmalıydı. Benim içinse neredeyse sıradan bir vaka. Hem yüzüme darbe almamış olmak da başlı başına bir kazanç sayılmalıydı. Kafama da bir darbe almamıştım. Hafif bir çarpma o kadar. Fakat sırtım, kollarım ve sol bacağım ölesiye ağrıyordu. Kadınların acıyan bakışları altında tutku kırmızısına kesmiş mağazadan çıktığımda manzara gerçekten de Sergey'in yaşadıklarını aratmayacak derbederlikteydi. Yerlerde yırtılıp dağılmış pankartlar, taşlar, döviz kalıntıları, çantalar, tek tük ayakkabılar, sağda solda inleyen bir iki kişi. Uzakta siren sesi devam ediyorsa da hiddeti azalmış gibi geldi nedense. Polis otobüsleri boş olarak yukarı doğru geçiyor. Sanırım onbeş tane vardılar. "Demek eylemimizi fazlasıyla ciddiye almışlar" diye düşündüm. Bu da gönendiriciydi muhakkak. Dikkate alınmayan bir ihtilalin zavallılığı, tüm o dehşetgeniz sloganları üzgün bir sayıklamadan farksız kılıyordu ve demokrasi ihtilalin garibanlığıyla semiriyordu. O yüzden şiddet görmekte eski günlerin kekremsi tadı vardı hep. Şanlı günlerin sahici acılarının görkemi. Bedel ödeyip durmanın havarimsi görkemi vardır. Ama feda dünyası ansızın tükenivermişti. Hiç değilse buralarda tükenivermişti. Umudun tutkusunu yitirmesi gündelik hayatın ölü gibi sürüklenmesinden başka bir sonuç vermeyecektir. Cep telefonu ötmeye başladı. Tufan.

"Neredesin?"

"İyiyim. Biraz dayak yedim ama ciddi bir durum yok, sen?"

"Biz parti binasındayız. Sen de gel. Hemen!"

Parti binasına ulaştığımda polislerin çevrede vaziyet almışlardı ama giren çıkana karışır gibi bir halleri de yoktu. Bizimkiler binanın ana kapısını kapatmış arkada bekliyorlardı. Kuşatılmış kale kapısından içeri girdiğimde ricat etmiş bir ordunun acınası manzarasıyla karşılaşıverdim. Geri çekilme hiç de düzenli olmamıştı. Partinin bulunduğu kata çıkan merdivenlere oturmuş bir sürü insan kıpkırmızı ve endişeli bir suratla birbirlerine olanları anlatıyor. Bir iki şişmiş surat, ağlayan bir genç kadın. Birinin elindeki döviz hâlâ duruyor. Bu enkazın yanından tırmanırken kendi durumum üzerine pek düşünemiyordum oysa her yanım ağrıyordu. Nihayet bizim kata çıkabil-

dim. Burası aşağıdan daha saçma bir durumdaydı. Herkes telefon ediyor, birbirine bağırıyor, bazıları yerlere oturmuş olanları düşünüyor. En acısı kuşkusuz ilk kez polisten dayak yiyenlerin durumuydu. Böylece sınıf mücadelesinin oyun olmadığı çarpıcı biçimde gözler önüne serilmiş oluyordu. Çokları ilk dayaktan sonra kaybolur, devam edenlerse artık daimi olarak dünyamıza aittirler. Neyse ki burada çoğunluğu pek çok kez bu nevi tezgâhlardan geçmiş olanlar oluşturuyordu da bu kargaşaya yavan bir sızlanma eşlik etmiyordu. Sesler daha çok saldırı sonrası durumun tespitine yönelikti.

"Polis dernek binalarını basıyormuş. Bir sürü gözaltı varmış."

"...'ye de gitmişler. Ama dışarıdalarmış. İçeri girmemişler.

"Kerimler bir handa sıkışmışlar. Çıkamıyorlarmış."

"Saimlerden haber yok. Cebi açılmıyor."

Buna rağmen genellikle sakin bir durum vardı diyebiliriz.

"Hah geldin mi? Ne oldu?"

"Hiç!"

"Ahmetleri gördünmü?"

"Hayır. Bizden çok gözaltı var mı?"

"Pek yok galiba. Daha doğrusu henüz bize gelen bir şey yok. Bir basın açıklaması yazsana."

Bilgisayarın başına oturduğumda ağrılar daha bir arttı. Sağ kolumu neredeyse oynatamadığımı fark ettim birden. "Basın açıklamasıymış!" Sanki basının umurundaydı! Umurunda olsa da olmasa da bu da bir zorunluluk işte. Bir ses çıkartmak zorundasın. Kolumdaki ağrıya rağmen yazmaya başladım: "Hükümet demokrasi düşmanlığını bir kez daha gösterdi!"

"Akşam Mali Komisyon toplantısı var biliyorsun."

"Bu arbedede toplantı mı yapacağız!"

Hem de toplantıların en az romantik olanı! Makbuzlar toplanacak, gelir elde edip hesapları denkleştirmek için ne cambazlıklar yapılabileceği tartışılacak, kimlerden bağış bulunabileceği bir kez daha sorgulanacak. Gözlerimin önünde asude ve buğulu bir manastır ikonundan fırlamış bir azizeymişçesine Ceyda'nın hayali beliriverdi. Mütebessüm bir sıcaklık. Ilık esintinin geçişi oldukça yavaştı. Ümitsizce onu tutmaya, zihnimde tutsak etmeye çalışıyordum ama serap

biraz sonra kaybolup gidecekti. Biliyordum. Alaycı tebessümüyle karşı duvarın önünde dikiliyor, bir bana bir de çevrede koşuşturanlara bakıyor gibiydi. Döktürdüğüm cümle o an donakalmıştı sanki. Odaya ikide bir birileri girip çıkıyor, telefonlar çalıyor, koridorda üç kişi tartışıyor. İçimi saran yumuşaklığı zaptetmeye çalışmak boşuna. Tüm bunlardan uzakta gayet sıradan bir tutkuyu yaşamanın rahatlığına özlem duymak, teslim olmak mıdır? Bir anlık öylesine bir istek, o kadar. O loş ışıldakların içindeki utanma anında yavaşça boy atan, toprağın içinde bir yer bulup tutunarak usulca sürgün vermeye başlayan tohum. Ama tohumların hiç de farkında olmayız çoğu kez.

"Hemen gönderme! Bir gözaltı listesi gelecek. Baroya gönderilen liste. Beraber gönderirsin."

Böylece barodaki birkaç avukata da ekmek çıkacak sayemizde. Bu kez Nazlı arıyor.

"Nasılsın? Sana bir şey oldu mu?"

"Yok bir şey. Sizde durum ne?"

"İyi. Ama burası da karışık."

"Tamam, iyiyim. Akşama görüşürüz. Burada çok iş var."

Buharlaşıp giden ılıklığın ardından gerçeklik vahşi biçimde üzerime abanıverdi. Yazdığım basın açıklaması, akşamki umutsuz mali komisyon toplantısı ve yediğim dayak. Daha doğrusu yediğimiz dayak. İntikamın hayalde kuruluvermesi, geçmiş zaferlerin anılması bir nebze de olsa geçmişi bugüne çağırır. Böylece az önce yenilen dayak anlamsızlaşıverir. Hakikat, mazideki zaferlerin yabansı coşkusundan ibarettir artık. *Yeni çağın bayramı yamru yumru ayakkabıların altında ilerlerken uğultu Kışlık Saray'a doğru akıyor. Durmaksızın yağmur yağıyor. Peter-Paul Kalesi tarafından birkaç ışıldak buzmesi o kadar. Buna şenlik denilemez, şimdilik sadece tedirgin bir uğultu o kadar. Yağmur neşesiz. Heryanda biriken suların oluşturduğu küçük ve serin gölcüklere yansıyan pek bir şey yok. Diğerleriyle birlikte köprünün üzerinde ilerliyorum. Saraya girilmiş! Fısıltılar böyle diyor. Nihayet saraya girilmiş. Ne bir cayırtı, ne sevinç çığlığı. Taş köprü zangırdıyor. Herkes gibi ben de daha önceleri ancak ürkek bir ilgiyle seyrettiğim süslü duvarların ardının, sarayın nasıl bir yer olduğunu merak ediyorum. Dönüp şehrin silüetine bakıyorum. Katedrallerin semirmiş ve süslü kuleleri eğilmiş, sokağı dinlemekteler. Saraya yaklaştıkça heyecan artı-*

yor. Alana geldiğimde nara atmaya başlıyorum. Sevinç, zafer sevinci bilinçsizce patlarken Aleksandr Sütunu tepesindeki haç tutan melek korkulu bakışlarla yeni zamanı seyrediyor. Oymalı sütunların, kaymak mermerlerin, kadife halıların, altın kakmalı aynaların önünden geçiyorum. Aynada kendime bakıyorum bir an. Aynanın oymalı varaklı çerçevesinde tombul melekler lir çalıyor. İkibuçuk metre yüksekliğindeki devasa aynanın üzerindeki çift başlı kartala bakıyorum sonra. Sonra aynada yansıyan zavallı ve ıslak halime. Elimdeki tüfeğin kopmak üzere olan sefil kayışına, kolumdaki pazubentin yerbezi de olabilecek ucuz kumaşına, çamur içindeki ayakkabımın kadife halı üzerindeki ıslaklığına bakıyorum. Ayna, üzerinde yansıyan ayaktakımını küçümsercesine ışıldıyor. Düşünmeksizin dipçiği kaldırıp hınçla aynaya indiriyorum. İlk vuruşta çatlıyor ama dağılmıyor. Bir daha vuruyorum, bir daha ve bir daha. Devasa ayna kocaman bir şangırtıyla dağılıyor. Tüm parçalar unufak oluncaya kadar vurmaya devam ediyorum. Silah sesleri şangırtıya karışıyor. Herkes çılgınca bir şeyler kırıyor; avizeler, vazolar, aynalar, büfeler, koltuklar, saatler, şamdanlar, tabaklar. Herkes devrimi kutluyor. Cepheden dönen askerler, denizciler, işçiler, kenar mahalllerin çapulcuları herkes her şeyi tuz buz etmeye çalışıyor. Gözlerim Sergey'i arıyor. Üniformalı birisi ellerini kaldırıp bana bakıyor. Ben faksla gönderdiğim basın açıklamasının ardından bakakalıyorum. Makineye doğru kayan gözaltındakiler listesindeki isimler tek tek kayboluyor.

***

Birkaç gün sonra gözaltına alınanlar salıverilmiş, hayat herzamanki haline dönmüştü. Sayısız arbede üst üste çakıştığında tek tek hiçbirinin bir anlamı kalmıyor, geçmişe doğru kayıp giden her patırtı büyük yürüyüşün önemsiz bir parçası olarak kişiliksizleşiyor. Her bir miting, her bir toplantı, her bir eylem veya gözaltı birbirine benzediğinden zamanla ayırt edilemez oluyorlar. Kayıtsızlık duygusuzluk değildir. Hatta çok daha yüksek bir duygu aşkınlaşmasıdır.

Yine bir toplantıdan çıkmıştım. Günlerden pazar olmalıydı. Polis şiddeti aradan çekildikten sonra olağan gündeme, yani parti için kapışmaya dönülmüştü. Sınıf mücadelesi bir türlü izin vermiyordu ki şu parti içi hesaplaşmaları rahat rahat halledelim. Üç beş günlük yol-

daşlık ve dayanışma bitmiş, yerini hızla iç çekişmelere bırakmıştı. Toplantının ardından binadan derhal uzaklaşmak istiyordum. Pazar günleri parti binası daha bir sevimsizdi.

"Nereye!"

Tufan'ın zaman içinde bürokratlaşan tavrına giderek içerliyordum. Binada kalmamı gerektirecek yeni bir iş daha çıkması ihtimali canımı iyice sıkmıştı. Biraz yürümek istiyordum. Yine de mutedil bir cevap verdim.

"Çıkıyorum artık."

"Maç seyredeceğiz, sen de gelsene."

Derbi maçı olduğunu ancak o zaman hatırladım. Fena fikir sayılmazdı. İki saatliğine de olsa tüm bunların dışına çıkabilmek, başka tür bir fanatiklik içinde kaybolarak gündemden uzaklaşmak istedim. Ancak taraf olunduğunda gerçekten yaşandığına inanıyorum hâlâ. Ama bazen düzlemleri değiştirmek gerekiyordu. Zaten neredeyse tüm ülke maça kilitlendiği için başka pek çok şey gibi devrim de iki saatliğine askıya alınabilirdi. Hiç değilse zihnimde bir ferahlık olur, belki de son haftaların gerginliği bir galibiyetle biraz olsun telafi edilebilirdi. Yine Ceyda'yı gördüğüm o döküntü meyhanede masa ayarlamışlardı. Heyecanlandığımı hatırlıyorum. Umut kırıntısı gibi bir şeydi. Geçen gün bilgisayar başında kapılıverdiğim ılıklığın yeniden yaşanabileceğine dair bir umut. Oysa akşamın erken saatlerinde pavyonda herhangi bir hareketlilik olmayacağını tahmin etmek hiç de zor değil. O kadınların mesaisinin ancak gece başlayacağını düşünüyordum. Gidecektim. Ceyda'yı görmek mümkün olmasa da oraya gitmek istiyordum. Ceyda'yı gözlerimin önüne getirmeye çalıştım. Ama daha şimdiden yüzü başka yüzlerle karışmaya başlayan puslu bir imgeye dönüşmüştü. Hatta belki o kadın başka pek çok kadının bileşimi gibi hayaldi. Bunun nasıl bir terkip olduğunu düşünmüyor, sadece imgelemde kurulan yüze sığınmayı arzuluyordum.

Nazlı'yı arayıp maç sonrasında geleceğimi haber verdim. Telefondaki ses kaygılıydı. Kitlelerin afyonuna benim de kendimi kaptırabileceğime dair bir kaygı. Nazlı'nın gözlerini düşündüm, gözlerinden geçen siyah bulutun tüylenmiş solgun kazağına vuran gölgesini. O an afyonun ne derece kuşatıcı olabileceğini düşünüp,

hayıflanarak mücadelenin önünün nasıl da tıkandığına üzülüyordu muhakkak. İçin için kızıyordu. Telefonun öbür ucunda kaşlarının hafifçe kalkmış olduğunu hayal ettim. Sesi bu tonda çıktığında kaşları kalkar, alnındaki çizgi belirginleşerek onu birkaç yıl yaşlanmış ve umudu kırık bir öğretmene dönüştürürdü. Telefonu kapatıp hızla paltomu giydim. Daha fazla burada durmak istemiyordum. Biraz gezinip tam maç saatinde meyhanede olmaya karar verdim. Hava almalıydım. Tufan'ı ve diğerlerini bir iki saat görmemek iyi gelecekti. Tam kapıyı açıp çıkacaktım ki yine bir soruyla engellendim.

"Çıkıyor musun?"

Dönüp baktım. Vedat Ağabey. Dudağının kenarındaki filtresiz sigarayla ak düşmüş pos bıyığını sarartmaya devam ederek ayakta dikiliyordu. Doğrusu antik değerdeki bu filtresiz sigaraları nereden bulduğunu merak etmiyor da değildim. İyice şişmiş gözkapaklarına, dökülüp beyazlamış saçlarına rağmen yine de dinç göründüğünü düşündüm. Koca göbeğiyle her zamanki gibi heybetli bir hali vardı.

"Evet."

"Ne tarafa?"

Vedat Ağabeyin soruları da uyarıları da dobra ve buyurgandı. Şu an küfür bile etse bir şey denilemezdi ona. Toplantılarda bile küfür edebilen bu adama yaşından ve bunca yıldır çektiği çileye ve inadına saygıdan kimse bir şey diyemezdi. Böylesi kişiler yaşadıklarıyla tüzüğün bile üzerine çıkmayı başarırlar. Kırık dökük bir sesle mırıldandım.

"Yukarı doğru gideceğim."

Belirsizlik bu işlerin şanındandır. Hem maç seyretmeye gideceğimi söylemek eski kuşaktan birisince hoş karşılanmayabilirdi.

"Bekle, beraber yürürüz."

Tatsızlık. Hissettiğim sadece tatsızlıktı. Onunla yürümek istemiyordum. Kimseyle yürümek ve parti üzerine konuşmak istemiyordum. Yine de yapılacak bir şey yoktu işte. Ağır ağır paltosunu giyişini izledim. Sonra merdivenlerden beraberce inmeye başladık. Yaşından dolayı oldukça yavaş yürüyordu. Aramızdaki birkaç kuşak fark sıradan bir sohbeti sürdürmeyi bile güçleştiriyordu. Önümde uzanan sessizlikle kesilip duran tatsız ve yavaş yürüyüşü hayal etti-

ğimde daha bir sıkıldım. Caddeye inene kadar bir şey söylemedi. Hava yine soğuktu. Pazar günlerinin can sıkıcı akşamüzerlerinden biri. Hava kararıyor, cadde giderek tenhalaşıyordu.

"Eeee?"

Bu soru da olmayan soruya ne cevap verilebilir. Neyi ima etmeye çalışıyordu. Daha fazla bekleyemedi.

"Armut gibi susma! Program değişikliğinde ısrarlı mısınız onu soruyorum!"

"Ha! Onu mu? Evet."

"Ne olacak program değişince. Kalaslar erik rakısı mı olacak!"

"Ama bazı çizgileri daha net çizmek gerekmiyor mu? Bu belirsizlik durmadan tartışma yaratıyor."

"Aman tartışın!"

"Biz de gereksiz tartışmalara boğulmak istemiyoruz. Ama herkes nerede durduğunu bilmeli."

Cevap vermedi. Onun yerine hafifçe homurdandı. Tartışmanın faydasız olduğunu düşündü belli ki. Sessizlik yoğunlaştı. Rahatsızlığın arttığını hissediyordum. Üstelik daha henüz birkaç metre yol almıştık. En iyisi konuyu değiştirmekti ama galiba yanlış bir yöndeydim.

"Geçen gün Ferit Amca'ya gittim. hâlâ zımba gibi. Bu eskiler insanı etkiliyor."

"Nesi etkiliyor! Ferit odundu, hep odun kalacak!"

Suskunluğu bozmak uğruna baltayı taşa vurmuş olmalıydım. Tabii ki Vedat Ağabey ile Ferit Amca da kavgalılardı. Vedat Ağabey'in kıpkırmızı ama kırışmış ensesine, ensesine dökülen birkaç tel kırlaşmış saça baktım. Kişinin yaşadıkları ensesindeki çizgilerde de yoğunlaşabilir mi? Çoktandır kavgalı olduklarını bilmiyor değildim ama düşüncesizlik etmiştim işte. Kavgalarının artık sönümlendiğini düşünerek hata yapmış olmalıyım. Vedat Ağabey'in dillere destan dobralığı zaman içinde bir sürü sendikal kavganın, cezaevinin, tonlarca filtresiz sigaranın ve rakının içinde dinlenerek kendine özgü bir tad kazanıvermişti. Aslında aynı lisanda konuşmuyorduk. Zaten sendikacılıkta pişmiş olanlarla diğerleri arasında hep bir tarz farklılığı vardır. Sendikacılar bizim küçük burjuva kuramsal titizliğimizin ha-

yatla bir alakası olmadığını her fırsatta vurgularlarken, bizim için de onlar daha hakiki ancak devrimin ve teşkilatın gereklerinden bihaber kimselerdi. Vedat Ağabey ise iktisat fakültesinden mezun olduktan sonra sendikacılığa atıldığından bu ikisinin arasında bir yerde duruyordu. Ama zamanla kendi kendini yetiştirmiş, sendika önderlerine has bir üslup geliştirmişti. Ne de olsa hayalimizin bu toprakta kök salmaya başladığı yılların havası farklıydı diye düşündüm. Onun kırışmış ensesine ve koca göbeğine sinmiş olan zamanların havasını solumaya çabalamak boşunaydı. Gerçi zaman geçtikçe geçmiş hiç olmadığı bir saflığa ve büyüye dönüşüverir. İkimiz de konuşmuyorduk. O kendi dünyasına gömülmüştü, bense onun dünyasını kendi kafamın içinde çekip çevirmeye. Böyle adamlarla rakı sofrasında sohbet çok daha eğlenceli olur diye düşündüm.

"Ferit kütüğü ile ilk nasıl tanıştığımı biliyor musun?"

"Hayır."

"Ben o sıra Ankara'daydım. Sendikada çalışıyordum. Parti toplantısında karşılaştık ilk kez. Tabii o zamanlar ben tıfılım daha. İsmini çok duymuştuk. Dışarıdan henüz dönmüştü yeni ve ne olduğu henüz belli olmayan partimizi manipüle etmeye çalışıyordu teres!"

Vedat Ağabey'in yüzüne kan yürümeye başladığı havanın kararmasına rağmen belli oluyordu.

"Söz aldı ve partinin sınıfla ilişkisinin nasıl olması gerektiğine dair konuşmaya başladı. Tabii o sıralar esamesi okunmayan kendi esas partisinin görüşlerini sıralayıp duruyor, Kuruşçev'den alıntılar birbirini izliyordu. Susmak bilmiyordu bir türlü. Sonunda dayanamayıp 'sus da biraz işçiler konuşsun' diye bağırmışım. Sustu. Salon sessizleşti. Ama Ferit 'ben de işçiyim' deyip devam etti. Bu kez 'Kuruşçev'i bırak da memlekete gel' diye naralanmışım. Cevabı 'Kuruşçev Yoldaş dünya işçi hareketinin önderidir' oldu. O salonda, memlekette birkaç yıldır ne olduğunu sadece gazetelerden ve dergilerden bilen fezadan gelmiş bir yaratık gibiydi. Ve her fezadan gelen gibi herkesi küçümsediği sesinin tonundan belliydi. Ama 'partinin önderliği olmadığında sınıf hareketi hiçbir şeydir' diye devam ettiğinde dayanamayıp çay bardağını fırlatıverdim. Salon karıştı. Beş altı kişi birden beni yatıştırmak için üzerime atılıp salondan çı-

karttılar. Ama benimle beraber yirmiyedi sendikacı da 'bu adam çıkmadan biz katılmayız' diyerek toplantıdan çıktılar. İşte böyle oldu. Hakiki bir öküzdür!"

Her zamanki şeyler. Vedat Ağabey'in onca sendikada, onca grevde, onca toplantıda bilenmiş inadına artık oldukça nadir rastlanması dışında. Sanıyorum Ferit Amca'yla ilk tanıştıkları zamanlara dalıp gitmişti. Daha doğrusu gençliğine. Aradan geçen yıllar biribirinin kopyası gibiydiler. Toplantılar, mitingler, mahkemeler. Bir tek emekli maaşıyla nasıl idare ediyordu acaba. Sıkılmama rağmen yanımda güçlükle yürüyen adama yakınlık duymaktan da geri duramadım. Hem her tür züppelikten uzak duruş, hem de her günü ancak idare edebilmek değerli bir meziyetti muhakkak.

"Sen nereye gideceksin?"

Dürüst bir cevap verip vermemekte duraksadım. Ama yine belirsizliği seçtim.

"Biraz yürüyeceğim."

Zihnimdeyse Ceyda'yı görüp göremeyeceğim sorusu giderek acıtıcı olmaya başlıyordu. Vedat Ağabey'in asabi hayatının arasından pavyonun zevksiz ışıkları yanıp sönüyordu.

"Ben şu sokaktan içeri gireceğim. Masaya bekliyorlar."

"Ne masası?"

"Benim oğlan gibi şaşkınsın sen de! Komünist Faaliyetler Masası! Meyhane masası!"

Oğlunu -tabii neredeyse benim yaşımdaydı- bir kez görmüştüm. Elbette ki tüm diğer benzerleri gibi çocuğu annesi büyütmüştü. Çocuğun babasına hayranlığı anasını ne kadar sinirlendiriyordur kimbilir. Hayranlık süreklilik kazanmış meşakkate değil maceracılığa doğru çekilir daima. Zira bir anlamda gerçek değildir. Vedat Ağabey'in gençlerin bir işe yaramayacağını ve umutsuzca bir kitabilikle damgalandıklarını düşündüğü her cümlesinden anlaşılıyordu. Ya da artık böyle şeyleri söylemekten çekinecek yaşı çoktan geçmişti. Bense maalesef hâlâ maç seyretmeye gideceğimi söylemeye utanıyordum. Bir an ağzımı açacak gibi olduysam da, başkalarına ne kadar az ayrıntı verilirse o kadar iyi olacağına dair iliklerime işlemiş sinsilik susmam için beni uyarmakta gecikmedi.

"Neyse hoşça kal. Ferit Amca'nı görürsen benden selam söyle!"

Sanırım laf sokuşturuyordu. Aldırmadım. Sokağa daldığında arkasından bir süre bakakaldığımı iyi hatırlıyorum. Sokağın içindeki üçüncü kapıdan içeri girene dek onu izledim. Gerçekten de bir meyhaneye giriyordu. Kavgayla harmanlanmış yılların rakıyla dinlenmeye çabalamasını anlıyordum. Yorgunluk yeni bir umutla tazelenmezse küskünlüğe götürür insanı. Halbuki yeni girdiğimiz çağ bıkkınlık çağıydı. Bıkkınlık her yerden, binaların su oluklarından, kararmış gökyüzünden, toplantılardaki kesik cümlelerin arasından, sloganların bezgin tekrarlanışından, duvarda unutulmaya terkedilen afişlerin üzerindeki kostikten, her yerden akıp duruyordu. Ancak böylesine umarsızca, neredeyse zamana aldırışsız bir inatla bıkkınlığa karşı konulabilir diye düşündüm. Bu gerçekdışı bir saplantı olabilirdi ama her şeyi teslim alan yenilmişlik, gerçeklikten daha hayat doluydu. Ceyda'yı bu akşam görmem mümkün değildi. Boş bir umuda kapılarak ardından hayal kırıklığı yaşamamak için durmadan bunu tekrarlıyordum. Bir yandan da bu saçma ve neredeyse sapkınca meraka karşı koyma çabasındaydım. Bir pavyon kadınını merak edip durmakta bilinmedik bir dünyaya ait tamamen karanlık bir büyü vardı. Zamanı ve hareketi unutarak şiddetlenen yağmurun altında yürüdüm durdum. Sanki içimdeki bir tomurcuk ısrarla Ceyda'yı işaret ediyor, o dayak yediğim gün bilgisayar başında hissettiğim taze sıcaklığı hatırlatıp duruyordu. Öbür yandan gizliden gizliye utanıyordum galiba. Nazlı'dan değil, daha çok yıllardır özene bezene kurduğum kendime dair hikâyemden utanıyordum.

***

Meyhaneye girdiğimde maç başlayalı neredeyse on dakika olmuştu. Tüm masalar ağzına kadar dolu olduğundan masaların arasından ilerlemek bile mümkün değildi. Televizyona kilitlenmiş suratlardan arada bir kaçan bir gole ya da bir faule feryatlar, yer yer de küfürler yükseliyordu. Gerçekte sigara dumanından ekranın nasıl görünebildiğine de akıl erdirememiştim. Birkaç dakika sonra gözlerim alıştığında ekranı yavaş yavaş ben de seçebilmeye başladım. Ekranı görebilmeme rağmen bizimkilerin masasını bulmak hiç kolay

olmadı. Tufanlar dört kişilik masaya yedi kişi sıkışmışlardı. Böyle şeylerde zamanında yetişmezseniz mutlaka araya yeni birileri girer. Canım sıkıldı. Masaya eklenmiş olanlardan birinden hiç hazzetmiyordum zaten. Her zaman alaycı sırıtışıyla kendisi de maç seyrediyor olmasına rağmen tüm diğer maç seyredenleri aşağıladığı belli. Tabii ki onun maç seyredişi herkesten başkadır! Tufan beni gördüğünde davetsiz misafirlere yan gözle bakarak seslendi.

"Nerede kaldın oğlum. Şimdi fazla sandalye bile yok!"

Kolundan zorla tutarak durdurduğum işten paçaları tutuşmuş garson da ilaç için fazla bir sandalye kalmadığını bıkkınlıkla teyid etti. Hem olsa da nereye sığacaktım ki. Bu arada arka masadakiler televizyonu engelleyerek ayakta dikildiğim için homurdanmaya başlamışlardı. Garson uzaklaşırken son bir tavsiyede bulunmak inceliğini gösterdi yine de.

"Ağabey, istersen alt kata in. Orada da televizyon var."

Alt kat! O an Nouma'nın Tayfur'un pasıyla aldığı topu kalenin hemen yanından dışarı atması bile pek umurumda olmadı. Ne yani, pavyonda maç mı seyrediliyordu! Merakla aşağı indim. Aşağı inmek için bu kez meşru bir nedene sahip olmak bir tür güven sağlıyordu sanırım. Hem sarhoş da değildim. Merdivenleri tek tek indim. Bu kez gördüğüm dünya o geceden bambaşkaydı. Pavyonun tüm cırtlak ışıkları yanıyor ve içeride bir sürü insan maç seyrediyordu. Gerçekten farklıydı. O loş ışıklar sanki hiç olmamış, o bedbin kadın sanki hiç duvarları ağlatmamıştı. Bolca çiğ ışığın altında çirkin bir aydınlık, gürültü ve acayiplik vardı. Burası daha da zevksizleşmiş, daha çok bir kasaba lokalini andırır olmuştu. Konsomatrislerle müşterilerin oturduğu yavan koltuk gruplarında bu kez bira içip patates kızarması yiyerek maçı seyreden bir sürü adam tek yöne, televizyona doğru bakıyor. Fakat herkes burada iğreti durduğunun farkında. Koltukların üzerindeki tüm kılıflar sanki hemen kalkmak zorunda kalacaklarmış gibi kenardalar. Hayır, kasaba lokali değil, aşırı süslenmiş bir birahane diye düşündüm. Hayal kırıklığı gibi bir şeydi. Ama burada da oturacak bir yer yok. Garsonlardan biri bar tezgâhını işaret ediyor. İsteksizce tünüyorum uzun taburenin üzerine. Ben de tüm ötekiler gibi rahatsızım. Birden ışıklar sönecek, o kadın şarkı söylemeye başlaya-

cak ve hepimize 'hemen dışarı' denilecek. Tezgâhın arkasındaki iki kadın da maç seyrediyor. Arada da bir iki siparişi hazırlayıp garsona veriyorlar. Daha da garibi kadınların bira içerek çekirdek çıtlatması. İkide bir maçla ilgili olmadık yorumlar kulağıma çalınıyor. Ne maçı ne de futbolu umursuyorlar. Buna rağmen eğleniyor görünüyorlar. En azından gülüşüyorlar. Kimse kadınlara yan gözle bile bakmıyor. Böyleleri bizim gibi başka dünyanın adamlarını her zaman korkutur.

"Ne içecekesin?"

"Bira."

Bu kadınlara nasıl hitap edileceğini de bilemiyorum. Şimdi o tezgâhın ardında hiç de şaibeli bir iş yapıyormuş gibi görünmüyorlar. Gözüm maçta, kulağım ne konuştuklarında. Pek önemli bir şey de konuşmuyorlar. Takımlar, başka bir kadının hangi takımı neden tuttuğu, pavyon sahibi olduğunu sandığım birinin tuttuğu takım. Takım kelimesinin çağrıştırdığı edepsizce imalar üzerine kıkırdaşmalar. Bu arada gol yiyoruz. Yükselen feryatlar ve sevinç nidaları. Kadınlar da seviniyor. Hatta biri bir arkadaşına golle ilgili bir mesaj yazıp gönderiyor. Yediğimiz gole fazla üzülemiyorum o an. Maça ilgimi giderek yitiriyorum.

"Bu defa doğru geldin herhalde!"

Gözümü ekrandan çevirip sırıtan kadına dönüyorum. Yüzünden bir tanıdıklık çıkartmak zor. Anlamadığımı fark ediyor hemen.

"Sen o değil miydin? Tuvalet diye buraya inen."

Tabii ki o an yine onun Ceyda olduğunu bilmiyordum. Bir süreci sonradan anlatmaya kalkışmak her daim olacaklar ve hayatınıza girecek şahıslar önceden belirginmiş gibi bir izlenim yaratabilir. Bunun bir yanılsama olduğunu hep biliyoruz ama bir kez hikâye kurulunca bundan bir türlü kurtulamıyoruz. Fakat bu kadının o geceki kadınla uzaktan yakından bir ilgisi yoktu. Bir kere saçları kuzguni siyah falan değil koyu kahverengiydi. Üzerindekiler bir kazak ve bir kottan ibaretti. Bu haliyle öyle sıradandı ki onu bir süpermarket gişesinde veya ucuzluk gününde parça seçen kadınlar arasında görseniz hiç yadırgamazdınız. Ne cevap vereceğimi bilemedim. Bir anlığına da olsa sıcaklığını zaptetmek istediğim kadın bu kadın mıydı! Neden sonra kekeledim.

"Evet bendim. Siz de oydunuz demek."

Kadın kuzguni saçları ve üstündeki baştan çıkarıcı giysileri olmaksızın, o loş kırmızılık olmaksızın renksiz dünyamızın sıradanlığına düşüvermiş, efsun arsızca bozuluvermişti. Ama arzu hiç tahmin edilmedik yollarda gizlenerek, kendini hiç belli etmeden de ilerleyebilir. Gözlerim boynunda yansıyan yeşilimsi ışıltıya takılı kalmıştı. Işığın cansızlığında Ceyda'nın boynu da televizyondan yükselen heyecanlı spikerin bağırışları da bir bir siliniyor, ışığın peltemsi yavanlığı yeşilimtırak bir küf rengine bürünüyor. *Küflü duvarlarda nefes alan endişeye rağmen koca binanın Smolni Manastırı'na bakan yüksek pencerelerinden görünen gece koridorlardaki telaşla ilgilenmiyor. Tatar suratlı bir askerin çamurlu ayak izlerinin ardı sıra girdiğim geniş salonda duman yüksek tavanın hemen altında kendince yollar izleyerek geziniyor. O mutfakta gördüklerimden ikisi masaya eğilmiş haritada bir yer aramaktalar. Uykusuz ve traşsız suratlarında yerleşmiş endişe, her yeni haberden işkillenmelerini emrediyor. Halbuki böyle gecede kişinin bayram etmesi gerekmez mi? Aksine, devrim sadece iyimserlerin bayramıdır. Hiçbir şey bu kadar kolay olamaz. Kötümserlik inadın kardeşi gibi serpildiğine kişiye acımasız bir durgunluk yerleşir. Bu bina beni boğuyor. Koridorlar, yüksek kapılar ve endişe beni boğuyor. Sağa sola koşturan haberciler, kuşkucu muhafızlar boğuyor. Kışlık Saray ne kadar coşkuluysa burası o kadar endişeli. Dışarı kaçıyorum. Sevinebilen insanların arasına. Köprülerin oraya. Herkes saray mahzenlerinin içkileriyle sarhoş, ne buldularsa ona şarap doldurmuş içmekteler. Umut köpürüyor yer yer buz tutmuş suların üzerinden. Köpürerek yaklaşıyor. Büyük sarhoşluk. Üç gün sürecek büyük sarhoşluk. Oradan çıktığıma seviniyorum. Coşkulu işçilerin sarhoşluğuyla mest oluyorum. Neva alkol kokmaya başlıyor. Sergey bunalarak kaçtığım binanın odalarının birinde uyuklamaya çalışıyor. Gömleği belki altı gündür üzerinde, paltosu ve hatta ayakkabıları da. Şişmiş ayakları bir kez botundan çıktığında bir daha girmeyecekler. İki gündür uykusuz ve gözleri yanıyor. Ama uyumak ne mümkün, durmadan telefonlar çalıyor. İhtilal devamlı bir yorgunluktur. Kamyonetin üzerinde yangın rengi bayrağı sallayarak gezinmek istiyorum. Cephede bile zor bulunan benzini müsrifçe harcayarak sokaklarda bir aşağı bir yukarı dolaşıp durmak uygun bir hareket değil ama uygunsuzluk da tıpkı yeşilimsi solgunluk gibi devrimin kardeşiydi.*

"Sizinkiler gol attı!"

Boynuna dalıp maçı falan unuttuğumu ima ediyor. Terslemeyle eğlenme arasında bir yerde kararsızca geziniyor. Neva Nehri'ne ba-

karak sarhoş olmaya çabaladığımı nereden bilebilir ki. Ya da Sergey'in rüya görüp görmediğini nasıl tahmin edebilir. Belki de sadece "beni keseceğine maçını izle" diyordur. Kızardığımı duyumsadım. Sıcaklık bu kez boğazımdan yola çıkıp olanca açıklığıyla yüzüme yayılarak edepsiz bir muhbir gibi beni ele veriyor. Gülünç duruma düştüğümü düşünüyorum ve bu her şeyi daha bir sakilleştiriyor. Artık dikkatimi maça vermekte, kendimi bir kez daha komik duruma düşürmemekte kararlıyım. Aksi gibi maç beraberliğin ardından giderek daha sıkıcı bir hal alıyordu. Üçüncü biraya başladığımda gerçekte ne maçla ne de arkamda Ceyda'nın konuştuklarıyla ilgim kalmıştı. Yine de onun hemen arkamda olduğu fikri iyi geliyordu. Sırtımda bir sıcaklık. Sanki o da benim oradaki varlığımdan hoşnut gibiydi. İnsan isterse her şeye inanabilir. Arada göz ucuyla beni izlediğine inanıyordum. Bu kez Galata Köprüsü'nün üzerinden külüstür zırhlı kamyonetle geçiyorum. Köprünün girişinde yakılmış ateşin çevresinde ısınmaya çalışan bizimkiler. Süleymaniye'nin yıllanmış kubbesi olanları mahcup ve tedirgin bakışlarla izliyor. Haliç kokmuyor artık. Şehir kokmuyor. Kamyonetin üzerinde sevinç naraları atıyoruz. Ceyda yürüyerek Eminönü'ne geçmeye çalışıyor. Tüm bu karmaşadan tedirgin olduğu belli. Kamyonetten de, Kızıl Muhafızlardan da ürküyor. Zaferimize katılır gibi bir hali yok. Belli ki o da iyimser birisi değil. Kamyonetin üzerindeki bağırışlara karışan "gooool" naraları bile beni kendime getirmiyor. O muhayyel devrimin içinde kaybolmak istiyorum ve kötümserlerden nefret ediyorum. Köprü, minareler ve Haliç nikbinlikle gülümsüyor. Yudumladığım bira bile sırıtıyor.

"Hah! Burada mısın. Yukarı gel, Cemil kalktı."

Tufan'ı yabancı bakışlarla süzüyorum. "Beni rahat bırak" demek istiyorum. Oturduğum taburenin üzerinden kalkmak istemiyorum, sırtımdaki sıcaklığı yitirmek istemiyorum. Ceyda'dan uzaklaşmak istemiyorum. Saçları gerçekte ne renk olursa olsun fark etmiyor artık. Orada kalıp ağzından çıkan cümlelere çeşitli anlamlar yükleyerek, hayatı hakkında, nasıl biri olduğu hakkında tahminler yürüterek zaman geçirmek istiyorum. Ama nafile. Tufan çok ısrarlı. Yavaş hareketlerle taburden indim, biramı elime aldım. Son bir gayretle yüzümü kızartarak kadına dönüp "iyi akşamlar" diyebildim. Tufan şaşkın

bakıyor. Ceyda cevap vermedi. Diğer kadınla fısıldaşıyorlar. Kalkıyor olmam umurunda bile değil. Beni duymuyor bile. Küskündüm. Küskün olduğumdan da haberi yok besbelli.

***

Eve vardığımda Nazlı'dan utanır gibiydim. Bakışlarımı kaçırdığımı fark ettikçe kendime kızıyordum. Bir tür kaçamak yapmış gibi hissediyordum kendimi. Sadece benim farkında olduğum bir kaçamak. Sanrı suçlulukla beraber yavaş yavaş hakikate dönüşür. Öte yandan Nazlı'nın benim muhayyel kaçamağımla ilgilendiği falan yoktu. Hatta kapıdan girdiğimde başını bir kez bana çevirmiş ardından yine televizyon ekranına dönmüştü. Kızgın olduğunu hemen anladım. Göğsü hızla inip kalkıyor, hava dişlerinin arasından tıslayarak çıkıyordu. Başımın hafifçe dönüyor olmasına rağmen ayakkabılarımı bile çıkartmadan bir süre ayakta dikilip onu izledim. Küskünlüğümün o da farkında değil. Ceyda oradan çıktığımın farkında değil, Nazlı geldiğimin. Televizyonda açık oturum gibi bir şey seyrediyor. Partiden birisi de konuşmacı. Ben de hatırladım, yolda zoraki biçimde eşlik ettiğim Vedat Ağabey bu akşam solun hali üzerine bir açık oturuma katılacaktı. Parti dağılmak üzereyken solda birleşme üzerine konuşup durması neresinden bakarsanız acıklıydı. Nazlı Vedat Ağabey'in sözlerine sinirlenmekle meşguldü daha çok.

"İşte bu herif bizi temsil ediyor!"

Nazlı'nın hoyrat yargısı üzerine akşamüzeri yaptığım yürüyüşü ve konuştuklarımızı düşündüm. Herkesin kendi haklılığına saplantılı biçimde ikna olduğu bir dünyada ayakta durmak ne büyük bir gayret gerektiriyordu. Adım atmak kendi doğruluğunuza saplantılı biçimde inanmakla mümkün. Aksi halde çeşitli doğrular arasında kıpırtısız kalınır ki, en kötüsü de bu. Yanlışlar değil izlenimcilik çürütür insanı. Sergey bir an bile olsa yaptıklarına olan inancını sorgulasa Çarlık sürgününden Avrupa'ya, oradan yine Petersburg'a dönecek bir yaşamı sürükleyebilir miydi? Mücadele aynı zamanda sürekli bir inanç tazeleme çabası, yaşam döne döne kendini haklılaştırma gayretinden başka neydi ki? Vedat Ağabey gerçekten de zırvalıyordu. Televizyon

ekranından yansıyan oturaklı görünüşü ve yavan olduğu kadar iyimser cümleleri de sıkıcıydı. Nazlı haklıydı. Artık bu türden boş sözlere bir dakika bile tahammül edecek halim yoktu.

"Sıkılmadın mı böyle lafları dinleyip durmaktan!"

Nazlı gücenerek baktı. Ne demek istediğimi tarttı. Üstünde durmayarak, belki de haklı olduğuma ikna olarak kanalı değiştirdi. Bu kez Türkçe pop müzik çalınan bir kanalda genç bir oğlan müstehcen imalarla dolu bir şarkı söylüyor, yarım düzine kadar yarı çıplak genç kadın da ona danslarıyla eşlik ediyor. Ne Petersburg'dan, ne Sergey'den ne de öbür kanalda konuşmaya devam eden Vedat Ağabey'in inatçı hayatından haberleri var. Bizim yıpranmış yüzyılımızın da onlara için pek bir şey söylemediği belli. Peki Ceyda'nın yaşamının benim için bir anlamı var mıydı?

O an için bilemiyordum. O an için sadece küskündüm. Neden "iyi akşamlar" dememişti! Bizi kuşatan bazı işaretlerin zihnimizde uyandırdığı eksiklik duydusu mudur sadece? Yaşanmamışlığa denk düşen bir işaretin büyüsü müdür bizi böylesine sarmalayan? Ceyda'nın, geçen gece gördüğüm haliyle Ceyda'nın imgesi hangi boşluğa denk gelmişti?

"Bu maç saçmalığına yeniden başladınız demek!"

Bir an suçüstü yakalanmışçasına kekeledim. Tüm bunlar yüzümden ve halimden belli oluyor muydu gerçekten.

"Epeydir gitmemiştim. Fena olmuyor."

"Nerede seyrettiniz?"

"Üstün'de."

"Neresi orası?"

"Birahane, meyhane arası bir yer."

"Üzerindeki ağır yağ ve bira kokusundan belli oluyor! Toplantı nasıl geçti?"

"Taslakta anlaşamadık henüz. Kimse hazırlanmamış. Boşuna bir toplantıydı. Asuman'la ben haftaya yeni bir taslak hazırlayıp götüreceğiz."

Nazlı cevap vermedi. Boşuna toplantıların da bu işin bir parçası olduğunu benim kadar iyi biliyor. Boşuna hazırlanan taslaklar, her bir kelime üzerindeki yoğun tartışmalar ve umursamazcasına akıp giden

zaman. Asuman'ı da pek sevmez üstelik. Sanki ben o cadalozla beraber metin hazırlamaya bayılıyorum! Her bir cümle üzerinde en aşağı kırkbeş dakika konuşan kadını düşünmek içimi sıktı birden. Sinirlerine hâkim olması gerekiyor insanın. Sanırım benim de Nazlı'nın pazar gününün nasıl geçtiğini sormam gerekiyordu. Gerçi kaba taslak tahmin ediyordum. Sendikada yeni sigorta yasasına karşı bir şeyler hazırlıyor olmalıydılar. Belki sonra bir yerde çay falan içip laflamışlardır. Ama yanılmışım, oradan da İlçe toplantısına gitmiş.

"İlçeyi boş bırakmamak lazım!"

İlçe toplantısı hakkında bir şey sormak gelmedi içimden. O an için hiç de ilgimi çekmiyor bu konu. Muhtemelen muhalefet bizi yine topa tutmuş, Nazlı da onları püskürten asabi bir konuşma yapmıştır. Her zamanki şeyler. Acaba Ceyda hakkımda ne düşünmüştü? Ya da benim farkımda mıydı gerçekten. Nazlı yeniden Vedat Ağabey'in konuştuğu kanala döndü. Bu kez başka biri ahkam kesiyor.

"Solun birleşmesi halinde ortaya çıkacak büyük sinerjiyi gözardı edemeyiz! Aslında öylesine büyük bir potansiyel var ki!"

İkimiz de oturmuş boş boş ekrana bakıyorduk artık. Ardından sözü alan ana muhalefet milletvekiliyse zaten kendi partisinin solun tek temsilcisi olduğunu iddia ederek şakımaya başladı. Buradan bakıldığında oldukça da neşeli görünüyordu. Arada sırada kulağıma çalınan Nazlı'nın küfürlerine aldırmadan bülbülün görüntüsüne kilitlenivermiştim. Lacileri çekmiş herif bu dünyanın tek mümkün dünya olduğuna o kadar emindi ki. Hüthütün tüm söyledikleriyse boş laftan ibaret. Bülbül'ün aşkı hiç de hayali değildi. Sahtelik her zaman için umuttan daha gerçektir. Bülbül gerçekten de dudaklarını yapıştırabileceği bir sevgili arıyor. Onun dikenine de razı, onu beklemeye de ama yeter ki etten kemikten olsun. Hüthütün padişahıysa sadece afaki bir masal. Sevgilisi bahardan bahara yapraklarını açana kadar feryat edip inlese de dokunabileceğini sevmeye razı o. Üstelik de kendinden emin bir gurur var cıvıltısında. Hüthütse hayal için paralanmakta. Televizyondan fışkıran şakıma giderek sinirlerimi bozmaya başlıyor. Nazlı daha yüksek sesle küfrediyor. Ceyda da sıradan bir gülden mi ibaretti yoksa! Sadece bir baharlık sahtelikten mi ibaretti?

Üçüncü Bölüm

Suskun haftalar, dilsiz haftalar birbirlerini izlediler. Bahar nihayet yaklaşıyordu. Onca toplantı ve koşuşturmaya rağmen zaman sağır bir nehir gibi kendi yolunda gidiyordu. Olup biten her şeyde bir yavanlık tadı vardı. İnsanlar çoğunlukla zaferin sevincinden ya da bozgunun kederinden haberdârdır. Kimse yıllar süren inadı, hayal kırıklığını, gündelik sabrı bilmez. Görünürde her şey her zamanki gibidir ve gözle görünmeyen tahammül kimsenin umurunda değildir. Ağaçların tomurcuklanan dallarına öylesine uzaktım ki, günlerin dönüşü ancak takvime bakılarak fark edilebiliyordu. Şehir insanının mevsimin alâmetlerini görebilmesi için özellikle hassas olması gerekir. Bir mevsimin değişimi soğuk ya da sıcak demek değildi, başka bir kıvamı vardı onun. Topraktan uzaktakilere kalan sadece takvimler.

Herkes mevsimleri kendi isteğine göre işaretleyebilir. Kimisi için doğum gününe, kimisi için evlilik yıldönümüne, annesinin ölüm tarihine, ilk çocuğun doğumuna göre saptanabilir mevsimler. Benim içinse bahar, Bir Mayıs hazırlıkları, Denizlerin idamı, İbo'nun katledilişi, Gazi olaylarının yıldönümleri demekti. Acıların yıldönümleri hatırlayışı giderek katılaştırıp, ufuktaki öç günlerine dair bekleyişi sıradanlaştırıyor; anımsayışın kapısını yalnızca geçmiş kederlerin çalıyor oluşu, sevinç özleminin yerini intikama dair gündelik bekleyişe bırakmasına yol açıyordu.

Ama henüz Mayıs'a vardı daha. Ceyda'yı nerdeyse unutmuştum. Kırmızı ışıklar altındaki çekiciliğini de, sıradanlığa gömülmüş bakışını da unutmuştum. Galiba bu iki farklı çehre birbirlerini etkisiz hale getirerek bir tür bulanıklık yaratmışlardı. Artık zihnimde ne o kaşları, ne gözlerini ne parlatıcı sürülmüş dudağının kenarındaki gamzeyi yeniden canlandırabilmem mümkün değildi. Ceyda'nın silüeti neredeyse silinmiş ama yarattığı boşluk erimemişti. Eksik bir gölgeydi, o kadar.

Birgül'le konuştuğum günün ertesi olmalı. Kızkardeşimin, Şengül'ün kızıyla ilgili endişelerinin giderek arttığı günlerdeydi. O güne dek Birgül ile konuşmamı defalarca rica etmişti ama bir gençle itidal üzerine nasıl konuşulabilir ki. Geride bıraktığımız çağ bizim için giderek silikleşse de bir genç için gerçekte her şey taptaze olabilir. Böylece her kuşağın geçmiş zamanları en başından yaşadığını söylemek de yanlış olmaz sanırım. Herkes kendi yaşamında geçmiş yüzyılları bir kez daha kateder.

Neredeyse bir gün geçmiş olmasına rağmen, artık öğleden sonra olduğu halde kafamda hâlâ Birgül'le tartışmayı sürüdürmekteydim. Ne kadar da aptalca konuştuğumun farkındaydım kuşkusuz. Gerçi Birgül'ü görmeden önce de sinirlerim çok bozuktu. Fiyaskoyla biten bir basın açıklamasından sonra kardeşime gitmek hiç de iyi bir fikir değildi. Kötü bir hazırlık ve düşük bir katılımla yaptığımız açıklamadaki halimiz polisleri bile güldürmüş olmalıydı. Hatta belki halimize acıdıklarından fazla bir tartışma da yaşanmamıştı. Partidekilerin anlamsız eylem inadının sonuçlarına oldukça öfkeliydim. Buna rağmen Şengül'e gitmeyi daha fazla erteleyemezdim. Kızkardeşim giderek

endişeleniyor, sesindeki gerilim giderek elektrikleniyordu. "Bu gece gel. Birgül'le bir konuş artık. Çok meraklanıyoruz!" Kız kardeşimin endişeli sesi kulaklarımdaydı. Hem Şengül'e "ne yaparsan yap" denilemezdi. Bir ana olarak Birgül için endişeleniyordu işte. Ama ben ne yapabilirdim ki. On dokuz yaşındaki bir genç kız nasıl ikna edilebilirdi ki. Can sıkıcı bir kamu görevi daha.

Şengül'lerin kapısına vardığımda hâlâ diğer gruplarla birlikte gerçekleştirilen ve ancak ikiyüz kişinin katıldığı mütevazi gösteriyi düşünerek sinirlenmekle meşguldüm. Ortak karara her zamanki gibi uyulmamış ve her grup kendi pankartını açmaktan imtina etmemişti. Böylece ortak karara uyan ve topluluğun ana gövdesini oluşturan, polisle basınla pazarlıkları yürüten parti olarak yine pankartsız kalıvermiştik. İçimden küfredip duruyordum. Ama bu tür saçmalıklara rağmen her eylem Hüthüt kuşunun kanat çırpışları gibiydi ve hiçbir gösteri faydasız değildi. Hiçbir şeye yaramıyorsa da hiç değilse kanatları diri tutuyordu. Egzersiz her zaman yararlıdır. Şengül'lere gidiğimde biraz sakinleşmeyi umuyordum ama Birgül'le ölçülü olmanın faziletleri üzerine bir konuşmak istediğim en son şeydi. Hem hangi genç itidal nutkunu ciddiye alır ki. Evde sessizlik hâkimdi. Ve tahmin edilebileceği gibi Birgül henüz gelmemişti. Anneyle baba endişeli bir suskunluk içindeydiler. Baba, yani Şahin her zaman endişeli bir suskunluk içindedir. İsmiyle bu kadar tezat birini hayal etmek oldukça güçtü. Donukluk ve tekrarın içinde sürekli bir endişe üretimi. Taze havanın asla giremediği bir benlik. O da benden pek hoşlanmazdı zaten. Tüm dayılarda her zaman için biraz serserilik potansiyeli oluşu garip. Ne yapmaya çalıştığıma dair bir fikri olduğunu da hiç sanmıyordum. Gerçekleşip gerçekleşmeyeceği fazlasıyla meçhul devrimi görmek için değil, sadece teslim olmamak için de yaşanabileceğini anlatmanın imkânı yoktur bazılarına. Muhtemelen kızına bir yardımım olacağını da düşünmüyordur. Hatta kızının belki de benim yüzümden bu garip işlerle bulaştığını da düşünüyor olabilir. Buna hiçbir dahlim yoktu oysa. Birgül'ü yılda bir kez görüyordum ancak. Şahin buna rağmen konuşmuyordu. Suskunluk bazen suçlayıcı bir öze sahiptir. Şengül'le sohbet de biraz yavandı haliyle. Nazlı nasıldı, işler nasıldı? İşlerin nasıl olduğu gibi bir soru biraz tuhaf ka-

çıyor. Ne cevap verilebilir. "Yoğun biçimde kongreye hazırlanıyoruz." "Muhalefetle başımız belada." "Karar taslakları ve önergeler üzerine bir türlü uzlaşma da sağlayamadık." "Bu hafta da devrim olmadı!" "Geçen haftaki afişleme kampanyasına on beş kişi gözaltına alındı." Bu cevapların hiçbiri olmazdı. "Fena değil" gibi bir şeyler geveleyerek geçiştirdim.

Çayımı içtikten sonra kalkıp Birgül'ün odasında bakınmak istedim. Oda tahmin ettiğim gibi darmadağınıktı. Uçuk pembe veya mavi renklerden hatta tüm pastel tonlardan tümüyle arınmıştı. Sağa sola saçılmış giysilerde bile koyu tonlar hâkimdi. Ders kitapları bıkkın bir özensizlikle üst üste tıkıştırılmış, ders notları pervasızlıkla unutuluşa terk edilmiş gibiydiler. Ama bir gencin ruh dünyasını ders gereçlerine layık gördüğü muameleden anlamak mümkün değil. Duvardaki posterlere, aldığı dergilere, dinlediği müziklere bakmak gerek. Küçük Yılmaz Güney kartpostalı bir şey ifade edebilir sanırım. Epeydir görmediğim Yılmaz'ın kavruk yüzüne baktım. Sahnenin hangi filme ait olduğunu çıkartamadım. Âşık Emekçi'nin albümünü gördüğümde bir şeyler aydınlanır gibi oldu. Dinlemeyeli o kadar çok olmuştu ki. CD çalara koyup düğmesine bastım. "Bir vücut, bir yumruk ve bir baş, önderimiz İbrahim yoldaş." Dalıp gittim, oysa casusluk yapan birinin anılarda gezinme lüksü yoktur. "Bağımsızlık gelene dek, ellerden düşmeyecek tüfek, Ali Haydar, Muharrem Çiçek..." Munzur Çayı, Sarı Nehir'le kardeş oluyor ve ağır ağır onun kokusuna bulanıyor. Otto, inen günün Sarı Nehir üzerindeki son ışıladayışlarına bakıyor uzaktan. Ordu sürünen bir ejderha gibi başı sonu olmaksızın dağlardan ve vadilerden uçurumlardan kıvrılarak ilerliyor. Otto'nun kızarmış ensesine bakıyorum ve Munzur çayının etrafındaki dikenli çalılara. Doğunun giderek alev rengine boyanışı müjdeyi yanan çalıların ilerleyişi gibi bizim tarafa iletiyor. Önce Munzur'a, sonra koca kentlerin sokaklarına. Hüthüt kuşunun milyon ayaklı bir ejderha suretine dönüşmesi kendisini hantallaştırıyorsa da çok daha güçlü gösteriyor muhakkak. Hem artık o kadar şirin de görünmüyor kuş. Güneşle kavrulan gariban tarlaların teri, tebessümü züppece bir budalalığa dönüştürüyor. Çatlamış suratlarda öcün hayali suskun bir kinle el ele yürüyor. Nihayet küçük kitaplığın dibine sıkıştırılmış ilk

gerçek işareti buldum. Sonra diğerlerini. Broşür, Halk Savaşı'ndan ve patron-ağa devletinden söz ediyor. Gülümsüyorum. Çok uzun zamandır unuttuğum cümleler gözlerimin önünden kayıyor. Terliyorum. Odayı kurak arpa tarlalarının laneti sarıveriyor. Ardından katlanmış dergiyi karıştırıyorum. Partiye protokol olarak bırakılan, kimsenin okumadığı onlarca dergiden birisi işte. Zamanın akıp geçmesi imgeleri silikleşmeye mahkûm etse de onların da muhafızları var. Birileri işaretleri diri tutmak zorunda ne de olsa ve bazen onlar olmaksızın inadı sürdürebilmek mümkün olmayıverir. İşaretler eskimez ama sanırım biz eskiriz ve yavaşça bir bıkkınlık gelip yerleşir. Yine de sizi alıp geçmişe götürmeyi başarırlar. Kanatları vardır onların. Kimi zaman soğuk ve müphem, kimi zaman alevden kanatları. İlk dergimi aldığımda başka bir gazetenin içine saklayarak karıştırdığım günler uçuşarak geliverdiler birden. Büyük kızıl harflerle ve kızıl bayraklı köylü resimleriyle işaretlenen isyan çağrısı. Bir an bile boşa geçirilecek zaman olmadığına dair uyarılarla süslenen soluk sayfalar. Büyük hayalimizin kanatlarını toprağa değdirdiği günlerin anlatılmaz duygusu. Dergi kapağından bana bakan Çinlinin müstehzi gülümseyişi. Doğu kızıldır parlatır güneşi!

"Odamda ne yapıyorsun dayı!"

Mahcuptum. Bir casusun mahcubiyeti içinde başımı öne eğdim sanırım. Hiç değilse merhaba diyebilirdi diye düşündüm. Saçmalamam kaçınılmazdı belki de.

"Hiç. Dergine bakıyorum."

Birgül bu aptalca cevaba karşılık vermeden çantasını bir kenara bıraktı. Sonra hışımla montunu çıkartıp yatağa fırlattı. Genç bir kızın sıkıntısı ışık hızından bile acelecidir. Ve ardından yatağa oturup beklemeye başladı. Herhalde çıkmamı bekliyordu. Onu odasında yalnız bırakmamı bekliyordu. Söze bir yerden girmek zorundaydım, ama nereden?

"Bu tayfaya mı takılıyorsun?"

"Elinde tuttuğun yatçılık dergisi değil!"

Hiç de iyi bir giriş yapmamıştım. Alaycılık tüm yumuşama ihtimalini ortadan kaldırıvermişti. Fonda Emekçi çalmaya devam ediyordu: "Martinik burası, Meriç mezrası, uzanmış yatıyor..." Düzgün

bir şey söylemeliydim. Ama her sözcüğün reformizmin baygın bilgiçliği olarak algılanacağı öylesine belliydi ki. Bülbül gibi şakıyordum yine de.

"Türkiye'nin hâlâ yarı feodal olduğunu mu düşünüyorsun?"

"Buraya Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısını mı tartışmaya geldin!"

"Kimlerle ne yaptığını anlamaya çalışıyorum sadece."

"Annem casusluk yapmanı istedi yani!"

"Senin için endişeleniyorlar."

Kendimi kız babası şişgöbekli bir avukat gibi hissediyorum. Olga'nın yapıp ettiklerine dair endişeli sualler soruyorum. Olga gözlerinde biriken hiddetle susuyor. Brezilya'yı henüz ancak coğrafya derslerinden biliyor ve sevgilisi Otto Sarı Nehri rüyalarında bile görmemekte. İkisi de Münih'teler şimdi. Direnmeye çalışan Münih'te. Tüm şehirler bir bir düşüyor. Münih'te bekleyişin türküsü ve karmaşa hâkim. Sonra trendeyim. Her şey koyu griye ve buz mavisine kesmiş. Bir kompartımandan Berlin'in uzaklaşan banliyölerini seyrediyorum. Düzenin hüküm sürdüğü Berlin'den bir an önce uzaklaşmaya, Münih'e ulaşmaya çalışıyorum. Her şeye rağmen trenler çalışıyor, hem de aksamadan. İşte Almanya budur diye düşünüyorum. Tren takırdayarak karlı ovaların, yeni zamanları bekleyen sinsi ormanların, endişeli nehirlerin üzerinden geçiyor. Geride bıraktığım Berlin kışı çelik miğferli bir hayalet gibi peşimi bırakmıyor. Uzaktaki köyün gotik çan kulesinin koyu gölgesi hızla geride kalıyor. Kış güneşinin ürperttiği kiliselerin taşları uzaklaşmalarına karşın öyle sağlam ve öyle aldırışsızlar. Aldırışsızlık da bir tür haklılıktır. Şiddet gerçeği güçlendirir yalnızca ve ılımlılık yalana teslimiyetten ibarettir. Herkesin kendi gerçeğini hâkim kılmaya çalıştığı bir zamanda zor hakikatin gerçek aracıdır ve dünya şiddetle ayakta duruyor. Çıplak şiddet hakikattir diye düşünüyorum. Niye bir türlü Münih'e varamıyoruz! Neden bu kadar yavaş ilerliyor bu tren! Tarlalara gece iniyor ve Rosa'yla Karl'ın evden eve kaçışlarını ve uykusuz gecelerin bitkinliğini hissetmeye çalışıyorum. Gözlerin çevresinde neredeyse katılaşmış koyu halkalar. O evde yakalandıklarında Polonyalı kadının askerlerin arasından elindeki küçük bavuluyla aksayarak, topal bacağını sürükleyerek yürüdüğünü görür gibi oluyorum. Friedrichsfelde'deki mezarlıktaki otuziki kişiyi unutarak güneye kaçıyorum. Yenilmiş ve cesetlerle kokuşan Berlin ve mezarlar uzaklaşıyor.

"Endişelenecek bir şey yok. Senin gibi yasalcı mı olsaydım yani! O zaman daha mı az endişelenirdiniz!"

Berlin'den de, güneye inen trenden de uzaklaşıyorum.

"Bunlar karışık konular Birgül. Bir ara bize gel daha rahat konuşuruz."

"Ne o, beni kafakola mı alacaksın!"

Cevap vermiyorum. Birgül gülümsüyor. Küçük bir barış gibi bir gülümseyiş. O kadar. Hatta bir tür acıma bile var denilebilir. Yasalcılık batağında çürüyen birine fırlatılan merhamet.

***

"Ne o beni kafakola mı alacaksın!" Sokağa girerken hâlâ Birgül'ün cevabını düşünüyordum. Kızın kendine güvenini ve küstahlığını. Bu yaşa küstahlığın ne kadar yakıştığını da. Giderek aşınan küstahlıkla birlikte kendine güvenin tadı da başkalaşır sanırım. Ama ne olursa olsun küstahlığa da pozitif ayrımcılık uygulanmalı diye mırıldandım kendi kendime. Halbuki daha yaşlı kişilerin sizi yasalcılıkla suçlaması epey sinir bozucudur ve insan bazen gerçekten de kendisinin bir bülbül olup olmadığını ayırt edemez olur. Gerçi yaşın bu tür meselelerde kendi başına da bir anlamı olmadığını çoktan kabullenmiştim. Sersemlik yıllarla birlikte yıpranmayan tek şeydir. Kestirmeden Tarlabaşı'na iniyordum ve hava henüz kararmamıştı. Yandaki kahvehanenin alçak tabureleri üzerinde insanlar laflıyordu ve o da oradaydı! Orada! Yine günlük giysiler içindeydi ve gün aydınlığında nedense daha masum görünüyordu. Hatta neredeyse onu ilk kez gördüğüm gibi alımlıydı da diyebilirim. Yanında başka bir kadın ve bir adam daha. Akşam mesaisi için vakit öldürüyor, bahar akşamüzerinin tadını çıkarıyor olmalılar. O an öylece duruverdim. Gayet iyi hatırlıyorum. Görev sorumluluğuyla hızla yürüyüp gitseydim bunların hiçbiri olmayacaktı. Sorumluluk insanı birçok tuhaflıktan korur ne de olsa. Bir ilçe toplantısına yetişmek için acele etmeliydim. Yönetim Kurulu'nın aldığı kararların ilçe üyelerine açıklanması ve üyelerin iknası söz konusuydu her zamanki gibi. Kâğıtlar her zaman yeterli olmaz biliyorsunuz. Onların da canlandırılması, ete kemiğe ve hatta ateşe

büründürülmeleri gerekir. Mamafih gerçekte tüm bunların hiç acelesi de yoktu. Devrim günlerinde değildik ne de olsa. Zamanı değildi yani. Romalı kölenin de, Simavnalı'nın da henüz zamanları gelmediği için yenilgiye uğradıkları söylenir sık sık. Fakat doğru zamanlardaki yenilgiler, zamansız kalkışmaların akıbetinden daha beterse bu konuda ne düşünülmeliydi. Her neyse kalakalmıştım. Yanlarına oturup kadının konuşmasını dinlemek gibi tuhaf bir isteğe kapıldım nedense. Oranın dışında nasıl cümleler kurduğunu merak ediverdim. Sorumsuzluktu biliyorum. Sorumsuzluk bazen içeri taze hava girmesine de yol açabiliyor. Uyurgezer gibi yanlarındaki tabureye çöküp bir sigara yaktım. Hemen yan taraflarına birinin oturmasında garipsenecek bir şey yoktu. Çayımı yudumlarken komik görünüyor olmalıyım. Kulak kesilmiş bir maskara. Ama bu arada saati kollamaktan da geri durmuyorum. Toplantıya gecikmek hoş olmazdı. O kadar da özgürleşmiş değildim. Tüm çabalarıma ve dikkat kesilmeme rağmen ne konuştuklarını duyamıyordum bir türlü. Birden sıçradım.

"Sen dükkâna gelmiştin değil mi?"

Başımı çevirdim. Evet, o bana soruyordu! Yakalanmanın uçuk renkteki utancı. Kulak kabarttığımı bildiğini mi kastediyordu? Hem de böyle teklifsizce, hem de böyle senli benli. Hemen cevap veremedim. Oraya çöküvermem bir tesadüfmüşçesine kayıtsız bir ses kullanmaya çalışarak mırıldandım.

"Ha! Evet. Maç vardı."

Diğer ikisi sırıttı. Öbür kadın manalı manalı beni süzmeye başladı. Kocaman dudaklarındaki alaycı ifadeye aldırmamaya çalışıyordum. Hiç de bir pavyon fedaisi görünümünde olmayan çopur suratlı herif konuşmaya ilgi göstermiyor, sokaktan gelip geçenlere bakınıyordu

"Ya ondan önce!"

Kızardım. Kızardığım için kendime küfrediyorum. Onu takip ettiğimi falan mı ima ediyor bu. Üstelik haklı da! Ateşin boynumdan kulaklarıma doğru yükseldiğini rahatça hissedebiliyorum. O da pembeleştiğimi görüyor olmalı. Görüyor ve neler düşünüyor! Kıs kıs gülüyordur içinden. Diğerleri de kıs kıs gülüyorlardır. Kendimi düşürdüğüm duruma kızıyorum. Kekeliyorum.

"Evet. Yanlışlıkla... Siz..."

"Eh, tanışalım bari. Ben Ceyda, Bu Hayal, arkadaş da Muharrem."

Ceyda! İsmini artık biliyorum. O andan itibaren biliyorum. İsmini öğrenmesem acaba onu unutur muydum? Adı yüzünün hatlarına yapışmasa, isimsiz bir sima, işaretlenmemiş bir gölge olarak ağır ağır yitip gider miydi? O yüze yüklediğim karanlık imaları, hayalimde canlandırdığım göğüslerinin çıplaklığını unutur muydum? İsmini ele geçirerek ona, o buğulu esmerliğe bir adım daha yaklaştığını hissediyordum artık. O isimle beraber dünyamın gizli bir parçası oluvermişti Ceyda. İsmini edinmekle ona daha bir yaklaşmıştım ve aramızda mahrem bağlantı kuruluvermişti. O bu bağlantının farkında mıydı? Sanmıyorum. Artık isminin etrafında bir hikâye örebilirdim. İsim etrafına istediğim ipliği dolayabileceğim bir makara gibi somut bir odaktı. Hangi rengi istersem dolayabilirdim. Ardından ben de ismimi söylüyorum kızararak. Meşgulüm ve meşgul görünmeliyim. Orada oluşumun öylesine bir anlık bir tesadüf olduğunun altını çizmeliyim. Daha fazla orada kalarak suskunluğun serpilmesini önlemeliyim. Sadece ismin etrafında düşüncelere dalmakla yetinmeliyim. Adını öğrenmenin tadı boş ve ruhsuz konuşmalarla bozulmamalı.

"Memnun oldum tanıştığımıza. Ama maalesef kalkmam lazım."

"Biz de memnun olduk. Bekleriz!"

Kırıcı. Kırılıyorum. Muhtemel bir müşteri miyim sadece? Masalarına oturan kadınlara viski ısmarlayıp, hoyrat şakalarla kah yalnızlıklarını dindirmeye kah eğlenmeye çalışan heriflerden birisi miyim? O kadar yalnız ve neşesiz mi görünüyorum? Belki bu kadınlar yalnız bir adamı nerede olsa tanıyabilme yeteneği ile donatılmışlar ve ekmek paralarını bu mutsuzluk sayesinde kazanıyorlar. Cevap vermiyorum. Ardımdan ne konuşuyorlar? Gülüştüklerini tahmin ediyorum. En iyisi tutkulu bir müşteri diye düşünüyorlar belki. Öbür kadın Ceyda'ya "adam sana hasta" falan gibi bir şeyler söylüyordur. Kaçarcasına Tarlabaşı'na, otobüs durağına doğru inerken ismini tekrarlıyorum. Gülüşmelerine de söyledikleri muhtemel cümlelere de aldırmıyorum.

***

İlçe örgütünün bulunduğu binanın önüne geldiğimde hâlâ Ceyda'nın adını tekrarlıyordum. İsmi tekarlandıkça acı bir lezzet kazanıyor, koyu bir parfüm gibi burnumu yakıyordu. Dilimde kapkara saçlardan yükselen ve arsız şeyler vaadeden kelimeler. Ama Birgül'ün tazeliğin guruyla ışıldayan yüzünü hatırladığımda dilimdeki tad dağılıverdi. Zihnimde yine onunla tartışmak istemiyordum, Ceyda'dan başka bir kelimeyi aklımda gezdirmek istemiyordum. Oysa Birgül'ün simgelediği şeyin dikenli bir çalı yumağı gibi içimde gezinmesini engelleyemiyordum. İradecilik ve akışın bitip tükenmez dalaşması. Tarihle dalaşıp durmak, durmadan onu eşeleyip kurcalamak acaba hastalıklı bir durum mu sayılmalıydı? Durmaksızın geçmiş devrimlerle, yenilgilerle hesaplaşıp onları bugünle kıyaslamak, onları unutmamak için gayret sarfedip durmak çaresiz bir illet miydi acaba? Belki tüm insanlık bütünüyle hastalıklıydı. Birgül hiç de solgun görünmüyordu halbuki. İradeciliğin insanı eninde sonunda sakatladığının da farkında değil henüz. Öncü saplantılı olmazsa öncü olamaz. Ekim'in o soğukkanlı iradeciliğini düşünüyordum. Onun gücü öncüsünün soğukkanlılığında mıydı? Smolni hiç de ateşli sayılmazdı. Güç ateşte değil serinkanlı davranmaktadır diye düşünüyordum. Bunu Birgül'e anlatmak mümkün müydü? Öte yandan serinkanlılıkta kötücül bir öz de bulmak mümkün. Birgül'ün yaşında muhtemelen bu kötücül öz hissedilebiliyordu. Tarihi çekiştirip duran lokomotifin peşi sıra bakan Birgül. Ya ben! Ben de o lokomotife bakıp durmuyor muydum sanki. Ceyda ise bunların o kadar dışındaydı ki. İrade, lokomotif ve öncü gibi sözcüklerden habersiz bir dünyada ayakta kalabilmekle meşguldü sadece. Galiba o yüzden ona tutuluyordum. Onun tarihle bir hesabı olamazdı, o sadece kendi kaderiyle kavgalıydı.

İlçenin toplantı salonunda 20-25 kişi vardı. Parti Meclisi Necip'i de göndermiş. Onun da burada oluşu canımı sıkmadı değil. Parti Meclisi'nin en gevezesini göndermek zorunda mıydılar! Gerçi Necip de mecburen buradaydı ve toplantının bir an önce başlayıp bitmesini istiyordu. Ama bu kuşkusuz şu anki ruh halini gösteriyor. Toplantı ilerledikçe Necip'in ne kadar açılabileceğini deneyimlerimle biliyor-

dum. O anda saat ve gün tanımadan konuşmaya dalıvermesi işten bile değildi. Yerel örgütün en meraklı ve en aktif unsurları buradalar. Tabii muhalifler her zamanki gibi daha bir canlıydılar. Muhalefet insanı diri tutar. Her cümlede, her harekette ve her mimikte sinsi bir ihanetin ipuçlarını bulmak üzere pür dikkat kesilmişlerdi. Toplam enerjinin en az yarısının kendi içimizdeki mücadeleye ayrılmış olması boşuna değil. Zira irade aynı zamanda arınma, arınmaysa bünyenin bizzat kendisiyle meşgul olması demek. Bu anlamda iç mücadele, dışarıda etkin olabilmek için zorunlu olan evdeki beslenme, temizlik, çamaşır gibi etkinliklerle karşılaştırılabilir. Sonuçta her an bir uyanık olmak gerekir. Bizim çağımız bir uyanıklık çağıydı. Düşman öncelikle alışkanlıklarla ve gündelik düşüncelerle ilerlediğinden direnmek aşırı bir titizlik ve zihinsel bir mücadele gerektir. Sürekli bir uyanıklığın sinirler üzerindeki harap edici etkisini ve yarattığı fiziksel yorgunluğu da hafife almamak gerek. Sinirler gerilir, dikkat bedeni harap eder, devamlı uyanıklık zamanla muhakemeyi bile yıpratır. Zamanla herkes objektif olarak düşman haline gelebilir. Muhalefetin bizi sürekli sağcılıkla suçlaması da başka bir açıdan sinir bozucu hale gelmişti. Basmakalıp suçlamalara karşı basmakalıp cevaplar dünyası. Ne anlattığımı ben de pek hatırlamıyorum. Şöyle şeyler olmalı: "İl Yönetim Kurulu'nda son Merkez Yönetim Kurulu kararlarına uygun bir düzenleme yapma kararı aldık. Buna göre İşsizliğe Karşı Kampanya çerçevesinde..." Muhalifler atılmak üzere sabırla sıralarını bekliyorlardı. İkna olmayacaklardı. Herkes ikna olup olmayacağını önceden bilir. Çoğunluksa ruhsuz biçimde söylenilenlere kafa sallamakla meşguldü. Onların da ne söylendiği ile pek ilgileri yok. Onaylayacaklarını önceden biliyorlardı işte. Konuşmaya devam ediyordum. "Her ilçe yönetim kurulundan bir kampanya temsilcisi saptamalarını bekliyoruz. Kampanya materyalleri merkez tarafından gönderilecek..." Cümleler irademden ve zihnimden bağımsızlaşmışçasına ağzımdan dökülürken tren istasyonuna ayak basıyordum. *Münib kışa rağmen ılık. Perondaki kalabalık yorgun adımlarla hareket ediyor. Tatlı bir rüzgâr esiyor. Münib silah elde bekliyor. Tren garında, sokakta, köşe başlarında işçiler nöbet tutuyor. Ayaklanmış şehrin caddeleri soğuk güneş altında parıldıyor. Yarının endişesi tramvay hatları boyunca ilerliyor. Tram-*

vayların çalışabilmesine şaşırıyorum. Yazın burada olmak güzel olurdu diye düşünüyorum. Sokakta sekerek yürüyen kadınları seyrederken uyuklamak güzel olurdu. Ama yaz güneşini ve huzuru düşlemeye zaman yok, merkeze ulaşmam gerek, Münih'in Smolni'sine. Olga koridorda bir bankın üzerinde elindeki kâğıt tomarında düzeltmeler yapıyor. Dikkatten kırışmış gencecik alnında boy atan çizgilerin derinleşeceği günleri düşünüyorum. Otto koridorun ucundan Olga'yı gördüğünde gülümsemek istiyor ama hali yok. Komite toplantısına girmeli hemen. Titrek bir aşkın ilk zamanlarına ait budalaca bir sıcaklık. Odalardan birine girdi Otto. Yedi kişi tren hattının havaya uçurulup uçurulmamasını tartışıyor. Çoğunluk rayların dört yerden imha edilmesinin şart olduğunu ileri sürmekte. Cam kenarında hızlı Almanca cümleleri anlamak için dikkat kesilmiş Sergey'i görüyorum. Yorgunluk ikinci bir deri gibi üzerinde katılaşmış. Arada bazı cümleleri yanındakine soruyor. Almaların ne yapmaya çalıştığını anlamaya gayret ediyor. Diğerleri için o uzaktaki güneş ülkesinden gönderilen bir Rus'tan ibaret. Neredeyse bir ihtilal memuru gibi umudu ölçüp biçiyor Sergey. Ateşlilikten ve heyecandan sonsuza kadar arınmış bir yorgunlukla kötü Almancasına hayıflanıyor. Henüz genç bir öğretmen olan Otto çekingenlik ve saygıyla Sergey'i süzmekle meşgul. Zafer dağından inmiş kılıçlı bir tanrıya bakarmışçasına dikiyor gözlerini. Sadece kılıcı ve kanatları görüyor, bitkinliği değil. Sokaklarda yine kamyonetler geziniyor yine bayraklar uçuşuyor fakat bayrağın kırmızı ipliklerine kadar sinmiş şüphe her şeyi hızla çürütüyor. Ceyda'ysa dipdiri dikiliyor. Korkmuyor Ceyda. Hiçbir kuşatma onu ürkütmüyor. O an onu neredeyse Sergey'le aynı dağdan inmiş bir yarı tanrıça gibi görüyordum. Hatta belki Sergey'den bile daha cesurdu. Otto'dan da.

"Bu kampanyayı neden başka örgütlerle ortak yapmıyoruz! Afişin sloganı da yanlış!"

Söz almadan kendini hiddetine kaptırararak bağıran karşımdaki itirazcıyla göz göze geliyorum. Münih'ten uzaklaştığıma üzülmüyorum. Kuşatılmışlıktan ben de korkuyorum. Neler söyledim acaba? Ne anlattığımı hiç hatırlamıyordum. Ne de olsa aynı konuşmayı üçüncü kez yapıyordum. Muhalefete mensup olanların da itirazları bir örnekti. Yani herkes herkesin ne diyeceğini biliyordu. Galiba Sergey'den daha bıkkındım ki bu şüphesiz şımarıklıktı. Eleştiri cümlelerini daha fazla dinleyemiyor, öylece bakıyordum. Beyaz bir kâğıt

çıkartıp gösterseniz slogan yanlış diyeceklerdir nasılsa diye düşünüyordum. Salonda herkes bağırıyordu şimdi. Bizi destekleyen ama ağzını açmayan çoğunluk muhalefetin atılımıyla canlanıvermişti. Salonu saran karmaşa yavaş yavaş dinginleşti. Herkes bir an sakinleşir gibi olduğunda sözü Necip aldı. Artık rahatlamıştım. Cevap vermem gereken ama dinlemediğim sorulardan kurtulmuştum bir süreliğine. Rahat rahat dalıp gidebilirdim. Ceyda'nın adını tekrarlayarak hayatı etrafında bir masal kurabilirdim. Daha fazla Münih'i düşünmek istemiyordum. Olga'yla Otto'yu ve kuşatılmış şehri kaderine terk etmekten de Ceyda'yı düşünmekten de utanmıyordum. Necip mırmır bir sesle konuşmaya başladı. Ama kampanyaya gelmeden önce elbette dünya ve memleketin genel durumuna dair bir analiz yapmak olmazsa olmazdır. Kampanyanın gerekliliğini kapitalizmin krizine, egemen bloklar arası dengelerin hassasiyetine bağlamak da bir nevi zorunluluk. Ama Necip gibiler bu zorunluluğu fazlasıyla abartırlar. Cümleler ağzından neredeyse öldürücü bir tekdüzelikle çıkıyordu. Salondakiler ikna olmaktan çok bu yavaşlıkla birlikte baygınlaşıp sakinleşiyorlar. Diğerleriyle birlikte benim de içim geçmeye başlamıştı ve bir türlü Ceyda'yı düşünmeye başlayamıyordum. İsmi ve zihnimdeki suretinin arasında ağır ağır gezinen, duran, sonra yeniden kımıldamaya başlayan, ardından yeniden durur gibi olan kelimelerle birlikte heyecen denilen şey de uyuklamaya başlıyordu. Ceyda'dan vazgeçmekten başka çarem olmadığını anladım. Konuşmanın yavanlığıyla diğerleriyle birlikte ben de hipnotize oluvermiştim sanırım. Demek böyle oluyordu! Dönüp Necip'e bakmaya başladım. O ise hiçbir şeye aldırmaksızın devam ediyordu. "Buradan da anlaşılabileceği gibi ABD emperyalizmiyle AB emperyalistleri arasındaki hegemonya mücadelesi..." Anlaşılan kampanyaya gelmeye epey vardı. Necip hakkında bildiklerimi hatırlamaya çalıştım yüzüne bakarken. Darbe öncesinde o da bir tür mitolojik kahramandı. Bizim mitolojimize ait bir kahraman. Altmışların sonuna doğru yasal partinin artık şevk verici olmaktan çıktığı zamanlarda ilk bayrağı açanlardandı. Muhalefet bayrağını kastediyorum. Yani o zamanlar şimdi sakinleştirmek istediklerinin yerinde oturuyordu. Tabii o günlerde gençliği itidalli ve uzun konuşturmalarla uyuşturmak pek mümkün değildi.

Her bir genç kendini Yenan'da ya da Sierra Maestra'da sanıyordu. Çağın yeniden tomurcuklandığı, hayalimizin büyük savaşın molozları arasından can bulup serpildiği günlerdi. Necip'in parti içindeki bir dizi kavganın, tartışmanın ve ayrışmanın ardından kendi Yenan'ını bulmak için üniversiteyi bırakıp toprağa dönmeye karar verişine dair bir dizi farklı hikâye duymuştum. Lafa tutulma korkusuyla gerçeği kendisine sormadığım için hangisinin doğru olduğunu da bilemiyordum. Hem böylesi durumlarda gerçek önemli de değildir. Siyasal'ın işgalinden sonra küçük burjuvalarla uğraşmaktan vazgeçip hâlâ temiz kalabilmiş köylülüğü diriltme yolundaki o kadim düşünce Necip'i de sarıvermiş olmalıydı. Necip'e bakıyordum, Selahaddinler Köyü'nün hatırasının silinip silinmediğine dair bir belirti arıyordum. Aslında başarılı bir çalışmaydı. Necip kısa sürede toprağa uyum sağlamış, suda balık oluvermişti. Yoksul köylülüğün dünyası toprakla hemhal olmuş ufuksuz bir kavrulmuşluktu. Necip tam altı ay tarlada çalıştı, gündelikçi işçi olarak o tarladan bu tarlaya seyirtip durdu. Zamanla lehçesi bile değişmeye başlamıştı. Artık Ankara'daki kitabi tartışmalar veya Soysal Pasajı'ndaki kitapçılar eski bir yaşama dair hayallermiş gibi görünmeye başlamıştı. Dört ay boyunca orada burada bulduklarının dışında gazete bile okumadı. Elleri çatladı, yüzü kavruldu ve dudaklarını ısırıp durdu ama sonunda onsekiz köylüden oluşan bir grup kurmayı başardı. O zaman da böyle mi konuşuyordu diye düşünüyordum. Güneş altında oniki saat çalışan bir gündelikçi böyle bir konuşmaya tahammül edebilir miydi? Veya Necip kendisi de oniki saat çalıştıktan sonra bu baygın üslupla saatlerce konuşabilecek takati bulabilir miydi? Demek ki bulabilmişti. Ama Necip her ne kadar köylülerden bile daha sabırlı ve dayanıklı çıktıysa da ilk eylemini örgütlemekte aceleci davranmaktan kendini alamamıştı. Delice tahammülün çılgınca bir infilakle sonlanışı tarihte ilk değil. Belki de sabrı tükenivermiştir Necip'in, belki de teşkilat çok uzattığını, artık bir şeyler göstermesi gerektiğini ima etmiştir. Tüm çılgınca atılıma rağmen toprak işgali de başarılı sayılırdı. Dört büyük toprak sahibine ait araziler bir anda öfkeli bir nehir taşkını gibi işgal edilivermişti. Necip o gün köylülerin toprak sahibi olabilme ihtimaliyle gözlerinde yanan ateşi gördüğünde ürkmüştü. Toprak ağasına ait

saman yığınından yükselen alevlerden bile daha tehditkârdı köylülerin gözleri. Necip'in ekibinin işgal edilen topraklardaki işleyiş ve paylaşımın nasıl olması gerektiğine dair önerileri de kuşkuyla karşılanıyor haliyle. Kısılmış gözlerde, çatlamış suratlardaki şüphe bir yabancının en nihayetinde bir yabancı olduğu gerçeğinin yeniden hatırlanmasına yol açıyor. İşgal eylemine katılan köylülerden bazıları kendilerine ait arazilerin sınırlarını kireçle çizmeye başladılar bile. Necip jandarma kamyonları uzaktan ince bir şerit gibi gözüktüğünde direnmeye en yatkın olanların kendi arazilerini çevreleyenler olduğunu hatırlıyordur. Buna rağmen direniş göz alıcıydı ve Necip köylülerin yaklaşan jandarma kamyonlarına attıları taşları gördüğünde bir anlığına aylardır süren emeğin bozkırı tutuşturuverdiğine inanır gibi olmuştu. Fazlasıyla iyimser bir kuruntuydu bu. Direniş üç saatte kırılıp yirmiyedi köylü jandarma kamyonlarıyla uzaktaki tepelerin ardında kaybolduğunda saklanmayı başaran Necip bu kez yenildiğini ama bir dahaki sefere başka bir direnişin daha uzun sürebileceğini düşünerek güneş ışığı altında parıldayan uzaktaki araçları seyrediyordu. Eşgali biliniyordu, o kadar. Hem, muhtarın, toprak sahiplerinin ve hemen öten köylülerin verdiği eşgal o kadar belirsizdi ki, Necip'in hiçbir özelliği yok gibiydi. Aslında köylüler de Necip'in biraz tuhaf biri olsa bile en nihayetinde yabancı bir köyden olsa bile kendileriyle aynı dünyadan sanıyorlardı. Ankara'ya döndüğünde üç ay boyunca lehçesini düzeltemedi. Hatta harekete yeni katılanlar da onu köylü sanmaya başladılar. Böylesine bilinçli bir kır emekçisinin harekette olması şüphesiz onur vericiydi. "Köylü" lakabı da bu dönemde üzerine yapıştı zaten. Aktımarlı'daki işgalde yakalandığında jandarma kayıtlarında da "köylü" olarak geçmesi ironik. Jandarma ancak üç ay sonra onun Siyasal öğrencisi olduğunu anlayabildi. Dipçiğin çökerttiği şakağının sağ tarafına bakıyorum. Göçük giderek daralan bir hilal gibi yüzünün kalıcı bir parçası oluvermiş. Acaba kırdaki yenilgi onu sarsmamış mıdır diye düşünüyordum. Hele de daha sonrasında. Halbuki insanı yıkan yenilgi değil tahayyülün sarsılması. Ölüm bile kafadaki evrenin anlamsızlaşmasından kötü olmayabilir. Buna rağmen de yaşanabiliyor, kafadaki hayal hep başka başka giysilerle yeniden kurulabiliyor. Fakat tohum yine

de tohumdur. Selahaddinler Köyü'ndeki işgale katılanlardan birisi şimdi o köyün bulunduğu ilçede partinin yönetim kurulu üyeliğini yapıyor. "Ülkemizdeki kapitalizm çarpıktır ve emekçiler normal kapitalizmden de daha vahşice sömürülmektedir." Hâlâ konuşuyordu. "Normal kapitalizm" de ne demekti? Salona göz gezdirdim Herkes baygınlaşmıştı. En basit bir açıklamayı bile en az dokuz cümleye yayabilme becerisi nasıl kazanılmış olabilirdi. Yoksul köylülüğü bu tarz bir konuşmayla pes ettirerek harekete kattığını düşünmeden edemiyorum. Ağırkanlı köylüler galiba kendilerinden de ağırkanlı bir üsluba sahip birine açılabiliyorlardı. Türk işi Yenan girişimlerinin sırrı bu olmalıydı. Böyle bir konuşma tarzı karşısında jandarmanın, ağanın ya da muhtarın ne gibi bir hükmü olabilir ki. Galiba benim içim de hafifçe çekiliyor, az önce konuşmayı kesip itiraz eden adam anlamlı anlamlı bana bakıyor. Toplantıya Necip'in gönderilmesinin bir komplodan başka bir şey olamayacağını düşünüyordu mutlaka. Salonun arka sıraları boşalmış, öndekilerse neden kaçamayacakları bir yere oturdukları için kendilerine kızıyorlar.

Fakat her ıstırap gibi bu da an gelip sonlanıyor. Söz almak isteyen yok. Soru sormaya kimsenin yanaşmamasını anlayışla karşılıyorum. Bir kez daha söz aldığına en aşağı kırkbeş dakika konuşacağı tahmin ediyor ve soru soracak bir densiz çıkmaması için dua ediyorum. Binaya çöküveren ağırlık, bezginlik olup, uyku olup gözlerden akıyor.

İlçe binasından birlikte çıkıyoruz. Bu kez sesi hiç de baygın değil. Hatta Necip'in de bizzat kendi konuşmasından kurtulduğuna sevindiğini düşünüyorum. Sorduğu soru şakağındaki göçüğün gerçekliğine karşın iyimserliğin ne devasa bir dünya yarattığını gösteriyor.

"Katılım oldukça iyiydi. Ne dersin?"

"Burada hep bu civardan insan toplanır."

"Toplantı için fazladan bir çaba yok mu diyorsun."

Cevap vermedim. Böylelerinin iyimserliğini daha fazla örselemek iyi değil. Kendimi donuk bir memur gibi hissediyorum yeniden. Duygusuz bir bürokrat. Bir memurun görmüş geçirmiş kinikliği iğrenç. Sergey de aslında yavaş yavaş bir memur mu oluyordu. Memuriyet bir kişilik özelliği olmalı diye düşünüyorum. Bunun yaşla, yıllarla ve deneyimle bir ilgisi yoktu. Belki Necip de artık bir memur-

du ve gerçek memurlar kinizmlerini gizlemek için fazlasıyla coşkulu ve iyimser gözükürler.

***

Nazlı salonda kanepeye uzanmış daha biraz önce ilçede tartışığımız kampanyanın metnini okuyordu. Ayakkabılarımı çıkartıp yanındaki koltuğa çöktüğümde ben de uyumak, uykuda kampanyayı da partiyi de unutmak istiyordum. Ceyda'yı o an hatırlamıyordum bile, ne Olga'yı ne Münih'i, ne de Selahaddinler Köyünü. Her şey Necip'in ses tonu ile birlikte unutuluşa gark olmuştu. Nazlı ise hiçbir şeyi unutacak gibi görünmüyor. Uykusu olmadığı besbelli. Tıslayarak elindeki kâğıtları çevirip duruyor. Sanırım tartışmaya evde devam edeceğiz. Bense Otto ile Sergey arasında bir konuşma geçip geçmediğini merak ediyorum ansızın. Olga ile Otto'nın Münih'ten ta Moskova'ya nasıl kaçabildiklerini, Sergey'e ne olduğunu da merak ediyorum. Silah sesleri yükselen Münih'teki ümitsiz direnişin anısıyla Olga'nın gözlerinde çoğalan ürküyü düşlüyorum.

"Biz bu kampanyaya neden destek veriyoruz?"

Muhalefetin eve kadar sızmış olması inanılır gibi değil. İşin tuhafı hareket çaptan düştükçe muhalefet daha bir yaygınlaşıyor. Kimsenin umurunda olmayan kampanyanın böylesine hararetli biçimde tartışılmasında gerçeküstü bir yan da yok değil. Devrim ihtimali seçilemeyecek kadar uzaklaştıkça, insanlar başka şeylerle ilgilendikçe tartışmalar daha bir hararetleniyor. Durgunlukta anlam tartışmada bulunuyor çünkü. Tartışmanın kendisi bir faaliyete dönüşüyor. Proletaryanın umurunda olup olmamasının bir önemi yok artık. Nazlı kül tablasını ağzına kadar doldurmuş. Küllüğü boşaltmamasına içerliyorum ama sesimi çıkartmıyorum. Daha fazla kızdırmak istemiyorum. Bir an Necip'in burada olmasını diliyorum. Nazlı'nın da ilçedekilerle aynı akıbete uğramasını. Tartışma sürüyor. Nazlı'nın cümleleri kulaklarımın kenarından hafif bir meltemmişçesine akıyor. Şehvetle tartışmak da dünyayı değiştirmenin bir parçası, biliyorum. Veli ile tartışmalarımızı hatırlıyorum. Hani aynı mahallede, karşı tepede bir yerlere sinmiş, şimdi artık üzerinde beş katlı bir apartman

olan o konduda. Kitapların ve kızıl kapaklı, şişman sarı yıldızlı derginin son sayısındaki paragrafları neredeyse harfi harfine tekrarlıyor Veli. Ben bir şey hatırlamıyorum. Tüm yazıları okuduğum halde hatırlamıyorum. Sözcüklerin şuh ve karanlık çekiciliği ayakta zor duran tek katlı konduyu ışıldatıyor. Artık dünyanın her yerinde sayısız evde sürdürülen tartışmaların bir parçası olduğumu hissediyorum. Tartışmayı kaybederken içim ısınıyor. Veli'nin alıntılarına daha fazla karşı duramıyorum. Odadan zırhlı bir kamyonet geçiyor, uzakta bir iki el ateş ediliyor. Onu bir makineli tüfeğin tarakkaları izliyor. Aldırmıyoruz. Tartışmayı sürdürüyoruz. Şimdi evin de, Veli'nin de ve hatta benim de yerimde yeller esiyor. Mamafih Kağıthane yine bildik Kağıthane. Allahın cezası sivrisinek mekânı dere hâlâ arada bir taşıyor. Konduların yerini almış çokkatlı kondulara rağmen yine eskisi gibi, yine arada silah sesleri falan duyuluyor ama bunun siyasi bir çatışmayla ilgisi yok. Yeni türedi mafya taslaklarından birisi hava atıyordur diye düşünüyorum. Bozgunla birlikte yiğitlik azalır ve korkaklığın egemenliği başlar. Ahmet Arslan'ı da arazi mafyası vurmuştu, hatırlıyorum. Karşıki tepeyi kamulaştırıp mimarlıktan iki kişiyle beraber parsel ölçümü yaparken vuruldu Ahmet. Parselleri kurayla dağıtıp mahallenin ismini de Ahmet Arslan mahallesi koymuştuk. Darbenin ardından iki yıl sonra bile mahalle aynı isimle anılmaya devam etti. Ahmet Arslan'ın kim olduğunu bilen ya da hatırlayan olmadığından sıkıyönetimin de gözünden kaçtı. Belediye otobüsleri, dolmuşlar Ahmet'in ismini yıllarca bir duraktan öbürüne taşıyıp durdular. Nihayet sonradan ismi değişti tabii. Şimdi Ahmet Aslan Mahallesi dediğimiz tepe azman binalarla tanınmaz halde. Veli'yle teorik tartışmalarımıza bir keresinde müdahale ettiğini de hatırlıyorum şimdi. Hüthütün azarlayışını hatırlıyorum. "Kâğıt manyağı olmuşsunuz hepiniz! Öyle yazsa ne olur, böyle yazsa ne olur. İş yapın, iş!" Dudu Kuşuna bu azarlar fayda etmiyor. O zaten iş üzerinde olduğunda ısrarlı. Bir gözü suda, bir gözü dağların ardındaki giderek koyulaşan kızıllıkta. Suyun başından kaldırabilmek mümkün değil kuşu. Can giderek tatlılaştığında Kafdağı'nın ardına dair övgüler de daha bir şatafatlı oluyor. Canandan bu denli övgüyle söz etmek bazen kendi canını övmek oluyor. O nedenle bu kadar çok yazılıp

çiziliyor ve korkaklık kâğıda dökülen satırların şehvetiyle yayılıyor. Atılım durağanlaşıyor, çekingenlik ve düşüncelilik ağır ağır bünyeyi ele geçiriyor. Bilgiçlik serpilip büyüdükçe gözüpeklik geçen yüzyılda vurulup düşmüş bir hortlağa dönüşüyor. Pencereden karşıdaki tepeye bakıyorum ve düşkün bir asilzade gibi hissediyorum kendimi. Tek göz odada yaşarken arada pencereden dışarı bakıp, bir zamanlar tüm bu arazi atalarımındı diye sızlanan biri gibi. Bir iki parsel de kendimize ayırsaydık biz, biz olur muyduk? Hüthüt kınayan gözlerle bu sorunun ardında gizlenmiş hayıflanmaya bakıyor.

"Birgül'ün nesi varmış?"

Nazlı kül tablasınaki izmaritleri çöpe götürmek için kalkıyor. Kanepenin yanında yere yayılmış sendika broşürlerinin, çeşitli dosyaların üzerine basarak mutfağa gidip, geri dönüyor. Kongreyi kazanmış olmalarından memnun. Böylece en azından bir işi olmaya devam edecek. Çeşitli liste savaşlarına, ayak oyunlarına, garip ve anlaşılmaz ittifakların çürütücü etkisine rağmen sonuçtan hoşnut. Böylece hiç değilse bu boktan evin kirasını ödeyebileceğiz. Katalitik kokusuyla ısınmış salondan içeriye geliş gidiş oldukça kısa sürdü. Evin diğer odaları baharın başlamasına rağmen serin.

"Şengül endişeli. Haklı da. Birgül Çinci gruplardan birine takılıyor."

"Bu zamanda hâlâ adam kazanabiliyorlar mı! Bula bula onları mı bulmuş!"

"Onsekiz yaşında bir genç olarak bizim partiyi cazip bulmayacağı açık."

"Haklısın. Ben de genç olsam..."

Cümlesi yarıda kalıyor Nazlı'nın. Gençliğin bir nebze de olsa sersemlik içerdiğini biliyor. Ama iyimser ve umut dolu bir sersemlik. Gençliğine dair düşündüklerini merak ediyorum. Şimdiye kadar katıldığı örgütleri, örgütlerin durmadan, ama durmadan bölünüşünü ve sayısız hayal kırıklığını düşünüyor olmalı. Yaşama bir küfe dolusu hayalle başlarız ve bu yaşlara gelindiğinde küfedekiler hayal kırıklıklarıyla ve sayısız acıyla yer değiştirir. Yüzyılımız da öyle başlamamış mıydı? Sergey o göçmen evindeki mutfakta tartışmaları dinlerken ümitler içinde yüzmüyor muydu? Olga Sovyet pasaportuyla Rio li-

manına ayak bastığında bu tamamıyla kendine yabancı ülke hakkında ne düşünüyordu? Münih Smolni'sindeki o banka vuran güneş eskiden kalma birinin güneşiydi belki. Veya Otto ağustosta Sarı Nehir civarında kara ve yapışkan bataklığın kıyısından katırını çekiştirirken çoktan hayal olmuş geçmişi anarak soğuk biranın damakta bıraktığı tadı hatırlamaya çalışıyor mudur? Sanmam. Geçmişi yadedip durmak ölümcül bir hastalıktır.

"Sence bu Cumhurbaşkanlığı meselesi ne olacak?"

Cumhurbaşkanının kim olacağı umurumda bile değildi. Ne Meclisteki hararetli tartışmalar, ne de binbir türlü söylenti beni ilgilendiriyordu. Her Cumhurbaşkanlığı seçiminin buna benzer bir kaosa yol açışı memleketin tekdüze gerçeklerinden birisiydi nasıl olsa. Soruyu duymazdan geldim. Bir an önce yatıp gizlenmek istiyordum. Ceyda'yı yeniden rahat rahat düşünebilmek için soğuk yorganın altında sinsice gizlenmek istiyordum. İsmini tekrarlayabilmek için geçmiş yüzyıldan çekilmek istiyordum. Yorganı başıma çektiğimde Hüthütün gagasını ayak başparmağımın üzerinde hisseder gibi oldum bir an. Bu kuştan da sıkılmıştım artık. Aldırmadım. Yanımda sırtını dönerek uyumaya çalışan Nazlı'ya da aldırmadım. Gözlerimi yumup başka bir âlemin el değmemişliği içinde Ceyda'nın ismini fısıldamaya başladım.

Dördüncü Bölüm

Musalla taşının önünde saf tutmuş cemaatte merhumu tanıyan hemen kimse yok. Belki bir iki uzak akraba. Öğle namazından çıkmış müminlerden bir kısmı azimli bir tevekkül içinde ellerini bağlayıp hocayı izliyorlar. Kimsenin namazsız gömülmesine izin vermemeli. Feridun Bayram'ın tanışları ya da cenazenin gerçek sahipleri bu zorunlu durağın atlatılmasını sabırla beklemekteler. Çeşitli köşelerde farklı gruplar aralarında kah merhuma dair anılardan, kah son politik durumdan, kah parti içi gerginliğin ulaştığı son aşamadan söz ederek bekleşiyorlar. Gerçekte Feridun Bayram'ı ben de pek tanımıyordum. Birkaç kez partide görmüştüm, hepsi bu. Partiden gelenlerin çoğu için de durum aynıydı. Ama nasıl ki camiden çıkan cemaat için o ana kadar isminden bile haberdar olmadıkları

birisinin cenaze namazını kılmak bir vecibe ise bizimki de başka türden bir vecibeydi. Vefa da bir tür vecibedir. Fakat cemaatin sorumluluğu şüphesiz çok daha genişti, tüm ölüler onların dünyasına aitti ne de olsa. Açıkçası namazın bir an önce bitmesini ve mezarlıkta tören yapılması için harekete geçilmesini sabırsızlıkla bekliyordum. Namazın bitişini tabutunda bekleyen ölünün eski mücadele arkadaşları başka tür bir dalgınlık içindeydiler. Politikadan ya da partiden konuşulmayan kısa sessizliklerde gelip yapışıveren bir dalgınlık. Doğal yollardan ölümün yavaşça kendi kuşaklarının eteklerine kadar ulaşabildiğini sezivermek. Suskunluk, anların baskısını ağırlaştırmakta. Şimdiye dek ancak genç ölümleri kabullenebilenler şimdi döngünün bir diğer yüzüyle karşı karşıyalar. Namaz kılanlara doğru kaçınılmaz bakışlarda o dünyaya teslimiyetin artık yakınlaştığında dair bir tedirginlik, cemaatten uzakta durup sigara tellendirerek gösterdikleri isyankârlığın uçuculuğuna ilişkin bir burukluk var. Cenaze törenleri sadece yaşayanlara dair bir bilinçlendirmedir o kadar. Selim Kumoğlu ise aksine merhumdan iki yaş büyük olmasına rağmen hiç o havalarda değil. Derin bir nefes alıp kısık sesle konuşmaya devam ediyor.

"Hiç unutmuyorum. Evi çevirdikleri geceyi. Feridun'la tavla oynuyorduk."

"Muhtıra verilmiş, sıkıyönetim var, yer hallaç pamuğu gibi atılıyor, siz tavla mı oynuyordunuz!"

"Ne yapalım dışarı çıkamıyorduk. İstanbul'da sokağa çıkma yasağı konulup bütün şehrin arandığı günün üzerinden bir hafta falan geçmişti. Ama Feridun resmen tavla hastasıydı. Öylesini bir daha görmedim."

"Eee? Ne oldu sonra?"

"Onu diyorum yoldaş, Erim'in Endonezya Nutku günleri falandı galiba. Arama tarama durmuş gibiydi, biraz rahatlamıştık. İki bir öndeydim ve. Feridun altı kapısını tutmuş, çıkamıyorum. Sanırım mars olacaktım."

"Eeee?"

"Dışarısı bir anda ışıldadı. Bir yandan kapı vuruluyor, öbür yandan megafonla anlaşılmayan bir şeyler söyleniyor. 'Kapıdalar' diye bağırdım. Feridun tınmıyor. 'Kapıdalar diyorum Feridun!' Bizimki pullara

odaklanmış, sanki pullardan başka her şeyi unutmak istiyordu. Polisler kapıyı kırdıklarında hâlâ 'sallasana şu zarı' diye bağırıyordu."

Selim'i dinleyenlerde buruk bir gülümseme. Ben de gülümsüyorum. Merhuma dair onlarca başka anının zihinlerine aktığı belli. Kendi gençliklerine hüzünleniyorlar diye düşündüm. Epriyip solgunlaşan emele yazıklanıyorlar. Selim Kumoğlu musalla taşındaki çaresiz tabuta bakıyor. Tek bir anının pek de bir anlamı yok aslında. Anıların üst üste binmesiyle oluşan duygunun ağırlığı var. Selim'in arada dalıp gidebilmesi için bir boşluk, amansız bir kopukluk gerekiyor. Feridun toprakla buluşup konuşmalar bittikten sonra Selim Kumoğlu iştahla her zamanki işlere dönecek, kopukluk yeniden düğümlenecek. Tabii o tavla oynanan günkü kadar naif biri değil artık. Kimseden sürgit bir naiflik beklenemez. Haksızlık olur bu. 12 Mart rejimi sonrasında cezaevinden çıktığında o hal çoktan buharlaşıp uçmuş yerini bir teknisyenin serinkanlı hesapçılığı almıştı. O sendikadan, bu sendikaya koştururken, Anadolu'nun çeşitli kentlerinde kasabalarında örgütlenme çalışması yaparken, tüzükteki maddelere veya siyasi partiler kanununa takla attırırken naiflik bir işe yaramaz. Buna rağmen coşkusu her zaman beni imrendirirdi. Bazılarının gözlerine vurmuş heyacan, direncin ölümsüz olduğu gibi bir his yaratırdı. Konuşup bir şeyler anlatırken parlayan gözlerden saçılan müjde benim gibi donuk tipleri bile etkilerdi. Safdil ümitperestlikle böylesine bir hesapçılığın nasıl olup da bir araya gelebildiğini anlamak kolay olmuyordu her zaman. O, tabuta bakarken ben gözlerindeki ifadeden bir şeyler çıkartmaya çalışıyorum. Üniversite yıllarını hayal ettiğini, mücadele içinde geçen hayatın duraklarını tek tek saydığını varsayıyorum. Hukuk Fakültesi, Parti'nin Eminönü İlçesi'ndeki tartışmalar, ayrışmalar, Moskova, Sendikalar ve çeşitli cezaevleri. Yine de onların gençliğinin bizimkine göre fazlasıyla havai olduğunu düşünüyordum. Tazeliğin heyecanı ve ilklerin beceriksizlikleri. Cenazede Feridun'un tabutuna kaçamak bakışlar fırlatanların hepsinde tazeliğin yitimine dair o ölümcül kırgınlık okunuyordu. Kendi kuşağımızın ta en başından kaşarlanmış olduğunu düşünüyordum. Hatta bizler daha lise ikideyken Selim'in şu andaki hali kadar soğuk ve üstelik de fazladan acımasız olabilmeyi başarmıştık. Bunu Selim'in,

Feridun'un veya Selim'in kuşağına mı borçluyduk? Yoksa her kuşak alnında kendine has bir acımasızlıkla mı doğar? Onların döneminin silahlı mücadele parodisi bizim zamanımızda dört başı mamur bir drama dönüşüvermişti. Yine de onların efsaneleri hâlâ büyüsünü koruyabiliyordu işte.

Selim bu geçici durgunluğun geçmesini bekleyerek sabırsızlıkla parmaklarını oynatıyor. Akşama hem sendikada hem de partide toplantısı var. Koşuşturma başladığında kaygı buharlaşıp yitecek. Ben de en az Selim kadar sabırsızdım. Bir an önce gecenin gelmesini bekliyordum. Ölüler gömülsün ve gece hemen gelsin. O gece Ceyda'yı mutlaka görmeliydim. Dilsiz düşler bahçesinde kendi kendime söyleşmekten yorulmuştum. Yorulmuştum ve artık Ceyda beni bilmeliydi. Nasıl olacağını hiç bilemiyordum ama gitmeliydim. Parti binasındaki soluklanma anlarında ve yorganın altındaki sinsi dinginlikte onu hayal edip durmaktan bıkmış usanmıştım. Ne olursa olsun bu gece her şey dillenmeliydi. Böyle uygun bir gecenin bir daha ne zaman mümkün olabileceğini hiç bilemiyordum. Bu fırsatı kaçırdığımda pişmanlık yakamı bırakmayacak, korkaklıkla pısırıklık etrafımda halay çekecekti. Nazlı'nın o gece Güngören'de Naşide'de kalacağını öğrendiğimden beri Ceyda'nın nasıl birisi olduğuna dair hayallerimle gerçekliği karşılaştırma isteği giderek kabarıyordu. Kendi yatağından başka yerde uyuyamayan birisi değildi Nazlı. Nerede olsa başını koyduğu an uyuyabilirdi. Hatta ona göre devrimci kendi yatağının bağımlısı olmayan kişidir ve başka yerde uyku tutmadığında artık konforuna düşkün birisi oluyorsunuz, yavaş yavaş teslim oluyorsunuz demektir. Yani bu gece denemeliydim. Ama nasıl olacaktı! Normal bir mesai saatinde o pavyonda barınmak mümkün değildi sanırım. Beni içeri alacakları bile şüpheliydi. Bir daha tuvalet hatası olmazdı. Hem pavyonun yanındaki tuvaletin kapısını bekleyen cadaloz karı bu kez yerinde olabilirdi. Daha ilk denemede çulsuzun teki olduğumu gözümden anlayıp "yaylan" diye bağırabilirdi. Tüm bunları aşıp içeri girsem bile içki parasını nasıl ödeyecektim? Bunca bilinmeze karşın kararlılıkla nasıl titrediğimi bugün bile gayet iyi hatırlıyorum. Titreme, ruhun aldığı karara bedenin direnişiydi sanırım.

"Merhumu nasıl bilirdiniz?"

Feridun Bayram'ı hayatında görmemiş olan cemaat iyi niyetle cevapladı.

"İyi biliriz!"

"Hakkınızı helâl ediyor musunuz?"

Selim ağzının içinden "helâl olsun" dedi. Sanırım kenarda bekleyen birkaç dudak daha oynadı. Kollarda yükseltilerek arabaya taşınan tabutun arkasından bir alkış koptu. Biraz önce Feridun'a hakkını helâl eden cemaat, alkışçılara ve bayraklara hoşnutsuzca bakarak işine gücüne dağıldı.

***

Mezarlıktaki tören bitip, bayrakları parti binasına bıraktıktan sonra biraz dolaşmak istedim. İki bayrak kayıptı ama buna sinirlenecek durumda değildim şimdi. Oysa Tufan tarafından durduruldum.

"Akşam Feridun Bayram'ın dostları onu anmak için bir araya geleceklermiş."

"Eeee?"

"Sen de gitsene. İl'den birisi olsun."

"Başkan gitsin. Hem onların da arkadaşı. Aynı kuşağın insanları."

"Başkan gidecekmiş zaten. Ama birisi daha gitsin diyorum. Yürütme'den herkes ilçe toplantılarına gidecek. Ben Ümraniye'ye gidiyorum. Bir sen boşsun."

O sıkıcı ve acıklı yemeklerden biri daha! Üstelik giderek sıklaşıyorlar! Partili bir meyhanecinin mekânındaki upuzun masaya boylu boyunca uzanmış tuhaf keder tabakların ve şişelerin arasında cirit atıyordu. Kadehler birbiri ardına boşaldıkça Tufan'a küfrediyorum. Konuşmaya katılmak zaten mümkün değil. Feridun Bayram'a dair anılar kervanına katabilecek bir şeyim yoktu ve sadece konuşulanlara kulak vermekle yetiniyordum. Hukuk'taki polisle çatışma, kapıcıların yaptığı yürüyüş, TİP'deki kavgalar, Feridun'un cezaevinde her gün yıkanma takıntısı, Deniz'in Feridun'a ne dediği acıklı bir törensellikle kulaklarımdan geçip duruyordu. Bu konuşmaları dinlemek ölüme yabancılaştırmakta bire bir diye düşünüyordum. Bana kalırsa bir mevlüt

bile daha içtenlikli olurdu. Oysa bu yemeklerde herkes daha çok kendi mazisine ağıt yakmakla meşgul. Selim Kumoğlu da burada masanın öbür ucunda durmadan konuşuyor. Yanında oturan il başkanına neler dediğini buradan anlayabilmem olanaksız. Yüzündeki ifadeden anlayabildiğim kadarıyla masanın gündeminden uzaklaşmış ve partideki saflaşmaya dair bir şeyler anlatıyor olmalı.

"Feridun Fethiye'ye yerleştiğinde ilk yaptığı şey yakındaki dört yıldızlı otelin atıklarını denize gönderdiğini fark edip köylülerden imza toplamak olmuştu. Hiçbir yerde duramazdı."

Yanımdaki kadına boş boş sırıttığımı hatırlıyorum. Asyalı olmak da budur diye düşünüyordum, hüzün sessiz soluksuz kalmamalıdır. İlla ki ortalığa saçılmalı, herkese bulaştırılmalı, bulaşıcı hale gelen kederle beraber herkes kendine yazıklanmalıdır. Kıvamını bulan yazıklanma ayininin merhum ile hiç alakası kalmamıştı. Anılar geçidinden, hele de uzun yıllar öncesinden taşınan mücadele anılarından oldum olası sıkılırdım. Ömrün en canlı döneminin anlatılıp durulması yaşantının artık gerçekten de tavsamaya başladığının işaretiydi. Ama bu hemen herkes için böyledir. Hayat yavanlaştıkça anıların parıltısı artar. Halbuki hatıra bir kavanoza kapatılıp kendi kendine çözülmeye bırakılmalıydı. Giderek taşlaşıyordum ve mücadele neredeyse soğuk bir görev duygusuna dönüşüyordu. Bir anlığına belki de masanın çevresindeki sulugözlülerin benden daha samimi olabileceklerini bile düşündüm. Taşlaşma kişinin kendi yaşamının sorumluluğunu başkalarıyla paylaşmaktan sakınmaktı. Taşın sessizliğin rengine bürünmesi. Feryat susturulur ve zamanla unutulur. Keder bilinenin aksine paylaşıldıkça azalmaz, yayılır. Feridun üzerine yapılan mersiyelerin ne kadarının doğru olduğunu şimdi hatırlamıyorum. Zaten şimdi o geceyi anmamın nedeni Ceyda ile konuşma kararlılığıydı. Yas havası Ceyda'da tecessüm etmiş müjdeyi bile örtebiliyordu. Yaşanmış bir ömrün ardından söylenecek her şeyin fazla olduğunu düşünüyordum ama bu kez de Selim tüm masaya Feridun Kızıldere'deki faciayı öğrendiğindeki tepkisini anlatıyordu. Bu kuşaktaki herkesin herkesi tanıyabilmesi için söz konusu olanın gerçekte bir avuç insandan ibaret olduğunu düşünüyordum. "İçerdeydik hâlâ. Bizim dava başlamıştı. Gardiyanlardan birisi sırıtarak haber

verdi yanılmıyorsam. Tüm koğuş donmuştu. Yere oturdu. Çöktü. Ayaklarını uzatmış, iki eli iki yanında betona dayanıyordu. Ağlamaya başladı. Hıçkırarak, böğürerek ağlıyordu. Arada da 'gitme demiştim' diye sayıklıyordu. Kime gitme demişti bilemiyordum. Bense gardiyanı daha da mutlu etmemek için zırlamayı bir an önce kesmesini istiyordum. Fakat duracak gibi değildi. Kazım'la beraber kollarından zorla kaldırıp yatağa yatırdık."

Masa, Niksar ellerinden Altı Mayıs sabahına uzanan türkülerde gezinmeye başlamış, dudaklar ölenlerin hatırasıyla çarpılmıştı. Mezarlarında çoktandır kemikleşmiş anılar, bıyıkları henüz terlemiş yüzler gözlerinin önünden resmigeçit edasıyla akıyor gibiydi. Tek tek gözlerine bakıyor ve bu kuşağın diğerlerinden farkı yıllar sonra masa başında toplanıp birlikte hüzünlenebilmeleri diye düşünüyordum. Ne Otto'nun, ne Sergey'in ne de Olga'nın böyle bir şansı olmamıştı. Başka biri Sansaryan'a dair bir hikâye anlatıyor. "Çok içliydi. Tabutluktaki tavana kazınmış 'şerefinle gir, şerefinle çık' yazısını gördüğünde de gözleri dolmuştu. 51 tevkifatından birisi kazımış olmalı sanırım." Bense nedense o yazıyı Ferit Amca'nın kazımış olabileceğini kuruyorum. Eline geçirdiği herhangi bir şeyle, nefes bile alınamayan sandukada o cümleyi kazırkenki yüz ifadesindeki inadı düşlüyorum. Her yandan duygusallık akıyor şimdi ve bir şarkı patlıyor.

"Ne bir haram yedi, ne cana kıydı..." Halbuki devrimin piyano çalmaya benzemediğini herkes bilir. Şarkıya eşlik etmiyorum. Ağıt bir sürü detone sesin katılımıyla daha bir ağırlaşırken hüzün sulusepken bir kıvama ulaşıyor. Masadakilerin pek azı bu işlere devam ediyor olmalı diye düşündüm. En azından dört tanesini biliyordum. Başkan ve Selim bizim partidendi; diğer ikisi de başka grupların şefiydiler. Kalanlar çeşitli eylem ve etkinliklerde kitle kıvamında boy gösteriyorlar artık. Sinanları, Denizleri bizzat tanımış olmak, onlarla aynı sıraları paylaşıp beraber kopya çekmiş olmak yetkeye başka bir ağırlık kazandırıyor. Ve inadı unutmamak lazım. Onca sınamadan geçen inat ve devamlılık çehreyi kararlı bir maviye boyuyor. Sorgucun mavisi gagaya pek yakışmıyor ama olsun. Kulağıma dalgalar halinde vurup duran şarkının tanınmaz hale gelmiş nağmeleri eşliğinde matbaanın afişleri yarın sabaha yetiştirip yetiştiremeyeceğini, ilçelerin yarın öğleden

sonra afişleri alması halinde ancak ertesi sabah afişe çıkılabileceğini, afişleme sırasında gözaltılarla ilgili bir iki gün teyakkuz durumunda olmak gerektiğini, piyasaya yeni çıkan kostiklerin kalitesizliğini, falanca ilçeye 200 afişin yetip yetmeyeceğini, yönetimdeki muhaliflerin itirazlarının nasıl halledileceğini ve en nihayetinde ev kirasının üç gün geciktiğini düşünüyordum. Saymanın parti binasının faturalarını ödeyip ödemediği üzerinde durmadım. Peki burada hesaba katkıda bulunmak zorunda mıyım! Üç gün yetecek parayı burada bırakmak olacak gibi değildi. Hayır masaya para ödemeyeceğim! Anlayışla karşılayacaklardır. Öte yandan buradaki hesaptan kaçmaya çalışırken pavyona gidebilmeyi nasıl kurabiliyordum. Başka bir türküye geçiliyor şimdi. Yeniden Selim Kumoğlu'nın yüzündeki ifadeye dikkat kesiliyorum. Dudakları oynuyor, gözlerinde hafif bir bulutlanma, türküye katılırmış gibi yapıyor, mırıldanıyor. Ne düşünüyor olabilir? Falanca ilde parti örgütü kurmak için eskilerden kimlerle görüşmek gerektiğini mi? Sendika yönetim kurulunda alınacak en hayırlı kararın ne olduğunu mu? Parti tüzüğündeki falanca maddenin siyasi partiler kanununa olan uygunsuzluğunun nasıl halledileceğini mi? O an Feridun'u veya diğerlerini düşündüğüne asla inanmıyordum. Ama Selim yukarıda sıraladığım ihtimallerden birini düşünürken Feridun'a veya Denizlere ağıt yakmaktan daha devrimci bir iş yaptığına inanıyordur muhakkak. Onun bir tür iş adamına benzediğini düşündüm. Korunaklılığa sırt çevirmiş, özel ilişkilerden vazgeçmiş, her şeye ama her şeye işe yararlığı açısından bakan bir işadamına. Ben bir memuru andırıyorsam o niye işadamına benzemesindi. Ona ve benzerlerine burun kıvıramazdım zira adam beğenmemek de bir tür hastalıktı. Kendisinden başka kimsenin elindeki işi beceremeyeceğine dair saplantı dur durak bilmez bir iştahla yayılır. Saplantının hamallığını yapmak ziyadesiyle yorucuydu ve mücadele bir hamallık dünyasıydı.

***

Nihayet dışardaydım ve artık Ceyda ile konuşma cesaretini göstermeliydim. Aksi gibi yine yağmur başlamıştı ve sarhoştum, ama tüm ıslaklığıma rağmen bütün engelleri aşabilecekmiş gibi hissedi-

yordum kendimi. Yapmaya kararlı olduğum budalalık o an bir hayati kararmışçasına görkemliydi. O adımı atmazsam sonsuza dek tazeliğin uzağına bir yere fırlatılıp orada çürümeye terk edilecektim. Nefes alabilmek için o gece belki de son şansımdı. Ceyda'ya tutkumu fısıldamak denize karşı bir sigara tüttürmek kadar doğaldı. Saçlarımdan, montumdan şıpır şıpır akan, ensemden sırtıma sızıp duran yağmur damlalarıyla tomurcuklandığımı duyumsuyordum. Sanki o kupkuru dalda küçücük bir tomurcuk yeşeriyor, Hüthüt istihza ile tomurcuğun kuşkulu istikbalini gözlüyordu.

Saat epey ilerlemiş, pavyonun üzerindeki meyhane tenhalaşmıştı. En fazla altı yedi masa doluydu. Garsonlar yorgun adımlarla gecenin nihayetlenmesini beklemekteydiler. İçerideki yoğun duman ve yağ kokusu tenhalaşmanın eşliğinde seyrelmiş, buna karşılık aydınlatma daha bir ölgünleşmişti. Bar tezgâhındaki iki kişi son yudumlarını içerken televizyondaki ne olduğunu anlayamadığım bir şeye rastgele bakarak susmaktaydılar. Islak ayakkabılarımla ardımda minik gölcükler bırakarak ilerlerken sırıtıyordum. Evet, sırıtıyordum! Yüzüme arsız bir bitkinin sırıtkanlığı yapışıvermişti. Dosdoğru merdivenlere yöneldiğimi hatırlıyorum. Basamakları yalancı bir kararlılıkla bir bir inerken erafımdaki dünya önümde eğilip bükülen bir tabak dolusu jöleden farksızdı. Rengini şimdi izah edebilmek zor. Daracık merdiveni kuşatan duvarlar bir eflatun, bir çingene pembesi kıvamında hareleniyor, geride mavinin tonları geziniyor. Şeffaflığın alt katmanlarında kırmızı bir görünüp bir yok oluyor. Tüm bunlar aşağı kapıya ulaştığımda geçen sefer yerinde olmayan tuvaletçi cadalozun sorusuyla kesintiye uğrar gibi oldu.

"Nereye!"

Aldırmadım.

"Islak çulsuz, nereye!"

İşittiğim hakaret arkadan yetişse de cevap bile vermedim. İki adım daha atıp kapıyı ittim. Serpilen yeşil, kurumuş bir moruğun sözüyle incinecek değildi. İçeriye attığım ilk adımda hâlâ bir ıslaklık vardı. Zeminde küçük bir gölet daha bırakmış olmalıyım. Kapıyı ardımdan kapattım ve içeriye baktım. Peltemsi renk oyunları bu kez gölgeleniyordu. Etrafı seçmekte zorlanıyordum. Bana bakan olup olmadığın-

dan da tuvaletçi kadının arkamdan içeriye girip girmediğinden de habersizdim. Ceyda'yı görmek mümkün değildi, hiçbir şey göremiyordum. Sadece kulağımda yüksek bir ses bir inip bir alçalıyordu: "İstemezdim böyle olsun / Solacaksa güller solsun/ Sensiz kaldım buralarda / Sen yine bensiz mutsuzsun..." Gözlerim içeriye henüz alışmadıysa da kulağım bu kötü sesle birlikte nerede olduğumu kesinlikle biliyordu. Dışarıdan nasıl görünüyordum? Saçlarından ve montundan sular süzülen bir sarhoş. Daha da kötüsü çulsuz bir sarhoş.

"Buyrun?"

Garson mu fedai mi olduğu belirsiz biri karşımda dikilmişti. Neden sonra adamın bana nasıl davranacağını henüz kestirememiş ikircikli gözlerini seçebildim. Ama ben ona bakmıyor, arkasındaki loşlukta Ceyda'nın siluetini seçmeye çalışıyorum. Bir şey söylemem, ya da yapmam gerek. Zaman kazanmam gerek.

"Barda bir tek atacağım."

Sanırım bunu ben söylemiştim. Ağzımdan çıkan sesteki güvene kendim bile yabancılaşmıştım. Benden ayrı ve buralara aşina biri sıradan bir şeyler söylüyordu ben de onu işitip izlemekle yetiniyordum.

Adam hâlâ ne yapması gerektiğine karar verememişti. O da daha fazla bekleyemezdi. Nihayetinde onun da benim ne olduğuma karar vermesi gerekiyor. Karşılıklı dikilemeyiz. Bara doğru ilerlemeye başladım. Islak pabuçlarımla çarnaçar kendi ilerleyişimi izliyordum. Kadınların, bazı masalardaki müşterilerin bara doğru ilerleyen adamı süzdüklerini hissediyorum.

"Şuraya geçebilirsiniz."

Adam boş masalardan birini işaret ediyor. Aldırmıyorum. Şarkı söyleyen kadının bet sesine de aldırmıyorum. Bara doğru ilerlemeye devam ediyorum. "Affet / Beni bir kez dinle / Hapset / Beni kaderime / Hapset" Yine sırıtıyorum. Adamın bir bana bir mekânın ağabeyine baktığını hissediyorum. Arıza çıkartacak biri olmadığıma, sadece garip biri olduğuma olduğuma hükmetmiş olmalılar ki bir şey olmuyor. Bağıran kadını kimse dinlemiyor. Kadının kendisi de biliyor dinlenmediğini. Bardaki tabureye ilişiyorum. Barda servis yapan kadın ağabeye bakıyor. Ağabey omuz silkiyor. Ceyda'yı hâlâ göremiyorum. Yoksa o gece gelmeyecek mi!

"Bir viski ısmarlasana."

Yanımda biten kadının saçlarına bakıyorum. Hiç de bayağı gözükmüyor. Oldukça da genç. Veya artık yaşlandığımdan bu kadınlar bana artık kartlaşmış gelmiyor. Hemen hepsi benden genç olmalı. Kadın pek ümitli değil ama yine de işini yapıyor. Buraya düştüysen kurallara uyacaksın.

"Ceyda yok mu?"

Sesimdeki keskin tahakküm tınısıyla ürküyorum. Feleğin çemberinden geçmiş, bütünüyle aşağılık bir ses. Bu ses bu ıslak sıçandan nasıl çıkabiliyor. Bardaki kadından bir rakı istiyorum. Fiyatı ne olursa olsun bir rakı istiyorum. Bir şeyler içmeliyim, içmeye devam etmeliyim. Arkadan beni izliyorlar biliyorum, geriye bakmıyorum. "Derdim başımdan aşkın / Aşk yüzünden telaşım..." Tezgâhın ardındaki tavuskuşu biblosuna dikiyorum gözlerimi. Önüme konulan buzlu rakı kadehine ve meyve tabağına, çerezlere bakıyorum. Burada her şey emrivaki ama aldırmıyorum. Param yetişmeyip, yaka paça atılsam da umursamıyorum. Cenaze, Feridun veya Sergey jölemsi kıvamın gerisinde çoktan yitip gittiler. Rakı bardağına parmağıyla küçük fiskeler atan alçağa, kendime öfkeleniyorum. İçimde yiten dünyaya karşı bir suçluluk. Segey'e, Otto'ya karşı bir suçluluk. Kaybeden dünyaya karşı bir eziklik. Cenazedeki suratları hatırlamaya çalışıyorum, olmuyor. Ceyda ile konuşabilme arzusunun yanında o kadar silikler ki, gözlerim doluyor. Islak göz kapaklarımın arasından tavuskuşunun pörtlek gözlerine bakıyorum. Sahicisi bile aptalca ve hatta boş bir kibre sahip görünen kuşun biblosu daha da sakil duruyor. Cennetten kovulduğuna hayıflanmak neye yarar. Frapan tüyleriyle cennet için bile epey hantal olduğunu düşünüyorum kuşun. O cennet istiyor başka bir şey değil! Yitirdiği yurdunun sevdasında. Hüthüt ne kadar öfkelense haklıydı. Yuvanın seyahatten daha büyülü olduğu nerede görülmüş. Oysa Tavuskuşu Hüthütü de küçümsüyordur muhakkak. Kaf Dağı'nın ardına çağıran bücür bir kuşu niye dinlesin ki. Yurdunu özleyen kuş, hasretle inliyor, şu yerüzündeki her şey o kadar çirkin ki! Güzelliği yurtta sanmak da neyin nesi. Hüthüte kanatlarının altında bulunduğu sürece her toprak parçası yurt gibi görünüyor. Kanat çırptıkça dünya yurtlanıyor.

"Hoş geldin!"

Başımı kaldırıyorum. O! Evet o. Bu kez onu ilk gördüğüm gibi. Saçında yine kara pırıltılar uçuşuyor ama üzerinde başka bir elbise var. Elbiseyi beğenmiyorum. Daha doğrusu biraz yavan buluyorum. Onu ucuz gösteriyor. Ama üzerinde durmuyorum. Kızarıyorum. Cevap veremiyorum. Biraz önce rakısını yudumlayan alçak nerede! O pişkin ve güven dolu orospu çocuğu nerede! Ağzım bir türlü açılmıyor. Ceyda'nın gözlerine kaçamak bakışlar atıyorum o kadar. Daha doğrusu bakamıyorum. Önümdeki bardağı sıkmakla yetiniyorum. Oysa hemen bir şeyler söylemeliydim. Öyle bir herif olsaydı bilirdi ne diyeceğini. Kadınların hep aynı cümleleri işitmekten asla sıkılmadıklarını da bilirdi. Kelimeleri tek tek seçerdi.

"Canın mı sıkılıyor! Bana bir viski ısmarlarsın herhalde."

"O kadar param yok. Seninle konuşmak istiyorum!"

Bana bakıyor, gözlerinden şaşkınlık geçiyor. Ne biçim biri olduğumu tartmaya çalışıyor. Biraz önceki mesleki gülümseyiş kayboluyor, ince ve kemikli yüzü asılıyor. Gözleri üzerimdeki ıslak kabanın üzerinde geziniyor. Bara değen kolumun altındaki tezgâhtaki ıslaklığı fark ediyorum birden. Onu da umursamıyorum. Kabanımdan saçlarıma doğru kayıyor gözleri, saçlarım bir sıçanın tüylerinden daha alımlı görünmüyordur. Dudaklarını büzüyor. Beni beğenmedi! Halimi hiç beğenmedi!

"Ne konuşacaksın?"

"Burada olmaz!"

Bakıyor. Manyak mı yoksa zavallının teki mi olduğumu anlamaya çalışıyor. Bense önce gözlerine bakıyorum ardından göğüslerine dalıyorum. Fark ediyor ama aldırmamış gibi yapıyor. Gerçi herkes bakıyor. Karşısındakini sarhoş etmek. Dekoltenin amacı bu zaten. Elbisesinin içine doğru inen derin ve yumuşak kıvrımı izliyorum büyülenmişçesine. Oradan yasemin kokulu sıcak bir buhar yayılıyor. Onu istediğimi düşünüyorum. Göğüslerine sarılmak istiyorum, kendimi tutuyorum. O ise bakmaya devam ediyor. Neden sonra yumuşak ama buyurgan bir hareketle kadehimi elimden alıp bir yudum içiyor. Elime değen parmaklarıyla yanıyorum. Hatta galiba sallanıyorum da. Üzerine devrilir gibi oluyorum, göğüslerine yaslandığımı hissederek titriyorum. İki eliyle birden sertçe itiverdi. Sert, ama çok da değil.

"Git buradan!"

"Ama.."

"Çarşamba akşamı sekizde yukarıda ol. Şimdi git. Rakının parasını ödeyip git!"

Yasemin kokusunu geride bırakarak ortaya çıktığı gibi ansızın kırmızı loşluğun içinde kayboluverdi. Herkes bana bakıyor olmalı. Rakının parasını ödediğimde cebimde ancak bir dolmuş parası kalmıştı ama o an bunu umursayacak halde değildim. Süklüm püklüm dışarı çıktım. Şarkıcı kadın yeni bir şarkıya geçti. Sözlerini duymuyordum artık. Duymak da istemiyordum. Bu bir başarı mıydı? Bir randevu mu koparmıştım! Bu kadar kolay mıydı! Dışarıya pavyonun doğrudan sokağa açılan kapısından çıktığımı hatırlıyorum. Kapının önündeki herif dik dik bakıp "iyi geceler beyim, taksi ister misin?" diye sordu. Cevaplamadım. Gerçekten de çarşamba günü benimle konuşmayı kabul etmiş miydi! Yağmur durmuştu. Yalnız ve ıslak sokakta aşağı doğru sallanarak yürümeye başladım. Göğüslerinin arasından buharlaşan kokunun yasemin kokusu olduğunu nereden çıkartıyordum ki? Şimdi bakınca o halde ta Kağıthane'ye kadar yürümüş olmak inanılır gelmiyor. Üzerime sindiğini sandığım rayihanın hatırasının başka bir ses ya da çirkinlikle bozulmasını istemiyordum muhakkak. Ne kadar ağır hareket edersem kokuyu o kadar uzun süre koruyabilecektim. Yağmur birikintilerinden yükselen tazelik körpe ümidi git gide büyütürken yepyeni ve bilinmedik sevinçlerle dolu bir çağa doğru adım atıyor gibiydim

***

Çarşamba ve ben bekliyorum. Yorucu günler ansızın bitivermişti. Önümdeki sulandırılmış olduğunu tahmin ettiğim kocaman bira bardağı ile oturmuş bekliyorum. Yorgunluk derimin gözeneklerinden ter gibi sızarak buharlaşıyordu. Erken geldiğimi biliyordum. Ama bir yerlerde oyalanacak halim yoktu. Gece neredeyse hiç uyumamıştım. Daha doğrusu matbaacının kanepesinde bayıldığım kadarıyla uyumuştum. Makinelerin ve mürekkebin kokusunu, kâğıdın kokusunu içime çekerken uyuyuvermiştim işte. Hepsi o kadar. Henüz gün ağarmadan dumanı üzerinde afişlerin sayılıp paketlenmesi, ardından başka illere

gidecek paketlerin arabayla otogara götürülüp çeşitli otobüslere verilmesi zaten başlı başına bezdiriciydi. Parmaklarım sızlıyor, hatta yanıyordu. Devrim bazen de paketleme sanatlarından geçiyor. O sırada öyle düşünmeyi tercih ediyordum. Lafazanlarla hamalları ayıran görünmez çizgi acıtıydı. İki parmağım diğerlerinden farklı olarak zonkluyordu. Pakete düğüm atılırken araya sokulan parmakların acı kaderi. Devrim kişiden farklı yoğunluklarda fedakârlık ister. Bitkindim ve böylesi bir buluşmayı kaldırabilecek bir heyecan içinde de değildim açıkçası. Ceyda'ya tutkumu haykırmaktan çok eve gidip uyumak istiyordum. Cılız ve müteredditarzum yorgunlukla birlikte umursamazlığa teslim olmuştu. İşler afişleri paketlemekle bitmiyordu, bir de ardından afişe çıkıp gözaltına alınanların peşinden koşturmak gerekiyordu. Bir ilçeden yedi, öbüründen dokuz kişi gözaltına alınmıştı. Eh, gözaltılar da parmakların sızlayışı gibi mücadelenin ayrılmaz bir parçası. Karakollardaki amirlerle girişilen hukuki tartışmalar ve pazarlıklar da öyle. Hem mesele sadece polis de değil, bir de bana ve parti avukatına bakarak burunlarından soluyan gözaltındakilerin akrabaları var. Yakınlarını veya çocuklarını ayartanlara bakarak aralarında fısıldaşıyorlar. Onlara kalırsa insanoğlu dünyayı değiştirmek için kendi iradesiyle karar veremez, ancak ayartılır. Doğal olarak kendi halindeki bir zihnin böyle afaki umutların peşine düşmesi beklenemez. O kendine haline bırakılarak çevresindekiler gibi yaşamalı ve öyle ölmelidir. Gerçi tüm bu düşüncelerin haklı bir yanı da yok değildi. Kişi ayartılarak kendisi olur. Eh bu durumda da kurtuluş için tersinden bir ayartılma elzemdi ki, biz buna bilinçlenme diyoruz. İhtilal baştan çıkartmanın evladıdır. Fakat birini harekete kazandırmak da insanın yakasına yapışan huzursuz bir vicdan serpintisiydi. "Kafalamak" sözcüğünün çirkinliği de bu vicdan azabına işaret ediyor. Uyandırdığınız biri tüm yaşam boyunca başına gelenlerden ötürü bir gölge gibi hep sizi takip eder. En iyisi görüş alanınızdan çıkmalarıdır. Ama öyle olmaz. Geçmiş insanın yakasına yapışır ve artık bir işaret olmaktan usanırsınız. Tüm bunlar belki de evhamdan ibarettiler ama bu düşünceden bir türlü kurtulamıyordum işte. Bu da bir kibir işareti sayılmaz mı? Kendini başkalarının kaderinde bir etken olarak görmek burnu büyüklük değil mi? Birini harekete kazanmakla ileride başına gelecekleri neden peşinen sırtlana-

yım ki? Otto'yu Spartakistlerle tanıştıran Hermann, o sümsük öğretmen adayının geleceğini o denli etkilediği üzerine titizlense rahat uyuyabilir miydi? Gerçi Hermann çoktandır uyuyor. Bu kadar hassaslıkla ihtilalci olunmaz. Tek tek kişilerin kaderleri yüzyılımızın o muazzam fırtınasında o kadar önemsiz ki. Türümüzün yaşamı önemli sadece. Ya da sürekliliğin mevcudiyetine ihtimam gösterilmeli kişilerin değil. Mesela afişleme sırasında gözaltına alınan Özgür'ün istikbali gerçekten de umurumda olmalı mıydı? Fakat inancın riskle ölçüldüğü çağlar çoktandır geride kalmıştı ve artık kimse o denli dramatik tercihler yapmak zorunda değil. Dram çağı yerini havailik çağıyla değiştirivermişti ansızın. Ayrıca zamanının çoğunu bilgisayar oynayarak ve chat yaparak geçiren Özgür'ü ipek kâğıda çizilmiş dumanlı Çin dağlarında hayal bile edemiyordum. Bir iki yıl sonra sıkılarak bırakır. Olduğum yerde kaşarlanırken insanların hayatlarının değişip durmasını izlemek tuhaftı. Evlenirler, normal işlere girerler, çocukları ve arabaları olur. Görüşmeleriniz giderek seyrelir ve bir müddet sonra büsbütün kaybolurlar. En iyi olasılık 1 Mayıs'ta veya büyük mitinglerde karşılaşıvermektir. Bence dört yıl sonra Özgür'le 1 Mayıs'ta bile karşılaşmazdık. Fakat yine mesela Özgür aklına esip aradığında hâlâ aynı yerde bekliyor olmanız ve son çıkan dergiyi sunmanız gerekir.

Yaşamın zigzagları daha ziyade diğerlerine özgüdür ve siz bir işaret olarak yerinizden kımıldamamalısınız. Yazgı bıktırıcı ve yorgun bir işarete dönüşmüştür. Kendinden usanmış bir simgenin de aslına bir yaşamı olabilmesi ihtimali acıklıydı. Bunları düşünürken sol elimle önce sağ kolumu, ardından elimdeki parmakları ve nedense kulağımı yokladığımı hatırlıyorum şimdi. Hepsinin yerinde olduğunu fark etmek nedense beni hiç de sevindirmemişti. Her neyse, saat ilerliyordu ve apaçık bir saçmalık için beklemedeydim. Geldiğinde ne söyleyecektim ki. Tabii eğer gelirse! Bıkkın bir işaret levhasıyla bir pavyon yosması ne konuşurlardı? Karakol önünde bekleşirken Nazlı bir kez daha aramıştı. Birgül yarın akşam bize gelecekmiş! Birgül'ün kendi rızasıyla bize gelmek istemesi garipti. Reformist bir aileyle ne konuşmak isteyebilir ki.

Yan masadaki tanıdıklar kalktılar. Biraz olsun rahatlamıştım. Parti muhalefetinden birilerinin gözleri önünde onunla, Ceyda ile buluş-

mak epeyce huzursuz edici olacaktı. Orada tek başıma bira içiyor olmam da yeterince kuşku uyandırıcı. Şimdi ismini bile hatırlamadığım bir tanesi yanımdan geçerken bir şeyler söylemeyi ihmal etmedi. "Ne o, tasfiyecilik senin de vicdanını sızlattı herhalde! Pek dalgınsın." Cevap vermedim. Sırıtmadım da. Öylece ifadesiz biçimde baktım. Sırıtarak çekip gittiler. Belki de gerçekten tasfiye edilmeye çalıştıklarını düşündüm. Tartışmalar ve gerginlik başlayalı beri hepsinin gözlerinde bir ışıltı peydahlanmıştı. Gerilimle beslenen, iflah olmaz ruhlardaki faydasız ateş en azından gözlere yansıyordu. Tüm bu patırtı en azından bir hareketlilik, bir canlılık, kısa süreli bir oyalanma mevzusu sağlardı. Daha sonra nasılsa onlar da kendi içlerinden birilerini tasfiye etmeye uğraşırlardı. Hem şimdi sızlanacak ve öfkelenecek bir şeylere sahip olmanın lüksünü öylece bırakıvermek kolay şey mi. Haksızlığa uğramanın, kadri bilinmemenin acıklı tıkanmışlığı yaşam pınarı da olabilir bazen. Hınç böylece güzellenir. Ağır ağır birikerek yoğunlaşır ve kendine özgü bir koku salmaya başlar. Ardından gözbebeklerine yerleşir. Ama gözler sahibinden uzağa dikilmelidir. Olabildiğince uzağa ki, kendine dönüş olmasın. Düşmanda kendini yitirmek, kendini unutuvermek güzeldir. Her metnin, her cümlenin, her sözcüğün ve her duraksamanın ve hatta her gülümseyişin ardında bir ihanet gizlenmektedir. Gözlerimi önümdeki kül tablasına çeviriyorum. Ceyda gerçekten de gelecek mi! Tablanın içinde biriken izmaritlere ve kül tabakasına bakıyorum. Parmağımı soğuk kenarlarda gezdiriyorum. Sergey'in de önündeki küllüğe baktığını hayal ediyorum. *Buz kesmiş güneş camları yakarken mavilik giderek matlaşıyor. Bir kongrenin gündemi devrimden önemli olabilir mi? Herkes çok ciddi ve çok yorgun. Zaferin ve bayramın ardından gündeliğin aniden bastıran bezgin ekşiliği. Ter ve kan soğuyor, her şey yavaşça soğuyor. Birisi rapor taslağına neden itiraz ettiğini bir kez daha açıklamaya başlıyor. Toz zerreleri güneşin buzlu mızraklarının arasında uçuşmaktalar. Sergey trende olmayı düşlüyor. Uçsuz bucaksız karlı düzlüklerde homurdanarak ilerleyen öfkeli lokomotifin çektiği, her yanı rüzgâr alan vagonda sigarasını tüttürerek yeniden sonsuzluğa yol almak istiyor. Durmaksızın geriye kaçan düzlük gözlerini yoruyor. Lokomotif yitik köylerin, köhneleşmiş ahşap manastırların mahmur dualarının içinden geçiyor sarsılarak. Göklere ulaşma çabasındaki dualar yeni*

zamanın alışılmadık coşkunluğunu ayıplıyorlar ama boşuna. Trendeki Sergey'in gözleri yanıyor. Arada bir ısınmak için çizmelerini yere vuruyor ve üç haftadır sıcak su yüzü görmemiş boynunda gezdiriyor parmaklarını. Sonra kulağa ulaşıyor. Uzamış tırnağıyla kulağının üzerinde sertleşmiş tabakayı kazımaya koyuluyor. Başlığın koruyuculuğundan mahrum kalan ve üstelik bir de kurcalanan kulak üşüyor. Tarihin unuttuğu sonsuzluk. Ya da sonsuzluğun unuttuğu tarih. İlerilerde bir yerde Beyazların çekilirken yaktığı köylerin dumanları tütüyor. Zırhlı tren de, tarih de doğru yolda! Gülümsüyor. O gülümserken ben Otto'yu düşünüyorum ve tabii Olga'yı da. Almanya'da her zamanki gibi düzen bükmünü sürüyor. Olmadık yollardan kaçılarak ulaşılmış devrimin yurdunda, Enternasyonal'in bürosunda evrak ve çeviri işlerine gömülmüş buluyorum Otto'yu. Kâğıtlar, kâğıtlar. Şişip kızarmış parmaklarını oynatıp derin bir soluk alıyor. Yine sulu bir kar yağıyor. Önündeki çevrilmesi gereken talimatlar yığınına bakıyor. Kimbilir hangi ülkedeki, hangi insanların bu talimatları gizemli ve ötelerden gelen bir vahiymişçesine okuyup tartışacaklarını hayal etmeye çalışıyor. Herkes emirlere uymak zorunda. Sergey yine dışarı baktı. Mürekkep savaşlarından, tüfeklerle savaşın sertliğine sıçrayış. Sıçrayışlar, sıçrayışlar! Devrim sözcüklerle başlar, silahlarla devam eder ve kongrelerle sona erer. Yüzü asıldı. Birisi tiz sesle bağırmaya başladı. Bu kez konuşan daha heyecanlı, daha öfkeli. Sergey yine sigara yaktı. Dinlemiyor. O trende üşümeye razı şimdi. Hatta o göçmen evinin mutfağında olmaya bile razı.

"Merhaba!"

Ceyda gerçekten de gelivermişti işte. Ayağa bile kalkamadım. hâlâ trenle birlikte sarsılıyor gibiydim. Gözlerimi yoran ufku tutmuş beyazlığın ardından Ceyda'yı seçebilmem zaman aldı. Başımı kaldırmış karların ardındaki gölgenin kim olduğunu seçmeye çalışıyordum. Neden sonra karşıma oturan kadını saatlerdir beklediğimi hatırladım. O buradaydı ama büyü dumanla birlikte uçuvermişti işte. İsteksizlik. O an hissettiğim isteksizlikti sadece. O da somurtuyordu. İsteksizliği bir bakışta anlardı o. Üzerindekilere göz gezdirdim. Solgundular. Bunu hatırlıyorum, gündelikliğin solgunluğu. Parlaklıktan ve çekicilikten eser yoktu. Biranın etkisiyle neredeyse uyuyacağımı hissediyordum. Ağzımdan mırın kırın bir şeyler döküldü sanırım. Fakat Ceyda sadede gelme kararlılığındaydı.

"Evet, ne konuşacaktın? Geçen gece pek ısrarlıydın."

Parmaklarımdaki kâğıt kesiklerine, keten ip sıyrıklarına bakarak kendimi toparlamaya Sergey'in dünyasından uzaklaşmaya çalışıyordum.

"Hiç. Konuşmak istedim sadece."

"Neden? Ne konuşacaktın?"

"Merak ettim!"

Her gece en az benim gibi bir meraklıyla karşılaştığını düşünüyorum o sırada. Aptallık! Merak etmişim! Arzunun adı ne zaman merak oldu. Uzak. Uzak bakıyor. Benim nasıl biri olduğumu tartmaya çalışıyor besbelli. Etrafı saran solgunluğa rağmen gözlerinin güzel olduğunu düşünüyorum. Ama bir duvar var gözlerinde. Hiç de geceki gibi çapkınca değiller. O buradaydı ve ağzımdan sıcak bir cümlecik bile çıkamıyordu. Günlerdir toplantılarda, matbaada ve hatta karakolların önünde bile içten içe bu anın heyecanı ile içim kıpır kıpırdı. Şimdiyse donuklaşmış bir ifade ile susuyordum. Ben de Sergey gibi o kompartmanda ayaklarımı uzatıp camdan kayan görüntüleri seyrederek uzaklaşmak istiyordum.

"Neyi merak ettin? Hayat hikâyemi mi!"

Gülümsedi. Dolu dolu bir gülümseyiş değil. Kırık ama içten bir tebessüm. O gülümseyişin bana neden içten gibi göründüğünü bilemiyorum. Belli belirsiz tebessümüyle beraber içimdeki sıcaklık yeniden uyanır gibi oldu. Kar zerrelerinde bir erime, bir damlama temayülü. Camdan seyrettiğim step manzarasında bahar müjdesinin tedirgin ılıklığı ve yumuşaklık. Gözlerine bir kez daha, bu kez dikkatlice baktım. Yumuşaklığı ve vaatleri o an gördüm sanırım. Görmek istediğimizi her zaman görürüz. Şimdi soğuktan, üşüyen ayak parmaklarımdan uzaklaşmak, ısınmak istiyordum. Vaatlerin dünyasına, baharın dünyasına uzaklaşmak istiyordum. Ama hâlâ ağzımdan bir şey çıkmıyor. Susuyorum. Ceyda sessizliğe içerlercesine üsteledi.

"Ne iş yapıyorsun sen?"

Gerçek dünyanın soruları arsızca sırıtırlar. Yaptığım işin toplumsal saygınlığı olmadığı gibi anlaşılabilmesi bile güçtü. Bu türden sorular kirlenmişlik ve temas duygusu yaratır. Dışarıdaki çarkın soğuk dişlisiyle temas. Bu temas karşısında her cevap kırılgandı. Çarkın dışında bir anlaşılmazlık. İşin tuhafı o girift, anlaşılmaz makinenin

dışında kaldığınızda kendinizi güçsüz hissetmekten kurtulamazsınız. Ukalaca açıklamalar bu ezikliğe asla kafi gelmeyecek. Herkes tarafından anlaşılabilecek bir işiniz yoksa meçhulsünüz.

"Dergi, matbaa işleriyle falan uğraşıyorum."

Sanırım o an için en makul cevap buydu.

Boş boş baktı.

"Gazeteci misin? Hangi gazete?"

"Hayır dergi, İstikbal ve İnkilap."

"Ne dergisi bu? Hiç duymadım."

"Siyasi bir dergi."

Sustu. Yabancı bir dünyaya dair anlamsız bir boşluk. Öyle ki, soruyu ilerletebilmesi dahi mümkün değil. Bu cevaptan hiçbir şey seçemiyor olmasını anlayamıyordum. Ürperdim. Bu derece ıraklıktan ürperdim. Zihninde o an bir şey uyanmış mıydı bana dair? Olumsuz düşünceler ya da kınama için bile bir aşinalık gerekiyor, ufacık da olsa bir yaşantı zerresi gerekiyor. Siyasi dergi olumsuzlayamayacağı denli yaşam dışıydı. Bu iki ilişkisiz hayatı buluşturan konuya dönmekten başka çare yoktu.

"Bu âlemlerden çakmadığın belliydi zaten. Neyse, neyi merak ettiğini söyleyecektin."

"Sizden hoşlandım!"

Gülmeye başladı. Gülüşünü tarif etmek güç. Daha çok, bir fettanın kıkırdama taklidi. Aslında gülmüyor, gülmesi gerektiğini düşünüyor ama gülmek gerekmesini gülünç buluyor gibi. Öbür yandan bu cümle ne kadar kuru söylenirse söylensin karşıdakini bir nebze gevşetir. Sözcüklerin gerçekliği değil, dudaklardan dökülüşü önemli olan. Bu muzipçe kıkırdayış bende hiçbir irkilme yaratmadı, hatta Ceyda'nın hayalimde gezdirdiğim büyüsü bana daha bir açılmış gibiydi şimdi. Vaatler yalanla birlikte daha bir cazip bir karışım oluşturuyor, hayal onlara sarılarak ürpertinin kokusuna daha bir yakınlaşıyor, içine çekiyordu. Bu kıkırdayışta her şey vardı. Gizlenme ve açıklık, yalan ve vaat, neşe ve tedirginlik.

"Boşver bunları! Başka şeylerden bahsedelim. Evlisin değil mi?"

Parmağımdaki yüzükle göz göze geldim. Parıldayan altın halka bıkkın bıkkın bakıyordu. Sanki "her zamanki şeyler" dercesine ilgi-

sizdi. Ama ben yine de utandım sanıyorum. Hep utanıyordum. Yüzüm yanıyor gibiydi. Evet, emindim. Kıpkırmızıydı!

"Evet. Evliyim."

"Ve karından sıkıldın!"

Nazlı'dan sıkıldım mı? Günlerdir zihnimi ruhumu renklendiren arzuyu sadece bir sıkıntıya vehmetmek istemiyordum. Hepsi bu kadar basit mi. Sıkılmak! Belki de basit. Belki de, evet sıkıldım. Belki de hayat bu kadar basit. Her şeyi karmaşık hale getirmeyi severim oldum olası. Karmaşık cümleler, çirkin ve sade gerçeği gözlerden gizler.

"Ben artık kalkmalıyım. Aşağı ineceğim."

"Hemen mi! Daha yeni geldin. Kendinden hiç bahsetmedin."

Sesim yalvarırcasına çıkıyordu. Hatta inliyordum.

"Onu da başka zaman konuşuruz."

"Ne zaman?"

Bir an durup baktı. Ne kadar çok karar vermesi gerekiyor benimle ilgili. Kelimeleri sanki gözlerimle dışarı çekebilecekmişim gibi ısrarla ağzına, dudaklarına bakıyordum. Dudaklarındaki kıpırtısızlık sürdükçe bakışım daha ısrarlı, daha atılgan bir renge dönüşüyor olmalıydı. Dudaklarından dökülecek bir tarih için dilenircesine bekliyordum. Yeterince bakarsam istediğim sözcükleri ağzından alabileceğimi umuyordum. Ceyda sol elinin tırnaklarıyla sağ elini kaşıdı, ardından gözlerini kıstı ve dudakları bekleyişimin ısrarıyla kıpırdadı.

"Haftaya Salı akşamı çalışmıyorum. Çerağ'da buluşalım. Saat onda."

Bu isim bir şey ifade etmedi o an. Nerede olduğunu, nasıl bir yer olduğunu bilemiyordum Çerağ'ın. Ama tamamdı. Bu kadar kolaydı! Haftaya Ceyda ile randevum vardı! Bu ölgün meyhanenin dışında bir yerde bir buluşma! Israrımın meyvesini bir mucizenin canlı işaretiymiş gibi avuçlarımın arasında tutuyor, hayranlıkla seyrediyordum.

***

Günler her zamanki işlerle geçip gidiyordu. Yeni afişlemelerde bir sorun yaşamamıştık. Sakinlik beni tedirgin etmişti doğrusu. Alı-

şılmadık bir sükûnet. Ne bir engelleme, ne bir gözaltı. Şehrin hemen tüm önemli noktaları bizim afişlerle donatılmıştı. Böyle bir sakinliğin ardından bir şey çıkmasını eni konu beklemeye başlamıştım. Öte yandan salıyı iple çekiyordum. Çekiyordum ama ben ne kadar çaba gösterirsem göstereyim zaman her zamankinden de ağır akıyordu. Akşam eve dönerken bir yandan afiş kampanyasının sıra dışı kolaylığını düşünürken, öbür yandan da salı günü neler olabileceğine dair uçuk ihtimaller geziniyordu kafamda. Dilimin ucunda adeta arsız ve yeni bir tad vardı. Henüz ne olduğunu pek bilemediğim bir tad. Yavaşça nefes alıp vermeye çalışıyordum. Sabırsızlanmamalıydım. Salı gününe kadar sakince beklemeliydim. Afişlemede gözaltı olmamasını bile kötüye yoruyordum o an. Şimdi olmadıysa mutlaka salı gününe bir şeyler olacaktır! Salı günü Çerağ'a gidememenin yaratacağı utanç beni titretiyordu. Israrın meyvesi her an çıkabilecek bir aksilikle çürümeye terk edilebilirdi. Ama başka can sıkıcı konular da vardı. Mesela o gece Birgül bizimle konuşmaya gelecekti. Otobüsten inip bizim sokağa saparken ayağımın bir çamur birikintisinin içine dalıvermesine aldırmadım bile. Bir an durup sokağa baktım. Harap. Denilebilecek başka bir şey yoktu. Çöken akşamın ardında soba dumanlarının keskin kokusunu içime çektim. Haraptı ama sakindi. Birgül'ün muhtemel ziyareti dışında olağanüstü bir şey yoktu.

Eve girdiğimde Birgül henüz gelmemişti. Sol pabucumun altındaki çamurun girişi batırmasına da aldırmadım. Yemeğe oturmaya karar verdik Nazlı'yla. Misafir karnını doyuracaksa zamanında gelmesini bilmeliydi. Mutfak masasında gündelik olaylar üzerine suskunluk içinde mercimek yemeğini kaşıklarken Birgül damladı, karnı da aç değildi. Soğuk mutfakta bizim lokmalarımızı sayacağına sıcak salonda televizyon seyrederek zaman öldürmeyi tercih ediyordu. Nihayet yemeğimiz bitip salonda çay içme aşamasına geldiğimizde Birgül hiç de gergin görünmüyordu. Hatta neşeliydi bile denilebilir. Kavga etmeye ya da politika konuşmaya gelmediği ortadaydı.

"Sizin afişler her yanı kaplamış."

Gülümsüyor. Bir tür defne dalı uzatıyor. Yine de sehpanın üzerindeki dergilere kitaplara bakarken yüzünden bir gölgenin kayarak geçtiğini farketmemek mümkün değil. Kendini zorladığı belli. Bizi

neredeyse karşı devrimci olarak gördüğü de apaçık. Bizim gibilere gülümsemeye çalışmak da ağırına gidiyor. Tabii eski günlerde değiliz. Yeni yüzyıl bu tür ayrımları o derece anlamsızlaştırıyor ki, bunlar çağımızı hiç görmemiş olanlar için bir masaldan ibaret. Efsaneler zamanından kalma kavgaların hatırasını korumak gerek yine de. Hepimizin aynı gemide olduğu masalına da fazla kulak vermemek gerek. Birgül vermiyor en azından. Onun böyle düşünüyor olduğunu bilmek beni giderek sinirlendiriyor. Ceyda'nın zamanına geçmek istiyorum ama geride kalan yüzyıl paçalarımdan çekiştiriyor. Mezar kazıcılarla onların kazdığı mezarın dibinde çürüyenlerin mide bulandırıcı kardeşliği. Aynı gemide olmak bazen hiçbir şey değiştirmiyor. Tüm bunların eski bir hikâye olduğunu söylemek de midemi bulandırıyor o an. Her an hortlayacak bir hatırayı bastırmak faydasız. Mesela Birgül'ün eline fırsat geçtiğinde soğuk ve inançlı gözlerle mezarımızı kazmayacağı ne malum. Birgül neden sonra titreyen bir sesle konuya girdi.

"Size bir şey soracağım."

"Sor bakalım."

"Daha doğrusu isteyeceğim. Bir arkadaşım iki üç gün sizde kalabilir mi?"

Doğrusu şaşırmıştım. Birgül ilk kez bizden bir şey istiyordu.

"İstanbul dışından geliyor da..."

"Kim o, sevgilin mi?"

Nazlı'nın takılmasına bir şey demedi. Hafifçe gülümsedi sadece. Tabii bizim ev de neredeyse bir otel sayılırdı. Her hafta mutlaka bir misafirimiz olurdu. Yine de tüm bu yukarıdaki düşüncelerin ve mide bulatısının ardından, yeğenimin sevgilisini evimde ağırlamak bir tür aile sıcaklığı gibi bir his vermedi değil. Ama tabii sevgilisinin de Birgül'le aynı teşkilattan olma ihtimalini göz ardı edemezdim. Kaçak falan da olabilirdi tabii. Yataklık da bir yaşam biçimidir. Tabii bunları söylemedim. Nazlı eline geçirdiği eğlenme fırsatını kaçırmak istemiyordu.

"Beraber mi kalacaksınız?"

Birgül fısıldadı. Biraz kızardı, ama çok değil.

"Evet."

Birgül aldığı onaydan memnun kaldırımlarda sekerken, pencereden onun sokağın köşesinden dönerek kayboluşunu izliyordum. Dışa-

rısı yine perişandı. Yoksul bacalardan yükselen duman eski zamanların hayaletlerini çağırıyor. Onları çağırmak, yeniden yaşama döndürmektir. *Kömür dumanının kokusu soğukla birleştiğinde zaman, uzun adımlarla geriye sıçrayıp devrim başkentinin buz tutmuş kaldırımlarında gezinmeye başlıyor. Sergey bir yandan çayını içerken diğerlerini süzüyor. Avrupa devrimlerinin tüm kazazedeleri kantinin çeşitli köşelerinde yan gözle birbirleri kolluyorlar. Endişe soğukla birlikte acılaşıyor. Gelmekte olanın sevinç olmadığı belli. Macarlar, Almanlar, Avusturyalılar, İtalyanlar kendi aralarına fısıldaşıyorlar. Çekinik bakışlar, savrulmuş kaderleri bir bir açığa çıkartıyor. Dönebileceğiniz bir yurdunuz yoksa dikkatli olmalısınız. Yurtsuzluk alçalmaya hazırlıklı olmaktır. Çinliler aksine hiç de o havada değiller. Başka bir dünyadan onlar. Kendi kadim topraklarından uzakta ve neredeyse sekerek geziniyorlar. Ama onlar da her zaman parlak olamıyorlar. Mesela şu Li Çeh. Rusçayı hâlâ sökemedi. Bu dile neredeyse direniyor Li. Partinin niye onu gönderdiğini anlamak mümkün değil. Fransızca bilen bir Çinli Rusça'yı da pekala sökebilmeli! Ama olmuyor işte. Daha Rusça'yı sökecek, klasikleri hatmedecek, parti çizgisini kavrayacak ve yeni kıvılcımlara üflemek üzere ülkesine dönecek. Li ise Rusça çalışacağına masanın üzerindeki kaleme odaklanmış onu döndürüp duruyor. Otto da benzer bir halde. Bir köşeye çekilmiş elindeki gazete kâğıdını katlıyor. Ardından açıyor, yine deniyor. Kuşa benzer bir şey yapmaya çalıştığını anlıyor Sergey uzaktan. Ama bir türlü beceremiyor. Sergey, Otto'nun parmaklarında dalıp gidiyor. An, durmuştu. Geçen 24 Ocak'ta zaman ansızın donup kalmıştı. O günden bu yana zerrece erimedi işte, öylesine kaskatı duruyor. Mumyalanmış ihtilalci, bir Firavunmuşçasına öldüğü ana sabitlenmiş uzanıyor. Sonsuza dek aynı kalacak ölüm anının, bir hayelet gibi lahtin üzerinde asılı duracağını düşünerek kendi kendine mırıldanmaya devam etti: "Tüm laboratuar deneyleriyle kanıtlanmıştır ki, ihtilalin içine bulunduğu lahtin ısısının belli bir sıcaklıkta sonsuza kadar sabit tutulması olanaksızdır."* Sokağa bakıyorum yeniden. Birgül çoktan kaybolmuş, sokak şimdi ıpıssız. Mozolenin gözlerini diktiği meydan kadar ıssız ve gergin. Salı günü ne olacak?

Beşinci Bölüm

Yaklaşık bir saat sonra gün ağarmaya başlayacaktı. Kilidi usulca çevirip eve girerken olanlara hâlâ inanasım gelmiyordu. Zifiri karanlığın içinde el yordamıyla ilerlerken evin sessizlikte büyüyen çıtırtılarına kulak kabarttım. Nazlı uyuyor olmalıydı. Yıkanmalıydım. Üzerime sinmiş bir koku olup olmadığını bilmiyordum ama duş almalıydım. En azından bir önlem olarak. Oysa bu sessizlikte duş almak fazlaca bir yaygara olacaktı. Üstelik tüple çalışan şofbenle uğraşmak da istemiyordum o an. Kuşku uyandıracak bir şey yapmamalıydım. Sabaha kadar salonda oturmaya karar verdim. Sanırım en güvenlisi buydu. Salondaki tüpü yakıp kanepeye uzandım. Sobanın panelinin kırmızılığına gözlerimi dikmekten başka yapılacak bir şey yoktu. Sehpanın üzerine gözlerimi gezdirdim. Yayılmış kitapların,

dergilerin kapaklarının bana seslenecek halleri yoktu. Kendimi bu köhnelikten başka bir uzama sıçramış hissediyordum. Nazlı'nın açık bıraktığı broşüre baktım. "...sendikacılığında demokratik..." Dünya artık eskisi gibi değildi. Saflığın çözülüşüyle birlikte ürkütücü ve dumanlı bir âlem açığa çıkıyor, benliğim tüm bunlara yabancıymışçasına gelişmeleri izliyordu. Benlik hem utanıyor, hem de merakla olacakları bekliyor. Kendi içinden usulca boy atan bu arsız sürgünün ne mene bir şey olduğunu anlamaya çalışıyor. Bugüne dek susturulmuş avareliğin usulca boy atışını ürpererek izliyor. Kişide gizli onca tabakadan hangisinin hakikat olduğunu kim bilebilir. Evet, bir tür bozulma gibiydi. Yozlaşmanın böylesine ferahlatıcı olabileceğini o güne kadar hiç düşünmemiştim. Kendimi sözümona hür hissediyordum. Hür ve başka. Her şey sanki ansızın canlı renklere boyanıvermiş gibiydi. Oynaşan, zıplayan hoppa renklere. Seçim, bedeliyle birlikte önünüzde durur. Bunu için sızlacacak değilim. Bana düşen sakince ödemekti artık. Gerçi o an bedelin sonuçlarını falan düşündüğüm yoktu. Burnum şehvetle Ceyda'dan kalmış olabilecek bir rayiha aranmaktaydı. Belki de bulmuştur, bilemiyorum. Kıpkızıl panelin altındaki gaz alevinin oynaşmalarını seyrederken tuhaf bir hoşnutlukla yeni bir dünyaya açılıverdiğim anları bir bir yeniden yaşamaya çalışıyordum. Tekrar gibisi yoktur.

***

O garip meyhanede beklerken ne kadar da endişeliydim oysa. İlk defa gittiğim ucube bir yerdi. Ama gözden uzak olduğu da kesindi. Buna karşılık ucube bir mekânın bazen benzerlerini aşan biçimde pahalı olabileceğini de ilk kez orada öğrendim. Sakillikte bir tür soyluluk barındırabilirdi demek. Özel bir kulübün sağladığı mahremiyeti sağlar gibi bir hali vardı Çerağ'ın. Kapıyı açan adam soran gözlerle baktığında kekeleyerek mekânın ismi söyledim. Adam bunun üzerine öylesine gelmediğime hükmetmiş olmalı ki bir şey demedi. İçeri girdiğimde saat on olmasına rağmen ancak bir iki masa doluydu. Ya buranın gerçek müşterileri ancak geliyorlar veya burası sinek avlıyor. Kendime bir duble rakı koydurup beklemeye başladım. Endişeliy-

dim, evet. Bu kadınla bir ilişkiye mi başlıyordum ve ne oluyordu? Ucube bir dünyada el yordamıyla ilerliyormuş gibiydim. Etraf yabansı ama çekiciydi. Ya da sadece yabansı olduğu için çekici geliyordu. Alışana kadar her yer ilginçtir. Gecenin koyuluğuna gizlenmiş paralel dünyalar olabildiğini bilmek başka onun içinde yol almak başka. Zamanla onun bizim mücadeleci yaşamlarımız kadar kendi başına bir tarz olduğu sonucuna vardım. Boş sayılabilecek bir mekânda tek başına içmek insanda bir tür kaybolmuşluk duygusu yaratıyor, hatta itilmişlik. Neyse ki bu duygunun içinde daha fazla gezinmeye imkân bulamadan Ceyda gelip masaya oturuverdi. Garsonları tanıdığı anlaşılıyor. Bu kadın herkesi tanıyor. Bu acayip âlemdeki garsonlar, çiçek satıcıları, vicdanı rahatsız babalara oyuncak satanlar, fahişeler, pezevenkler, taksi şöförleri, mekân sahipleri, tuvalet kapılarında bahşiş toplayanlar, korumalar, o saatlerde açık olan büfelerdeki insanlar, tinerciler hepsi birbirinin akrabası.

"Artık rahat rahat konuşabiliriz."

İyi de neyi rahat rahat konuşacaktım ki? Belirsiz bir merak rahatça dillenebileceği hangi açıklığa sahiptir ki. Fakat yine de galiba bir süredir içime çektiğim bu alışkın olmadığım mekânın ekşi kokusu bana bir tür cesaret vermiş olmalı. Her şeyin olabilirliğine dair bir cesaret. Ancak cesaret kişiliğinizi aşmaya yardımcı olabilir.

"Eee, konuşmayacak mısın?"

"Sen kendini anlatacaktın."

"Her erkek kızların hikâyesini merak eder değil mi?"

"Anlamadım!"

"Neyi merak ediyorsun o zaman."

"Nasıl biri olduğunu."

Cevap vermek yerine garsona seslenip masayı şenlendirmek için bir şeyler sipariş etmeyi tercih etti. Masanın üzeri kalabalıklaştıkça cebimdeki paranın buradan çıkmaya yetip yetmeyeceğinden endişelenmeye başlamıştım. Tek tek mezelerin fiyatlarını üst üste koymaya başlarsanız huzurla kafayı bulmanız mümkün olmaz. Kalamar her yerde pahalıdır. Ardından sipariş ettiği yaprak ciğerin de daha ucuz olacağını sanmıyordum. Bir yandan da kendime gülmekten duramıyorum doğrusu. Tek tek mezeleri hesap ederek bir konsomatrisi ye-

meğe çıkaran biri neresinden bakarsanız gülünçtür. Artık neredeyse tüm masalar dolmuş gibiydi. Duvarlarındaki balık ağları, tavanda boyanmış bulutlar ve gökyüzü, sahnenin arkasındaki Napoli manzarasıyla sağa sola konmuş at arabası tekerlekleriyle çirkin bile denilemeyecek kadar sakil. Zira çirkinlik bile en nihayetinde bir tür gayret göstergesidir. Burada daha çok dökülen bir zevkten söz edebiliriz. Buna rağmen bu özel kulübün müşterileri kendilerini evlerinde hissediyor olmalılar. Ceyda çalıştığı yerdeki kadar rahat mesela.

"Hiç de öyle merak edilecek biri değilim. Hayat işte. Herkesi başka yerden vurur. Beni kıçımdan vurdu!"

Doğrusu bu biraz sert bir cevaptı, irkildim. Umarım sohbet bu minvalde gitmeyecekti.

"Daha doğrusu ben kendimi vurdum. Aslında şikâyetçi değilim."

"Şikâyetçi değil misin."

"Yoo. Sarhoş herifleri idare etmek zor değil. Zor olan ayıklarla başa çıkmak. Bizim oraya gelen adamlar zaten aslında eziktirler. Kerhaneye giden birinin ezik oluşu gibi. Hatta ondan daha bile ezik. Kerhanede parayla ..cık satın alırsın. Ama bizim orada ahbaplık satın almaya çalışırsın ki bu daha üzücü bir şey."

Kadın hiç de kader kurbanı gibi konuşmuyor, sanki doğal bir meslek seçiminin olası sorunları üzerine konuşuyor gibi bir havadaydı.

"Yani hayatından gocunmuyorsun."

"Niye gocunayım. Ahbaplık satıyorum, gösterip vermiyorum. Herkes birbirini kullanıyor. Dünya herkesin birbirini kullanması sayesinde ayakta duruyor. Yoksa hemen çökerdi."

"Başka türlü olamaz mıydı yani."

"Nasıl başka türlü olacak ki. Dünya böyle kurulmuş işte. Mesela sen. Beni merak ettin güya. Yani yalnızsın. Ben sana sohbet satıyorum. Bunaltın geçiyor."

"Bu kadar basit mi."

"Ne olacak. Kendinden sıkılmıyorsan neden birini merak edesin ki."

Kadının kafasının açıklığıyla sarsılmış olmalıyım. Şaşkınlıkla birlikte ister istemez diğer bir evrenin içine emiliyordum. Yaşamın sert-

liği ve ihtiyaçları karşısında herhangi bir ilke veya kural o kadar gülünç kaçıyordu ki. Bu neredeyse ahlaki kuralların askıya alınıverdiği salt gerçeklik dünyası gibi bir şeydi. Halbuki bizim dünyamız kuralların ve ilkelerin dünyasıdır. Gerçekliği dönüştürme derdindeki ilkelerin dünyası. Fakat sabit olan her şeye rağmen gerçeklikti. Anlayamadığım bu kadar gerçekçi bir kadının neden benimle yemeğe çıktığıydı. Bu sert dünyanın neden böylesine gecelerin ve arka sokakların kuytularına itilerek gözlerden gizlendiğini de daha iyi anlayabiliyordum artık. Çıplak gerçek yeni nesillerin ahlakını bozar. Hatta bazen büyüklerin bile. Onu herkes yaşamalı ama bu yaşantı gözlerden uzak olmalı. Ceyda sözlerini ve dünyasını sakınmadan konuşup duruyordu. Bu denli sakınımsızlığa daha önce hiç rastlamamıştım. Başkaları hayatlarındaki birkaç ufak çiziği saklamak uğruna neler neler icat ederken o devasa uçurumlar hakkında dünyanın en doğal şeyiymiş gibi konuşabiliyordu. Bir de çocuğu varmış bakması gereken. Çocuktan söz ettiğinde gözleri ışıldamıyordu ama eninde sonunda bir anneydi işte. Annelerin kendi yaşamlarını çocuklarında gerçekleştirdikleri ne kadar doğrudur bilmiyorum ama belki de Ceyda için bu çocuk bir ayakta durabilme nedeniydi. Tabii tüm bu saçmasapan düşünceleri kendi sarsak dünyama göre uydurduğumu tahmin edersiniz. Bu çocuk hikâyesi canımı sıkmıştı. Zira çocuklu bir vamp kadın düşünebilmek zor. Babası serserinin biriymiş ama birkaç yıl önce ayrılmışlar. Hayır evlenmemişler, bir süre beraber yaşamışlar yalnızca. Kendini satma meselelerineyse hemen hiç girmiyordu. Orası dalgalı ve bulanık bir alan. Belki tek gölgeli alan. Ama oldukça büyük bir gölge. Oraya girmekten ben de çekiniyordum. Kulüpteki gibi giyinmemişse ve yine başında o türlü çağrışımlar uyandıran peruk olmasa da hâlâ çekiciydi doğrusu. Sertliğin ve dobralığın ayrı bir çekiciliği var. Gizem yok ama insan gizemin yokluğunun ardında bile başka bir şey arıyor nedense. Hiçlik bile insanı tatmin etmiyor. Hiçlik gizem değildir, hiçliktir o kadar. Saat epey ilerlemişti. Daha doğrusu Ceyda'nın uyarısıyla ilerlemiş olduğunu fark ettim.

"Zaman uzadı. Kalkalım mı?"

Hesabı söyledim ve gelen sonuç gerçekten de benim için ağırdı. Neredeyse lüks bir balık lokantası faturası ile karşı karşıyaydım. Ama

artık yapılacak bir şey yok. Önümüzdeki günlerde daha da tasarruflu yaşamak zorundaydım. En nihayetinde iki kişilik bir akşam yemeğinin yarattığı delik kapanmayacak kadar büyük değildir. Dışarı çıktığımızda yağmur yağıyordu. Coşkusuz ve mıymıntı bir yağmur. Mekânın kapısında duran herif bir taksi çağırdı, bindiğimizde Ceyda şöföre emin bir ses tonuyla emir verdi:

"...'e gidiyoruz."

"Gidiyoruz" mu? Ben de mi gidiyorum! Bunu yüksek sesle söylemedim. Gerçekten de evine gidiyorduk. İnanılmazdı. Yoksa beni de müşterilerinden biri olarak mı görüyordu. Ya da yattıktan sonra para mı isteyecekti. Böyle bir niyeti varsa bile en azından önce pazarlık yapması gerekmez miydi! Araba giderek hızlanan yağmurun altında caddeleri, dar sokakları yokuşları aşarken endişelenmeyi bıraktım. Kendimi olayın akışına bırakmak en iyisiydi ve ne olacaksa olacaktı. Tabii beni müşteri yerine koyma ihtimali oldukça kırıcıydı. Bu ihtimalle birlikte o boktan pavyonda ağzı sulanarak göğüslerine bakan heriflerden birisi durumuna düşüyordum. Gerçi onu ilk kez gördüğümde benim de gözlerimin kaydığını saklayamayacağım. Herkesin gözleri kayabilir. Sonunda dar bir sokakta durduk. Apartmanın kapısını anahtarıyla açtı. Evet, bekliyor. Hatta niye hâlâ arabada olduğumu pek anlamadı. Taksinin parasını ödeyip ardı sıra ikinci kata çıktım. Kapıyı açtı. Nasıl bir evle karşılaşacağımı ölesiye merak ediyordum artık. Antre kadın ayakkabılarıyla doluydu. Bizim evin girişi bile buradan çok daha düzenlidir. Üst üste askılara asılarak iliştirilmiş belki yedi sekiz tane palto, mont veya pardesü salkım saçak aşağı iniyordu. Ceyda kimi ayakkabıları sağa sola sıkıştırıp iterek, ayakkabıların çıkartılabileceği bir alan boşalttı sonunda. Lambanın yanmasıyla önümde açılan salon son derece sıradandı denilebilir. Açık renk halıfleks döşenmiş salonun ortasında atılmış bir halı. Bir oturma odası takımı, bir yemek odası takımı, elbette bir televizyon, yerde oyuncak bir damperli kamyon, plastik oyuncak arabalar. Fakat bunlardan salonun tertipli olduğu sonucu çıkmamalı. Örneğin kanapenin üzerinde dağınık bir battaniye, onun üzerinde çeşitli magazin dergileri, sehpanın üzerinde iki boş tabak, boş bardaklar, sigara paketleri, bir adet oje, bir paket pamuk, aseton, ne olduğunu bilemedi-

ğim birkaç şişe daha. Yanındaki koltuğun üzerinde altına kâğıt konulmuş bir çift yüksek topuklu ayakkabı vb.

"Ev dağınık, kusura bakma diyemeyeceğim. Ev hep dağınıktır. Bir de çocuk var."

"Sen yokken çocuğa kim bakıyor?"

Bu saçma soruya ne gerek vardı! Bana neydi çocuktan, çocuğa kimin baktığından! Yine de insan düşünceli gözükme hastalığından kendisini kurtaramıyor. İkiyüzlülük ne kadar sakınımlı davranırsanız davranın bir yerden sırıtmak zorunda.

"Mahalleden yaşlı bi kadın. Akşamları bende kalıyor. Biraz para veriyorum işte. Oğlanın odasında uyur o. Sabah ben uyanırken gider."

Ev bu haliyle hiç de erotizm mabedi sayılmazdı. İnsanda daha çok bir uyuma isteği uyandırıyordu evin dağınıklığı. Ardından odasına girdik. Daha doğrusu elimden tutarak beni odasına çekti. Elimi kavrayışıyla birlikte ürpermiştim. Sıcaklık. Hissettiğim buydu. Ta omuriliğime kadar uzanan hararet. Bense bu gibi durumlarda önce oturulup bir kadeh daha içki içileceğini falan sanıyordum. Aptalca filmlerin doğurduğu bir önyargı işte. İnce kemikli parmaklar tarafından çekiştirilen elim titriyor olmasına karşın uysalca boyun eğmekteydi.

Ceydanın dünyası, o giz, artık ardına kadar açılmış gözlerimin önündeydi. Odası salondan daha az kasvetliydi hiç değilse. Burada biraz olsun canlılık belirtisi vardı. Yatağının üzerindeki pembe fil ve zebra olduğunu sandığım bez oyuncaklara baktım. Hayatına bu kadar sokulabildiğime hâlâ inanasım gelmiyordu. Şaşkın şaşkın öylece durup odaya bakarken ışığı kapatıverdi. Şaşırmıştım yine. Böyle bir kadının çıplak görünmekten utanabileceğine aklım yatmıyordu bir türlü. Sizi durmaksızın şaşırtan birine mi âşık olursunuz? Yine de bunun garip bir ilk gece çekinikliği olduğu sonucuna vardım. Karanlığın içinde soyunurken çıkarttığı hışırtıyı dinliyordum. Üzerindekileri neredeyse bir törendeymişçesine yavaş hareketlerle, belli bir düzene uygun olarak çıkartıyordu. Gözlerim artık karanlığa alışmıştı, siluetini rahatlıkla seçebiliyordum. Çıkarttığını katlayıp yandaki sandalyenin üzerine istifliyordu. Doğrusu hiç de tutkulu bir soyunma

sayılmazdı. Bense aptal aptal karanlıktaki gölgeyi izlemekle meşguldüm. Onca zaman türlü hallerde düşlediğim bedene bunca yakınken öylece bekliyordum. Sanki tüm düşler buharlaşıp uçuvermiş, biraz sonra gerçekten de dokunacağım bedeni saran büyü anlamını yitirivermişti. Ceyda'nın soğukkanlı soyunuşuyla uyum içindeydim yani. Sonunda iç çamaşırlarıyla kaldığını farkedebildim. Yorganı kaldırıp içine usulca sokulduğunda içeriden son bir hareketle kolunu uzatıp sütyenini de sandalyenin üzerine bıraktığında artık bir şeyler yapmam gerekiyordu. En azından soyunmalıydım. Öyle de yaptım.

***

Gün ağardığında, ışık karanlığın içinde yayılarak genişlediğinde gece boyu olanlar yavaşça düşsel bir âleme doğru kaçışmaya başladılar. Aceleyle soyunup Ceyda'nın yatağına girişim, onun kokusu, teninin berraklığı ve sonrasına dair bölük pörçük anlar ışığın tahakkümü altında eriyip gitmeye başladılar. Güneş yükseldiğinde gece olanları tümden yaşanmamış sayabilseydim haksız da olmazdım. Nitekim Nazlı kalkıp beni salonda uyuklarken gördüğünde hiç de suçluluk hissi duymadım. Hayal meyal hatırladığım şeyler için neden kendimi kötü hissedecektim ki? Tüm bunlar neredeyse aptalca birer vehimden ibarettiler. Sesim öyle ters ve yukarıdan çıkmış olmalı ki Nazlı gece hakkında bir soru sormadı. Zaten o da sabah sabah uzun sürmüş bir kulis muhabbetinin ayrıntılarını öğrenmeye hevesli değildi. Kişinin kendi suçsuzluğuna dair bir öykü oluşturması çok kolay. İçinize sinecek bir hikâye uyduramazsanız yok sayıverirsiniz olur biter. Herkesin yok saydığı mazisiyle ikinci bir yaşam öyküsü kurabilmesi mümkündür. Her neyse, günün ilerleyen saatlerinden itibaren artık her şey silinmişti. Bir gün önce nasıl birisiysem yine öyleydim ve aynı kişi olmaya devam ettim. Devrimin adımları eski özgüveninden yoksun olsa da her zamanki gibi ağır aksak ilerliyordu. O geceyi de Ceyda'yı da unutmuştum neredeyse. Her insanda kök salmış zorunlu vefasızlık. Öncesinde onca düşünceler ve hayallerle donanmış olan kadın hayatımdan geçivermiş gibiydi. Ama sadece birkaç günlüğüne. Sonra yavaşça giderek büyüyen ama öldürmeyen bir özleyiş kımıl-

danmaya başladı. Neredeyse miskin bir özleyiş. Giderek sızlamaya hatta bazen acıtmaya başladı. Buna rağmen bir şey yapmıyordum. Mahmurluğa sarınmış günlerin akışını izliyordum. Başka bir dünyaya falan sıçramamıştım işte. Her şey eskisinden farksızdı. Her zamanki toplantılar, her zamanki gösteriler, her zamanki basın açıklamaları, her zamanki dergiler, her zamanki hamallıklar. Ceyda'yı yeniden görme isteğim henüz ufacık damlalar halindeydi. İhmal edilebilir bir özleyiş. Damlalar küçük pıtırtılarla birikirken Birgül'le arkadaşının bize geleceği gün gelip çattı.

Nasıl biriyle karşılaşacağımdan neredeyse emindim. Kendisini otuzların Çin'inde sanan keskin bir ukala. Muhtemelen kendisini reformistlerin evine getirdiği için Birgül'e içerleyecekti. Belki de adam gerçekten aranıyor olabilirdi. Aldırmadım. O günler bir şeye aldırmıyordum. Karşıma geçip Küçük Kızıl Kitap'tan bir tirad çekse bile aldırmayacaktım. Tecrübe farklılığa imkân tanımaz. Halbuki esas ürkütücü olan farklılığa mevcudiyet imkânı tanınmaması. Yanılmamıştım. Çocuk gerçekten de tam tahmin ettiğim gibi bir tipti. Bir pankart asma harekâtından sonra eve geldiğimde her yanım sızlıyordu. Yürümeye, koşturmaya ve hatta kaçmaya alışkındım ama ha bire merdivenleri tırmanıp inerek, ağaçların dallarına tutunarak elektrik lambalarıyla ağaçlar arasına pankart asmak o kadar da kolay değildi. Başım döner bir kere. Pankartın gerginliğini, sağlamlığını kontrol ederek dört metre yukarıda, uyduruk bir merdivenin üzerinde bunları yapmak en azından benim için kolay iş değildi. Başta tırmanmaya hiç niyetim yoktu ama nereye kadar "şunu şuraya, onu buraya asın" gibi talimatlar verebilirsiniz ki. Sonuçta ben de çıkacaktım. Upuzun merdiven tıngırdayıp duruyordu. Leylek kadar başarılı olmadığım ortadaydı. Her ne kadar kendisine takılan lakap hakkında bir bilgisi yoksa da karşıdaki ağaca tırmanışı gözalıcı zariflikteydi. Tünediği dalın üzerinden bana bakarken bu kadar beceriksiz birinin nasıl il yöneticisi olduğunu düşünüyordur muhtemelen. Yoldan geçenler bu soğukta girişilen militanca çabayı takdir edecek değillerdi haliyle. Polis otosu durup pankartın bildirim belgelerini sorduğunda ben hâlâ ipleri düğümlemekle, pankartı gerdirmekle meşguldüm. O yükseklikte güç bela cebimden çıkartıp aşağıya fırlattığım bildirim ev-

rakları havada hafifçe süzülerek indi. Neyse ki rüzgâr yoktu. Arabadan inen polis hoşnutsuz ama pek de olumsuz olmayan bir ifadeyle kâğıtta yazılanlara göz gezdirdi, pankarta baktı ardından da tek tek suratlarımıza. Kâğıtları Selahattin'e verip bir şey söylemeden arabaya bindi. Uzaklaştılar. Onların ardından devam ettik. Nedense merdivenin üzerinde zamanın bir türlü geçmek bilmediği gibi bir kanıya kapılmıştım. Yüksekteki zaman geçmek bilmezken aşağıda hayat her zamankinden farklı akıyor olmalıydı. Sonunda benim direkle Leyleğin ağacı arasında yükselen pankart muzaffer bir edayla geriliverdi. Şimdi de çarpık durmaması için ayarları yapmak gerekiyor. Dediğim gibi aşağıda her şey hızlı akıyordu. Kırmızı ışıkta duran arabalardan birinin kerliferli şöförü tanıdık gibiydi. Öylece bakakaldım. Adam da bir bana, bir pankartta yazılanlara bakıyordu. Üniversitedeki sınıf arkadaşım 4x4 siyah jeepin deri koltuğunda derin bir göt izi bırakırken benim yükseklerdeki çabam nereden bakılsa komikti. Neredeyse bambaşka birisi oluvermişti. Şoför mahallinin yanındaki camdan başını uzatanın bir sığır olduğu bile düşünülebilirdi. Benden iki-üç yaş küçük olmasına rağmen geçen yıllar yüzüne, gövdesine ve bakışlarına arsızca sinmişti. Merdivenin tepesinden el salladım "Metin? Merhaba! Nasılsın?" Bir deliyle muhatap olmak zorunda kalmış biri gibi ne yapacağını bilemedi. Tebessümle asık surat arasında bir yerde takılı kaldı. Neden sonra el de salladı mecburen. Bu tanıma ve selam verme atağının iyi olduğunu düşünmüştüm. En azından bu tuhaf durumda üzerimdeki mahcubiyeti atmama yardımcı olmuştu. Saklamayacağım, hafifçe utanmıştım halimden. Dünyayı olduğu gibi kabullenenlerle, illa ki değiştirmeye çalışanların birbirlerinden derin biçimde utandıklarına kanaat getirmiştim. İlk grup teslimiyetten, ikincisi ise saplantılı umutlarından utanıyordu. Metin bunca yıl sonra hâlâ pankartlardan umudumu kesmemiş oluşuma bakakalmıştı. Israrın acıklı çiçeği. Halbuki onca deneyden sonra sayısız pankartın ve afişin bir işe yaramadığını çoktan anlamış olmam ve artık daha ciddi şeylerle uğraşıyor olmam beklenirdi. Yine de herkes yaşamın sonuna vardığında eksik bir hayat yaşadığını düşünür. Ben hâlâ fazla bir ömür sürdüğümü düşünüyordum oysa. Fazlalık olmadık yerlerden taşkınlık yapıyordu. Sütün kabarıp tencereden taş-

ması gibi bir şey. Cozurdayarak alttaki alevlerin üzerine akan, tencereyi de ocağı da berbat eden aşkınlık. Öyle ki, deney sayısı ikna edici olmaktan uzaktır artık. Deney, bir yaşama biçimi kılığında kendi başına bir amaçtır. Eve döndüğümde ziyadesiyle yorgundum. Kapıyı açıp girdiğimde Birgül ve sevgilisi kanepede oturuyorlar, Nazlı havadan sudan bir şeyler söylüyor. Galiba sendikada onların gruplarıyla ilgili problemleri anlatıyor. Oğlan soğuk ve neredeyse üstten bir tavırla elimi sıktı. Ama gerçekten sıktı. Erkeklerin ezeli güç gösterisi. Zaten keten pankart ipliklerini çekiştirmekten kafi derecede aşınmış elim bir kez daha sızladı ama aldırmadım. Bu gösteriyi biliyorum. Ben de onun elini var gücümle sıktım. Sözsüz ve bir anlık düello. Yasalcıların mızmız kişiler olduğuna dair aptalca gençlik inancına bir darbe vurmalıyım. En hoşu da birbirimize neredeyse içtenlikle gülümseyişimizdi. Nazlı pankart işinin nasıl gittiğini sordu. "Her zamanki şeyler" diye geçiştirdim. Haydar'ın yüzünde küçümseyici bir vurgu belirip kayboldu. Aldırmadım. Ne de olsa Haydar'ın bir saatlik gevezeliği benim bir haftalık mesaimden daha devrimciydi. Yine de ilgisiz görünmek istemedi.

"Pankart neyle ilgili?"

"Demokratik Cumhuriyet kampanyası yapıyoruz."

"Devrimsiz demokrasi mi!"

Yüzyılımızı boydan boya katetmiş bu tartışmaya girmek niyetinde değildim. Zaman kaybıydı. Misafirlerle siyaset tartışmasına girmeyecektim. Mesaim bitmişti ve eve iş getirmekten hoşlanmıyordum.

"Boş ver bunları. Yemek yiyelim."

İçerledi sanırım. Birgül da hafifçe öfkelenmiş gibi. Konuya girmemek için kendini tutmaya çalışıyor. Nitekim çorbadan bir kaşık alana kadar ancak sabredebildi.

"Bizi çoluk çocuk olarak görüyorsun değil mi?"

Buna ne cevap verilmeliydi? Daha birkaç saat önce sınıf arkadaşım tarafından direğin tepesinde yeni bir deney üzerinde yakalanmışken Haydar'la Birgül'e çocukluk yaptıklarını söyleyebilmek mümkün müydü!

"Hayır, sadece Çin Devrimi'nin koşullarından çok farklı bir durumda olduğumuzu düşünüyorum."

"Niye farklıymış? Bir takım özgüllükler olsa da patron-ağa devleti özünde her yerde birbirine benzer!"

Haydar bu tumturaklı cümleyi savurduktan sonra devam etmedi. Aslında kimse uzatmak istemedi. Herkes karşısındakini ikna edemeyeceğini biliyor. Tabii Birgül hariç. Gençlerdeki karşısındakinin ikna edebilirliğine dair sonsuz inanca hep hayranlık duymuşumdur. Ya da bir tür bu inanca daha doğuştan sahip olunuyor. Her kuşağın bir önceki kuşakla hemen hemen aynı şeyleri tartışıyor olması hayal kırıklığı yaratıyordu. Herkes hep en başından başlar ve bir yerde takılır.

"Çin deneyimini gözardı edenler yasallık batağı içinde boğulurlar!"

Sesi bir isyan gibi, çığlık gibi, feryat gibi çınlamıştı. Haydar bile şaşırdı. Ne de olsa bu evde kalınacaksa sakin olmak gerekiyordu. Masaya çöken uygunsuz ve gergin sessizliğin üstesinden nasıl gelinmeliydi? Politika dışında konuşulacak ortak bir şeyimizin olmaması gerçekten üzücüydü. Suskunluk Birgül'ü de sakinleştirdi. Mahcup bir gülümseme belirdi dudaklarında.

"Pardon. Biraz abarttım galiba."

Herkes anlayışla gülümsedi. Ben de Nazlı da böyle hamasi cümlelere aldıracak yaşları çoktan geçmiştik. Çoktandır tecrübenin tepkisizleştirici yan etkilerine maruz kalıyorduk ikimiz de. Cümleler zamanla özgül ağırlıklarını yitiriyorlardı. Başka şeylerin konuşulmaya başlandığını duyuyordum ama mütevazi yemek masasının üzerinden Çinlilerin gölgesi bir türlü kalkamıyordu. Zihnimde canlandırmaya çalıştığım Şanghay sokaklarında buralardan farklı ne olabileceğini sıralamaya çalışıyorum. *Kokular dışında ne farklı olabilir? Yoksulluğun kokusu her ülkede aynı değil. Tuhaf yiyeceklerden, pencerelerden dışarıya süzülen kaynayan yağların dumanlarından yükselen ağır kokunun zaptettiği tozlu sokaklar. Heinz suskun ve döküntü bir avluda çatlak bir kaseden bir şeyler yemeye çalışıyor. Sol elin kaseyi beceriksizce kavrayışını görür gibiyim. Parmaklarını daldırdığı kasede bulduğu parçaları nefes almadan ağzına tıkıştırıyor. Şehrin olduğu taraftan hiç ses gelmiyor. Li Çeb kendi kasesindekileri çoktan bitirdi. Çin'de bu kadar çok Alman'ın gezip tozmasına şaşırıyorum. Artık dönecekleri bir ülkeleri kalmayan Almanlar devrim memuru namıyla dünyanın her yanına saçılmışlar. Heinz'ın Otto'dan daha yaşlı ve*

aşınmış olduğu hemen belli oluyor. Henüz daha koca göbekli bir bürokrata dönüşmemiş. Almanya felaketinin intikamını, bu bayıltıcı kokularla ağırlaşmış çamur rengi göğün altında alabilmekten başka bir şeye aldırdığı yok. Umut, kadim ejderhanın gölgesini kemiriyor bu kez. Tırnaklarından başlıyor kemirmeye. İsyan sinsi bir gölge gibi duvar diplerine çekiliyor. Binlerce yılın intikamı kendi gününü bekliyor ve Heinz'ın yurdu artık Komintern'den ibaret. İnanç başlı başına sıladır. Çin, Avrupa zamanının bütünüyle dışında ve tarihin kaprisli lokomotifinin bir sonraki seferini beklemek gerekiyor. Friedichstrasse kafelerini özleyip özlemeyeceğini düşünüyorum. Hayır, özlemiyordur. Kimseyi ve hiçbir yeri özlemez Heinz. Ne Margarete'i özlüyor, ne de çocuklar aklına geliyor. Özleyiş gereksiz acıdan başka nedir ki? Tam o anda Margarete'in ne yaptığını düşlemeye çabalıyorum. Moskova'da ufacık odada cılız bir ışığın altında bir şeyler okumaya çabalıyordur diye düşünüyorum. Heinz kemiklerindeki sızıya aldırmadı. Yaşamak gurbete dönüştüğünde sıla ölümcül bir hatıra çukuru oluverir. Etrafına bakınıyor. Öğrendiği kırık dökük Çince kelimeler veya yoldaşlık onu bir yabancı olmaktan sakınır mı? Hayır! O yemeğini yerken ben Kanton'un düşüşünü izliyor, sokaklardan akan kanın arsızca ışıldamasına bakıyorum. Caddelerde ardı ardına yuvarlanan sarı kelleler. Ayaklanmak yanlış mıydı! Moskova'ya dönmesi gerekiyor Heinz'ın. Soruşturma komisyonları, disiplin komiteleri. Suçlanacak, biliyor. Heinz nerede infaz edildi? Daha sonra, şiş göbekli ve zampara bir bürokrat olduktan sonra. Yalan, yavaşça emeğin ülkesini zapt edip her kovuğa, her odaya, her bir kâğıt parçasına, hatta her fotoğraf karesine sızarken umut, Çin'de ücra köylere, bilinmedik vadilere çekiliyor. Şanghay ölüleri, Kanton ölüleri sessizce unutulmuşluğun kalın örtüsünün ardında yitiyor. Haydar'la Birgül'ün kırık dökük cümlelerini duymuyorum bile.

***

Partide gerginlik Çin Devrimi'nden çok farklı koşullarda sürüyordu. Kazım'ın ortak platformda bize önerilenlerin sadece bir kısmını Yönetim Kurulu'na aktardığının anlaşılması belli bir gerginlik yaratmıştı zaten. Bu da en sağlam yalanın birazcık gerçek içermesi gerekliliğiyle uyum içindeydi. Genellikle bu tür küçük oyunlara karşı umursamaz olmama rağmen bu kez nedense öfkelenmiştim. Yalana

karşı hassasiyet bazı dönemlerde artıyor demek. Oysa bu kadar sinirlenecek ne vardı ki. Yalanın sızmadığı yer mi var? Yine de bu kaldırma kapasitesiyle ilgili bir şey sanırım. Özel hayatınızda yalan, anlaşılabilir bir kaypaklıksa da partinin böyle şeylerden arınmış bir mahfil olması gerektiği gibi naif bir düşünceyle daha hassas oluyorsunuz. Hem yalanla bir tarih yazılabiliyorsa neden siyaset yapılmasın! Yalan devrime bile sızar, devrim fotoğraflarına bile. Kremlin ağasının fotoğraflarla işine geldiği gibi oynayıp durması gibi bir şey bu. Birisinden hoşlanmıyorsunuz ve fotoğraftaki yerini kazıtıp onun yerine bir duvar ekliyorsunuz, veya bir ağaç, veya bir araba. Bazen de fotoğraftan çıkartılanın boşluğu olduğu gibi kalıyor. Fotoğrafta görülen iki kişinin birisiyle konuştuğu anlaşılıyor ama orada kimse yok! Garip, anlaşılmaz bir boşluk hissi. Resimdeki anlamsız boşluk başlı başına bir şey söylemek istiyor ama bunu anlamak kolay değil. Gerçi tarih her zaman bir yeniden yazımdır. Vefasızlık olsa bile. Tüm bunlara rağmen Kazım'ın yalanı çok daha tazeydi. O yalan zamanlarını çoktan aştığımızı düşünüyorduk ama her dönem kendi yalanlarını üretir. Bağırmaya başladığımı şimdi bile gayet net hatırlıyorum. Şaşırmıştı. Ama kısa sürdü. Her yalancı gibi pişkinlikle bizi suçlamaya başladı. Bu da siyasetin başlıca kurallarından birisi. Ama Tufan bunları yutacak değildir. Sorunu yönetime getireceğini söyleyerek bağırmaya başladı. Ben de bağırıyordum. Bağırışın bir anda tüm binayı sarıvermesi üzerine diğer odalardan gelenler tarafından yatıştırıldık. Kazım bizim komplo kurmaya çalıştığımızı iddia ederken, biz de bir temsilcinin nasıl olup da buna cesaret edebildiğini haykırıyorduk. Kazım kıpkırmızı kesilmiş bir suratla ve sinirli biçimde kıvırcık saçları titreşerek ve sanırım alçak sesle küfrederek odadan çıktı. Her durumda kendini haklı bulup hakkında fesat döndürüldüğünü düşünmek güzeldir. Rahatlatıcıdır bir kere. Bu mekanizmanın nasıl çalıştığını hâlâ anlayabilmiş değilim. Yakalanmak insanı haklı kılıyor olabilir. Ki insan her durumda haklıdır.

Partiden can sıkıntısıyla çıktım. Benlik kişiyi çevresindekilere karşı uyarıp dururken ve kendi kendimize inandırmaya çalıştığımız şeyleri çalkalayıp, genelleşmiş aptallık ortamında çaresiz bırakırken, sıcacık ve düşüncesiz bir kucak gerekiyordu. En iyisi de onun her-

hangi bir değer yargısı olmamasıydı kuşkusuz. Değer yargılarının devasa bir ağırlık olmaya başladığını duyumsuyordum. Kendi kendimize yüklediğimiz sersemce yükler. Hayatın aldırmadığı ağırlığı kan ter içinde taşıma çabası acıklıydı. Yağmur yağıyordu elbette. Genellikle iç sıkışması anlarına yağmurun eşlik eşlik etmesi bir film mizansenine benzese de evrensel bir gerçekliktir bir bakıma. Üzerinize inmek için böyle anlarınızı kollar namussuz. Ensemden sızan damlalarla karanlık caddede ilerliyordum. Yağmur hızla inen akşamı daha bir acımasız ve yabansı kılıyordu. Soğuk, damlalarla ayrı ayrı kollardan enseme, ayakkabılarımın içine sızıyordu. Başka bir yağmurlu gecenin içine dalmıştım. *Uzak bir gecenin içine. Yitik sınır köprüsünü görüyorum. Otomobil farları, birkaç cılız lambanın çiğ ışığı. Uğursuz ittifakın tarafları köprünün iki yanından birbirlerini gözlüyorlar. Bu tarafta GPU, karşıda Gestapo. İhanet yağmur olmuş yağıyor ve herkes görevini yapıyor. Heinz'ın Margarete'i Almanya'ya iade ediliyor. Kadının adımlarını sürükleyişine bakıyorum. Güvensiz ve yıpranmış bacaklar. Meslektaşlar kısa cümlelerle evraklardaki isimleri karşılaştırıyorlar. Ardından imzalar. İhanetin de bir bürokrasisi var. Kadın karşıdakilerin kara üniformalarına bakıyor. İnsan böyle bir anda ne düşünür? Margarete düşünmüyor, öylesine boş bakışlarla işlemlerin bitmesini bekliyor. Gestapo'nun arabasına bindiğinde "Memlekete hoş geldin Margarete" diyecekler mi! Sonsuzluğun soğuk ve uzun bir yağmura dönüşmesi karşısında düşünülecek bir şey yok. Rus subay Margarete'nin yüzüne bakmamaya çalışıyor. Her şey bir ton patates teslim edilircesine kişisellikten uzak olmalı. Herkes işini yapıyor işte.* Allahın cezası yağmur durmuyor bir türlü. Ceyda'yı arayıp aramamaya karar veremiyorum. O meşum geceden sonra yok sayıverdiğim birini pat diye arayamazdım. Hayattaki pek çok şey gibi cesaret ya da yüzsüzlük meselesiydi bu da. Sonunda bir pasajın girişinde yağmurdan korunmaya çalışarak telefonu çevirmeye cesaret edebildim. İlkin iki kez çaldırıp kapattım. Öylece duruyordum. Korkaklığıma küfrederek bekledim. Ardından yine telefonu çaldırmaya başladım. Sesini mutlaka duymam gerekiyordu. Mutlaka! Ve bu kez ısrarlıydım. Yüzsüzlük falan umurumda değildi. Telefon çaldı, çaldı çaldı... Bir süre sonra kaç defa çaldığına aldırmaz oluyorsunuz. Bir yandan çalışını dinliyor öbür yandan uzak köprüde uzaklaşan arabaları izliyordum. Taraflar çekip gitmiş, köprü

yine eski unutulmuşluğuna kavuşmuştu. Sigara içen bir nöbetçiden başka hayat belirtisi kalmamıştı gecede. Bir yaban kazı sürüsünün sessiz bir görkemle o göğün üzerinde uzak ufuklara doğru göç ettiğini görür gibi oldum. Rüzgârı kanatlarımın altına alıp tüm bunlardan uzağa, başka bir âleme süzülmeyi, yağmurun altında sazlıklarla örülü göllerde dinlenmeyi düşledim. Tertemiz, arınmış ve masum. Temiz kalabildiğim yerden ırak düşmeye yanaşmadan o sazlıktan bu sazlığa uçup durmak. Hüthüt yine çattı kaşlarını. Onca kazın hikâyesi tek bir kazda özetlenmiştir diye düşündü ukala kuş. Temiz kalmak devrim yapmak demek değildir dedi. Hem su temizlemez, zaman temizler. Hüthütün sorgucuna baktım, sonra minik ayaklarına. Bok içindeydiler, çizikler, ot parçaları, böcek kanı içindeydiler ama o aldırmıyordu. Bayramlıklarını kuşanmış bir kralmışçasına hoşnuttu halinden. Kokuyordu üstelik. Üzerinden yükselen koku kaz için dayanılır gibi değildi, zavallı kuş temiz hava alabilmek için başını durmaksızın sağa sola savuruyor, gagasıyla kanat telekleri arasındaki temizliğe sığınmaya çalışıyordu. Hühütse hiç oralı değil, çevresine yaydığı kokuya aldırmadan kazın pırıl pırıl kanatlarına acıyarak bakıyordu. Haklıydı, zaman temizliyordu her şeyi. Bu kadar da titizlenmenin âlemi yoktu, bu derece düşüncelilikle hiçbir yere ulaşılamaz, hiçbir vadi aşılamazdı. Kaz ise kalbinin bir yerinde haklı olduğunu düşünüyordu hâlâ, o tepelerin üzerinden leş gibi bir kokuyla uçamaz, sudan ayrılamazdı. Padişahın yanına çamur içinde varmak padişahı aşağılamak sayılmaz mıydı? Hüthüt de, kaz da ben de ansızın kulaklıktan gelen sesle irkildik. Israrla çaldırmanın ödülünü almıştım ama karşıdaki ses hiç de sıcak sayılmazdı.

"Bugün müsait değilim!"

Bu kadar. Telefon kapanıverdi. Öylece kalakalmıştım pasajın girişinde. Işıklara baktım. Damlalarla parıldayan lambalara. İnsanlar yağmurun altında iyice tatsızlaşan geceyi feraha kavuşturmak amacıyla telaşla koşturuyorlardı. Ellerimi cebime sokup durmaya başladım. Ne yapacağımı bilemiyordum. Terslenilmek insanı böyle boşluğa havale ediveriyordu işte. Amaçsızca pasaj girişinde dikilmekten sıkılmıyordum, ıslanıp tekmelenmiş bir köpek nasıl sıkılmazsa öyle sıkılmıyordum. Ansızın gözlerimin önünde Kazım'ın arsız

suratı beliriverdi. Bu haldeyken nasıl hâlâ bu herife sinirlenmeyi başarabiliyordum! Arsızlığı yüzünden! Fakat arsızlık tüm çağları aşan ölümcül bir salgındı ve buna şaşırmamak, ona artık özgüven adı verildiğini bilmek gerekiyordu. Üstelik arsızlık olmaksızın politika yapmak da mümkün olamazdı. Tüm bunlar Hüthütün haklı olduğunu gösteriyordu. Bu kaz bu titizlikle bir tanecik işi bile beceremezdi. Galiba biraz kurumuştum. Belki de yanlış hatırlıyorum. Ne de olsa ıslaklık gözardı edilebilir bir ayrıntı sayılır. Kesinlikle hatırlayabildiğim tek şey Ceyda'yı o gece görmek zorunda olduğuma dair aptalca saplantıydı. Israr etmeyi, bir kez daha telefon etmeyi düşündüm, elim telefona gider gibi oldu ama bu fazla olacaktı artık. O kadar da özgüven sahibi değildim demek. Pasaj girişinde böylece dikiliyor oluşumun artık dikkat çekici hale gelmeye başladığını düşündüm. Rahatsız oldum biraz. Dikkat çekmekten hiç hoşlanmazdım. Öylece silik ve görünmez kalmalıydım. Bu da bir alışkanlıktı işte, dikkat çekmeme alışkanlığı. Aynı yerden iki kez geçmeme, gazeteyi her gün başka yerden alma, hiçbir yerde fazla beklememe, biriyle buluşulacaksa bile önce gidip buluşma noktasını önceden gözetleme, her şeye dair bulanıklık yaratma, yaşamını belirsizlik ardına gömme. Gizli buluşmaların, kapkaç randevuların sinsi duygusunu üzerinden atamıyor insan. Yine de her şeyi baskı dönemlerine yormak yanlış. Bazıları böyledir işte. Söz konusu polis olmasa da bu kez arkadaşlarınıza, sevgilinize, iştekilere karşı görünmez olmaya çabalarsınız. İşin tuhafı tüm bu hallerin özgürleştirici olduğunu da düşünüyordum. Özgürlük ölçülemez, yine de illa ölçmek istiyorsanız hakkınızda bilinenlerin toplamının düşüklüğü bir ölçüttür. Yağmur durmuştu. Çantamda parti makbuzları, üç adet parti bülteni, bir adet program tüzük kitapçığı ve kimbilir neler olduğu halde dikiliyordum ve artık dayanamıyordum. Ceyda'yı görmeliydim muhakkak. Ayaklarım eve gitmeyi hiç istemiyordu. Hem Ceyda'nın meşguliyeti neydi? Sarsak adımlarla pavyonun olduğu sokağa doğru yürüdüm. Bu kez de rüzgâr sertleşmeye başlamıştı. İçimde dinmez, ıslanmaz ve üşümez bir istek ve merak olduğunu gayet iyi hatırlıyorum. Pavyonun kapısına geldiğimde kalakaldım. Bu gece durmaksızın yeni kararlar dayatıyordu. İçeri girecek miydim? Yukarıda açıklamaya çalıştığım türde bir insan

pat diye içeri girmez. Kişiliğimi bir anda kırmam hak verirsiniz ki olanaksızdı. O halde bu kapının önünde ne işim vardı. Orada olmak Ceyda'ya yakın olmak gibi bir şeydi ne olsa. Pavyonun tam karşısındaki şık ve muhtemelen pahalı görünümlü kafede oturup beklemeye karar verdim. İçerisi tenhaydı. Üç dört masa doluydu ancak. Barmen ve garsonlar gecenin bitmesini bekleyerek zaman öldürüyorlar, masalardakiler çıt çıkartmıyorlardı. Öylesine cansızdı burası. Bu yağmurlu ve soğuk gece burasını bile ölgün hale getirmeyi başarmıştı. Cam kenarına tam karşıdaki kapıyı görebileceğim bir şekilde oturdum. Bu saatte içeride olmalıydı Ceyda. Onun içeride olduğunu bilerek bu aptal kafede öylece oturmak dayanılmazdı, ama dayanıyordum. Üstelik bu şık kafenin Ceyda çıkana kadar açık kalamayacağı kesindi. Buna rağmen o an bu hesapları yapmıyordum. Hesap yapılmayan anlar vardır. Hesap yapılamayan anların geçiştirilmesi gereken anlar. Sonra ardı ardına sigaraları yakmaya başladım. Pavyonun üzerindeki meyhane giderek boşalıyordu. Orada da bir ölgünlük vardı bu gece. Tüm şehir giderek solgunlaşıyor, herkesin canı sıkılıyordu. En yakın masada konuşan çifti dinleyerek zaman geçirmeye çalıştım. Ama faydasız, onlar bile gayet cansızdılar. Hiç değilse kavga falan etselerdi. Sokağa pavyonun kapısına bakıp duruyor, girip çıkan tek tük bir iki kişiyi izliyordum. Soğukkanlılıkla bakınıyordum. Sinsilik kibir de barındırır ister istemez. Çoktan evde olmam gerekirken bu boş kafede karşı kapıyı gözlemek hangi akla hizmetti. Çeşitli insan müsveddeleri, yıkkın adamlar, eğlenmeye çalışan adamlar. İçim sıkılıvermişti. Burada ne işim vardı? "Biliçli" oluşum dışında beni onlardan ayırt eden bir şey var mıydı gerçekten? Düşkünlüğün tabanlarımdan yukarı çıkarak gırtlağıma doğru yürüdüğünü düşünmeye başladım. Tüm insanlığı eşit ve birbirinin kardeşi yapan düşkünlük tiksindirici bir sıvı gibi zeminden yukarı doğru tırmanmayı her zaman başarıyordu. Midem bulanmaya başladı. Birayı küçücük masanın en ucuna kadar iteledim. İnsan müsveddesi olmak rahatlatıcıydı ne de olsa. Kişi artık ilkeleri falan bırakıp nasılsa öyle yaşayıp gidiyordu. Ceyda'nın içeride olduğunu bilmek fakat girememek, onbeş metre uzakta birine ulaşamamak çıldırtıcıydı. Dışarıdaki yağmur alay edercesine yeniden başlamıştı. Cama vuran

vurdumduymaz damlaların ardından sokağı seyretmeye devam ediyordum. Sokağın alt girişinden bir çiftin yaklaştığını fark ettim. Yamru yumru denilebilecek bir adam şemsiyeyi tutuyor, kadınınsa sadece ucuz bir parıltı saçan yüksek topluklu ayakkabıları görünüyordu. Telaşlı değil daha çok hızlıydılar. Kadının ayakkabısı ister istemez çamurlanmıştı biraz. Adamın ayakkabılarıysa benimkilere benziyordu. Yani bir şeye benzemiyordu. Nihayet kapı önüne, pavyon kapısının önüne geldiklerinde durdular. Artık tamamen onlara dikkat kesilmiştim. Zaten sokakta başka dikkat edilebilecek bir şey yoktu. Bir kedi bile yoktu sokakta. Adam şemsiyeyi toparlarken kadının başı ortaya çıkıverdi. Ceyda! Ve daha ne olduğunu anlayamadan basamaklarda kayboluverdiler. Çarpılmıştım, basamaklardan pavyonun sefil kapısının derinliğinde kalakalmıştım. O an kıskançlık gibi bir şey hissetmedim nedense. Ya da kıskanmayı kendime yedirmiyordum henüz. Bir duyguyu önce tanımlamak gerek. O an ne olduğunu bilemiyordum bunun. Evet, belki de kıskançlık dedikleri şey bu olmalıydı! O yamuk herifi bana tercih etmişti demek! İtilmişlik. Evet, hissettiğim buydu. Demek meşguliyeti o herifti! Pavyona dalıvermemek için kendimi zor tutuyordum. Ne yani, içeri dalıp Ceyda'nın yakasına mı yapışacaktım! Ya da adama bir yumruk mu atacaktım. Düşkünlükle itilmişiğin neşeyle kucaklaştıklarını hissediyordum. Yine birbirlerine kavuşmuşlardı. Üzerlerinde yağmurluklarıyla bir çevirme harekâtını tamamlayan iki müttefik ordu gibi sarmaş dolaştılar. Düşman nihayet çember içine alınmıştı, savaşın sonu yakındı ve ben hâlâ Ceyda'nın ardında kaybolduğu kapıya bakıyordum. Neden sonra garsonun "bir tane daha alır mısınız" diye soran baygın sesiyle kendime geldim. İki biranın parasını ödedikten sonra yerlerde birikmiş yağmur suyunda yansıyan sokak ışıklarının dalgalanışına bakarak otobüs durağına ilerlemekle yetindim. Yapabileceğim bu kadardı. Sinsilik çoğunlukla korkaklığın alacalı rengini kuşanır ve hayatın somut dertleri de korkaklığın kardeşleriydiler. Hiç değilse son otobüsü kaçırmamalıydım. Tuhaf biçimde o an düşündüğüm buydu. Nazlı'ya uydurulacak bahaneyi inşa etmek için yeterli zamanım da vardı ve herkes yerini bilmeliydi.

***

Aşkınızın yoğunlaşıp serpilmesinin daha çok onun nesnesinin ortalıkta gözükmediği anların bir hediyesi olması garip. Böylece gerçek, hayal dünyanızın içinde kolaylıkla çözünmeye başlar. Göz önünde olmayan her zaman hayal ülkesine komşudur. Sonraki günleri pek hatırlamıyorum. Birbirine benzeyen günlerdi. Ama ancak birkaç gün sabredebildim. Ceyda'nın belli belirsiz yüzü zihnimi zaptedivermişti. Gerçekte yüzünü tam olarak şekillendiremiyordum. Silik bir gölgeydi ama olsun, kendini ele vermeyen bu surat yine de binbir hayali uyandırıp kımıldatabiliyordu. Bu kez telefonu hemen açtı. Sesi hiçbir şey olmamış gibi sakin ve neredeyse samimi bir tını veriyordu. Önce ne diyeceğimi bilemedim. Ancak daha fazla diplomatik olabilmem mümkün değildi.

"Kimdi o!"

"Kim kimdi?"

"Bana meşgulüm dediğin gece pavyona beraber girdiğiniz adam!"

Sessizlik. Cevap vermedi. Saçmalığın bu derekesini anlamaya çalışıyordu sanırım. Belki "bir kez yattığım herkes beni kıskansaydı halim nice olurdu" diye düşünmüştür. Ama ihtimaller üzerine fazla düşünmeye fırsat kalmadan patlayıverdi.

"Sana ne be! Beni mi takip ediyorsun! Kimsin ki sen!"

Söz bombardımanıyla kalakaldım. Böyle bir terslenmeyi hiç beklemiyordum, hatta Ceyda'nın mahcup olacağını falan düşünüyordum. Bir şeyler kekeliyordum ama söylediklerimi kendim bile işitemiyordum. Haklıydı tabii. Kimdim ki ben, hesap soruyordum. Bir gece yattığı adamın biri, o kadar! Öbür yandan korkmuştum, ölesiye korkmuştum. Ya telefonu yüzüme kapatırsa! Ya onu bir daha göremezsem! Ben korkuyla titrerken ve hesap sorduğuma bin pişmanken o hâlâ konuşuyor olmalıydı, ama duymuyordum söylediklerini. Güç bela ağzımı açabildiğimde söyleyebildiğim tek şey "seni ne zaman göreceğim" gibi durumla uygunsuz bir soru oldu. Buna da cevap vermedi tabii. Ama artık beni tutmak olanaksızdı.

"Sana ihtiyacım var! Affet ne olur. Haklısın. Ben kimim ki sana hesap soruyorum. Seni görmeliyim. Görmek zorundayım!"

Şimdi hatırladığımda yüzüm kızarıyor. Arka arkaya bu kadar basmakalıp sözü edebilmiş olmak için kimbilir ne denli aklımı kaçırmıştım. Fakat basmakalıp yakarmalar her zaman işe yarıyor. Bazen her tür yavanlığı göze almak zorundasınız. Fazlasıyla düşüncelilik ve orjinallik saplantısı yolu daha dolambaçlı hale getirmekten başka bir işe yaramaz. Önemli olan sözcüklerin gerçekliği değil ağızdan çıkmış olmasıdır. Yukarıdakilere benzer cümleleri durmaksızın, soluk bile almaksızın birbiri peşi sıra sıralıyordum. Herkes birisinin kendine ihtiyacı olduğunu itiraf etmesinden farklı oranlarda etkilenir. Telefonun karşı tarafı sessizleşmişti ama ben yalvarmaya devam ediyordum. Söylediklerimin hakikatle ilişkisi salt o anki heyecanımla sınırlıydı. Ama belki hakikat de buna benzer bir şeydir.

"Lütfen. Biliyorum hatalıyım. O gün seni görmeyi çok istemiştim. Evet, sana ihtiyacım var. Sana ihtiyacım var. Konuşmamız lazım."

Karşıdaki sessizlik süreğen bir hal almıştı. Tam yeni bir salvoya başlamak üzereydim ki sıkkın bir sesle kendime geldim.

"Peki, cumartesi öğlen buluşalım. Kurtuluş'ta, Bemol Pastanesi'nde."

Başka bir şey söylemeden telefonu kapattı. Sevinçliydim. Hem de çok sevinçliydim. Üstelik gündüz buluşmak Nazlı'ya bir bahane uydurmak gereğini de ortadan kalırıyordu. Sadece partidekilere bir şeyler uydurmak zorundaydım. Birazdan yeni bir toplantıya girmek zorunda olmak bile sevincimi azaltamıyordu. Ceyda ile buluşacaksam her türlü toplantıya katlanabilirdim.

Ne var ki o anın sevinciyle Cumartesi günü bir miting olduğunu unutuvermiştim. Zaten gittiğim toplantı da o mitingin düzenlenişine ilişkin diğer katılımcı örgütlerle yapılacak ortak bir toplantıydı. Tüm parti ve örgütlerin temsilcileri toplanıp gündemin açılmasının üzerinden ancak yarım saat geçtikten sonra cumartesinin o cumartesi olduğunun farkına varabildim! Yürüyüş kortejlerinin sıralanması, kitle örgütlerinin en önde, ardından partilerin, ardından da dergilerin sıralanışına dair her zamanki çekişmeler yaşanırken tertip komitesinde olma sıfatıyla mitigten ayrılmamın mümkün olmadığı gibi acı bir gerçekle karşı karşıya kaldım. Kuşkusuz kimsenin benim heyecanımı umursadığı falan yoktu. Tek tek yüzlerine bakıyordum, gergin ve son

derece ciddi pozlar takınan yüzlerine. Her grubun, partinin sözcüsü kendilerinin hakkının yenmemesi, kendi sözlerinin de bildirge ve afişlerde yer alabilmesi için amansız bir mücadele veriyordu. Kimsenin umursamayacağı kelimeler üzerine bir araba söz söyleniyor fakat mitingin mali boyutuna gelindiğinde her zaman olduğu gibi kimse ağzını açmaya yanaşmıyordu. Sanki mitingin ses düzenini kurmak, kürsüyü hazırlamak, ses düzeninin elektriği için belediyeyle görüşmek, afişlerin parasını ödemek gibi reformist işler sendikaların ve bizim boynumuzun borcuydu. Polise bildirilecek pankartlar meselesi ise ayrı bir âlemdi. Her grubun yürüyüş kolunda taşıyacağı pankartlarda yazılacak sloganları listeler halinde önümde birikiyordu. Bu Allahın cezası mitingten nasıl kurtulacaktım! Bu sloganlar da aynı basmakalıp aşk cümleleri gibiydiler, söylenmeleri hakikat olup olmadığından daha önemli, eksiklikleri ise ölümcüldü. Toplantı salonundaki herkes diğerlerinin davayı satmaya hazır olduğunun yüksek bilinciyle masaya oturmuştu ve yine herkes bizim gibi reformistlerin her an bir dalavere çevireceğinden emin olduklarından pür dikkattiler. Uzun uzun konuşuluyordu. Herkes herkesi ikna etmeye çalışıyordu. Böyle bir toplantıda harcanan kaloriyle Beyaz Ordu'ya ait bir tümenin kolayca imha edilebileceğini düşünüyordum.

***

Ellili yıllardan kalma bir havası olan o döküntü pastahanede beklerken yeniyetme bir genç gibi tedirgindim. Suçluluk duyuyordum bir kere ve uykuluydum. Partidekilere uydurduğum bahane ikna edici değildi ama ısrar etmiştim. Şimdi mitingte muhtemelen kimsenin dinlemediği konuşmalar yapılmaktayken ben bu acayip pastahanede Ceyda'yı bekliyordum. Loştu ama yine bir tür asalet havası olduğunu teslim etmek gerekiyor. Düşkün bir asalet. Bir zamanlar şık olduğu belli bu mekânda çoktan buraları terk etmiş insanların, çoktan yitip gitmiş parlak zamanların üzgün ve silinmiş hatırası vardı.

Tabii ki işlerin hepsinden kaçacak değildim. Örneğin sabah yedide partiye gidip diğerleriyle birlikte pankart ve bayrakları kamyonete taşımış, ardından çeşitli polis barikatlarında bir kamyonet dolusu

bayrak ve pankartın nereye gittiğini izah etmeye çabalamış, ardından bizim kortejin toparlanacağı yere malzemeleri yığmıştık. Tüm pankartlar ilçelere göre yere sıralandığında saat daha ancak dokuzdu ve Ceyda ile buluşmaya henüz dört saat vardı. Kaldırımın birine oturup sigaramı içerken yola enine serilmiş sahipsiz pankartlara bakakalmıştım. Gerçeküstü bir halleri vardı neredeyse. Devrim yolundaki kimsesiz ve insansız sloganlar. Polisin trafiğe kapattığı cadde sabahın bu saatinde ıssız ve pusluydu. Bizim gibi bir iki örgütün daha görevlilerinden başkası yoktu ortalıkta. Fazlasıyla erken davranmıştık sanırım. Uykumu alamamıştım ve yorgundum. Arada bir geçen polis arabalarından bize bakıyorlardı. Ne düşündüklerini merak ediyordum. Arabanın içindeki komiserin gözleri de hâlâ şişti, o da tam olarak uyanamamıştı belli ki. Kendi kendine mırıldanıyordu. Küfür ettiğini düşünerek sırıttım. Aldırmadım, bunlar aldırılacak şeyler değildi. Bu arada meydanda da üzerinde konuşmaların yapılacağı platformun ve ses düzeninin inşası başlamıştı. Her şey yolunda görünüyordu. İki üç kişi kaldırımın kenarına sıralanmış laflıyoruz. Bu saatte burada olanlarla bir saat sonra gelecek olanların dünyası tamamen farklı. Üç saat sonra gelecek olanlarınsa ciddiye alınması mümkün değil ve hatta yürüyüş kolu tamamlandıktan sonra lütfedip gelenler neredeyse "kitle" derekesindeler. Ancak alana yetişenlerse adamdan bile sayılmaz. Böylece burnu büyüklük hamallıkla doğru orantılı oluveriyordu ve laf ebelerinin müptezel dünyasını hafif bir istihza ile karşılıyorduk. Bürokrasi, tembeller dünyasının yine aynı çürütücülükteki antitezidir. İşlerin gerçekte nasıl yürüdüğünü bizzat yaşamak kişiye sinik bir öngörü kazandırır ve muhalefetteki hamallarla da haliyle aynı ruh âlemini paylaşmak kaçınılmazdı. Neyse ki yavaş yavaş ilçelerden gelmeye başlamışlardı ve üç saat sonra koşar adım Bemol Pastahanesi'ne uçacaktım. Bu elbette görevden kaçmak gibi bir şeydi. Kendimi kötü hissediyordum. Sınırsız ve öldürücü sorumluluk hissiyatı beni gerginleştiriyordu. Adanmışlık önce büyük bir iç zorlama içeriyor ve sonra bu da her şey gibi alışkanlığa dönüşüyordu. Bir süre sonra alışkanlıkla adanmışlık, inançla sorumluluk birbirine karışıyordu. Ne de olsa yüzyıl başından beri düşenlerin gölgesini yok saymanız olanaksızdır. İsterseniz bilinçlilik, ister sorumlu-

luk, isterseniz vefa borcu deyin. Her neyse, pastahanede beklerken yavaş yavaş vefa borcunu zedelediğim gibi bir hisse kapılıyordum. Dünyanın dört bir yanında ölen onca insana, onca çabaya, umuda karşı onulmaz bir saygısızlık. Ne için? Ceyda için. Saçmaydı tabii. Hatta utanmazlıktı. Ve bir türlü gelmek bilmiyordu Ceyda. Yoksa aldatılmış mıydım! Yoksa o herif yine devrede miydi? Kalkıp mitinge dönmekle Ceyda'yı aramak arasında kararsızdım. Dakikalar gırtlağıma çökmüş, nefes almam giderek güçleşmeye başlamıştı. Sergey, Otto, Li, Ferit Amca ve hatta Cihat hem sorumsuzluğumu kınıyor, hem aldatılışımla eğleniyor, hem de "dünyayı değiştirmek öyle sandığın kadar kolay değil" diyorlardı. En sinir bozucu olanı da Li'nin sırıtışıydı. Bir Çinlinin gülümseyişi nedense dayanılmaz oluyor. Ansızın telefon çalıverdi: Ceyda!

"Oğlanı bırakamadım. Bana gel istersen."

Sakinleşmiştim. Otto, Cihat hepsi kaybolup gitmişti. Çinli bile mahcup mahcup önüne bakıyordu şimdi. Evinin adresini soğukkanlılıkla defterime yazdım. Zaten buraya yakın olduğunu biliyordum.

***

Vardığım evi ayık kafayla ve gündüz gözüyle tanımam neredeyse imkânsızdı. O esrarengiz ve büyülü karanlık ortadan kalktığında Ceyda'nın apartmanı da, sokağı de oldukça çirkin ve sıradan görünüyordu. Tabii bizim mahalleden iyi durumdaydı yine de. Merdivenler de temiz sayılırdı. Hatta bir kapının önünde bir tür kaktüs gibi bir şey bile vardı. Ceyda'nın kapısına vardığımda kapı aralanmıştı. Buna rağmen biraz bekleyip kapıyı hafifçe tıklattım. Ceyda beni içeri buyur etti. Ev kıyafetiyle değildi. Biraz özenmişti anlaşılan. Gururum okşanmadı değil.

"Kusura bakma. Çocuğa bakacak kadıncağız geç gelecekmiş. Çıkamadım."

Salondaki oyuncaklar bu kez sahipsiz değildi.

"Bu da Sekan. Merhaba de amcaya."

Halının üzerinde oynayan üç yaşlarındaki oğlan çocuğu umursamazca baktı. Ağzından cılız bir hırıltı çıktı o kadar. Ne dediğini an-

layamamıştım. Dudağının üzerinde derin dikiş izleri görünüyordu. Tavşan dudak dedikleri şey buydu herhalde. Hırıldarken tükürükler çıkıyordu. Öyle irkiltici bir görünüşü yoksa da tuhaftı. İnsan bu çocuğa acımalı mı acımamalı mı kestiremiyordu. Tedirgin olmuştum biraz. O ise benimle hiç ilgilenmedi. Ne de olsa elindeki oyuncak tank her zaman için benden daha ilginçti. Açık televizyonda bağırıp çağıran çizgi kahramanlar bile çocuğun ilgisini çekmeyi başaramıyorlardı. Televizyona bile bakmıyor, tankını yerde sürüklerken bir şeyler mırıldanıyordu. Ama bu kez dediklerini anlayabiliyordum.

"Simdi su dağın etrafını dolasıp saldırasağız!"

Tükürükler bu kez tenekeden tankın üzerini ıslatıyordu. Oğlanı ben de pek umursamamıştım, evdeki varlığı bir hayal kırıklığı bile sayılabilirdi ama benimle hiç ilgilenmemesine de bozulmuştum biraz. Belki de çocuk eve gelip giden adamlara alışkındı ve benim durumum bir fevkaladelik taşımıyordu. Annesi ve ben ayakta oğlanın tankına buyurduğu komutları dinlemekle yetiniyorduk. Çocuğa şakacıktan bir şey soracak oldum ama vazgeçtim. Oğlan annesini de umursamıyor gibiydi. Koca dünyada kendisi ve tankından başka hiçbir şey yokmuşçasına ilgisizdi.

"Mutfağa geçelim."

Mutfak salondan daha derli topluydu. Gören bu mutfağın sahibini evinden dışarı adım atmayan bir ev kadını sanabilirdi kolaylıkla. Danteller rafların üzerine düzgünce serilmiş ve her şey yerli yerinde. İnsan böyle bir mutfakta tutkulu bir aşk konuşması yapabilir mi? Bemol Pastahanesi bile buradan daha iyiydi. Hiç değilse istenirse orada tarafları çoktan ölüp gitmiş romansların bir izini yakalamak pekala mümkündü.

"Bira içer misin?"

Evet içerdim. Hiç değilse öğlen saatinde bira içmek mutfağın sıradanlığını kırabilirdi. Sabahın köründe kalkıp bir sürü hamallık yapmanın üzerine bir de bira içmek gevşemek için birebirdi doğrusu. Mitingden kaçıp buraya gelmenin kırıklığını, mutfağın aleladeliğini ve içerideki tuhaf oğlanın tankını unutturuyordu bira. Üstelik de şartlar hiç göstermese de bunun bir aşk buluşması olduğunu hatırlatıyordu. Bir an konuşmaların bitip bitmediğini düşündüm ama hemen

geçti. Kuzey Fırtınası grubu bildik şarkıları çalmaya başlardı birazdan. Hevesliler şarkıya eşlik eder, diğerleri slogan atar, bir çoğu da epeydir görmedikleri dostlarıyla ayaküstü yarenlik ederlerdi.

Ceyda'nın sorusuyla mitingten uzaklaştım.

"Evet, ne konuşacaktın?"

Bu ne biçim bir soruydu böyle. Onunla olmak istiyordum, ona sarılmak, öpmek istiyordum işte. Bana bir şeyler fısıldamasını istiyordum. Beni başka bir dünyaya götürsün istiyordum. O kadardı. İçeriden televizyon sesi geliyordu durmaksızın. Başka birinin, farklı ve pırıl pırıl, el değmemiş bir dünya olduğuna dair saplantı, bu dört dörtlük budalalık beni de teslim alıvermişti. Kendimizi kandırmazsak nasıl tahammül edebiliriz ki.

"Beni kıskandın mı?"

Soru kışkırtıcıydı. Muzipçe gülümsüyordu. O pavyondaki çekici kadın oluvermişti aniden. Gözlerinde yabani ve vaatkâr ışıltılar geziniyordu. Gamzesi derinleşiyor, onu neredeyse bir genç kız havailiği ve şakacılığına büründürüyordu. Şu haliyle hiç de feleğin çemberinden geçen, bir oğlan çocuğunu güç bela büyütmeye çalışan bir kadın gibi görünmüyordu. Şaşırmıştım, bu başka bir Ceyda'ydı. Bense her zamanki sersemdim. Gülümseyişi şu iç sıkıcı mutfağı bile değiştirecek güçteydi. Isınıyordu mutfak ve canlılık dolu, hayat doluydu. Kekeliyordum sanırım. Gözlerindeki pırıltıyı anlamlandırmaya çalışıyordum.

"Beni kıskandığın için mi takip ettin?"

Cevap vermeye fırsat bulamadan öne parmaklarıyla dudaklarıma dokundu, ardından öpüverdi. Zaten ne cevap vereceğimi de bilemiyordum. Kıskanmaktan çok kendime acımakla ilgili bir şey olduğunu söylemek uygun kaçmayacaktı tabii. Kıskanılmak Ceyda'nın bile hoşuna gidebilirmiş demek. O zamanlar bunu da bilmiyordum, dedim ya her zamanki sersemdim işte. Öpüş ve birayla birlikte sanki bir saadet denizinin ortasında yüzmeye başlamıştım. Bu arada dışarıda yeniden yağmur başlamıştı, savrulan damlalar mutfağın camını şiddetli pıtırtılarla dövüyor, şehir bir kez daha saçak altlarına kaçışıyordu. Mitingtekiler de ıslanmaya başlamışlardır. O an mitingte ıslanan, ıslandıkça ağırlaşıp baş belası haline gelen kirlenmiş pankartları dü-

şünmüyordum tabii. Dudaklarıma açılan cennetin kokusuyla mest olmuştum.

***

Eve döndüğümde Nazlı henüz gelmemişti. Birgül'le sinir bozucu arkadaşı da yoktular. Buna sevindim. Bira ve Ceyda kokuyor olmalıydım. Ceyda kokuyor olmayı tarif edemiyorum. Kokuların tarifini ancak başka kokulara kıyasla yapılabiliyordum ama o kokuyu başka kokularla kıyaslamak olanaksızdı. Bugün bile mümkün değil bu. Bugün bile bazen ansızın burnuma erişen o tanıdık hatırayla irkiliyorum. Kişinin zihnindeki anılar bir kokuya dönüşebilir mi? Hatıra denilen şey sadece bir kokudan ibaret olabilir mi? Bilemiyorum. Tüm hatırladığım o akşamüzeri baştan ayağa Ceyda'nın kokusuna batmış olduğum ve bundan hemen arınmak gerektiğiydi. Doğru dürüst sevişmemiştik bile, bir öpüşmenin bu derece kalıcı bir rayiha salgılayabileceğini düşünemezdim o güne dek. Yoğundu ve tırnaklarımın ucuna kadar kokuyor olmalıydım. Kokuyorve suratımdaki çarpık gülümseyişle şehrin sokaklarında yüzüyordum. Nazlı geldiğinde çoktan banyo yapmıştım fakat hâlâ burnumun derinliklerinde o vardı. Geçmiyordu bir türlü ve onun kalıcılığına teslim olduktan sonra daimi bir tedirginlik duygusuyla donanmıştım artık. Kokusu salt bana ait bir algı olsa da bunun bir önemi yoktu. Herkesin her an bu kokuyu duyabileceği endişesinden kurtulamıyordum bir türlü, on kere de yıkansam faydası yoktu. Bakışları kesik soru cümleleriyle doluydu Nazlı'nın. Yorgun ve asabi görünüyordu. Üzerimden yayılan sabun ve temizlik kokusuna şaşırdı. Üşenmeden tüplü şofbeni çalıştırıp ikide bir soğuyuveren suya rağmen böylesine bir irade göstermiş oluşuma şaşırdı. Banyo hâlâ buhar ve nem içerisindeydi. Bir erkeğin durduk yerde banyo yapmaya başlaması kuşkulandırıcıdır ne de olsa. Hem de manasız, soğuk ve yağmurlu bir öğle sonrasında.

"Neredeydin? Mitingden kayboluvermişsin birden."

"Midemi üşütmüşüm, ishal oldum galiba. Paldır küldür ayrıldım."

"Hemen eve mi döndün?"

"Yok. İlçe binasına gittim. Tuvalette epey kaldım. Bir süre de çıktıktan sonra dinlendim. Miting nasıl geçti?"

"Sendika kortejiyle bir başka grup arasında sıra gerilimi yaşandı. Onun dışında pek bir şey yok. Yağmur şiddetlendiğinde toparlanılmaya başlanmıştı. Ortalama bir kalabalık oldu işte. Meydanda da iki grup arasında sürtüşme yaşanmış ama ben görmedim."

Demek mücadele aksamadan yürüyordu. Ben olsam da olmasam da. Hatta Ceyda'nın kokusunda yüzerken bile yürüyüş sürebiliyordu. Nedense o an bir iyimserlik duygusuna kapılıverdim. Ceyda'yla ilgili olarak iyimserdim, kendimle, partiyle ve hatta Nazlı'yla ilgili olarak da. Ben olmasam da işi bitmiş pankart ve bayrakları başkaları toparlayabiliyordu demek. O an yağmurla ıslanan bayrakların katlanıp dolaba kaldırıldıklarında yapışabileceklerini, hatta küflenebileceklerini düşünebilmem komikti. Partide açılıp biraz kurutulmaları gerekiyordu. Peki bunu düşünecek kimse var mıydı? Mitingden kaçmışken, hâlâ Ceyda'nın dudaklarıyla yarı uykuluyken, Nazlı'ya yalan söylüyorken bayrakların istikbalini düşünmem gülünçtü. Mesleki deformasyon olmadık yerlerden yüzünü gösterebilir ve öylesine de ısrarcıdır.

"Birgüller nerede?"

"Bilmiyorum. Herhalde onlar da mitingtedirler. Suat'la konuştum. İl yönetiminde işler gittikçe geriliyormuş. Geçen gün Kazım'la kavga etmişsiniz."

"Evet, düpedüz yalan söylediği gibi bir de üste çıkmaya çalışıyor. Bayağı bağırıştık."

"Siz de pek masum sayılmazsınız!"

Bu apaçık imayla parlayacak gibi oldum ama yine de kendimi tutmayı becerdim. Nazlı da muhalefeti o kadar haksız bulmuyordu demek. Sesimi çıkartmadım. O geceyi hatırladım. Kavgadan sonra caddede yürüyüşümü yağmuru ve soğuğu. Ceyda'yı görmeye çabalayışımı, o pasajın girişinde ne yapacağımı bilmeden bekleyişimi hatırladım. Ceyda'nın yanındaki adam neredeyse tamamen aklımdan çıkıvermişti. İrkildim. Bunu nasıl da unutuvermiştim. Bugün "kimdi o" diye sormak bile aklıma gelmemişti. Öpüşüyle birlikte kıskançlık da, kuşkularım da eriyip gidivermişti. İnsan bu soruyu sormaz mı? Kendime kızdım, sonra Ceyda'ya. Şimdi açıkçası bir çocuk gibi avutulduğumu düşünüyordum. Sormaya korkmuştum, evet. O öpücük-

ten sonra konuyu açmaya korkmuştum. Bir daha görüştüğümüzde hesap sormaktan korkmayacaktım. Nazlı durgunlaşmamı parti tartışmalarına yoruyor olmalıydı, evet o konuya dönmeliydim.

"Suat da durumu toparlayacağına daha fazla geriyor."

Kazım gerçekten de partide kim var kim yok herkesin kendilerini tasfiye için çırpındığını, sabah bununla uyanıp, gece bununla yattıklarını kuruyor olmalıydı. Sanki onların saçmasapan platformlarıyla uğraşmaktan başka işim gücüm yoktu! Saplantının yerini hiçbir şey alamaz. Suat abartılı bir söylevden her durumda etkilenir, coşardı. Fazla duygusaldı bana kalırsa. Ama yine de Suat'ı severdim. Çayını hâlâ kıtlama usulü içerek bir köşede oturur ve pek konuşmazdı. Tarlalarda geçen bir çocukluk, Orta Anadolu'nun olanca kuruluğunu bu güne taşırdı. Kısa, sert, çoğunlukla da olumsuz cümleler ve uzak taşranın içine kapalı kuraklığı. Suat benden ancak birkaç yaş büyük, 68'lilerle bizim kuşağın tam ortasında. Üniversiteli 68'lilerin gevezeliğinden uzaktı tabii. Her haliyle kentli okumuş yazmışlardan öyle farklıydı ki yönetimdeki herkese biraz yabancıydı. Fakat bu yabancılık tanışlıktan daha gerçekti. Köylü veya emekçi oluşun başlı başında bir gerçeklik olduğunu düşünüyordum. Kendinde ve saf bir gerçeklik. Badana, boya, fayans işleri yapıyor, ardından da uzun cümlelerin su gibi aktığı toplantılarda laf yarıştırmaya çabalıyordu. Büyük ve çiziklerle, yaralarla dolu sert ellerine bakardım bazen. Toplantıdaki herkesin elinden farklıydılar. Sanırım kendisi de farkındaydı. Ama bu ellerde bir köylü kibrinin mi yoksa kentli olmayışın parti programlarını, ideolojileri aşan ezikliğinin mi açığa çıktığına bir türlü karar veremiyordum. İnatçı bir kapanıklık ve sıcak bir gülümseyiş. Toplantılar ve çalışmalar dışında bizlerle pek alakası yoktu, bizden başka türde bir hayat yaşıyor olmalıydı. Yakın dostları da ona benziyorlardı. Orta Anadolu'nun kurak ilçesi Suat'ın grubuna durmaksızın insan taşıyordu. İnatçılıkla duygusallığın, oturmuşlukla kentte tutunma çilelerinin bileşimi hepsinin üzerine sinmişti. Yetmişlerin ortalarında hızla tırmanan hareket köy köy, kasaba kasaba tüm ülkeyi dolanarak çağrısını büyütüyordu. Umut ansızın soğuk fabrika yemekhanelerindeki metal servis tepsilerinin kenarına vuran çiğ ışıkta, cılız ağaçların güç bela sığınılan ürkek gölgelerinde, buğday harmanlarının çorak sıcağında,

unutulmuş kasabaların üzgün kahvelerinde arzıendam ediverir. Hesaba gelmez, ölçülemez bir öfkenin kocaman adımlarla en ücra köşelere bile ulaşırken irkiltici cümlelerle silahlanmış yabansı broşürler her yana yayılıverir. Devrim her yenilen darbeden sonra yeniden toparlanma çabasıdır. Biteviye bir toparlanma çabası. Önce yavaş küçük hareketler, sonra tırmanış. Bir ağacın altında hayatında ilk kez karşılaştığı cümleleri sökmeye çalıştığını gözlerimin önüne getirmeye çabalıyorum. Okurken dudakları kıpırdıyor, biraz sesli okuyor, alnı kırışıyor. Bazen el kadar bir broşür bile bir yazgı oluşturmaya yetebilir. Köyden kasabaya gidiş gelişler o kadar mahzun ve cansız değil artık. Yeni broşürler, bildiriler, gidip gelen yeni insanlar. Kıraç topraklar da, çıplak dağları amansızca kasıp kavuran güneş de o kadar düşman değiller artık. Bu yitik köy de dünyaya dahil, dünyaya ve dünyayı çalkalayan umuda. Ardından köyün girişindeki kayaya kıpkırmızı boyayla yazılan ilk kelime. Ardından başka kelimeler. Heyecan, evet. Başkaldırının somut işaretlere dönüştüğü anın büyüsü. Duvardaki eğri büğrü ve bol imla hatalı sloganın kırmızı çizgilerinin ertesi gün güneş ışığında parıldamasıyla kasabanın zaptedilmişliği arasında kurulan ilişkinin heyecanı. Ve tabii ilk gözaltının korkusu da. Ve ilk dayağın. Suat toplantı odasında susarken bunları tek tek hatırlıyor muydu, bilemiyorum. İlk gözaltının üzerine binen sayısız gözaltı, ilk dayağın üzerine kıvrılan sayısız dayak, ilk zulmün üzerinde boy atan sayısız eziyet. Artık onların da tek tek bir anlamı yok. Sadece tek bir bütün içindeki küçük ayrıntılardan ibaret onlar. Yine de ilk seferlerin çocuksuluğu daima uçuk bir tad bırakır insanda. Sonrası bir tür kaşarlanma. Buna rağmen Suat tüm o olmadık, bazen benim için bile karanlık olaylara rağmen temiz olabilmeyi başarıyordu. Ya da bana öyle geliyordu. Gülümsemesini ikircimsiz bulurdum en azından. Toplantılarda olmadık bir kelimeye takılarak kök söktürse, ani bir keskinlik ve sekterlik krizine girse de, kimsenin anlamadığı uzun konuşmalar yapsa da bunun kötü niyetten kaynaklanmadığını düşünürdüm. Hem gündüz tükeninceye kadar fayans döşeyip, akşam aynı çizik ve nasırlaşmış ellerle afişe çıkabilen birine kim hoşgörüsüzlük edebilir. Sadece, hayat hiçbir zaman köy mezarlığının çitine dayanarak elindeki broşürü anlama çabasındaki sadelikte değildir, hepsi bu.

***

Birgül'e ve ukala sevgilisine aldırmıyordum. Ne amaçla burada bulunduğu da umurumda değildi. Gerçekte hiçbir şey umurumda değildi. Ne çağın sönümlenişi ne Birgüllerin örgütü ne de partide olanlar. Her gün gidiyordum tabii, işimi aksatmıyordum. Her gün toplantılara katılıyor, her gün ayrıntılarla uğraşıyordum. Parti makbuzları dolup boşalıyor, kararlar gidip geliyor, fakslar uçuşup duruyordu. Konuşulanları dinlemiyordum bile, daima dalgındım ve daima Ceyda ile bir sonraki buluşmayı düşlüyordum. Tüzük değişikliğinde üyelerin illa ki bir parti organında çalışıyor olması gerektiği gibi bir değişiklik önerisini dahi boş gözlerle dinliyordum. Ta Lenin günlerinden bu yana değişmeyen bir tartışmaydı bu. Bazı tartışmalar asla bitmez. Basılı kâğıtlar üzerinde kalacak bir karar için kendimi niye hırpalayacaktım ki. Hem onu bizzat kaleme alanlar bile iki üç ay geçmeden unutmayacaklar mıydı? Parti giderek karar metinleri mezarlığına dönüşüyordu ama uzaktaydım işte, aldırmıyordum. Adeta düşünmeden oy kullanıyor ve neredeyse hiç görüş bildirmiyordum. İşleri yapıyordum, o kadar. Ruhsuzluğun sinsi birikimi damarlarımda ilerliyordu. Heyecan yitimi ölümcüldü, biliyordum ölümcül olduğunu. Kararlar da, partinin geleceği de hatta umut ve öfke de yavaş yavaş anlamını ve tazeliğini yitiriyordu. Ağzımı bıçak açmıyordu neredeyse. Afiş bildirimlerini, emniyetle işleri, bildiri metinlerini uykuda gezer gibi hallediyordum ama uzaklaşma barizdi. Aidat koçanlarını listelerken kendimi Doğu Almanya'nın içi geçmiş parti memurlarından biri gibi hissediyordum. Griliğe bulanmış tozlu dosyalar içinde yitip giden devrimin üzerinden uçuşan toz zerreleri geleceğin ve umudun üzerini her gün biraz daha örtüyor, aldırışsızlık her şeyi sabırla kemiriyordu. O günlerin tek heyacanı Ceyda ile buluşma günlerini beklemekti. Haftada bir gün. Ama yetmiyordu işte. Daha Ceyda'dan döner dönmez hemen akşamüzeri onu özlemeye başlıyor, bu kez de gelecek haftayı bekliyordum. Demirperde berisindeki bir parti memurundan tek farkım aşktı, ya da ben aşk olduğunu düşünüyordum. Sanıldığının aksine adına tutku denilen illet geleceği de çürütür.

Gündüzleri buluşuyorduk yine. Haftanın aynı günü öğlen onikide kaybolup birbuçuk gibi parti binasında arzıendam ediyordum. Ama henüz ortadan yok olmaların ritmi kimse tarafından fark edilmemişti. Söylemiştim, fark edilmemek büyük bir nimettir. Ceyda asla haftada birden fazlasına izin vermiyordu. Önceleri Ceyda'nın evinde buluşuyorsak da çocuğun ve bazen bakıcısının evde oluşu huzursuzluk vericiydi. Ucube mi, normal mi olduğuna karar veremediğim oğlan, her gidişimde bazen aynı tankla bazen de yere sıraladığı plastik askerciklerle aynı yarı anlaşılır söyleşiler içindeydi. Aynı umursamazlıkla bakıyordu dünyaya. Bakışlarını gördüğümde kendimi bir gölge gibi hissetmekten kurtulamıyordum. Yüzünde suçlayıcı ya da yargılayıcı bir ifade de yoktu, sadece manasız bir boşluk, o kadar. Çocuğu her görüşümde tatsızlaşıyordum. İkinci ya da üçüncü gidişimde artık söylediklerini az buçuk anlayabiliyordum. Kısa ilgisiz cümleleri herhangi bir duygu ifade edebilmekten uzaktılar. Oğlan ne sıkılıyor, ne korkuyor ne de bir şeye üzülüyordu. Merak duygusu bile yoktu sanki ve bir çocuk için en tuhafı da buydu. Kendi dünyası uçsuz bucaksız bir duvarmışçasına cılız bedenini kuşatıyordu.

Ardından ucuz bir otelde buluşmaya başladık. Bu masrafları biraz arttırıyordu elbette ama değerdi. Rahatlamıştım en azından. Tek rahatsız olduğum şey otel lobisindeki herifin abus suratıysa da ona da zamanla alıştım. Böyle işler için kullanıldığı daha başından belli olsa da o kadar da kötü bir otel değildi. Orasının da kendine özgü bir dinamiği vardı işte. Hem parti binasına da yakındı. O tenha öğle saatlerinde otelin lobisindeki açık televizyona bakan sıkıntılı adam, köşede laflayan bir iki karanlık görünüşlü herif veya bekleyen bir kadın dışında kimseler olmazdı. Cennete böylesine nobran bir yerden çıkılması hâlâ beni şaşırtıyor. Nazlı bir şeyler fark ediyor muydu? Kadınların bu konulardaki önsezileri aslında yalandan ibaret. Hem, gündüzleri partide, geceleri evde olan birinden neden şüphelenilsin ki. Buna rağmen bir gerilim vardı. Adı konmayan bir gerilim, tutkusuzluğun getirdiği bir gerilim. Toplantı ya da eylem sonrasında yorgun argın eve gelindiğinde evde birtakım yazılar yazmak, dergiler okumak gerektiğinde arzu da yavaş yavaş ölgünleşiyor, yerini zamanla peltemsi bir boşluğa bırakıyordu. Ev artık giderek daha soğuk

daha cansız gözükürken Ceyda'nın evi ya da o çiğ otel odası imgelemimde pastel renklere bürünüyordu. Nazlı'yla ilk çıkmaya başladığımız günlerin naif anıları o pastelin altında ezilip hiçliğe karışıyordu. Hele de onca zaman geçmişken. Başka günlerdi onlar tabii. Daha henüz çağın amansızca yüzümüze kapanmadığı günler. Tarihin, bize verdiği randevuya sadık kalacağına inandığımız günler. Buna karşın zaman geçiyordu işte. Nazlı'nın sitemkâr suskunluğuna cevap vermiyordum. Belki de sitemkârlık değil sadece suçlu birinin her şeyi kendi üzerine alınması söz konusuydu. Yine de ruhsuzca da olsa partide olağanüstü bir hızla çalışıyordum. Düşünmeye zaman kalmamalıydı. Ne Nazlı'yı, ne onu aldatışımı, ne de umudun ağır ağır ellerimden kayıp gidişini düşünmemeliydim. Kendi zamanımla vedalaşmaya hazır değildim henüz ama apaçık ortadaydı ki uzaklaşıyordum. Ambalajından yeni çıkmış bir çağdan uzaklaşmak söz konusu olamazdı. Yeni bir çağ yoktu, sadece geçmişe gömülen yüzyıllar vardı, üstelik de onların tamamen sonsuzluğa kaçışı söz konusu değildi. Her yaşam pekala farklı bir çağın peşinden gidebilir. Hatta tek bir yaşam farklı yüzyılların kaynaşmasından ibaretti. Kim Nazlı ile Ceyda'nın aynı yüzyılda yaşadığını iddia edebilirdi ki. Çağı sonlandırmak nefes aldığınız zaman diliminin artık soluksuz hale gelivermesidir. Dünyayı değiştimekten vazgeçtiğinizde kabulleniş çağına geçiverirsiniz. Fakat ben neyi kabulleniyordum ki? Hayır, sadece azar azar uzaklaşıyordum. Nazlı'nın, Birgül ve sevgilisinin yaşadığı çağ giderek buzlu bir camın ardındaymışçasına netliğini yitirmeye başlamıştı. Yaptırttığımız pankartların dikilmesi, bayrakların sopalara geçirilişi, matbaadan aldığımız afişler, toplantıların dumanlı gerginliği silikleşmeye başlamıştı. Buna karşın Ceyda'nın benim için hâlâ anlaşılmaz derecede yabancı dünyası giderek genişliyor, diğer her şeyi görüş ufkunun dışına itiyordu. Fakat Ceyda gerçekte hangi zamana aitti? İnsanların çoğunun bizlerle aynı çağda yaşamadıklarını biliyordum. Çağdaş olduğumuz sadece bir yakıştırmadır. Ceyda'nın 20. Yüzyıl insanı oluşuna dair tek işaret televizyon, cep telefonu ve çeşitli makyaj ürünlerindeki devasa çeşitlilikti. Ama bu ne anlama gelir ki? Çağı boydan boya kateden umuttan büsbütün habersizdi. Onu olduğu gibi seviyordum. Bunun ne anlama geldiğini bugün de bilemiyorum.

Zamandan kopuk, bir yanıyla arsız, öbür yanıyla tutucu halleri beni her defasında şaşırtıyordu. Umuda dair her şey çocukçaydı ve o, hayatın en sert virajlarında geziniyordu. Bir keresinde otelde seviştikten sonra sigara içerken hayat hikâyesine dair bir şeyler sormaya cesaret edebilimiştim. Önce uzun uzun susmuştu. Aslında geçmişi ne hatırlamaya ne de anlatmaya niyeti vardı.

"Öyle filmlik bir hayatım yok. Büyük bir acı falan da yok."

Yatağın karşısındaki sunta kaplama dolabın kapağının hafifçe açık ağzından görünen rafa dikmişti gözlerini.

"Evi terk ettim, usanmıştım ve para lazımdı. Önce Ankara'da başladım bu işe, sonra İstanbul'a geldim. Burası İstanbul'da çalıştığım ikinci mekân."

Tüm bir hayat bu kadar mıydı yani! Ceyda hiçbir acıklı şey anlatmaya yanaşmıyordu. Her tür yakınmadan bu denli uzak oluşu onu benim gözümde daha da sert biri kılıyordu. Hayatı hakkında ayrıntı öğrenmek öylesine zordu ki. Üstelik daha fazla didiklemeye de korkuyordum. Örneğin çocuğun babası kim, pavyonda işler nasıl yürüyor gibi soruları sormaya çekiniyordum. Bazen doğduğu kasabaya dair bir şeyler anlattığı da olurdu, ya da ailesine kardeşlerine dair bölük pörçük hikâyeler, hepsi o kadar. Demiryolunda rayların üzerinde oynanan oyunlar, annesinden yediği dayaklar. Tüm bunlar tam bir hikâye oluşturabilmekte çok yetersiz kalıyordu muhakkak. Buna rağmen bu bölük pörçük dünya beni içine alıyordu. Kendimi gecenin zifiri bir saatine o köprünün üzerinde gibi hissetmeye başlamıştım. Üşüyen ayaklarımla karşıda bekleyen üniformalıların gözlerine bakmamaya çalışarak ilerliyordum. Açıkçası tarih bana da yalan söylemişti. Tarihin yalancılığı elbette ki tarihin akışı diye bir şey olmamasından daha iyidir. Tıpkı Tanrının sizi umursamamasının Tanrı diye bir şey olmamasından daha iyi oluşu gibi. Sadece attığım adımlar gerçekti. Ama tarih hiç ummadığınız bir anda sizi geri isteyiverir.

Altıncı Bölüm

Bağcıkları çıkartılmış botlarıma, kemersiz hafifçe düşmeye meyilli pantalonuma bakıyordum. Yine de insan en çok koyan bağcıksız ayakkabılardı. Bir zavallılık durumu. Sanki intihar edeceğim! Yerlerin ahşap oluşunun hücreye alışılmadık hatta şefkat dolu bir sıcaklık kattığını da söylemek durumundayım. Bu eski günlerle aradaki en büyük fark. Her şey gerçekten de değişiyordu. Tüm diğer aksilikler gibi polis de hayatınıza hiç ummadığınız bir anda giriverir. Ev basıldığında Nazlı'nın başını ellerinin üzerine koyduğunu gören polisler de rahatlamışlardı. Ne de olsa gözaltı tecrübesine sahip olmak başkadır. Böyle durumlarda en zoru kuralları bilmeyen toylarla karşılaşmaktı. Fazladan zulüm görenlerin genellikle itirazcı acemiler ya da tarih bağlamında kendini suçsuz görenler arasından

çıkması adaletsizlik gibi görülebilir ama onca yıllık tecrübenin de bir faydası olmalı. Yine de aslında bizim için gelmediklerini öğrenmek gururumu kırmadı değil.

Dersest edilip götürüldükten saatler sonra sorguya alındığımda umursamaz bir tutum içindeydim haliyle. Haydar'ın saçmalıklarını soracaklarsa bundan bana neydi. Hem dosyama baksalar bunlarla bir alâkam olmadığını anlamaları için en fazla beş dakika yeterdi.

"Haydar nerede? Sizde kalmış. Senin örgüt bağlantın o mu?"

"Bizim onunla herhangi bir örgüt ilişkimiz yok. Bunu siz de biliyorsunuzdur. Ben partinin il yöneticisiyim."

"O zaman niye sizde toplantı yapıyorlar?"

"Ne toplantısı?"

İçim öfkeyle kabarıvermişti. Hem sizi yasalcı diye beğenmezler hem de kullanmaya kalkarlar. Hem de haber bile vermeden! Demek Birgül ve Haydar bizim evde toplantı yapmışlar. Acaba Birgül'ü de aldılar mı? O zaman mesele yok. Akrabalık bağı ilişkiyi anlatabilir. Ama ya Birgül'den haberleri yoksa o zaman Birgül'ü ihbar mı edeceğim? Hayır! O halde bir hikâye bulunmalı. Fakat Nazlı uyduracağım hikâyeden habersizken ne söylenebilir. O salak meşru hangi bağlantıyla bizim evde olabilir? Polis ise eğleniyor. Asıl olayla bağlantısız kişilerin soruşturmanın ortasında kalıvermeleri her zaman eğlencelidir. Birgül ile ilgili bir şey söylememeye karar veriyorum. Çıkışsızlık. Yani toptan inkâr. Nazlı ne söyleyecek acaba? Sorgucu tıkanmışlığı hissediyor. Hissetmek de işinin bir parçası. Partidekiler ancak yarın kuşkulanabilirler ya da Nazlı'nın sendikasındakiler. Ceyda? O merak etmez! Birazdan siyasi partiler masasından komiser yardımcısı İrfan Tacımlı yüzünde o her zamanki illet sırıtışla damlıyor. Her zaman iyi polisi oynama yanlısı olmasına rağmen bu kez alaycılığı üzerinde.

"Yardım yataklık durumuna mı yazalım seni, yoksa örgüt üyeliğine mi!"

Açıkça eğleniyor. Haklı da eğlenmekte. Haftada en az iki-üç kez muhatap olmamıza ve bir tür senli benlilik geliştirmemize rağmen bu kez Terörle Mücadelecilerin yanında daha mesafeli davranmayı uygun bulmuş olmalı. Buna rağmen her zamanki gibi terliyor. Kar kıyamette yapılan basın açıklamalarında üzerinde sadece muşamba

bir mont ve gömlekle köşede beklerken bile terler bu adam. Biraz titizlense günde iki üç gömlek değiştirmek durumunda kalırdı ama bir polisin durmaksızın gömlek değiştirebilme lüksüne sahip olduğu nerede görülmüş. Sürekli olarak alnındaki boynundaki teri silerek bildirimleri, dilekçeleri, basın açıklaması metinlerini, broşürleri okurken alnını kırıştırdığını hayal ediyorum. Bu kez ben sırıtır gibi oluyorum ama kendimi tutuyorum. Gününü bir sürü ıvır zıvırı okumakla geçirmesine üzülür gibi oluyorum bir an. Bu mesele onunla benim aramda değil, ikimiz de biliyoruz, soruları soran öbür herifle ilgili.

"Yeğeninin başka arkadaşını tanıyor musun?"

Demek Birgül'ü, yeğenim olduğunu biliyorlar. Rahatlıyorum. Muhtemelen Birgül'ü almamışlar. Kızkardeşimin evine de gitmişlerdir muhakkak. Baskın sonrası evlerindeki gerginliği ve endişeyi hayal ediyorum. Birgül'ün kocası endişeden yerinde duramıyordur. Evhamlı insanların başına böyle şeyler gelmemeli. Ben suçlayacaklar yine. Haklılar da. O sersem enişte yine oturaklı cümlecikler kuracak. İçim sıkılıyor. Peki, Birgül arandıklarını biliyor mudur? Endişeleniyorum yeniden. Sorumluluk gibi bir duygu içimde sinsice kımıldıyor.

"Ben Haydar'ı sadece yeğenim vasıtasıyla tanıyorum. Ne yapıp ettiğinden ya da arkadaşlarından bir haberim yok."

Ne olursa olsun bir iki gün misafir olacağımız açık. Önemli olan sıkılmamak, eve döndüğünüzde darmadağın olmuş evi toparlamaya üşenmemek ve kayıplara karışacak şeylere aldırmamak. Bizim evde kayıplara karışacak değerli bir şey varsa tabii. Hücredeki bankın üzerinde evde değerli ne olabileceğini düşünüyorum. Aklıma bir şey gelmiyor. Öte yandan tüm dergilerin, dosyaların, kitapların ve elbiselerin alt üst edilmesi epeyce sıkıcı. Evi toparlamak için en az üç dört gün gerekecek. Gözaltında bunları düşünmek saçma ama daima bir sonrasını düşünmelisiniz. En son ne zaman gözaltına alındığımı hatırlamaya çalıştım ardından. Bir kez afişten alınmıştım geçen yıl. Tabii, orada sekiz kişiydik. Ciddi bir şey sayılmazdı. Bildiri? Ondan ancak sekiz saat içerideydik. Emniyet bildirim vermediğimizde ısrarlıydı nedense. Daha doğrusu bildirimi her zaman olduğu gibi son anda verdiğimiz için bizi cezalandırmaya karar vermişlerdi. O da

ciddi bir şey sayılmazdı. Bir tür eğlenceli köşe kapmaca oynuyorduk siyasi partiler masasıyla. Gazi anmasına giderken toparlanışımız da sayılmazdı. Akşamüzeri bırakılmıştık. Demek son birkaç yıldır en ciddi gözaltı buydu. Yine de süre ne kadar kısa olursa olsun daha uzun yatmaların hatıraları birden bire sökün ediverir. Fakat bu kez onları düşünmekten çok Ceyda'yı düşünüyordum. Yarın evine gidebilmek söz konusu olamazdı. Kapılar kapatılıp, sürgüler çekilip, her yan ıssızlaştığında zamanı aklınızdan tümden çıkartmak zorundasınız. Zaman düşüncesi içerideyken çıldırtıcıydı. Zamanın akışının bir anlamı olmayan bir rüya ve aşkınlık âlemine sürüklenmelisiniz. Tabii bu tür kısa misafirlikten söz etmiyoruz. Bir iki gecelik misafirliklerden yakınmak için görmemiş olmak gerekir. Ama bazen bir gecelik bir tıkılmışlık bile geçmek bilmez. Yine de esas öldürücü olan ne olacağını bilmemek. Gelen giden olmaz ve burada unutulup kalacakmışsınız gibi bir his. Askıya alınan zaman duygusuyla beraber üzerinizde kaç kapı olduğunu hesaplamaya çalışmak çıldırtıcıydı. Sanki dışarıda hayat olabildiğince canlı ve verimkâr akıyormuş gibi gelir insan. Yalan tabii. Yine de en iyisi uyuyabilmek. Bazen bu da mümkün olmaz. Üzerinizdeki elbise sizi asla ısıtmaz ve tuvalete gidebilmek için izin istemenin alçaltıcılığı. Üzerinde kimbilir kimlerin uykusuz kaldığı bu sıra üzerinde rahat rahat uyuyabilmek de bir duyarsızlık aslında. Hem ben aslında sinirliydim. Birgül serseminin yediği haltlar yüzünden yatıyor olmak sinirlendiriciydi. En tuhafı, sizinle alakası olmayan bir şey yüzünden yatmak. Kafanızda bir yere koyamadığınız bir mahrumiyet.

***

Fakat elbette ne kadar saçma olsa da beni orada daha fazla tutmaları anlamsızdı. Daha fazladan kasıt üç gün. Dördüncü gün akşama doğru salıverileceğimi yeniden muayeneye gidişimden anladım. Doktor üstünkörü bir muayeneden sonra darp izi yoktur, sağlamdır gibi bir belge yazıp verdi. Aslında burada siz hasta bile sayılmazsınınız. Gereksiz bir hukuki prosedür gereği üstünkörü bir muayene. Ancak tek kolunuz kopmuş olarak gittiğinizde doktorların ciddiye alma ihtimali

var. Ve aşağılanma ta buradan başlar ya da biter. Doktor yüzümü evirip çevirip sırtıma bakarken bile hâlâ üç gündür Ceyda'yı aramamamanın sonuçlarını düşünüyordum. Benden bir haber çıkmayınca ne yapmıştır acaba? O an üç gündür aynı giysilerle olmak ya da kirlenmişlik umurumda bile değildi. Sonunda kendimi Vatan Caddesi'nde bulduğumda cebime attığım ayakkabı bağcıklarını takıp takmamaya karar veremedim bir an. Bağcıklar elimde sersem sersem nizamiyenin kapısında dururken gelip geçen polislerin sırıtmalarına aldırmıyordum. Hem onlarla aynı dünyadan sayılırız. Böyle durumları anlayacaklardır. Bağcıklarımı evde takarım diye düşündüm. Ama saatimi koluma takmamam için bir sebep yok. Oysa yürüken ayakkabının ikide bir çıkmaya teşebbüs etmesi epey onur kırıcı. Ayağınızdaki ayakkabı ha bire çıkıyorsa onurunuzdan bir eser kalmamış demektir. Hele de otobüste biri ayakkabıma bastığında ayağını çekmemle ayakkabının içi boş olarak herifin ayağının altında kalması tam bir rezaletti.

Tüm bu olumsuzluklara karşın evin durağında indiğimde Ceyda'yı aramaya karar verdim. Fakat cevap yok. Belki onbeş kez çalan telefon üzgün üzgün zırıldamaya devam ediyor sadece. Küfredip vazgeçtim. Zaten o an ne diyeceğimi de pek bilemiyordum. Aramızdaki bağ ya da tanımlayamadığım o şey koptu mu acaba? Ben yokken neler yaptığını merak ediyorum delice ama bastırmaya çalışıyorum kıskançlığı. Ardından bir kere daha çaldırıyorum. Yine yanıtsız. Açmıyor mu, açamıyor mu? Her ne kadar bastırmaya çalışsam da özlediğimi biliyorum. Kişi özlediğini de kabullenmeli. Kir pas içinde de olsam, ayağımdaki çoraplar terden parmaklarıma da yapışsa tüm bunlar merakı gidermiyor işte. Bir an eve gitmekten vazgeçip Ceyda'nın evine ya da pavyona gitmeyi düşünüyorum. Bu halde ben bile kendimden tiksinirken Ceyda ne yapar? Saçlarının kirden yapış yapış olduğunu da biliyorum üstelik. Ama niye açmıyor? Beni bir an olsun merak etmemiş olabilir mi? Hayır, eve gitmeliydim kuşkusuz. Olanı biteni öğrenmeli, Nazlı'yı görmeli, üzerimdekileri çıkartmalı ve yıkanmalıydım. O an Ceyda'yı bulmaya çalışmak fazlasıyla aşırılık olacaktı. Bu arada telefon çalmaya başladı. Ama her zamanki gibi yanlış insan. Partinin avukatı Numan.

"Bırakmışlar seni. Neredesin?"

"Eve varmak üzereyim. Nazlı ne olmuş biliyor musun?"

"Onu sabah bıraktılar. Size geliyorum."

Yani Nazlı evde. Canım sıkılıyor. Hiç değilse benden iki saat sonra bıraksalardı diye düşünüyorum. Sessiz bir eve girip yayılmak istiyordum sadece. Olanların paylaşılmadığı bir sessizlik istiyordum. Nazlı evde ve muhtemelen birazdan da Numan gelecek.

Eve girdiğimde daha da kötüsü olduğunu fark ettim. Kötücül şeyler kurarsanız işler daha da aleyhinize dönüverir. Bu da bir yasa. Birinin ölmesini isterseniz, o yüz yıl yaşar, bir türlü anlaşamadığınız polislerden birisinin başka birime tayinini dilersiniz, adam siyasi partiler masası müdürü olur. Evde Nazlı'yla beraber Ümran da var. İçim daha bir kıyılıverdi, artık kaçmak için çok geç. Karşılıklı oturmuş çay içerek hararetle konuşuyorlar. Nerede bir felaket varsa Ümran oradadır. Partiden de sendikadan da tanıdığım kadının hoşgörülü gülümseyişinden yapışkan, tiksindirici bir iyilik yayılıyor. Nazlı kalkıp hararetle sarıldı. Ben de ona sarıldım ama biraz kuru ve kavramayan bir sarılış. Nazlı fark etti mi bilemiyorum. Mis gibi kokuyor ama. İçeriden salıverildiğinde hemen yıkanıp keselenmiş olmalı. Odayı zapteden sigara dumanına rağmen hâlâ şampuan kokuyor. İçeriden çıkıldığında sakin biçimde demli çay içmek ancak ona yakışır. Bense bira içmek istiyordum. Şöyle soğuk bir bira. Ama bu evde bira bulunmaz. Nadiren rakı bulunduğu görülmüştür, o kadar. Ümran da kalkıp koluma dokundu. İç bayıltıcı sevecenlik seansı başlıyor işte. Nazlı'ysa daha pratik meselelerle meşgul.

"Hemen bir banyo yap. Üzerindekileri çıkart. Sonra konuşuruz."

Oysa ben üzerimdekileri çıkartmak değil bira içmek istiyorum. Ceyda'nın sesini duymak istiyordum. Banyo soğuk. Nazlı'nın yıkanışıyla ortaya saçılan buhar çoktan yoklara karışmış ve buharın soğuması daha da üşütüyor insanı. Banyodan Numan'ı arıyorum. Gelirken bira getirmesini söylüyorum ve hafifçe titreyerek kendimi ısınan suyun altına bırakıyorum. Lanet şofben bir iki kez soğur gibi oluyor, içimden hiç gelmese de dört günün kirinden, o bankın kirinden uzaklaşmalıyım. Fakat duşun altından çıkmak da bir iş. Yıkanmış olarak soğuk banyo zeminine basmak da, ama yapılacak bir şey yok. Bornoza sarınıp titreyerek klozetin üzerine oturup kurumayı bekler-

ken Ceyda'nın telefonun bir kez daha çaldırıyorum. Yine cevap yok. Acaba onun da başına bir şey mi geldi? Gelmemiştir! Bu kadar da kötü bir rastlantı olamaz. İçeriye gitmek istemiyorum. Burada, bu banyoda susmak istiyorum. Bir şey dinlemek de istemiyorum. Tek başınıza olduğunuz bir gözaltının en iyi yanı konuşmak ve işitmek zorunda kalmamanın derin özgürlüğüdür. Tutsaklık bile tadı bilinmedik özgürlükler sunabilir insana. Banyoda durumu gözden geçiriyorum. İçerideyken hayat askıya alındığından her tür karardan azâdesinizdir. Askıya alınmışlık insanı zamanın dışına iterek gerçeklik duygusunu törpüler. Aslında gerçekliğe en az ihtiyaç duyduğunuz yer koğuştur. Ama işte çıktığınızda başkalarıyla karşılaşıyorsunuz.

Temiz giysilerle ve sabun kokusu içinde salonda göründüğümde Numan çoktan gelmişti. O da bir bira açmış içiyor. Birayı unutmamasına sevindim. Gündem değişmiş gibi. Parti dışındaki grupların ve dergilerin yaptığı saçmalıklar konuşuluyor. Nazlı yer yer sinirleniyor. Numan gülümseyerek ayağa kalktı.

"Geçmiş olsun. İşte biran."

Minnetle gülümsüyorum. Koltuğa çöküp bir yudum alıyorum. Ümran bira içmemizden pek hoşnut değil ama yine de hoşgörülü biçimde gülümsüyor. Bense giderek dudağına yapışmış gülümseyişe sinirleniyorum. Nazlı da pek hoşnut değil bira faslından. İçkiden nefret ettiğini bildiğim halde arsızca sırıtıyorum. Öyle ya, içkinin sunduğu sahte mutluluğun ve neşenin inadına devamlı olarak gergin olmak gerekir. Numan bu tartışmayı bilmiyor, belki de umursamıyor. O daha çok bize kızgın.

"Yaptığınız büyük saçmalık. Hâlâ yardım yataklıktan dava açabilirler, biliyorsunuz."

Bense Ceyda'nın telefonu niye bir türlü açmadığını düşünmekle meşgulüm. Temizlenmiş ve ısınmış halimle Ceyda'ya dokunmayı istiyorum.

"Bir şey yaptılarsa sorumluluğunu alacaklar! Hem evinizi kullanıyorlar, bir de onları koruyacaksınız. Ne güzel, hem arkamızdan iş çevir hem de korun. Niye? Çünkü onlar devrimci, bizse zurnayız!"

"Saçmalama Numan. Ne olursa olsun onları kollamak zorundayız."

Karıma birden hayranlığım kabarıveriyor. Sağlamlık izahı güç bir erdemdir. Ve üzülüyorum. Erdem bile bazen sıkıcı olabilir. Ceyda gibi belirsiz biri bile bu sıkıcılığın yanında yaşam kıvılcımının işareti olabiliyorsa buna üzülmekten başka ne yapılabilir ki? Ya da kimsenin güvenlik aramadığı söylenebilir mi? Birgül! Birgüllere bir şey olup olmadığını bilemiyorum. Nazlı da bilmiyor. Daha fazla geciktiremem, kızkardeşimi aramak, yüzleşmek zorundayım. İsteksizce telefona bakıyorum. Şu anda aslında Ceyda'yı arıyor olmalıydım! Birgül'ün sesi tam beklediğim tınıdaydı.

"Nihayet! Nihayet! Kaç defa aradım seni! Polisler geldi. Korkunçtu. Birgül'ü arıyorlar. Birgül'e kaç gündür ulaşamıyoruz. Neler oluyor?"

Buna benzer cümlelerin geçip gitmesini, boşlukta gereksiz yere gerçekleşmelerini beklemekten başka çarem yoktu. Ardından olan biteni sanki dünyanın en doğal şeyleriymiş gibi sakince tek tek sıraladım. Kızkardeşim tamamıyla habersiz olduğu bu dünyaya dair haberleri dehşet içinde dinliyordu. Uğursuz bir gezegenden haberler. Hiçbir şey anlamamıştı. Bilinmedik bir jargon ve bilinmedik bir dilin karşısında çaresizdi. Sesinden anlıyordum. Tuvalet kuyruğunda beklerken bile kendini dipsiz bir çukurun içindeymişçesine çaresiz hissedebilen kızkardeşimin yüzünün şu andaki halini gayet iyi biliyordum. Tüm yatıştırma cümleleri boşunaydı. Usanmıştım onu yatıştırmaya çalışmaktan. Soğuk teselli cümleleriyle telefonu kapatmaktan başka çarem yoktu.

"Tamam. Biraz toparlanayım size gelirim. Üzme kendini, bir şey olmaz."

Salona döndüğümde partinin gidişatı üzerine tartışma büyümüş, konu Birgül'den uzaklaşalı çok olmuştu. "Her şey yolunda" tarikatının bir üyesi olan Ümran beklendiği gibi iyimser. Ona kalırsa pek bir sorun yok ve üstelik de parti kitleler içinde hızla gelişiyor. Gözlerindeki kibirli ve umut dolu ifadeye bakıyorum. Sorundan söz etmek bazılarınca inançsızlık işaretidir. Arka arkaya kurduğu kısa cümleler giderek sinirimi bozmaya başlıyor. Nazlı da, Numan da geriliyorlar. İçimden kendine gelmesi ve dünyaya gözünü açması için bir tokat atmak geliyor. Bunun bir faydası olur mu pek bilemiyorum. Sevgili

yüzyılımızın o anında kayalar arasına donup kalmış bir buz parçası gibi soğuk cümleler ve o buzulda boy atan sersemlik bitkisi. Ne kadar sinirimi bozsa da daha düşünceli olduğum zamanlarda onu anlamaya çalışıyordum. Kişisel hikâyeleri anlamak adil davranabilmek için önemli ama hoşgörüyü saplantıya dönüştürmemeli yoksa tüm bu insanlar sizi yiyip bitirirler.

Bana kalırsa Ümran aradan yirmi beş yıl geçmiş olmasına rağmen henüz o yılların sarhoşluğunu üzerinden atabilmiş değildi ve yetmişlerin sonundaki göz alıcı büyümenin anısı zihnini bir türlü serbest bırakmıyordu.Üzerinden onca zaman geçse bile daima memlekette bir yerlerde hâlâ kalabalık olunduğuna dair çocukça bir saplantı. Bu serabın içine "her şey yolunda"dır. Çayırlar hâlâ bir kıvılcımla alev alacak kadar kurudur. Yetmişli yılların ortalarının, hayatımızın yükseliş yıllarının tadı hâlâ damağında. Hak vermiyor değilim. Her yanda pıtırak gibi biten grevler, toprak işgalleri, kurtarılmış mahalleler ve kasabalar. Grev çadırlarının önündeki ajit-prop tiyatrolar, sayısız gazete ve derginin sokaklardaki resmigeçidi, ayaklarını yere vurarak gelen devrimin evreni sallayan titreşimi, bizim yüzyılımızın bizim ülkemizin kapısına dayanıvermesi. İlginçtir, kimse upuzun durgunluk yıllarını hatırlamaz. Ne kişisel yaşamlarımızda ne de tarihte. Esasın durgunluk ve çürüyüş olmasına karşın birkaç yılın, birkaç ayın, hatta birkaç günün hatırası tüm bir yaşamı onaylamaya yeter. Gülünç! Hatıranın onca şeyi temize çekişi ve tüm bir yaşamın üzerine abanışı nereden bakarsanız bakın gülünçtü. Ümran hâlâ her şeyin böyle keskin bir şekilde bitiverişine inanmaya yanaşmıyor. Her şey bir radyo anonsuyla bitmiş olamaz! Aklın yenilgisinin ne demek olduğunu kavrayamadığı gibi erozyonun ne demek olduğunu da bir türlü anlayamıyor.

Ümran'a bakıyorum. Gülümseyerek konuşmaya devam ediyor.

"Bu kez öyle olmayacak. O üç ilçe yönetimini de alacağız. Hem Anadolu'da partiye katılımlar artıyormuş..."

Meşhur Anadolu! Büyük kentlerin çürümüş ve yozlaşmışlığından azade olduğu sanılan saflık, duruluk ve hakikat yurdu. Sırıtıyorum. Sırıtmamak elimde değil. Anadolu hep umutlu bir belirsizlikti, bozulmamış insanların yaşadığı, dağlar ardındaki uçsuz bucaksız kıvıl-

cım tarlalarının tükenmez hayali güzeldi. Ama belirsizlik daha da güzeldir. Anadolu kendi başına soyut bir sözcük olarak pek çok şeyi ima eder. Oturduğunuz şehirde halka yabancılaşmışlığınızı, memleket hakikatinden uzakta durduğunuzu, her an patlayacak devrimci dalgayı bu nedenle göremediğinizi, küçük burjuva zaaflarınızı. O saflık yurdunun İstanbul'dan beter bir yer olduğu nasıl kabul edilebilirdi ki.

Ümran benim yaşlarımda, belki benden bir yaş büyüktü. Şehrin içinden geçen Porsuk Çayı ile birlikte soluksuz kalan şehirde daha lisedeyken harekete katılıverdiğinde solgun bir kızdı. Geçtiğimiz çağdan kalma her şey biraz solgundur. Ağır ağır damarları, hücreleri, akciğerlerin ulaşılmaz köşelerini, bağırsakları, derinin gözeneklerini katederek serpilir. Ölümcül bir iltihap gibi yayılarak tazeliği durmaksızın köreltir. Surat giderek çoktan unutulmuş ölülerin ve umutların rengine bürünür. Fakat bu hastalıklı beyazlığın içinde bu budalaca iyimserliği nerede kazanmış olabilirdi? Tedirgin lise yıllarının müjdenin arsız sevinciyle ışıyıvermesi ve ötekilerin mahallelerinden geçerken duyulan ürperti bir heyecan yaratıyordu kuşkusuz. Hele Ankara Dil Tarih'i kazandığında damarlarında solgunluk yerine özgürlüğün çılgınca at koşturduğunu sandığı bile oldu. Okul çıkışı derneğe uğranıp ardından gelinen evde pirinç ayıklama zorunluluğundan kurtuluş özgürlük demekti artık. İnsan Ankara'da ne denli özgür olabilirse o kadar özgürdü. Dil-Tarih'in bölünmüş koridorlarında ve otobüs duraklarının bölünmüşlüğü ile geçen yıllar. Bir durak bizim, öbür durak onların. Fakülte koridorlarında, yemekhanelerde uçuşan servis tabaklarının şangırtısı, ilk kez bir tabancayı eline aldığındaki gurur. Silahı cılız elleriyle kavradığında damarlarından akan korku. Gerçek hayat umutla yumuşatılmış korkuydu. Gerçek risklere atılış gerçek hayattı. Buna rağmen muhtemelen o günlerde bile iyimserliğini koruyordu Ümran. Hem o günler havadaki tüm gerginliğe karşın iyimser olabilmek için çeşitli nedenler de sunmuyor değildi. Tüm doğumlar gergindir, düşükler ve hatta sahte gebelikler de. Bunca zaman sonra topu topu dört yılın bunca uzun ve dolu dolu hatırlanabilmesi insana tuhaf geliyor. Gazetelerin sayfalarını patronlarının iradesi hilafına dolduran devrim çiçeği ve Ümran'ın fakülteyi

üçüncü sınıfta bırakıp o tekstil fabrikasına gitmesini emreden komite emri. Artık küçükburjuvaların sızlanmalarıyla, kılı kırk yaran gevezelikleriyle uğraşacak değil. Küçük bavuluyla Keçiören sırtlarındaki gecekonduya adımını attığında önce ürpermişti Ümran, öğrenciliğin ansızın bitişiyle yaban bir dünyaya atılan adım bu kadar çabuk oluvermişti. Sadelik. Tek odalı konduda ilk düşündüğü buydu. Berrak ve duru bir hakikatin kendisini çepeçevre kuşattığını hissetmişti. Adanmışlığın gümüş halesiyle sedirin üzerine oturduğunda beyaz yüzlü rahibelerin gülümseyişi oturuvermişti bakışına. O bakış bugün bile hâlâ yerinde duruyor. Beni sinirlendiren de bu bakıştı belki. Sabahları kartı basıp her fabrikaya girişinde yine bu ifade olurdu suratında. Diğer işçi kadınların sabahın o saatindeki umutsuz ve bezgin suratlarına karşın o, her şeyi kaldırabilmenin ulvi duygusuna gömülmüş olurdu. İşçi kadınlara gerçek dünyayı taşıyan bir melekmişçesine herkesi tek tek selamlardı. Nihayet örgütlediği ilk grevde personel müdürüyle tartışırken bile yüzünde aynı ruhani ifade vardı. Yüz küsur kadının dünyasındaki gerçekliklerin toplamından daha katı bir ses tonuyla tane tane konuşuyordu. Geçmişe özlemin kabardığı beyhude anlarda o kadınların şimdi ne yaptıklarını merak ediyor. Zeyno evlenip çoluğa çocuğa karıştıktan sonra eve kapanmıştır, Feriha belki de emekli olduktan sonra şimdi torunlarına bakıyordur, Ayten bir iki başka fabrikada daha çalıştıktan sonra ailesinin zoruyla birisiyle evlendirilmiştir. O uyanışı hatırlamıyordur bile. Devrim bile yine de bir ruh haliydi. O kadınları bile geçici de olsa tutuşturabilen bir ruh hali. Ümran'a bakıyorum. Gülümseyerek konuşmayı sürdürüyor. Darbe sabahının bir gece öncesindeymişçesine utkulu. Yaşam adanışla mühürlendiyse ya öldüresiye iyimser olmalısınız ya da ölesiye kötümser. Kararların ve ömrün bedelini başka türlü kendinize açıklayabilmeniz mümkün olmaz. İyimserlik etrafınızdakileri öldürür ve dayanılmazdır. Kimse size durumun hiç de öyle olmadığını söyleyecek kadar, suratınıza haykıracak kadar kötü olamaz. Yavaş yavaş herkes vebadan kaçar gibi nikbinlikten kaçmaya başlar, düpedüz sinir bozucu oluverirsiniz artık. Ya da ölürcesine asabi. Ümran'ın yüzündeki ifadeyi Mamak bile bozamadıysa yirmi yıl sonraki ufalanış hatta çağın devrilişi niye bozsundu. Keçiören'deki o andan sonra her şey

ebediyen donuvermiş ve her şey o ışıktan görülür olmuştur. Bana göre Ümran aslında yaşamıyordu. Bu da saçma tabii. Odadaki tartışma hararetlenmişken uyanıveriyorum istemeden. Bu tür tartışmalar ne kadar direnseniz de sizi bir yerinizden yakalayıverir. Zira herkes birazcık da olsa o ışık kırpıntısına aittir. Birden bağırmaya başlıyorum:

"Hayır. Sınıfı da yanlış anladınız hep. Sınıf..."

***

Birgül küstah bir ifadeyle kımıldanıyor. Onu iki gün sonra böyle pişkince evde bulacağını tahmin edemezdim doğrusu. Polis Birgül'ü aramaktan vaz mı geçmişti acaba? Belki de halen kaçaktır. Belki polis hâlâ bizim evi gözlüyordur. Ama bunları düşünmek ya da sormak istemiyordum. Beni ilgilendirmiyordu. Ceyda'yı yeniden görebilmekten başka bir şeyle ilgilenmiyordum. Hâlâ telefonlarıma çıkmıyordu Ceyda. hâlâ kapısına dayanacak zamanı bulamamıştım. Zihnim bu kopukluğun nedenlerine ilişkin kuramlar geliştirmekten başka bir şeye çalışmıyordu. Merak denilen o illet zihnimin içinde topaç gibi vınlıyor, parmaklarım istencimi yok sayarak durmaksızın titriyordu. Birgül'ün akıbetiyle ya da Haydar'ın ne cehennemde olduğuyla ilgilenmek aklıma gelebilecek son şeylerdi. Şimdi karşımdaki koltukta otururken hiç de süklüm püklüm bir hali yoktu Birgül'ün. Bu hali daha da sinirlendiriciydi. Bu suratı, bu ifadeyi öyle çok görmüştüm ki sayısını hatırlamak mümkün değildi. Partilerarası toplantılarda, ortak miting toplantılarında ya da partiye gelip size dayanışma emrederken hep bu suratı takınırlardı. Birgül de kısa zamanda bu ifadeyi becerebildiğine göre epey yol almış olmalı diye düşündüm. Özür dilemesini bekliyordum ama fazlasıyla saf bir beklentiydi bu. Dik dik bakıyordu Birgül. Önce benim tepkimi görmek istiyor diye düşündüm. Yumuşak anlayışlı bir konuşma yaparsam ardından muhakkak yeni bir talep gelecekti. Bu bakışı tanıdığımı söylemiştim. Haydar'a ilişkin yeni bir talepte bulunabilmesi ihtimali dahi beni zıvanadan çıkartmaya yaklaştırıyordu. Ama hayır, sakin olmalıydım. En bürokratik suratımı ve ses tonumu takınmaya karar verdim.

"Biz sana güvendik Birgül. Ama bizden habersiz evde toplantı düzenlemişsiniz!"

Hiç de üzgün ya da şaşırmış görünmüyordu. Dudağını çarpıttı, gözleri yavaşça büyüdü. Hırçınlaşacak. Bunu anlamıştım ama her hırçınlaşma belirtisi karşısında geri adım atılamaz elbette. Nitekim beklediğim gerçekleşti. Aynı sıralamanın bu kadar çok insanla aynı şekilde yaşanıyor olması usandırıcıydı.

"Eee. Bir şey olmadı işte. Hemen salıvermişler sizi!"

"Salıverildiğimiz için özür dileriz Birgül! Sizin işlerinizin bedelini bizim ödememiz normal bir şey yani."

"Ne bedel ödediniz ki!"

Üç yıl sonra okuldan mezun olup bembeyaz gelinliğini giydiğinde dünyasının değiştiğini sanarak her şeyi bırakacak birinden bedel üzerine nutuk dinlemek usandırıcıydı. Tabii ki herkes için bu söylenemez ama yüzde doksanının istikbali böylesine bir teslimiyetten, nikah şekerlerinden, konut taksidinden, kredi kartı borçlarından, yaz tatili planlarından, çocuğun geleceğine dair aptalca endişelerden, yaşlılık kuruntularından ve haliyle herkes gibi gebermekten ibaretti ve Birgül'ü kayırmak için herhangi bir nedenim olamazdı. Her gün ve her gün ödenen bedelden öylesine uzak ki bu cümle. Gerçi bazen üç yıllık bir çabanın bedelini hayatınızla ya da hayatınız boyunca taksit taksit ödemeniz de söz konusu olabilir. Ama bu da bir seçimdir. Kupkuru bir sıcak. Dudakları çatlatırcasına kuru. İdam mangası terliyor, ter boyunlarından ünüformalarının içine sızıyor, ardından parmaklara bakıyorum tetikteki yapış yapış parmaklara. Tüm İber Yarımadası'nın duvar önüne dönüştüğü günleri düşlüyorum. Bir devrim daha yeniliyor. Duvar önüne sürülenler gururlular ve bazıları namlulara karşı yumruğunu kaldırıp bir şeyler söylüyor ama yenildiler, işte hepsi bu. Karar, eylem ve ölüm. Hepsi bu. Her şey bu kadar sade. Keskin ve çıplak bedel. Duvarın önünde de, lokomotif kazanının içinde de, boynunuza ilmek geçirilidiğinde de, helikopterden aşağı itilmişken de aynı berrak ve suskun bedel. Bir de onlar kadar açık seçik ve net olmayanlar var. Ödemeleri vadeleri geldiğinde bir bir yaparken yüzlerini artık seçemediğimiz ölülerden oluşan upuzun kervanının omuzlara çöküvermesi. Azar azar çürüme ve hayatınıza hesap verememe. Birgül'ü paylamaya kararlıydım yine de.

"Neler saçmalıyorsun Birgül! Madem memleketin en hızlı teşkilatsınız, kendi bağlantılarınızı, kendi evlerinizi kullanın. Bunlar yoksa boşuna kibirlenmeyin. Kendi mekânı bile olmayıp başkalarının imkânlarını kullanan bir hareket bir hiçtir!"

Birgül ses çıkartmıyordu. Yeğenimle böyle bir konuşma yaptığıma inanamıyordum öte yandan. Beşikteki halini bildiğin biriyle bu sohbeti sürdürmek çatlatırcasına komikti. Ama vicdan da var öte yandan. Birgül gibilerini hep mazur görüyor olmak gibi bir vicdan. Kendi gençliğimizin tortulaşarak vicdan haline gelişi gibi bir şey.

"Zafere inancınız yok sizin!"

Birgül'ün feryadı da suçlaması da umurumda değildi. Diğer pek çok şey gibi zafercilik saplantısından da usanmıştım. Durumun kötü olduğunun kabulü bazılarında nedense iman yitimi korkusu yaratır. Sanki imanla, işlerin iyi gitmesinin bir ilişkisi varmış gibi. Onunla zafere inanç konusunda beyhude bir tartışmaya girmeye niyetim yoktu. Hem daha fazla sinirlenmemeliydim. Birgül'e bakıyordum, zaferden ve inançtan söz ettiğinde gözlerinde ışıldayan öfkeye ve tüm dünyayı itip kakmaya çalışan imana bakıyordum. İnsan böyle bir inanç karşısında saygı duymak zorunda hissediyor kendini. Sıçrayışa yol açan bir esrime, bir ruh hali olarak iman kişinin kendi içinde anlamlı olabilir ama mutlak ile bir ilişkisi yoktur. En azından ben öyle düşünüyordum. İman fazlasıyla alçak gönüllü ve suskun olmalıydı. İman da pişer. Birgül'e de çiğ imanına da daha fazla katlanmak istemiyordum.

"Anlıyorum, bize kitle bağlantısı muamelesi yapmaya çalışıyorsunuz. Önce kendinize bir kitle bulsanız daha iyi olacak. Evin anahtarlarını bırak."

Örgüt üyesi olmayan herkes bir anlamda kitle demekse, kabul etmek gerekir ki beş yüz kişilik bir örgüt için biz de kitleydik ve kullanılmaya açık olmalıydık. Çok mu sert davranmıştım? Hayır, bazen sert olmalısınız. Anlayışlılık, kullanılmaya açık olmanın öbür adıdır. Birgül anahtarları sehpanın üzerine fırlatıp bir şey demeden çıkıp gidiyor. Nereye gittiği, kime gittiği umurumda bile değil. Günü geldiğinde Birgül beni kurşuna dizmeye kalkışır mıydı? Kuşkusuz evet. Bundan zerrece kuşkum olamazdı. Herkesin karşı devrimci sa-

yılabileceği devrimin temel yasalarındandı. Hatta esasen devrimciler karşı devrimciliğe kaymaya eğilimliydiler. Bu da Birgül'ün dünyasının başka bir temel yasasıydı. Birgül'ü üç kişilik bir idam mangasının ardından yüzüme bakarken hayal ediyorum. İdam mangasındakilerin sayısının artışı devrimin kurumlaşmasıyla doğru orantılıdır. Devrim yerleşip olağanlaştıkça manga daha kalabalık, daha düzenli ama daha soğuk olur. Öfke yerini bürokratik görevlere bırakır. Birgül suratında aynı iman damgası ve aynı hınçla bir an önce infazın tamamlanmasını bekler. Hüthüt sahneyi görmek istemez, içini çekerek gözlerini uzak ufuklara diker. Ne de olsa bunlar ufak tefek sorunlardır. Onun derdi kekliğin gururlu dikkafalılığıyla bir türlü başedememek. Dağlarda taşlarda kanatları, gagası, ayakları yara bere içindeki kuş yine de gagasının kenarından sızan kanın, kendi kanının tadıyla mest olmuştur. Bir taş parçası için ödediği bedel Kafdağı'nın ardındaki padişahı bütünüyle gereksiz kılmaktadır. Çizik içindeki ayaklarından, kanatlarından sızan kandan daha büyük hakikat olabilir mi! Muhayyel padişahın tacındaki muhayyel taş mı hakikattir, yoksa şimdi gagasının arasında tuttuğu mu? Hüthütün soğukkanlı açıklamalarını terslenerek cevaplar keklik. Bir yerde haklı da. Taşlara sevdalıysa bedelini ödemektedir işte. Durmaksızın renkli taşlar biriktirip durmak, ardından onları yitirmek, sonra yine biriktirmek. Bu döngünün içinde bedel, bedelin içinde hakikat vardır. Gagasından bıraktığı kanlı taş parçalarının üst üste istiflendiği küçük tepeciğe bakıyorum. Taşların bazıları kurumuş kanın altından ışıldıyor, bazıları üzerindeki çamura rağmen yeşilimtrak renkler saçıyor. Koyu kızıl olanı kurumuş çamurla birlikte daha bir donuk görünüyor. Tüm bunları tek tek dağlardan bayırlardan, kayaların arasından toplayan, ağzının içinde buralara taşıyan keklik gururla hazinesini süzüyor. Hüthütün bunların sadece birer taş parçası olduğuna dair öfkeli ikazlarını duymak bile istemiyor. Bedeli ödenen sevda aptallığı dahi hakikat yapar, kana bulanmış taş parçası Kafdağı'ndan bile yücedir ve tüm ikna çabaları aptalcadır. Hüthüte bakıyorum. Güveni biraz sarsılmış gibi görünüyor. Suskunlaşıyor. Kekliğin ısrarına ve sevdasına bir cevap bulamıyor. Işıldayan mücevherin en nihayetinde bir taş parçası olması neyi değiştirir ki? İdam mangasının üzerinden dağların üzerine çöreklen-

miş bulutları seyrediyor. Evet, Birgül infazın alelacele tamamlanmasını bekliyor, sırada başkaları var daha. Yeğenim kapıyı vurup giderken ben, o başkalarının ardından bakıyorum. *Pireneler yalçın bir insafsızlıkla önlerinde uzanıyor. İber Yarımadası'nı dağ geçitlerinden terketmeye çalışan onbir kişi. Kimsesiz onbir kişi. Bir devrim ancak bu kadar kimsesizse devrim adına hak kazanır. Tek sıra halinde yürümekteler. Yedincisi Raul. Kasaba meydanında yakılan tapulardan çıkan dumanla yanan gözlerini oğuşturuyor henüz, midesi siperlerde yenilen çamurdan farksız karavananın yağıyla kaynıyor. Neredeyse başarmıştık diyor kendi kendine. Barselona'da postahanenin yanındaki barikatta bacağını sıyıran kurşunun yarası arada bir zonkluyor. İç savaşın içindeki iç savaş. Güneşten korunmaya çalışan daracık sokaklarda bir başına koşturan Nin'i son kez görüşünü hatırlıyor Raul. Mayıs hatırası ve hiçbir Mayıs böylesine saçma olmamıştır. Tüm büroların basıldığı son gün. Umut, düşmanla Sovyetler arasında sıkışmış inliyor. Nin'in oradan oraya sürüklenerek paralanan dizleri. Madrit'de ölüm birikiyor, Berlin'de ölüm birikiyor, Moskova'da ölüm birikiyor. Şişelerde, kovalarda, kazanlarda, damacanalarda, bardaklarda, tencerelerde, tabaklarda özenle, sabırla, damla damla biriktirilen ölüm yeryüzüne taşacağı günleri bekliyor. Biraz yukarıda kayaların üzerinde bir dağ keçisi onları izliyor. Hiç de tedirgin değil, dayılanarak bakıyor zavallı kafileye. Hepsinin yüzünü tek tek seyrediyorum. Çizgilere bakıyorum. Çizgilerin gölgeli vadilerinde zaman aşınıyor. Dağ keçisi de bakıyor. O an bir dağ keçisi olmayı düşlüyorum. Toynaklarımı bastığım kayanın üzerinde kendi soluğumun aksayan sesini işitiyorum. Burnumdan çıkan dumanla hür ve meşruyumdur. Bu insanlık çırpınışından uzakta bir yerde dinleniyorumdur. Raul'un aklı hâlâ Postahane savaşında ve yakılan tapuların dumanında ışıldayan köyünde. Hatırlayış ölüleri canlandırmaz, yaşayanları öldürür, hepsi bu. Belki de kurtuluşun bir duvarın önünde ışıldayacağını umuyor. Yine de kaçıyor işte.* Ceyda'yı aramaktan vazgeçiyorum artık. Ben de yorulduğumu hissediyorum. Kafilenin adımlarını saymaktan bitkinim. Kendisi ortaya çıkana kadar telefon etmemeye karar veriyorum. İnsan bazen iradesine gereğinden fazla güveniyor.

***

Ertesi gün nihayet yeniden partideydim. Sabrım taşmadan önce partideydim yine. Fotokopi makinesi ile ilçelere gidecek kararları çoğalttıktan sonra uzun masanın üzerinde harmanlıyordum. Sabahın onuydu ancak. Sıradan bir iş günü. Henüz binada sabah sessizliği var. Telefonlar çılgınca çalmıyor. Parti binalarında sabah saatlerinin durgunluğu moral bozucuydu aslında. Böyle saatlerde kendinizi hiç gerçekleşmemiş bir devrimin memuru gibi hissedersiniz rahatlıkla. Her şey normal bir iş günündeki bir ofisten farksızdı. Henüz kimsenin arayıp sormadığı bir devrimin haberleşme merkezi. Kimsenin aklına bu saatlerde birilerinin binada gündelik işler yapmakta olduğu gelmez. Dünyayı değiştirmenin yüzde doksanı öyle sıradan işlerle örülüydü ki, insan bu sıradanlıktan bir mücadele yükseleceğini asla tahmin edemez. Bunun bir ruh kaybı da olduğu söylenebilir kuşkusuz. Her kurumlaşma biraz ruh kaybıdır. Kendiliğinden bir coşkunun yerini alan rutin faaliyetlerin kişiyi azar azar kurutuşunun yarattığı bezginlik. Tabii zamanın da etkisi var. O ruh durumunun silikleştiği her bir şeyin durgunlaşmış ölgünce oturaklı hale geldiği zamanlarda inat bir tür komiklik ve hatta gülünçlük halini alabilir. Cesaret artık meczupluk ve dünyayı değiştirmekte ısrar çocukluk sayılmaktadır. Siyaset, futbol düşkünlüğü gibi, pul biriktirmek gibi can sıkıntısını bertaraf edici faaliyetlerden birisine dönüşüverir. Benim gibiler ise başka ve tozlu yüzyıllardan bugüne kalmış biçarelerden farksızdılar ve üstelik de hâlâ sinir bozucu biçimde ısrarcıydılar. Gerçeklik saplantısı bir tür zayıflıktı. Tarihe anlam verme güdüsünün bir tür mahrumiyetten kaynaklandığı da söylenebilir. Mutlağa inanç bittiğinde tek bir mutlak kalır, kişinin kendisi.

Her neyse çoğunluk işine ya da okuluna koşturmakta ama muhayyel devrimin memurları uykulu bir alışkanlıkla işleri gözden geçirmektedirler. Tam zamanlı devrimciler birazdan yavaş yavaş düşeceklerdir. Buna karşılık pek çok büroda olduğu gibi yoldaki pastahaneden alınan poğaça ya da böreklerin kötü yağı insanların midesini yakmaya devam edecektir. Tufan çayını içerken günlük gazeteleri okuyor. Geçen günlerde neler olup bittiğine dair kısa bir özet alıyorum. Tufan bıkkın bir edayla bir şeyler söylüyor. Yeni bir şey yok, yeni bir kavga da. Kâğıtları birbirinin üzerine sıralıyorum.

Sanıyorum onbirinci ilçenin beşinci sayfasını da yerleştirdikten sonraydı. İçimde yoğun bir istek beliriverdi. Yürek sıkışması gibi, boğucu bir istek. Hatta özlem. Öfkeyle sarmaş dolaş olmuş bir boğuntu. Hızla nefes alıp vermeye başladım. Neden hâlâ telefonlarıma cevap vermiyordu? Niye açmıyordu? Yoksa bir şey mi olmuştu? Öyle ya, bir orospunun başına her an her şey gelebilir! Düşündüklerimden utanıyorum. Elimdeki kâğıtlarla onaltıncı ilçenin destesinin önünde kalakalıyorum. Onu görmeliyim! O anda bir önceki gecenin naif kararlılığından ne kadar uzakta olduğumu söylemeye gerek yok. En üstteki kâğıtta yazılanları okuyorum: "Tüzüğün 17. Maddesinde c fıkrası olarak 'Genel Merkez Emek Danışma Kurulu oluşturulması' önerisinin Büyük Konferans ve Kogre'ye teklif edilmesi; en geç bir yıl içinde bir 'Tüzük Konferansı-Kongresi Toplanması' önerisinin..." Korkaklık çağından, uşaklık çağından habersiz mızmız cümleler. Ama haksızlık ediyorum. İntihar bombacıları çağında korkaklıktan söz etmek ayıp değil mi? Fakat onlar bambaşka bir zamanda yaşıyorlar diye mırıldanıyorum. Çağların eşitsiz, bileşik gelişim yasasından söz edilebilir mi? Devrim, akıl çağının o aptal iyimserliğin çocuğuydu. Hurafe çağları dışarıda bir yerlerde güvenle nefes alıp vermeye devam ediyorlarsa bundan ne sonuç çıkartmak gerekirdi? Çürüme karşıtının körlemesine inanç, yozlaşmışlığın karşıtının gözü dönmüş öfke oluvermesi garipti gerçekten. Akılcılığın coşkun aldanışıyla beraber gelen gözüpekliğin hayal kırıklığına dönüşüvermesi devasa bir yıkımdır. Bozgunun yarattığı kırgınlık insanı tarihe küstürür. Bunların hepsini o an, o kâğıt destesine bakarken düşündüğümü söylemek abartı olacak. Ama zaman soruları kat kat biriktirmekle meşguldür. İnsan ne denli sorunun ve şüphenin üst üste bindiğini anlamaz genellikle. Tüm soruların bir tren katarı gibi düzenli bir şekilde sıralanmasını bekleyemeyiz. Zaman kendi sıralamasını kendi yapar.

Doğrusunu söylemek gerekirse onbirinci destenin başından ayrılmamla Ceyda'nın kapısını yumruklamam arasında geçen sürede tam olarak neler olup bittiğini bugün bile hatırlayamıyorum. Tufan'a bir şey söyleyip söylemediğimi, elimdeki kâğıtları nereye koyduğumu, otobüse mi, dolmuşa mı, yoksa taksiye mi bindiğimi hatırlayamıyorum. Kapıyı arsızca yumruklamaya başladığım ana kadarki her şey

silik. Apartmandan içeri nasıl girip Ceyda'nın katına nasıl çıktığımı da tam olarak bilemiyorum şimdi. Tek hatırladığım, zile dahi basmadan kapıyı amansızsa yumrukladığım.

"Kim o! Ne oluyor ulan!"

Aldırmadım. Kapıyı yumruklamaya devam ediyordum. Ceyda'nın sesini işitmek içimdeki öfkeye teslim olmuş özlemi dayanılmaz hale getirmişti. Hiçbir uyarı önemli değildi artık. Öbür yandan da böğürüyordum.

"Benim. Aç! Hemen aç şu kapıyı!"

Kapının ardındaki sessizlik bir dakikadan uzun sürdü belki de. Çıkarttığım onca gürültüye karşın içerideki sessizlik ölümcüldü. Aslında kapının açılmasına kadar geçen sürenin ne kadar olduğunu da bilemiyorum. Uzundu, çok uzun bir süreydi hepsi bu. Hiçbir şey düşünemediğim, beni ele geçirmiş özlemin ilmeğine asılıp çırpındığım upuzun bir süre.

Sonunda kapı yavaşça açıldı. Ceyda'nın gözlerindeki kızgınlıkla, yılgı karışımı ifadeyi gördüğümde durakladım. Gözlerinin altındaki torbalar belirginleşmiş, yüzündeki, tenindeki kusurlar insafsızca ortaya serilmişti. Saçlarının dibinden beyaz gerçeklik sırıtıyordu. Apartmanın loşluğu yüzündeki ifadeyi daha bir karanlıklaştırıyor, bedbinlik daha bir akışkanlaşıyordu. Hangi daireden geldiği belirsiz yoğun bir yemek, daha doğrusu soğan kokusu bedbinliğin burun tarafından da algılanabilmesine yardımcı olmaktaydı. Ağır kokunun tüm apartman boşluğunu, merdivenleri istilası ne kadar sürmüştü bilemiyorum ama işgal artık tamamlanmış gibiydi. Kapının üzerindeki zincir hâlâ takılıydı ve aralıktan öylece bakışıyorduk.

"Niye geldin!"

"Neden telefonlarımı açmıyorsun!"

"Aklına her estiğinde kapıma dayanamazsın! Hiçbir şey bilmiyorsun."

"Neyi bilmiyormuşum. Telefonları niye açmıyorsun. Seni özledim!"

Söylediklerimi duymamış gibi suratıma bakıyor, kapının ardında öylece bekliyordu. Karşılıklı susmuş birbirimize bakıyorduk. Dudaklarımı ısırıyor ve olduğum yerde yaylanıyordum. Acıyordu artık,

hatta biraz daha zorlasam dudağım kanayacaktı. Ceyda'nın halindeki perişanlık derin bir hayal kırıklığıydı. Bakışlarımı yüzündeki yılgın ifadeden ve üzerindeki tüylenmiş solgun kazağından alamıyordum. Bir süre süre sonra hiçbir şey söylemeden yavaşça kapıdaki zinciri çıkartıp birkaç adım geriye gitti. Usulca adımımı içeriye atarak kapıyı arkamdan kapattım. Artık içerideydim! Fakat içimde sevincin zerresi bile yoktu. Bu bir kavuşma değildi. Yabancılık körfezinde yavaşça kulaç atıyordum. Dışarıdaki soğan kokusu evin girişinde biraz olsun seyrelmiş ve yerini Ceyda'nın evinin bildik limon kokusuna bırakıvermişti. Neden limon koktuğunu söyleyemeyeceğim. Limon kokuyordu o kadar. Bir tür ferahlık gibi bir şeydi. Karşı karşıya duruyorduk şimdi ve ne diyeceğimi bilemiyordum. Tüm pejmürdeliğine rağmen dudaklarına atılmamak için kendimi zor tutuyordum. Aralanan rujsuz, alelade ve çatlak dudaklardan yükselen duman beni teslim almak üzereydi, ama direniyordum. Tabii direnişe Ceyda'nın katkısı da inkâr edilemezdi. Öylece bakışıyorduk. Kızgındı ve o da ne söyleyeceğini bilemiyor gibiydi. Sol eliyle eşofmanının kenarını çekiştiriyordu.

Tedirginliği çözen ve bekleyişi bozan çocuğun ortaya çıkışı oluverdi. Ceyda bile şaşırdı çocuğun ortaya çıkışına. Ve oğlanın patavatsız sorusu gerginliğin ortasına saçılıverdi.

"Anne, babam mı döndü?"

"Hayır. Odana dön!"

Çocuk mahsun bir ifadeyle bana ve anasına baktı. Ortalıkta olmayan bir baba, pavyonda çalışan anne ve arada bir eve gelen adamlara karşın böylesine bir uysallık, ta en başından beri öğrenilmiş bir yoksunluk duygusundan mı kaynaklanıyordu? Dünyayı fark eder etmez kabullenilmiş mahzunluğun ve suskunluğun ezilmiş dünyasını hissetmemek elde değil. Tabii daha küçük. Yaşı ilerledikçe içlilik, buz gibi bir hoyratlığa da dönüşebilir kolaylıkla. Hatta hoyrat bir sinsiliğe. Oğlanın elindeki kibrit kutularına bakıyorum. Sanki bu ortamda yadırganacak tek şey buymuş gibi annesinin kibritlerle oynamasına izin vermesine şaşırıyorum. Oğlan "odana dön" komutuna cevap vermeksizin bana bakıyor, annesinin ikinci ikazıyla hareketlenerek dalgınca dönüp kaybolduğunda sessizlik yeniden tesis oluyor. Gerçi bu evde

sessizlik ne zaman kaybolup giderdi ki. Suskunluk, yatalak bir misafir gibi baş köşeye kurulup uyuklardı hep. Bir şeyler söylemeliydim acilen. Ama ağzımdan çıkıveren cümle hiç de duruma uygun değildi.

"Babası burada mıydı?"

Ceyda hiddetle yüzüme bakıyor. Dudakları gerilip, gözleri kısılıyor. Yeniden patlamasından korkuyorum bir an. Öldürecekmiş gibi bakıyor ama patlamıyor. Derin bir nefes alıp ardından tevekkül dolu bir tonla cevaplıyor münasebetsiz soruyu.

"Hiçbir şey bilmediğini söylemiştim. Neden geldin?"

"Epeydir görüşmüyordunuz sanıyordum."

"Bazen ortaya çıkar orospu evladı! Ne istiyorsun?"

"Neden telefonlarıma cevap vermiyorsun?"

"Amma soru sorar oldun. Esas sen bir hafta boyunca nereye kayboldun!"

Ne cevap vereceğimi bilemedim. İnsan böyle bir sitemde dahi avunacak bir şeyler bulabilir. Demek en azından Ceyda beni merak etmişti. Kadının umurundaydım demek. Demek hayatında öylesine biri değildim. İçimde tatlı bir yerleşme duygusu serpiliyordu. Tanışıklık duygusu. Ama ne söylemeliydim? Ceyda devam ediyordu.

"Karının kucağı daha tatlı geldi herhalde. Aklına estiğinde kapıma dayanamazsın. Her oyunun kuralı var!"

"İçerideydim. Gözaltına alındım."

Sustu. Ne diyeceğini bilemeden kuşkuyla bakıyordu. Yalan söyleyip söylemediğimi anlamaya çalışıyor. Bu gibi kadınlarda adamların içlerini okumak gibi bir hassa geliştiğini düşünüyordum. Belki de onca yılın deneyimi demek daha doğru olacak. Ama yalan söylemiyorum ki. Kendimi savunmuyordum. On dakikada her şeyin nasıl bu derece tersine döndüğüne şaşırıyorum yalnızca.

"Sizin o işlerden mi?"

"Evet. Bizim işlerden. Sen eski kocanla mı birlikteydin?"

Yüzünde bir yumuşama belirtisi görülmüyordu yine de. "Bizim işler" tanımlamasının onda uyandırdıklarını düşünmeye çabaladım. Ama bu mümkün değil. Ceyda ile aynı çağda yaşamak bir anlam taşımıyor. Öylece bakıyor, yine bir karar vermeye çalışıyor. Az sonra yılgınlığa bandırılmış sesini duyuyorum.

"Bu da bir hayat işte."

Boğazım düğümleniveriyor. Çaresizliğin uslu ve titrek ellerini görür gibiyim. Çocuktan bile uslu ellerini. Benim "o işlerin" ve tutkumun öylesine uzağındaki bu cümle. Her şeyin öyle uzağında ki. Tüm anlatacaklarımın bu cümle karşısında komik ve çiğ kaçacağını hissediyorum. Gerçeğin sertliği karşısındaki çocukça sayıklamalardan ibaret olacak hepsi. Öyle ki, oğlanın çocuksu kelimeleri ve suskunluğu bile onlardan çok daha olgun ve sahici gözükecek. Ceyda gergin ve kaçamak biçimde saatine göz atıyor. Çocuğun babasını mı bekliyor? Fakat içimde bir kıskançlık yok, daha çok ezik bir umutsuzluk kıpırdanıyor o kadar. Kimsenin kalbi içinde yayılan küflenmeden bağışık değil. Küfün ve paslanmanın kalbimin ne kadarını ele geçirdiğini ya da Ceyda'nın gönlünde ne kadar ilerlediğini düşünürken sesini duyuyorum, kırık sesini.

"Artık gitsen iyi olacak."

Yedinci Bölüm

Sonraki günler önce bedbinlikle, ardından yadsımaya odaklanmış bir koşuşturmayla akıp gitmeye başladılar. Evet, öylece süklüm püklüm çekip gittim. Ceyda'yı kendi gündeminin mutsuzluklarıyla başbaşa bırakıp çaresizce benimkilere döndüm. O suskun eve boylu boyunca yayılmış umarsızlıkla kendi evrenimin nafile faaliyetleri birbirlerinden öylesine uzaktılar ki, parmak uçlarıyla bile olsa birbirlerine değemiyorlardı. Mutsuzlukların birbirlerine dokunamaması isyana sürüklüyordu insanı. Bu da ölüm gibi evrenin bir başka yasası olmalıydı ve her doğa yasası gibi fazla gecikmeden kabullenilmesi gerekiyordu. Ama ne olursa olsun Ceyda'nın kapıdaki son bakışından kalan her biri birbirinden farklı kırpıntılar beklenmedik zamanlarda belleğimin bir köşesinden çıkıp geliyorlardı. Kimi zaman

kızgın, bazen umutsuz, bazen yardım isteyen, bazen yabancı, bazen beni iten, bazen itmesine karşın benden bir şeyler isteyen bakış parçaları; toplantılarda, basın açıklamalarında, sokağa afiş asarken ya da parti dergilerini okurken, soluk cansız renklerle, üşüten renklerle bezeli tatsız bir manzara gibi çıkageliyorlardı. Sıradan ve gündelik hayatım bu ansızın patlayıveren donuk görüntülerle derin ve neredeyse sarsıntılı bir ürperişle yarılıveriyordu. Kesinti ansızın tüm dünyayı, dünyamı boşluğa doğru çekiyordu. Benden uzaklaşan beni kendine doğru emiyordu.

Bu ısrarlı çekilişe rağmen Ceyda'yı unutma çabası öyle güçlüydü ki kendimi olanca gücümle, bir türlü gerçekleşmeyen devrimi hızlandırmaya verdim. Delicesine oradan oraya koşturuyor, toplantı üzerine toplantı, miting üzerine miting deviriyordum. Herkes ansızın ortalığa saçılıveren bu cevvalliğe şaşkınlıkla bakıyordu. Devrimin muzaffer ilerleyişi Beyaz Ordularla birlikte Ceyda'yı da yeryüzünden silecek sanıyordum. Ne Birgül'den ne de sevgilisinden bir haber vardı. Aramızdaki o soğuk konuşmadan sonra bir daha ortalıkta görünmedi Birgül. Partideki çalkalanma haliyle bir türlü durulamıyor, aksine giderek şiddetleniyordu. Çalkalanma bir kez başladı mı malum sona doğru gidiş neredeyse kaçınılmazdı ve zaten çalkalanma da insanın ölümcül aptallığı gibi başka bir doğa yasasıydı. Kendimi mücadele içinde yitirmek neredeyse şifalı bir kaplıca gibiydi. Derinizin her bir gözeneğinden fışkıran ter, buhardan gözlerinizin artık bir şey seçemiyor oluşu, nefesinizdeki soluk kesici hararet, dilinizin damağınızın umarsızca kuruyuşu taze havayı hayal âleminin aptalca bir oyunundan farksız kılıyordu. Terlemekten başka her şey yalandı ve bu da amansıca doğruydu. Mücadelenin kişisel sorunlarımızı çözmeyeceği, olsa olsa kendi sorunlarını çözebileceği çokça söylenmiştir ama yine de onun dolambaçlı yollarında kendini yitirmek de güzeldi. Daha doğrusu dertlerin bir anlam kazanışı. Adanmak, yaşamı değerli kılar ve kendimizin dışına çıkartır. Fakat arada bir arsız bir deniz anasının pürüzsüz yüzeyde beliriveren yapışkan tatsızlığı gibi, kendimizin yüzeye çıktığı anlar da olur. Ağzınız acılaşır, tüyleriniz ürperir, hızlı hızlı nefes alıp vermeye başlarsınız. O namussuzun hep orada olduğunu unutmaya çabalamak bir işe yaramaz. Arsız olduğu-

nu söylemiştim ve yapışkan. Eğer kişilik diye bir şey varsa hamamböceğinden daha dayanıklı ve hatta ondan çok daha fazla uyum sağlama kabiliyetine sahip olmalı. Herkesin kişiliği olmadık zamanlarda ortalığa saçılıveriyordu ve doğrusu hiç de hoş olmuyordu. Toplantılarda, gerilim anlarında, zorunlu kararların arifesinde bazen herkes kendi oluveriyordu ve her insan cemiyetindeki kaçınılmaz tatsızlıklar gibi partideki üstesinden gelinemez çalkalanma da denizin soluksuz bırakılışı gibi bir doğa yasasıydı. Hareket bir türlü yükselemediği gibi ne kişiliklerin ne de Ceyda'nın üstesinden gelebiliyordu. Ama mücadele devrim ihtimaline bağlı bir şey değildi. "Güzel çocuklar" falan değildik ve "ne güzel çocuklardık" edebiyatı da gülünçtü. Bu edebiyatın gerçeğe en yakın tarafı çocukluğun yadsınamaz açıklığıydı. Kavgada hınçlı olunur güzel değil. Hem kan bir makyaj malzemesi de sayılmaz. Kaybedilen devrimler uzaktan hoş görünür, zaferlerinse kimse yüzüne bile bakmak istemez. Romans zaferin gerekliliklerleriyle birlikte kayboluvermiştir çünkü. Fakat kaybedilmiş devrimlerin bölük pörçük gençlik anıları genellikle büyülü bir mazi masalı oluşturmasına izin verirler.

Fakat direnenlerin birbirine karşı mücadelesi bambaşka bir şeydi. Düşman arama çabası da insan güzelliğinin tabii hasletlerinden biri sayılır. Düşmansız kendi kimliğimizi bulamayız ne de olsa. Her an ihanet edecek ve sapacak birilerini ararsınız ve de bu denli tutkuyla arayınca da bulursunuz. O günler herkesin bir diğerini çeşitli sıfatlarla suçladığı günlerdi: şövenist, liberal, sekter ve benzerleri. İl kongresi kapıya dayanıvermişti. Seçim kuruluyla, emniyetle yazışma ve bildirimleri bu kez sıkı tutmaya karar vermiştik. Her şeyi usulüne uygun yapacaktık.

Seçim Kurulu'nun yüzünü bıkkınlıka buruşturan üyesi bunca başvuru ve işlemden sonra yabancımız sayılmazdı artık. Yıllarını bu saçma binadaki kişiliksiz odasında çürütmesine karşın yine de birkaç yıl sonra emekli olabileceği için memnun olmalıydı. Her gelen yeni evrak onunla emekliliği arasına girmiş küçük birer can sıkıcı dalgacıktan ibaretti, o kadar. Bu küçük çalkantıların ilerisinde apaçık görünen tek şey emekliliğin ufku tutmuş parıldayan güneşiydi. Böylece uzaktaki hedef ön planda, gündelik işlerse sadece birer fon desenin-

den ibarettiler. Ayrıca yeni bir dosya yeni bir uğraşı demektir. Yirmi küsur partinin işleri, kongreleri, toplantıları, bildirimleri bitmek tükenmek bilmiyordu. İrfan Bey'in yeni bir işle karşılaştığında içini çekişini ve sağ baş parmağını kulağında gezdirişini ezberlemiştik. Bu kez de aynısını yaparak "bir bakalım" deyip dosyaya uzandı. İrfan Bey'e karşı hep mahçup bir ifade takınmaktan nefret ediyordum ama yine de ister istemez kendimi ricacı vatandaş ruh halinde buluveriyordum. Ricacı vatandaş masanın önündeki sandalyeye kıçının ancak yarısını iliştirmesinden ve memur evrakları karıştırırken çıt çıkartmadan beklemesinden belli olur. Herhalde önüne gelen dosyaların en sıkıcıları bizimki gibi küçük solcu partilerinkiler olmalıydı. Meclise girebilme beklentisi olmaksızın niye parti kurulurdu ki? Üstelik de durmadan sorun çıkarttıkları gibi herhangi bir kıyaklarını görebilmek de mümkün olmazdı. Nelerin, niye tartışıldığını anlaması da mümkün değildi İrfan Bey'in. Resmi toplantılara kongrelere gelir, başka âlemin insanlarının heyecanlı söylevlerini yarı uyuklayarak dinlemeye çalışırdı. Pankartlarda yazılanları not alır, işlerin yasaya uygunluğunu denetler, evrakları tek tek gözden geçirirdi. Sosyalistlerin yasal parti kurmaya gönül indirmeleri en çok İrfan Bey gibi memurların başını ağrıtmaktaydı sanırım. Eskiden bir örgüt dağıldığında iki-üç ayrı dergi piyasaya çıkarken, şimdi beş parti birden kuruluveriyordu. Ama hukuk hukuktur tabii. Tozlu klasörlerin içini açıp, verdiğimiz evrakları yerine yerleştirirken sergilediği cansızlık insandaki umudu acımadan uyutuveriyordu. Adam için tüm ideallerin ve siyasal kavgaların şu dosyalardaki belgelerin arasına sıkışıvermiş olması anlaşılırdı ama devrimin klasör sisteminde bir dosya numarasından ibaret oluşu hiç de adilane sayılmaz. Onca kaybın, acının, fedakârlığın, terin yoğunluğu bu dosyalama sisteminde birbirinden farksızdı. Çelik dolaptaki yerine kaldırılırken bizim partinin dosyasını içim acıyarak takip ediyordum. Yanındaki dosyalar hiç de hazzetmediğimiz partilerden birine aitti ve cezavelerindeki karıştır barıştır yöntemi gibi bu düzlemde hiçbir şeyin bir diğerinden farkı kalmıyordu. Artık her şey klasör numaralarından ibaretti.

Elbette parti çoğunluğunun böylesi bürokratik hassasiyetlerle ilgisi olamazdı. Her köşede delegasyon ve üst kurul adaylıkları mese-

lesi görüşülüyor, tabii bunlara bir de parti kararlarına dair tartışmalar eşlik ediyordu. Hareketin zayıflığı ile karar metinlerinin fazlalığı doğru orantılıdır. Hiçbir metin asla tatmin edici olmaz, zira hiçbir şey yapılamamaktadır. Karar taslaklarını artık tuzlu suyla susuzluğu giderme çabası olarak görmeye başlamıştım. Bir metin yazılıyor ama her yazılan satır başka yeni yazıların doğmasına yol açıyordu. Parti kararlar mezarlığına dönüşmüştü ama kimse önünü alamıyor, hatta rahatsız olanlar bile yeni karar taslakları yazmaktan kendilerini alamıyorlardı. Bense aldırmıyordum, nasıl olsa en fazla iki ay sonra onları kaleme alanlar tarafından bile unutulacaklardı. Zaten bu yüzden hep aynı karar metinleri yeniden ve yeniden yazılıyor. Bu koşuşturmanın, gürültünün ve uçuşan kâğıt tomarlarının arasında Ceyda'nın yüz ifadesinden geriye kalan izlenimlerin çıkıp gelivermesi giderek seyreliyordu. Hiçbir imge karar taslaklarının yarattığı boşunalık duygusunu aşabilecek kadar güçlü olamaz.

***

Gündüzler teknik hazırlıklarla geçiyordu, akşamları da her zaman olduğu gibi liste pazarlığı toplantılarıyla değerlendiriyorduk ve Nazan tam bir hevesliydi. Çoğunluk ve azınlık eğilimi temsilcileri olarak bir yandan karşılıklı çekişirken öbür yandan da kendi aramızda delege listesinde anlaşabilmek için kıyasıya pazarlık içindeydik. Henüz kopuş kesin olmadığından herkes bir tür uzlaşma noktası arama gayreti gösterebiliyordu. Bazıları bu tür çabaları iğrenç bulabilir ama maalesef kapalı kapılar ardında yapılan pazarlıklar olmaksızın hiçbir toplumsal cemiyet süreklilik kazanamaz. Tabii ki Nazan bu toplantılarda konuşulanları mide bulandırıcı buluyordu. Bu gibiler, işler tavsadığı, parti muhalif kamuoyunun gündeminde sönükleşmeye başladığında ilk ortadan kaybolanlar olduklarından itirazlarını pek umursamıyordum. Nazan'ın nasıl olup da temsilci olarak toplantıya gönderildiğini bir türlü anlayamıyordum. Oysa hem hevesli hem de naif tanımlamasına tıpatıp uyuyordu ve muhtemelen partinin sarsılmasından sonra bu işlerden ayağını kesiverecekti. Öncelikle naifler kaybolur, ardından heveslîler bilinmezlere karışır. Hevesli, anlık

bir coşkuyla ortalığa çıkıp bir süre sonra ortadan kaybolacağını bildiğiniz halde sizi uğraştıran kişidir. Bir aylık bir hevesli için sarf etmeniz gereken mesai bayağı uzundur üstelik, daha da kötüsü o kaybolduktan sonra mutlaka başka bir heveslinin onun boşalan yerini dolduracağını bilmekti. Söylemiştim, Nazan tam bir hevesliydi ve Nazanlar tam mesaili militanları hiç sevmezler. Ama yazık ki hareketin sürekliliği oldum olası dar kafalı, bürokrat zihniyetli, yeni fikirlere kapalı, kapalı kapılar ardında iş gören, donuk tipler tarafından sağlanıyordu. Bu kalın kafalı arkaik tipler olmasa heveslilerin bir coşku anında kapısını çalabilecekleri bir parti de olamazdı. Zira heveslileri her an devrimden sıkılıp başka bir şeye heves edebildiklerinden, bazı kalın kafalı, saplantılı kişilerin aidat toplayıp, toplantı yapıp, binalar tutup, gazeteler çıkartıp mekânı her daim açık tutmaları gerekir. Birileri Nazanlar bir gün akıl edip gelirler diye dükkânı hep açık ve temiz tutmalıdır, yoksa Nazanlar yine kızarlar.

Daha da kötüsü parlak fikirlere sahip heveslilerdi. Nazan sanırım film sektöründe çalışıyordu, sonu gelmez yaratıcı önerilerin coşkusuyla dolup taşıyordu ve bu üçüncü söz alışıydı. Toplantıdaki herkes onu buraya gönderen birimin hangi akla hizmetle bu seçimi yapmış olabileceğini tahmin etmeye çalışıyordu. Kadının toplantının gerçek gündemiyle hiçbir ilgisi yoktu ve biz elimizde listelerle bekliyorduk. Konuşulması gereken konuya bir türlü gelinemiyordu. Kadın genel ilgisizliğe içerlemiş olacak ki bu kez yaratıcılığın dozunu yükseltmeye karar verdi.

"İl kongresi tüm partiye örnek olabilir diye düşünüyorum. Konferansı filme alıp diğer illere gönderelim. Kamera, montaj işlerini ben hallederim. Bizim şirketten çocuklar yaparlar. Firma sahibi de parti sempatizanı biliyorsunuz. Ama çoğaltına işine birinin talip olması lazım."

Kimse bir şey diyemedi. Partideki kriz giderek derinleşirken pekala kavgalı geçebilecek iç konferansın bir de filme alınıp diğer illere gönderilmesi olacak şey değildi. Ki zaten Konferans kapalı olması gereken bir toplantıydı. Genel olarak ciddiye alınmayacak önerilerin kimseyi küstürmemek adına, dikkate alınıyormuş gibi yapılarak savsaklanması güzel geleneklerimizdendir. Ama bu öneri nasıl atlatıla-

caktı. Onay verildiği durumda işlerin içinden çıkılmaz hale gelebileceğini pekala biliyorduk. Tufan işi yokuşa sürmeye çalıştı.

"Güzel bir öneri ama bunu ayarlamak zaman alır. O kadar zamanımız yok. Konferans önümüzdeki hafta sonu biliyorsun. Hem şimdiye kadar böyle bir şey yapmadık. Hukuken nedir bilmiyoruz. Genel Merkez'e sormak gerek. Çoğaltmak da para demek zaten"

Ama Nazan gibiler bir tür uzaylıdırlar, işlerin sadece yaratıcılıklarının ışıldadığı yönüne odaklanarak yaşadıklarından para, hukuk, parti içi gerilim gibi diğer sorunlar hiç mertebesindedir ve Nazan haliyle devam ediyordu.

"İki günlük bir hazırlık yeter. Partinin bu kadar yararlı bir işe ayıracak parası olmalı diye düşünüyorum. Bu parti içindeki demokrasiyi ve tartışma ortamını yaygınlaştırıp, olumlu örneğin çoğaltılmasını sağlayacak."

Farklı zihin dünyalarının bu toplantılarda karşılaşması sırf seyirlik için bile olsa ilginçti. Tufan tavana, parti avukatı bana bakıyor, diğerleri bıkkınlık içinde önlerinde karaladıkları kâğıtlara dönüyorlar ve bir patavatsızın, bu kadının sözünü keserek kendilerini kurtarmasını diliyorlar. Parti muhalefetindekiler muhtemelen bu tuhaf önerinin çoğunluğun yeni bir numarası olduğunu düşünerek içerliyorlardı. Hatta bu öneriyi düpedüz ihbarcılık olarak algılayabileceklerinden korkmaya başlamıştım. Muhalifler polisin şehvetle kendi konuşma kayıtları beklediğinden sonsuz derecede emindiler. Kâğıtlardaki karalamalar giderek derinleşip çeşitleniyor. Yeterince sıkılırsanız önünüzdeki deftere çiziktirdiğiniş şekillerde önünde sonunda bir yaratıcılık serpilmeye başlar. Mesela yanımda oturan Asuman'ın çizgisi her geçen toplantıda daha iyiye gidiyordu. Bir yeteneğin parti ajandasının ölgün sayfalarında kuruyup gidiyor oluşu neresinden bakılsa üzücüydü. O da birisinin bu konuşmayı bitirmesini bekliyordu muhtemelen. Ama bilindiği gibi kurtuluş göklerden inmez.

"Çekimleri üç kamerayla yaparız. Montaj biraz zorlaşır ama hallederiz. Işıklandırma önemli bu işte. İki tane spot kullanmamız gerekiyor. Ses kolonlarına gidecek hattan farklı bir hat olsa iyi olur. Spot kullanılmazsa görüntü çok kötü olacaktır. Amatör işi yani."

Ben de çok sıkılmıştım gerçekten. Ölesiye sıkılmıştım. Kâğıda

durmaksızın "Ceyda" yazıp durduğumu o an fark ettim. Ajandanın iki sayfası da farklı boylarda üst üste çiziktirilmiş onlarca Ceyda ile doluydu! Kıpkırmızı kesildim sanırım. Başımı çevirdim, Asuman'ın bıkkın yüzünde Ceydaları gördüğüne dair bir işaret bulamadım. Demek onca gürültü içinde özleyiş hâlâ bir yerlerde barınabiliyordu. Barınabildiği gibi bana hiç aldırmadan edepsizce ardı ardına kâğıda dökülebiliyordu. İçimde sıcak harfler dolaşıyordu. E'ler, C'ler ve hatta Y'ler. Buna rağmen şaşılacak biçimde Ceyda'nın yüzü bu kez bir türlü gözlerimin önüne gelemiyordu. Gözlerimi kısarak son öpüşmemizi hatırlamaya çalışıyordum ama olmuyordu bir türlü. Nazan'ın tiz ve ısrarcı sesi tüm çabalarımın arasında testereyle geziniyordu. Kelimeler değil ses dalgalarının titreşiminden ibaret bir tınlama kulaklarımdan girip belleğimdeki pamuk ipliği ile tutturulan tüm düğümleri bir bir kopartıyordu. Ne var ki ben de inatçıydım. Bu kez Ceyda'yı pavyonda ilk kez gördüğüm anı gözlerimin önüne getirmeye kararlıydım. O alacakaranlık, o çiğ ışıklar, üzerindeki siyah elbisenin ucuz ışıltısı, o dudaklarındaki o yoğun kırmızılık, o gözlerindeki...

"Bunda ikircimlenilecek bir şey yok. Neden duraksıyorsunuz anlamıyorum! Ben bu partinin nihayet yeni bir şeyler yapacağını umarak geldim. Anlıyorum ki değişen pek bir şey yok. Hâlâ ezberlenmiş cümleler, hâlâ..."

Huma kuşunun kanatlarını seyrediyorum. İncilerle, altın şeritlerle bezeli teleklerine, dimdik ve gururlu masmavi boynuna bakıyorum. İhtişam insanı ezer. Eziliyorum, gözlerim parıltıdan yanıyor. Ellerimle gözlerimi kapatıyorum. Burnuma vuran görkemli kokuyla sarhoşum. Bir an mutlulukla gülümsüyorum. Toplantıdakilerin gülümsememi görmeleri umurumda bile değil. Hiçbir şey umurumda değil. Sevinçliyim ve başım dönüyor. Etkileniyorum. Bu kuş kimi olsa uçsuz bucaksız gölgesinin altında sarhoş eder diye düşünüyorum. Gururlu kanatlarının altında ağaçlar altın yeşiline bürünüyor, çiçeklerin taçyaprakları zümrüt kesiliyor, sokaklar zenginlikle parıldıyor, semirmiş suratlar gülüyor. Ufuk boydan boya ihtişam kesiliyor. Güneşin gözleri kamaşıyor. Çöplük ve gübre kokan Hüthüt öylesine aciz, öylesine sönük ki, ister istemez bu ucubeliğe acıyorum. Sorgucu cılız, boyu

yerden bitme, sesi çatal. Hüthüt ise kendi haline, üzerinde tünediği çöp kovasına bakmadan Huma kuşuna da bana da acıyor. Ona sorarsanız Huma kuşu gerçek bile değil, kanıyla canıyla hakikat değil, sadece masal. Hem de kibirli bir masal. O yüzden de bu kadar büyüleyici zaten. Hüthüt masallardan tiksiniyor. Her şeyden tiksiniyor. Ona sorarsanız burunları sızlatan kendi kokusu bile daha hakikatli Huma'nın esrik rayihasından. Hüthüt'ün kimseyi beğenmemesine içerliyorum. Hangisinin daha sahici olduğuna karar veremiyorum. Mutluluk mu, tahammül mü? Hüthüt mutluluğun da, görkemin de hikâye olduğunda ısrarlı. Hüthüt daima can sıkmakta ısrarlı. Uzaktan kötücül bakışlarıyla, ışıldayan masalı süzüyor. Uyarıda bulunmaya tenezzül etmiyor. Bir masal kuşuyla konuşulur mu, o kadar da deli olunabilir mi? Hem uyarsa da Huma Kuşu söylediklerini dikkate alır mı? Hayır, sadece bu densize acıyarak bakar. Üzülerek bakıyorum Hüthüt'e, "zavallıcık" diyorum ve burun deliklerimi kapatıyorum.

"Parti içindeki demokrasiyi ve bilgilenmeyi geliştirecek önerime ayak diremek demokrasiden ve şeffaflıktan ürkmek anlamına gelirken öbür yandan da..."

"Yeter artık!"

Sanırım bu cümleyi ben söylemiştim. Herkes bana baktığına göre kabahat işlediğim kesindi. Şükran borçlu oldukları halde birazdan tüm şimşekleri üzerine çekecek zavallıya acıma ve anlayışla bakıyorlardı. Nazan'ın gözleri fal taşı gibi açılmıştı. Hatta galiba kirpikleri ıslanmaya, gözleri kızarmaya başlamıştı. Bu kötüydü işte.

"Ne diyorsun sen!"

Muhalifler daha da memnundular. Hem kadına itiraz etmek zorunda kalmıyorlar hem de çoğunluk Nazan gibi bir düşman kazanıyordu. Hem de kongre arifesinde. Muhalefet her durumdan bir gelişme payı çıkartabilmesini bilmektir.

"Bu dediklerinin hiçbir anlamı yok. Bu gündem maddesini geçelim."

Ve cayırt koptu. Biraz önce kadının afaki önerilerini nasıl savuşturacaklarını kara kara düşünen ve hatta bunun bir komplo olduğundan işkillenen muhalifler bu kez, toplantıda bir parti üyesinin sözünün böyle kesilemeyeceği üzerine yaygarayı koparttılar. Hepsi

bir şeyler söylüyordu. İşitmiyordum bile. Sıkılmıştım, cevap da vermiyordum. Üstelik şimdi toplantı en az bir saat daha uzayacaktı. Her kafadan bir ses çıkıyordu, toplantıyı içinden çıkılmaz hale getirdiğim için sinsi bir memnuniyet duyuyordum sanırım. Nazan'ın titrek sesi hâlâ gürültüyü aşarak bana ulaşabiliyordu.

"Bu ne zorbalık! Nasıl önerilerime saçmasapan dersin."

Toplantı salonundan hışımla çıktığımda içeriden yükselen bağırışlar salona kadar ulaşıyordu. Partide bir görevli dışında kimsenin olmamasına şükrettim. Tüm lambalar ışıl ışıl yanıyor, görevli televizyon seyrediyordu. Bu döküntü televizyonun onca insan tarafından ha bire kurcalanıyor olmasına rağmen hâlâ çalışabilmesine hep hayret ederdim. Kendime çay koyup bir masaya çöktüm ve sigara tellendirmeye başladım. İçeride ne olduğu umurumda bile değildi. İsterlerse konferansı televizyondan naklen yayınlama kararı alsınlar beni ilgilendirmezdi artık. Binadan çıkıp gitmek de istemiyordum. Hatta sakinleşip yeniden toplantıya girme niyetindeydim. Muhtemelen birazdan Nazan içeridekilere kızıp komiteden istifa edip çekip gidecekti ve yine muhtemelen onu bir daha uzun süre görmeyecektik. Umurumda bile değildi. Yine sırıtıyordum. Televizyonda bir tartışma programı tüm hararetiyle sürüyordu ve burada da gözlerinden riyakârlık akan herifin biri cazgırlık ediyordu. Her insan topluluğu aynı cürufun içinde kulaç atarak ısınıyorsa endişelenmeye ya da utanmaya gerek yok. Saçmalığın toplumsallaşması bireyin özgüvenini arttırır. Bizim yüzyılımızın basit ve apaçık karanlığı artık cicili bicili neon renklere bürünüvermişti anlaşılan. Zifiri karanlık tebdili kıyafet geziniyordu. Durmaksızın değişen, yanıp sönen alacalı renkler cümbüşü insanı soluksuz bir hayrete sürüklüyordu ister istemez. Karanlığın karanlık olduğunu kimsecikler bilemiyordu. Sadece bazen durgun havalarda çürük nefesi burunları sızlatıyordu, o kadar. Toplantı salonlarında, televizyon ekranlarında, mitinglerde, trendy barlarda, döküntü meyhanelerde, ferah konser salonlarında, sinemaların alacalı fuayelerinde, bir türlü ısınamayan yoksul evlerde, pırıl pırıl caddelerde gözlerini döndürerek sırıtıyor, herkesle karşılıklı şakalaşıyor, bir iki kadeh içki, bazen çay içiyor, bitimsiz mutluluk çabasının içinde, sıkıntının içinde, anlık heyecanların ve coşkuların

içinde gönlünce geziniyordu. Vahşet, yeni çağın kıyafet balosunda görünmez oluvermişti ve bu haliye oldukça yabancıydı. Biz onu daha sade kostümler içinde görmeye alışmıştık. Güneş ürküntüyle gezegenden uzak durmaya çalışıp yüzünü gizlerken karanlık, kıtaların, denizlerin, koca kentlerin, ormanların ve tarlaların üzerinde dürüstçe salınıyordu ve hatta biraz da şımarmıştı. Karanlık da aynaya bakar ve bazı dönemler kendi güzelliğiyle mest olur. *Bizim yüzyılımızın ortalarına doğruydu ve Raul bir türlü adını telaffuz edemediği bir Fransız kasabasına yakın bir mağaranın içinde, bağlı bileklerini seyrediyor; Olga Brezilya devriminin yenilgisinden sonra Almanya'ya iade edilmek için bindirildiği her yanı titreyen gemide kelepçelerine bakarak Brezilya'nın geride kalmış güneşini hatırlamaya çalışıyor; Margarete Almanya'da toplama kampında ihaneti tecrübe ediyor; Heinz Moskova'daki hücresinde önceki idam mahkûmlarının duvara kazıdıkları son çığlıkları okuyarak kurşuna dizileceği saati bekliyor; Sergey Kolima'da donmuş, inatçı ve zalim toprağı kazarken uzakta kendilerini gözetleyerek üşüyen muhafıza bakıyor. Ama Raul bunların hiç birisini bilemiyor. Raul'e bakıyorum ve karşısındaki taşın üzerinde onu gözetleyen Fransız partizana. Fransız -ismi Marc olsun- henüz çok genç, ellerinin arasındaki külüstür tüfeğin mandalını bir açıp bir kapatarak zaman öldürüyor. Dışarıda İspanyol'a ne yapılması gerektiği tartışılıyor. Kasaba hapishanesine baskında her şey yolunda gitmişti. Yedi militan Almanlara teslim edilmeden kurtarılmıştı ve sadece bir yaralıları vardı. Her şey yolundaydı yani, ta ki ötekilerle birlikte cezaevinden kurtarılan şu Allahın cezası İspanyol'un Meksika'da geberen moruğun taraftarı olduğu anlaşılana kadar. Marc'ın da kafası karışık ama mücadele sırasında fazla düşünmek refleksleri yavaşlatır. Raul kararı merak etmiyor. Partizanlara öfkelenmemesine şaşırıyorum. Raul artık sadece bıkkınlık hissediyor, o kadar. Nedense aklına o dağ keçisi geliyor. Böyle anlarda umulmadık imgeler bir yerlerden çıkıp geliverir. Boşunalık duygusu ile ayakları boşandı. Kayanın üzerinde öylece uyumak, derin bir uykuda kemiklerini dinlendirmek istedi. Marc en fazla ondokuz yaşında. Muhtemelen onu da Almanlar kurşuna dizecektir. Tüm bir kuşak duvar önüne veya darağacına yazgılıysa öfkelenmenin bir anlamı yok. Mağaranın ağzında orta yaşlı bir partizan görünüverdi birden. Raul gözlerindeki ifadeye baktı. Bu kof kararlığı tanıdı. Önde Raul arkada adam mağaradan çıktılar. Çok güzel bir akşamüzeri, hava sıcak, kuşlar yaklaşan akşama doğru cıvılda-*

şıyor. Arkadaki adam Fransızca bir şeyler mırıldanıp kayalıklarla ağaçların buluştuğu patikayı işaret ediyor. Raul nedense ıslık çalmak istiyor. Böyle zamanlarda iyi gelir. Çalının üzerindeki kuyruksallayanın sesini taklid etmeye çalışıyor. Sadece mutlu bir kuş gibi ötebilmek istiyor. "Dur burada, yere çök." Raul soran gözlerle başını çevirdi. Partizan eliyle otların üzerini işaret ediyor. Raul çökmedi, yere oturdu. Kuyrulsallayanın ötüşünü taklit etmeye çabaladı. Boşuna, olmuyor. Arkadan merminin namluya sürülüşünün şakırtısı işitildi.

"Hadi toplantıya dön!"

Tufan tepemde. Televizyonda tartışma sürüyor, bu kez akademisyen kılıklı bir kadın bir şeyler söylemekte. Anlaşılan kızgın.

"Meseleyi hallettik."

Raul'e bakmak istiyorum. Son bir kez. Olmuyor, sadece çiğ floresan ışığı, televizyonun parazitli sesi, dışarıdaki karanlık. Hepsi o kadar. Yeniden toplantı salonuna girdiğimde yanldığımı anladım. Nazan çekip gitmemişti.

***

Zaman bazen geçmiş bir yaşantıya, örneğin Raul'un bir türlü kuyruksallayanı taklit edememesine takılıp kalır. Nostalji budalalığından söz etmiyorum. Aslında duygulu ve güzel bir çürüyüşün de güzel yanları olabileceğini yadsımıyorum. Ama öteye adım atamıyorsanız yavaşça kurumaya başlarsınız ve her ne kadar bu kuruyuş yasemin koksa da gerçekte gübre yığınına dönüşüyorsunuzdur. Gelecek tükendiğinde ister istemez geçmişe özlem serpilip gelişmeye başlar, berraklık geçmişin sulugöz yalanlarında nefes alamaz olur. Her neyse, günler inkâr rehaveti içinde debelenerek geçiyordu. Nazlı'yı görmüyordum dense yeriydi. Oysa muhakkak ki o beni görüyordu. Kadınlar sizi her koşulda görürler. Her an patlayacak bir fırtınanın habercisi olan titreşimler yayılmaya çoktan başlamışlardı. Nazlı gözlerimin önünde bir hayalet gibi, üzerine ışık vurmuş buhar gibi kımıldıyordu o kadar. Her gece yorgundum ve her gece isteksiz. Ceyda'yı göremeyeceğimi kabullendiğimden beri cinselliği eski gazetelerle birlikte kapı önüne bırakmış gibiydim. Kasırga yaklaşıyordu ama ben ufukta sıralanıp savaş pozisyonu alan zifiri bulutları görmezden gel-

mekte ısrar ediyordum. Bulutları ciddiye alsam da yapabileceğim pek bir şey yoktu. Hiçbir şey istemiyordum, sadece mücadelede kaybolmak istiyordum o kadar. Giderek otele hatta mutfağı ile beraber kiralanan pansiyonlara dönüşen ev hayatımızdan rahatsız olmayı aklıma bile getirmiyordum. Gecenin bir saatinde yorgun argın eve dönüyor, boş boş televizyona bakıyor ve uyuklamaya başlıyordum. Karşılıklı uyukluyorduk. Tabii o günler Nazlı'nın neler düşündüğü hakkında bir fikrim yoktu. Böyle şeyler tıpkı tarih gibi çok sonraları tek tek zihinde oturtulabilirler. Tarihin içinde yaşamak aslında hiçbir şeyin farkında olmamaktı. Günü gününe başınıza gelen anlamsızlıklara tepki vermeye çabalarsınız, hepsi bu. Anlam uzaklıkla gerçekleşiyorsa, anlam ve yaşantı birbirlerinde farklı şeyler olmalılar. Tüm bunlara karşın gerginliği hissetmiyor da değildim, üzerinde durmuyordum sadece. Aslında şimdi düşündüğümde Nazlı'nın çabasını takdire değer buluyorum. Sendikadaki onca köşe kapmacanın, partili sendikacılar arasındaki hır gürün, partide giderek yükselen gerilimin arasında ilişkimizin giderek donduğunu fark edebilecek duyarlılığa sahipti yine de. Belki de kendini adayışının bir karşılığı olarak biraz ilgi bekliyor olabilirdi. Onu kınamıyorum. Hem kabul etmek gerekir ki benim durumum da sıradan bir erkek rahatlığının ötesindeydi. Neredeyse iki haftadır yıkanmadığımı söylersem her şey daha bir açıklık kazanır. Yıkanmak Ceyda'dan sonra artık gereksiz bir faaliyete dönüşmüştü. Yine de fazla koktuğumu sanmıyorum ama önemli olan aldırışsızlıktı. Eski zamanların çilekeşlerinin yıkanmaktaki gönülsüzlüklerini derinden anlıyordum. Her şeyin o derece dışına çıkarsınız ki vücudunuzla ilişkinizi yitirirsiniz. O bir kütleden, et, bok ve deri yığınından ibarettir artık. Hatta varlığı bile tartışmalıdır. Nazlı anlamaya çalışıyordu ama ne zaman kavga çıkartması gerektiğine karar verememişti henüz. Zaten konuşulacak zaman da bırakmıyordum. Böylelikle ev ortaklaşa bir ihmalle dökülmeye başlamıştı. Yaşanmayan mekân hızla ölgünleşiyordu. Gazeteler yığılıyor, mutfak giderek ıssızlaşıyor, toz topakları oradan oraya uçuşuyor, yatak bile sabah kalkıldığında toplanmıyordu. Şimdi hatırladığımda Nazlı'nın da bir tür protestoyla evle ilgilenmekten vazgeçtiğini anlayabiliyorum. Artık mahallenin pazarına bile gidilmiyordu. Evde yemek yenmiyor-

du ki gidilsin. Böylece mutfağında yemek pişirilmeyen evlerin soğuk yabancılığı her yanı usul adımlarla zaptediyordu. Eski günlerde de haftada ancak iki kez yemek yapılabiliyor olması bir şeyi değiştirmez. Mutfaktan umudu kesmemiştik o zamanlar. Mutfak işliyorsa, patatesler haşlanıyor, domateslerin kabukları soyuluyorsa, soğanlar dilim dilim doğranıyorsa dirim sürüyordur. Fakat fırtına hiç ummadığım bir yerde patlayıverdi: Kongre salonunda.

1903 Kongresi'nden bu yana neredeyse yüz yıl geçmiş olmasına rağmen Menşeviklerin tasfiyesi bir türlü bitmemişti. Her kongrede yeni yeni Menşevikler türüyor, her kongrede tarif edilmez yepyeni biçimlere bürünüyorlardı. Bir tür gösteri mekânı olan kongre salonu her zamanki hamasi pankartlarla, afişlerle donatılmıştı. Gerçi gösteri parti üyelerinin birbirleriyle bilek güreşinden ibaretti ve dünyanın bundan pek haber yoktu ama olsun. Tabii ki muhalefete göre bu kongrenin Menşevikleri bizlerdik fakat aksi gibi çoğunluktaydık. Salon, fuayeler tıka basa doluydu. Herkes gücünü karşı tarafa göstermeye kararlıydı demek. Listeler, çarşaf listeler, anahtar listeler ortalıkta dolaşır, kürsüden galiz ve tumturaklı konuşmalar yükselirken, elimde kâğıtlara salonun bir ucundan öbür ucuna yetişmeye çalışırken birinin ceketimden çektiğini fark ettim. Önce anahtar liste isteyenlerden biri sandımsa da başımı çevirdiğimde Nazlı'yla göz göze geldim.

"Ne oldu. Sen daha listeleri almadın mı?"

"Bi dur artık!"

"Ne diyorsun Nazlı? İşim var!"

"Dur artık! Konuşmalıyız!"

"Şimdi mi! Bunları dağıtacağım. Sonra öneri komisyonunda bir toplantım var. Ardından da iki ilçenin aidatlarına bakacağım."

"Şimdi! Bir dur artık!"

Şaşkındım. Çaresizce bir köşeye doğru çekildim. Yoksa Nazlı muhalefet listesine mi geçecekti! Tam bir skandal! Bizimkilere ne diyecektim. Yine sendika tayfası aklını çelmiş olmalı! Nazlı'nın böyle bir budalalık yapacağına bir türlü inanasım gelmiyordu. Yoksa siyasal bilinçliliğini çok mu abartmıştım. Demek muhalefetin argümanları Nazlı'yı bile etkileceyek kadar kafa karıştırıcıydı. Bir anda kongrede istediğimiz sonucu alamayacağımız endişesiyle sarsılmıştım.

"Sana PM üyeliği mi önerdiler!"

Sorduğum soru gerçekten budalacaydı. Nazlı da bir şey anlamamışçasına boş baktı.

"Ne PM'si, neler saçmalıyorsun!"

"Bunu konuşmayacak mıydın?"

"Sana ne oluyor!"

Şaşırdım. Bana ne oluyor? Ne demek istiyor? Gözlerinde o irkiltici ifade vardı. O ifadeyi bilirdim. Ciddiye alınması gereken bir ifade.

"Ne demek istiyorsun?"

"Biliyorsun. İki aydır bir şeyler oluyor sana. Ruh gibisin ve öbür yandan da kendini paralıyorsun."

"Bir şeyim yok, sana öyle gelmiş her zamanki gibiyim."

"Bu her zamanki öküzlüklerinden başka bir şey. Ne oluyor?"

"Bunları konuşmanın sırası mı şimdi. Evde konuşamaz mıyız?"

"Bu akşam!"

"Bu akşam olmaz, burada salonda kalacağım. Yarın da sayım var. Salı akşamı."

"Salı mı? Dalga mı geçiyorsun."

"Sendikanızın kongresi sırasında seninle dört gün görüşememiştik, hatırlarsan bu da öyle bir şey."

"Bu öyle değil. Bu kez seninle düzgün bir şekilde konuşmak istediğimi söylüyorum. Bu kongreden daha önemli değil mi?"

"Ama..."

Cümlemin devamını dinlemeden uzaklaşıp kalabalığın arasına karışıverdi. Elimde kâğıtlarla öylesine kalakalmıştım. Salı günü! Kongre gündemi kalakalmak gibi bir şeyi kabul edemez. Tüm işler hızla yürümelidir. Gerçi bir şeyin yürüdüğü yoktu. Buna rağmen durmadan sorunlar çıkar ve sorunlar daima ertelenir. Bir kongrenin başarısı görmezden gelerek ertelediği sorunların fazlalığıyla ölçülür.

***

Bir kongre salonunda üç tip insanla karşılaşılır: Kongreye kendilerine işaret edilen oyu kullanmak için gelenler, işaret edenler ve

kendilerininki dışında hiçbir işaretten hazzetmeyenler ki, bunlara sorun yaratanlar diyoruz. Elbette sorun yaratanlar da kendi içlerinde Nazan gibilerden Fatih gibilere kadar geniş bir yelpazeye dağılıyorlardı. Fatih'e Nazan'a davranıldığı gibi davranılamazdı, o bizim hamurdandı. Şimdiki şişmanlığına ve başının tepesinde giderek genişleyen açıklığa bakıldığına onun bir zamanlar Balat'ın arka sokaklarında duvardan duvara sıçrayan tığ gibi bir delikanlı olduğunu kestirmek zor olsa da hâlâ o günlerden bir şeyler kaldığı da inkâr edilemezdi. Bir tür çocuksu haşarılık o gövdeye, o gövdeye sinmiş onca sert tecrübeye rağmen kendini yine de gösterebiliyordu işte. Arka mahalledeki hay huy içinde boy atan devrimin yükselişini bir iki bıçkına borçlu oluşu hiç de şaşılası değildi. Tabii maya teoriyle değil bıçkınlıkla tutuyordu buralarda. Haliç kıyılarına inen eğri büğrü, harap yokuşların daha fazla hikâye dinleyecek halleri yoktu, çok öfkeliydiler. Kahvehanelerde okey oynayanlar da, tavlacılar da eski şehrin ve Haliç'in üzerine çökmüş sise, leş gibi kokuya da bütünüyle ilgisizdiler. Ama yeşil çuha geçirilmiş masaların ve çaycının çökmüş avurtlarının eşliğinde öldürülen saatlere, umut ışığı ve dava ateşi düştüğünde her şey birden canlanıvermişti. Mahallenin delisi sokakta kendi kendine gezinirken "kahrolsun"lu sloganlar atmaya başlıyorsa devrim kapıya dayanmış demektir. Ama tabii devrimin kapının önüne kadar gelişi Deli Arif'in sık sık polise ihbarcılık etmesini engellemiyordu. Deli Arif her deli gibi sadece önemsenmeyi istiyordu o kadar. Kulak verilmeyi istiyordu. Fatih kahveye adım atabilecek yaşa geldikten sonra üç ayda devrimci oluverdi. O zamanlar kimse uzun boylu düşünecek durumda değildi. Herkesin acelesi vardı. Balat'ın özellikle acelesi vardı. Ölmek ve öldürmek bir tayfun hızıyla olup bitmelidir, bu işler ağırkanlılığı kaldırmazdı. Fatih de çok hızlıydı. Üçbuçuk ay sonra ilk yazıya çıkış, dördüncü aya doğru ilk bombalı pankart, dörtbuçukuncu ayda ilk tabanca. Beşinci ay geldiğinde Fatih bir korsan gösteride silahlı korumalık yapacak seviyeye ulaşmıştı. Şehrin dört bir yanından yükselen silah seslerine o da kendince mütevazi bir katkı sunuyordu. İnsanın daha lise ikide bu aşamaya ulaşabilmesi o günler için hiç de sıra dışı sayılmazdı. Cezalandırma ve acilen adalet dağıtımı bir gençlik hastalığı sayılabi-

lirse tüm ülke gençlik hastalığına tutulmuştu. Migros kamyonunu kaçırıp içindekileri yeni örgütlenen gecekondu mahallesinde dağıtırken kendisini Robin Hood gibi hissettmişti. Bu duyguyu hiç unutamadı Fatih. Adaletin somutlaşmasını bizzat kendi gözleriyle görmek gibisi yoktur. Çok genç yaşta başlayan gözaltı, sorgu, işkence ve cezaevi deneyimlerinin Fatih'i o kadar da katılaştırmadığını düşünüyordum. Tüm bunları bu derece yoğun yaşayanların dudaklarına yapışmış soğuk, acımtırak suskunluktan, kilitli cümlelerden eser yoktu Fatih'te. Başından geçen sayısız hikâye ondaki şakacılığı ve biraz acımsız olmak gerekirse gevezeliği tetiklemişti, o kadar. Bu şaka ve gırgır yağmuru altında gerginlik ve acıların tortusu durmaksızın seyreliyordu. Hatta belki de artık arada bir bastıran karabasanlar dışında pek bir tortu kalmamıştı. Cezaevi direnişleri sırasında çekilen ıstırabı değil, subayların ve askerlerin takma isimlerini, çavuşlarla komik diyalogları anlatırdı daha çok. Bir süre sonra tüm aceleci devrim atılımı kara komediye dönüşmüştü belki de. Veya acının, şiddetin, inadın anlatılmaya değer bir özelliği yoktu. Elbette yine de sırlar vardı ve sırların dipte oluşturduğu kireçlenme kolay kolay çözülemeyecekti. Fatih'in bazen sululuk derecesine ulaşan şakacılığına için için sinirleniyordum. Üstelik bu tiplerin kendileriyle şaka edilmesini hiç kaldıramadıklarının da farkındaydım. Beş ay öne yaptığım bir şaka yüzünden neredeyse kavga ediyorduk. Fatih gibiler dalga geçme özgürlüklerinin çektikleri acılardan dolayı salt kendi mülkiyetlerinde olduğunu düşündüklerinden istedikleri kadar acımasız olabilme yetkisine daha doğuştan sahiptiler. Tabii ki bu hakkın yanında çabucak parlayıp, bağırıp çağırarak sorun çıkartma hakları da vardı. Böyle anlarda mantıklı tartışmaya girip uzun uzun izahatta bulunmanın faydasızlığı da çoktan anlamıştım. Gerçi artık dert anlatmanın tümüyle budalaca olduğunu biliyorum. En iyisi geçiştirmekti.

Fatih koluma dokunduğunda sorun çıkartacağını hemen anlamıştım. Belaların ardı arkası kesilmiyordu. Sol yanağı göbeği ile aynı ritmle seğiriyor, ağzında tükürüklerin biriktiği daha ilk bakışta görünüyordu.

"Listeye bu herifi ne zaman koydunuz?"

Tabii ki adamın neden listeye konulduğunu anlayabiliyor olması lazımdı. Fatih'in kendisi de pek çok kişiyi son anda listeye tıkıştırıvermesiyle bilinirdi. Ama biliyorsunuz, önemli olan başkalarının ne yaptığıdır. Etraf güvenilmez ve her an sizi satacak kişilerle doluydu ve devamlı teyakkuz halinde olmak gerekirdi. Ben de farkındaydım, listeye konulan isim yüzünden Fatih'in arkadaşının delege olabilmesi bayağı güçleşecekti ama kimseyi kollamaya niyetim yoktu. İki budaladan hangisinin seçileceği toplamda bir şey değiştirmezdi ve beni de ilgilendirmezdi. Fatih ile tartışacak değildim. Cevap vermedim, ama galiba bir de üzerine omuz silkmişim. Daha da sinirlendi Fatih. Umursanmamanın bilindik hırçınlığı yüzeye tırmanmaya, dalgalanmaya başladı.

"Ya, böyle olunuyor demek!"

"Bir şey olunduğu yok Fatih. Bildiğin her zamanki işler."

"Seni iyi niyetli biri olarak bilirdim!"

İçimden gülmek geliyordu ama gülmedim tabii. İyi niyetli! Bunu da nereden çıkartmıştı. O kadar aptal mı görünüyordum! İçerlediğimi hatırlıyorum. İyiniyet, kısa zamanda afiyetle paçavra edilmeniz için en kestirme yoldur. Aklıselimin ezeli yazgısı yerlerde sürünmek, yaranamamak ve kendi kendini kemirerek tükenmekti. Mücadelenin aklıselimle değil şirretlikle yürüdüğüne çoktan ikna olmuştum. Listelerdeki önemsiz bir değişiklik için günlerce kafa ütüleyenlerin, bildirideki kimselerin umurunda olmayan bir cümle için saatlerce hırçın istemlerde bulunanların, miting kortejlerinde sıra kavgası yapanların, mıymıntılar tarafından kınanışı da budalacaydı. Haksızlığa uğramışlığın suskunluğu ve içliliğinden tiksiniyordum artık. Kınayıcılar yenilir, şirretlik unutulur ama şirretliğin kazanımları bakidir. Elbette başka ve daha üstün bir şirretle karşılaşana kadar. Önemli olan becerikli olmaktı. Yalan, beceriksizlikle birlikte kabahate dönüşür. Kimsenin İspanya'daki şatoları beni ilgilendirmiyordu, Fatih'in homurdanarak uzaklaşmasına da aldırmadım. Her itirazı ciddiye alırsan sonu nereye varırdı?

***

İki uykusuz gecenin ardından salı akşamı sürünerek de olsa kapıya dayanıverdi. Nihayet eve dönebildiğimde Nazlı'yı kanepede elindeki kitabı çekiştirirken buldum. Banyo yapmak istiyordum artık. Üzerimdekileri değiştirmek, normal bir insana dönüşüp televizyon karşısında uyuklamak istiyordum. Rakamlardan, demokrasiyi var eden hesaplamalardan, listelerden ve sigara dumanından kendimi arındırmak istiyordum. Karşısındaki koltuğa çöktüğümde sesini çıkartmadan kitabını sehpanın üzerine koydu, sigarasını yakıp derin bir nefes çekti. Gözlerine bakarken ürpermiştim. Bu bakışı, durmaksızın sallanan sol bacağın ritmini biliyordum. Açıkçası korkuyordum. Bakışlarında kımıldayan kararlılık ve öfke, sehpayı, masayı, sandalyeleri ve hatta katalitik sobayı kuşatarak odayı ısıtıyordu. Ellerim terlemeye başlamış, boynumdan minik bir ter damlacığı yavaş yavaş aşağı inmeye başlamıştı.

"Evet. Sana neler oluyor?"

Başlıyor diye düşünmüştüm. Bu kelimeyi kendi kendime fısıldalığımı gayet açık hatırlıyorum. Kaldığımız yerden başlıyordu. Nazlı toplantılarda da en son söylenen cümleyi unutmamak, tartışmalarda kalınan yeri asla atlamamak gibi bir yeteneğe sahipti. Aradan aylar bile geçse o kalınan yeri ve son söylenen cümleyi daima hatırlardı. Nazlı'yı atlatabilmem mümkün değildi. Peki, neler olduğunu söyleyebilmek mümkün müydü? Hem ben biliyor muydum neler olduğunu? Koltuğa gömüldüğümü, koltukta kaybolmak istediğimi de hatırlıyorum. Ne var ki namussuz koltuk beni her defasında dışarıya, yüzeye itip duruyordu. Koltuktan ümidimi kestiğimde bir ara gözlerimi kapadım. Nazlı'yı görmezssem Nazlı tarafından da görülür, hesap sorulur olmayacaktım. Bizim listeden Ahmet ile Fuat nasıl olup da il yönetimine seçildikleri halde büyük kongre delegasyonuna girememişlerdi! Hangi sinsi anahtar listenin kurbanı olmuşlardı? Fuat nasıl olur da 187 oy alırdı! Kendi kendime kalıverdiğimde zihnim derhal çeşitli anahtar listelerin tabanlarını hesaplamaya gidiveriyordu, bu da reel demokrasi oluyordu. İki gündür karmaşık matematik hesaplardan bunalmama rağmen şimdi onların içinde yitip gitmekten başka dileğim yoktu. Nasıl ki devrim nisbi temsil matematiğinin içinde görünmez olabiliyorsa ben de öylece buharlaşabilirdim. Ama

biliyordum, Nazlı dışarıda, oradaydı ve benden bir cevap bekliyordu. Israrlı sessizliğine gömülmüş bekliyordu. Gözlerimi açmak, rakamları bırakmak ve bir cevap vermek zorundaydım. Nazlı'nın yorgunluğuma da hesaplamalara da aldırış ettiği yoktu. Zaten böyle şeyleri küçümserdi. Bunlarla sadece bürokrat ve hamal ruhlu tipler ilgilenebilirlerdi. İki günlük uykusuzluk ve tahammül devrimin o devasa yürüyüşünde hiçbir anlam taşımıyordu, değer de.

Nazlı işçi çalışması dışında her şeyi küçümserdi zaten. Sonradan görme bir sendika çalışanında böyle sapmalar doğaldır diyebilirsiniz. Sınıfa dair abartılmış güven giderek şiddetlenir, işçi işçi olmaktan çıkıp her şeyin mihenk taşına yükselir. Yüceltme, somut gerçekliğin uydurma bir puta yükselivermesiydi sanırım. Üstelik yüceltenin puta ihtiyacı, yüceltileninkinden çok daha fazladır. Büyük trajediler böyle doğuyordu işte. Fedakârlık derinleşip süreklilik kazandıkça nesnesine mahkûmiyeti de vazgeçilmez olur. Feda giderek buruk bir tad vermeye başladığında sınıfa daha bir dört elle sarılır oluyordu Nazlı. Sendikada çalışmak istediğini ilk kez söylediğinde itiraz ettiğimi hatırlıyorum. Yüksek lisans yapan birinin böyle bir zamanda kendini sendikal faaliyete adayışında her ne kadar militanlığını ve adanmışlığını takdir etmek gerekiyorduysa da sağlıklı olmayan bir şeyler vardı. Buna karşılık ortodoksluk bir yaşam tutumudur. Böylesi bir kararın üzerinden yıllar geçtikçe hayatınıza dair sorgulamalar çok daha acımasız olacaktı elbet. Darbenin üzerinden hemen hemen on yıl geçmişti ve feda alışılmamış bir gariplikti. Yine de galiba örnek bir çifttik. Ev, daha ziyade bir parti lokali görünümündeydi. Nazlı'nın ailesiyle arasının bozulması pahasına aldığı kararın sorgulamasını yaşamı boyunca sırtında taşıyacağını biliyorum. Yıllar ve yıllar geçecek, sayısız toplantı, sayısız eylem, sayısız rapor ve bir gün tüm bunların anlamı düşünülmeye başlanacak. Daha doğrusu yüksek sesle düşünülmeye başlanacak. En iyisi hayatı sorgulamamaktı. İnsan o an geldiğinde otuz yıl önce hangi seçimi yapmış olursa olsun hayatını gözden geçirmekten geri duramaz. Yani Nazlı bir işletmede yüksek kademede bir yönetici olsaydı geçmiş yıllarını sorgulamayacak mıydı? Her neyse, bunları konuşmak artık gereksiz. Aramızda artık aşk gibi bir şey kalmamıştı, yaşadığımız daha çok iki

seçimin dayanışmasıydı bile diyebiliriz. Bir tür ayakta kalma çabası. Toplantılar, eylemler, tartışmalar ve broşürlerle geçen bir evlilik ve bu garip beraberlik artık bir karar bekliyor. Daha doğrusu Nazlı bekliyor. Nihayet ağzımı açmaya, bir şeyler gevelemeye karar verdim. Daha fazla susamazdım. Oysa insan mümkün olduğunca susmalıdır. Bir devrimciyi palavracıdan ayıran altın ölçek suskunluğun zehirli terazisiydi.

"Bir şey olduğu yok Nazlı. Yalnızca kafam dağınık. Partideki durumlarla ilgili."

"Partide her zaman durumlar var. Bu kez başka bir şey var sende. Uzaksın."

Öylece bakıyor, "uzaksın" kelimesini tefekkür ediyordum. Mesafeyi karışlıyordum. Bir cevabım yoktu. Dürüst bir cevabım yoktu.

"Birisi mi var?"

Birisi olduğunu nereden çıkartıyordu. Var mı gerçekten birisi? Yorgunluktan başka bir şey var mı sahiden? Bir açık vermiş olabilir miyim? Tek tek geçmiş haftaları tarıyorum. Hayır, bir açık vermiş olamam. Yalnızca bir kadının sezebildiği kadarını seziyor. Öfkeleniyorum. Hakikatin bam teline dokunulmasıyla hırçınlaşıyorum. Hırçınlık gerçeğin durduğu yerden yükselir.

"Bu da nereden çıktı şimdi? Ne demek birisi? Neler saçmalıyorsun?"

"Ne demek olduğunu biliyorsun! Başka bir kadın!"

"Benim başka kadınla uğraşacak zamanım ve mecalim mi var?"

Bir şey söylemiyor artık. Susuyor. Ben de susuyorum. İkimiz de yalan söylediğimi biliyoruz. Hissediyor. Hissediyor ama bilmiyor. Ben kucağımdaki umutsuz inkârımla sehpanın üzerindeki dergilerden birinin kapağındaki elinde kızıl bayrakla bağıran işçinin resmine bakıyorum. Sesimden anlaşılmıştır. Yalanım sesimden anlaşılır benim. Ya da ben öyle sanıyorum. Ceyda'yı düşünmemeye çalışıyorum. Ne kadar düşünürsem kendimi o kadar kolay ele verecekmişim gibi geliyordu. Nazlı şu an ölüverse! Utanıyorum. Şu an ölmesini istiyorum. Bu sorgunun kesilmesini ve bir vicdan rahatsızlığı yaratmadan o an ölüvermesini istiyorum. Ölenler için kurtuluş, kalanlar için yeni bir başlangıç. Artık bir başlangıç ve bir tazelik mümkün müydü? Ceyda'sız yeni bir

başlangıç düşünemiyordum. Ceyda dinsel bir müjde duygusu uyandırıyordu bende ama kendisi hangi başlangıcı sırtlanabilirdi ki? Müjde bile ona güç yetirecek bir yaşamı gerektirir. Fakat taze bir başlangıç umuduyla avunuyordum. Bir tür tazelik ütopyası. Halbuki tazelik, yeniden dünyaya gelme umudu kadar faydasızdı. Artık kıpırdamak imkânsızdı ve seçimlerinize sadık kalmak zorundaydınız. Sonuna kadar. Bazen bir soluklanma anında, bir ümitsizlik anında, bir boşunalık anında seçimlerin hepsi gözlerinizin önünden renksiz ve kokusuz bir duman gibi geçiverir. Ceyda komşularının oğlu kepçe kulaklı Salim'le evlenseydi şimdi sıcak ve tanıdık bir yuvada dinlendiğini kuracak, Nazlı şimdi müdür yardımcısı olarak düzgün bir evde yaşadığını, altında bir arabası olduğunu ve pazar sabahları çocuklarıyla brunch partilerine gittiğini hayal edecek; Otto, Bavyera Devrimi'ne katılmasaydı Münih'te saygın bir avukat olarak yaşlanıp yaşlanmayacağını sorgulayacak, Raul kuyruksallayanın sesini taklit etmeye çalışırken o sabah pekala köyünde çocuklarıyla birlikte tarlasını sürüyor olabileceğini düşünecek. Tüm bunlar faydasız budalalıklardı. O akşam Nazlı'nın buna benzer şeyleri aklından geçirdiğinden emindim. Kimbilir belki de anlaşılmaz değişiklikleri düşünüyordu. Yüzyılımızın sessizce çekip gittiğinin işaretlerinden birisi de örgüt içi birlikteliklerin giderek bıkkınlığa sürüklenmesiydi. Birlikte mücadele etmenin romantizmi yerini boşunalığa bırakıyordu. Zira düzen hüküm sürmektedir ve kişinin içini azimli bir tahtakurusu gibi kemiren her şeyin başka türlü olabileceği düşüncesi. Aslında başka türlü yaşanabileceğini düşünmek bile başlı başına devrim sayılır. Devam etmek, ilmek ilmek dokuduğunuz hayatınızı kutsamak zorundasınızdır. Pişmanlık kanserden çok daha ölümcüldür ve o yüzden de kimse pişman olmayı kendine yediremez. Nazlı'ysa sadece başka birisi olup olmadığını merak ediyordu. Gerçekçilik olağan gündelik ritmin bozulmasının ardında somut bir değişim aramaktan ibaretti. Aşkın somut değişimlere yol açan yegane etken olabileceğini düşünmek veya en azından bunu ilk sıraya yerleştirmek gerçekçiliğin büyük başarılarından birisidir ve daha sofistike ruhsal veya düşünsel sorunların yaşamın akışını değiştirebileceği düşüncesi gerçekçiliğin ufkunun dışındadır. Üstelik daha da sinir bozucu olan gerçekçiliğin bu konuda haklı oluşudur!

Nazlı yorgun hareketlerle oturduğu kanepeden kalkıyor, yatmaya gidiyor. İyi geceler bile demiyor. Bense sadece Ceyda'yı düşünüyorum. Ellerinin biçimlenişi, bazen taktığı postişin kendi saçlarıyla arsızca uyumu, sesindeki dobralığın sert ama buzlu bir dağ zirvesini andıran sadelikle kuşanmış serinliği bana tamamen el değmemiş bir hayat sunar gibiydi. Hem o hayatın benim için taşıdığı belirsizlikler ormanın kıyısındaki bir papatyanın, ormanın ulaşılmaz derinliklerindeki bir papatyadan neden daha değersiz olabileceğini düşürmeyi engelliyordu. Bilmediklerimizin hep bildiklerimizden daha değerli olduğu saplantısının hayatı güden başlıca dürtülerden biri olduğunu o gün için düşünebilmek mümkün değildi. Olgunlaşmak belki her şeyin aslında bu kadar olduğunu kabullenmektir. Nazlı koridorda kuşkulu ve tedirgin bir karabatak gibi kaybolduğunda Ceyda ile, daha doğrusu zihnimdeki yansımasıyla baş başa kalıvermiştim. Hatırası kendisinden daha büyüleyiciydi. Devrimde aslolanın devrim sabahı değil, o sabaha varmak için çekilen onca acının bir hakikat ve bir hayat demek olduğu gibi bir şeydi bu da. Ve benzer pek çok şey gibi ona ulaşamamanın verdiği acı, beklemenin ıstırabı kendisinden daha değerli ve hatta daha sahiciydi. Gerçekliğe vefa, bu gözleri kapalı ve tutkulu bekleyişte hiçe indirgenmelidir. Bir manavın, bir çiftçinin veya bir borsacının dünyası kadar kendine özgü hakikatler ve gerekliliklerle bezeli bu dünya diğerlerinden farklı olarak kendi tarihini yüzyıllardır çekilen acıların ve fedakârlıkların hatırasıyla donatmıştır. Ceyda'nın dünyası da böyle anlaşılmaz, ulaşılmaz ve gizemli bir gezegen gibi, kişide farklı hayaller uyandıran bir dünya mıydı? Sanıyorum o günlerde öyleydi. Nazlı'nın bana giderek yabancılaşan, giderek aşınan dünyasına – ki o aynı zamanda benim de dünyamdı- karşı Ceyda'nın gezegeni etrafındaki bulutsu kuşaklarla bilinmez bir maceradan farksızdı ve maceracı kişilikler için gerçekçilik affedilmez bir hakarettir.

Sekizinci Bölüm

O sabah yine fotokopi çekiyordum. Sabah ışıklarının hiçbir şekilde nüfuz edemediği, binanın karanlık boşluğuna bakan oda günün akışından ve ışığın gün içindeki hallerinden öylesine bağımsızdı ki, floresan lambanın altında günün ve gecenin tüm saatleri adeta aynılaşıyor, zaman devrimin o anki gerekliliklerine tutsakmışçasına yerinde sayıyordu. Hatta neredeyse çağın neresinde olduğumuzu anıştıran tek şey fotokopi makinesi gibi bir olağanüstü icadın alışılmış sesinden ibaretti. Yirmibeş yıl öncesinde olsak fazladan ancak teksir makinesiyle metin çoğaltmanın yoruculuğu eklenebilirdi tabloya. Eller kapkara kesilir, mumlu kâğıt durmadan sıkışır, bir sürü kâğıt kapkara basılarak ziyan olur, sabrınız tükenir. O anda terleyerek galiz küfürler savurmaya başlarsınız. Belki de değişen tek şey ma-

kinelerdir. Makineler dışında odayı dolduran ruh yüzyıl boyunca sayısız izbe odadakinden farklı değildi. Tabii onlarda yaklaşan bir devrimin giderek ısınan soluğu, yapılan her şeyi tarihe bir çizik olarak kaydederken, burada beyhude bir gecikmişliğin acıklı çabası vardı.

Akşamüzeri yapılacak basın açıklamasının metinlerini çoğaltıyorum. Basının pek umurunda olmayan, daha çok militanlar için bir anlam ifade eden –ki ondan da pek emin değilim– tumturaklı cümleler iki sayfa boyunca uzuyordu. Gazi Olayları'nın yıldönümü üzerinden yanlış hatırlamıyorsam oniki-onüç gün geçmişti. Ülkeyi saran gerilim partimizdeki iç gerilimlerin hallolmasını beklemiyor, üstüne üstlük durmadan tavır alınması gereken yeni sorunlar çıkıyordu. Büyük Kongre'de de bir sonuca ulaşılamamış, kimse kimseyi tasfiye edememişti. Demek ki parti içindeki kavga durulmayacaktı. Ne yazık ki memlekette durmaksızın bir şeyler oluyordu. Kimsenin kimseyi ağız tadıyla tasfiye edebilmesi mümkün değildi. Fotokopi makinesi iyice ısınmıştı ve terliyordum. Çoğaltılan açıklamaya boş gözlerle bakıyordum. Yazılanlar basının ve kamuoyunun umurunda olmasa da parti içi muhalefetin ve diğer örgütlerin umurundaydı en azından. Tabii ki onlar bir hata, yanlış bir politik yaklaşım bulabilmek için her kelimeyi didik didik edeceklerdi. Bir problem yoksa metin ilgi çekici olmaktan çıkıverecekti. Hatta artık metnin doğru olması da yeterli olmuyordu. İstenilen konuları işleyen bildiriler doğruya yakın olabilirdi sadece. Elbette bu eylemin bir iki gazetede yer alabilmesi de önemsiz değildi. Basında yer bulabilmiş yüz kişilik bir eylemin, basına yansımayan yüzbin kişilik bir gösteriden daha önemli oluşu gibi bir çarpıklığı sindirebilmek kolay değil. Belki artık bunun da başka düzeyde bir hakikat olduğunu kabullenmek gerekiyordu. Öte yandan devrim basında ancak sokağa çıkma yasağı başladığında, telefonlar kesildiğinde, büyük kentlerin semirmiş mahallerine ürkünç haberler gelmeye başladığında, şık lokantalardaki garsonlar ve eve temizliğe gelen kadınlar bariz biçimde tuhaf davranmaya başladıklarında yer almaya başlar. Asparagas bir haber gibidir devrim. Ama devrimciler arasında da epeyce iyimser bulmak mümkündü. Bu gibi iyimserler basına sızabilmek, televiyon haberlerine çıkabilmek için bazı acayiplik-

ler ve hoşluklar yaratmanın faydalarına inanır. Hem bir sağlık sigortası eyleminde ne gibi bir yaratıcılık gösterilebilirdi ki? Propagandanın yaratıcı küratörlüğe dönüşüvermesi de yeni zamanın alâmetlerinden birisiydi işte.

Odaya hışımla giren Muharrem ile Sevil'i neden sonra fark ettim. Muharrem parti muhalefetinin namlı simalarından birisiydi. Bizim kuşağın namlılarından. Darbe öncesi kuşağın tüm öfkesi ve hıncı onunla beraber yaşıyordu. Eski dünyayı sindirebilmek için öfke şarttı ama öfke kendi kendini de yiyebilir. Öfke fabrikatörlerin malikanelerinden, basın prenslerinin rezidanslarından, banka yöneticilerinin ter attığı tenis kortlarından, polis merkezlerinden, parlamentonun basamaklarından, lüks mağazaların otomatik kapılarından başlayıp, kapınızın önüne kadar genişleyerek kendine özgü bir dünya kuruverir. Kapınızın eşiğine ulaşmış öfke ihanet ya da gizli işbirlikçilik kokusu almaktan kendini alamaz. Zamanla sermaye, bankalar gibi öfke nesneleri soyut kavramlar haline geldiklerinden hıncınız partideki diğerlerine yönelir. Nihayetinde parti çoğunluğu somut ve elle ulaşılabilecek bir gerçekliktir ve ona patlamak finans kapitale patlamaktan daha işlevsel olabilir. Güçsüz kin kardeşini yer. Bildiriyi okurken Muharrem'in elleri titriyordu.

"Bu eylem kararını ne zaman aldınız!"

"Pazartesi günkü Yönetim Kurulu toplantısında. Sizinkiler de vardı."

"Yanlış bu karar! Eylem de yanlış!"

Adresi belirsiz bir kargoyu kapı kapı dolaştırırcasına, otuz sekizinci kapıda da benzer cümleleri işitmişçesine, umarsızca bıkkındım. Hayatın hedefle bağlantısı giderek kopuyor, amaç gölgenin ardında tutsakken insanın içini kemirip duran bezginlik sinsi adımlarla büyüyordu. Günlerin arşınlaması ve dökülen ter sırf yürüyüşün hatırına bir çabaya dönüşüyordu. Her zaman aynı şey. Ağabeyleri çocuklarının kandırıldığını düşünüyor. Muharrem'in yüzünde Ekim günlerine dair bir gerginlik serpiliyordu. Müdahale etmezse devrim yarıda kalacak, beyazların iktidarı şehrin sokaklarını yeniden ele geçirecek, egemenler yine sinsice dünyayı zaptediverecekler. Onun itirazı devrimle karşı devrim arasında duran bıçak keskinliğinde bir engeldi.

Yüzüne bakıyorum. Çenesi titriyor, ellerini ister istemez sıkmış, gözler elektrikli. Cevap vermek istemiyorum. Ne faydası olacak ki? Müdahale etmek bazılarının yaşama biçimidir. Tahribat kişinin kendisinden taşıp çevresindekilere yayılarak önce tedirginlik, ardından da bıkkınlık etkisi yaratır. Bense artık kızamıyorum. Kızabilmek tazelik ve bir hayatiyet belirtisiydi. Oysa ben artık kızabilecek durumda bile değildim. Kuruyordum. Kabuklarım çatırdıyordu. Muharrem konuşmaya devam ediyor. Başımı yeniden fotokopi makinesine çeviriyorum.

"Bu eylemle beraber anlaşılan ipleri iyice kopartmak istiyorsunuz?"

Sayısız kez duyduğum bu cümle tehdit vurgusunu çoktan yitirmiş, havada, sahipsizce terk edilmişti. Yine cevap vermiyorum. Dalaşmak istemiyorum. Sürekli birilerini ikna etmeye çalışmaktan yorulmuştum. Kimsenin ikna olup olmamasının bir önemi de yoktu. Bildirilerin bir önemi var mı, onu da bilemiyordum? Tahminen yüz yirmi altıncı basın açıklaması eyleminin doksan yedincisinden farkını da hatırlamıyordum. Ama Muharrem konuşmaya devam ediyordu.

"Cezaevleri direnişi varken sosyal güvenlik eylemi yapmaya kalkışmak ancak kasıtlı hedef saptırma çabasının ürünü olabilir."

"Dört haftadır cezaevi direnişlerine destek eylemlerindeyiz zaten. Daha salı günü cezaevleri eyleminde yıkanmadık mı?"

Cevap verdiğim için kendime kızıyorum. Ne faydası vardı tartışmaya girmenin? İnsan tutamıyor kendini. Gözümün önüne geçen haftaki eylemin ıslak anıları geliyor ister istemez. Hafıza en gereksiz şeyleri bulup gündemine alır. Polis komiseriyle yapılan gergin pazarlık sonuç vermemişti. O günlerde hiçbir pazarlık sonuç vermiyordu. Polis panzerinden fışkıran tazyikli suyun çoraplarıma kadar işleyişini hatırlayınca ayaklarım üşüyor, burnum nemleniyordu. Sırılsıklam olmuş montun üzerine inen copun tadıysa bambaşkaydı. Kemiğin içindeki ilik bile sığındığı rüya âleminden çıkıvermiştir. Gayrı ihtiyari ellerimi oğuşturuyor, ayaklarımı yere vuruyordum. Üstelik galiba Muharrem eyleme teşrif etmemişti. Daha genç olan Sevil daha fazla kendini tutamadı. Tartışmaya katılmak istiyordu o da. Gereksiz yanıtım onu da sinirlendirmişti. Belki de kendilerinin eylemde olmadık-

larını ihsas ediyor oluğumu düşünmüştür. Oysa bir şeyleri ihsas etmek karşıdakini incitmekle sonuç alınabileceğini ummakla mümkündü. Bense sadece önümdeki işleri yapmakla ilgileniyordum.

"Eylem falan yapılmadı! Geçiştirildi!"

Geçiştirilen bir eylemle, kamilen gerçekleştirilen bir eyleme katılım aynıysa farkın nereden kaynaklandığını düşünüyordum ki Tufan imdadıma yetişti.

"Bu tartışma anlamsız. Yönetim Kurulu kararı var. Hem zaten bu eylemle ilgili ilçelerin önerisini üç haftadır erteliyorduk."

"İlçelerin talebi de cezaevleri direnişini hasıraltı etmek için şekillendirilmişti zaten."

"Ne demek istiyorsun?"

Muharrem ile Tufan'ın tartışmasını izlemiyordum artık. Parti bölünecekse bölünsündü. Türkiye'de ve dünyadaki sayısız bölünmeye bir tane daha eklenmesinin bir zararı olmazdı. Ta Birinci Enternasyonal'den bu yana gerçekleşen sayısız bölünmenin belki bilemediğimiz bir anlamı vardı. Herkes istediğini yapsındı. Gerçi Muharrem her partide kendisine yeni bir muhatap bulacaktır. Sadece kendi arkadaşlarından oluşan bir örgütte yine aynı ihanetin izini sürecekti. Nitekim geçenlerde duyduğuma göre eski arkadaşlarını da yeterince devrimci bulmayarak yeni kurdukları partiden grup olarak ayrılmışlar. Öfke ve kinin öncelikle yoldaşları muhatap alması acıklıydı. Bazen sevgi kendini yanlış nesneye duyulan nefretle ifade eder ve zamanla nefret ettiği şeye dönüşmeye başlar. Odaya yeni girenlerin de katılımıya büyüyen tartışmaya tamamen duyarsız biçimde fotokokopi makinesine bakarken telefonum çaldı. Hatta telefon sesinin "O zaman disipline ver!" cümlesiyle çakıştığını şimdi bile gayet net hatırlıyorum. Ceyda! Karşıdaki ses kırık ve hatta mahçuptu. Ceyda'ya hiç yakışmayacak süklüm püklüm bir ses.

"Merhaba."

Çıkışsız tartışmalarla uğuldayan odaya sessizliğin telkâri yaprağı düşüvermişti. Gümüşi yaprak yer çekimine nazlı ama cilveli biçimde süzülerek teslim olurken, odadakilerin sesleri, telefonların sesi, fotokopi makinesinin sesi ve devrimin asabi feryadı başka bir zamana aitmişçesine silinivermiş, Muharrem'in yüzü başka bir âlemin bir anlığına

ışıyıp kayboluveren bir yaratığına aitmişçesine anlamsızlaşmış, elimdeki bildiri metninin üzerindeki müteredditat satırlar okunmaz olmuştu. Pırıltılar saçarak süzülen yaprak yere bir kuş kanadı gibi narince değdiğinde Ceyda'nın teslim olduğunu anladım. Sırılsıklam ve bol coplu eylemin zihnimdeki görüntüleri bir anda tespit edilmesi olanaksız bir noktada dürülüp kayboluverdiler. Ellerim üşümez olmuş, ayaklarım hararetle yanmaya başlamıştı. Ceyda teslim oluyordu ve onun yerine bir anlığına da olsa geçen şey tutsaklığımın başladığına dair rahatsız edici duygu kıvılcımıydı. Ama hemen kayboldu. Teslim olanla teslim alan arasındaki bu karmaşık durumu o an etraflıca düşünebilmek zordu tabii. Halbuki düşünmek gerekirdi. Kendini veren gerçekte bilinmedik gizli tünellerden, geçitlerden sızarak sizi teslim alır, muzafferiyetiniz bir süre sonra anlamını yitiriverir. Aylardır süren uzun ve acılı bir kuşatmanın ardından bembeyaz atının üzerinde şehre girerken gururlu bakışlarla sırıtan muzaffer bir komutanın hazzını yaşıyordum. Teslim olmuş kentin çaresiz ahalisini affedici bakışlarla süzüyor, mağlupların zoraki barışçıl sızlanmalarına cevap bile vermiyordum. Bir süre sonra gerçekte şehrin sizi teslim aldığını anladığınızda çok geç olacaktı. Atlar yağ bağlamış, askerler rahata alışmış, uygarlık gözle görünmeyen mıymıntı alışkanlıklarıyla sizi çoktan esir etmiştir. Şimdilik Ceyda'nın sesindeki tınıdan adım atmak zorunda olduğumu sezebiliyordum, o kadar. O teslim olabildiyse benim de bir şeyler yapmam gerekliydi. Üstelik bunu istiyordum da. Bu toplantı odasından uzakta bir mekânın ışıltısında boğulmak istiyordum. Bir yosmayla yeni bir dönemin ışıltısı! Şimdi inanılmaz geliyor tüm bunlar ama o an o kadar sahiciydiler ki. Her anın kendi sahiciliği vardır. Hatta sahicilik denilen şey bu kısacık anın hikâyesinden ibarettir. Ceyda'nın kırık, hüzünlü, hatta ricacı sesi kemiklerimin içinden ılık bir ilkbahar rüyası gibi akıp geçiyordu.

"Akşamüzeri buluşup konuşmak istiyorum seninle. Ben işe gitmeden buluşalım."

Gösteri hazırlıklarını düşündüm. Dövizler çakılacak, pankartlar taşınacak, meşaleler yakılacak. Bunları atlatıp nasıl ortadan kaybolabilirim! Bir yolunu bulmak zorundayım. O teslim oluyorsa ben de teslim olmak zorundayım. Devrim geçmişte kalan silik ve acılı bir anıdan ibaretti.

Bazı günler özellikle karmaşıktır ve tüm çapraşık işlerin aynı gün ardı ardına rahatsız edici sivilceler gibi bitivermesine alışmalı insan. Ben henüz Ceyda ile nasıl olup da buluşacağımı kurarken partide birbiriyle ilgisiz sorunlar her biri kendilerine has yollardan patlak vermeye devam ediyordu. Öyle ki, yarım saat sonra Ceyda ile buluşmamızı düşünemeyecek hale gelivermiştim. Tüzük değişikliği kongresine dair hazırlıklar da buna eklendi. Daha doğrusu acil ve teknik bir toplantı da araya sıkışıverdi. Devrimin hukukla mecburi ilişkisi devlet için de bizim için de oldukça karmaşık bir oyundu, yasa maddeleri kullanılarak oynanan bir oyun. İki tarafın da yasaları kullanarak birbirine güçlük çıkartmaya çalıştığı bu garip oyun dışarıdan bakıldığında pek köktenci görünmese de bu olmadan işlerin yürümesi epeyce güçtü. Ama devrimler tarihinde hukuk cambazlıkları neredeyse konu dışıdır. Yükseliş dönemlerinde hukuk önemini giderek kaybeder orada saf güç ilişkileri yürürlüktedir. Günümüzde herhangi bir şeyin yükseldiğinden söz etmek zordu. Bu durumda da herkesin aşağıladığı hukuk teknisyenlerinin önemi giderek artıyordu. Yine de kimse bundan söz etmekten hoşlanmazdı. Siyasi Partiler Yasası'nı ya da Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası gibi şeyleri hatmetmek kişiye itibar kazandırmaz. Fakat hukuk o derece önemli hale gelmişti ki, ben bile sıkıcı yasa maddelerini bunalarak da olsa eşelemek sorunda kalıyordum. İncelikli yasa kitapları elimizde eğreti dursa da azimliydik. Ne yapıp edip hukuk dünyasının küflü ve bunaltıcı labirentlerinde kaybolmayacaktık. Toplantı odasında elimizdeki yasa kitapçıklarını, tüzükleri, tüzük taslaklarını yüzümüzde kah hakimâne bir ifadeyle, kah çaresizce evirip çevirmekteydik.

Tüm çabalarımıza rağmen ne yaparsak yapalım hiç birimiz İzzet'in yerini tutamazdık. Sendika uzmanlarının bu gibi şeyleri hepimizden çok bilmesi doğaldı. Masanın etrafına toplanmış İzzet'in soğukkanlı yorumlarını dinliyorduk. Arada bir elindeki yasa kitapçığına bakıyor ama çoğunlukla da her maddeyi ezbere bilirmişçesine yasal açıklardan ve tüzük değişikliğinde karşımıza çıkacak sorunlardan söz ediyordu.

"Anayasa ile SPK arasındaki çelişkiden de yararlanmak mümkün. Yani tüzük taslağındaki 18. Maddeden söz ediyorum."

Doğrusu söyleyebileceğim pek bir şey yoktu. Önümdeki yasa maddesinden anlamlı bir ipucu çıkartabilmekten acizdim. Arkadaşlarının sürekli olarak bizim tarafımızdan kandırıldığını ihsas etttikleri Selim ise bıkkın ve gergindi. Her öneri ve cümlenin arkasında muhtemel bir art niyetin gölgesini seçmeye çabaladığından tüm gövdesi kasılmış, çenesi ileriye doğru gerilmişti. O da anlaşılmaz maddeler arasında kendini ve devrimi çoktan yitirmişti. Devrim 37. Madde ile 43 b. arasında bir yerlerde izini kaybettirmişti. Tek umut ileriki maddelerden birisinde taze bir kış güneşi gibi ışıldayacağı beklentisiyi. Arada bir aklıma Ceyda'nın "merhaba" deyişi geliyor, içimde zavallı bir sevinç kıpırdanıyordu ama maddeler devrimden de aşktan da çok daha güçlüydüler. Her bir yaşam kıvılcımı onların serin soluğu ile ölgünleşiyor, giderek kuruyordu. Üzerinden yasaların dondurucu rüzgârı geçmiş yeni filizlenen fidanlar öylece kalakalıyorlardı. Maddelerin dünyasında yaşam fısıltısı çocukca bir sayıklamadan ibaretti. İzzet'in açıklamalarıysa pürüzssüz bir berraklıkla ilerliyordu. Tüm itirazlarımızın yüce bir yanıtı olduğunun hepimiz farkındaydık. İzzet avucunun içi gibi bildiği bir alanda gönlünce at koşturuyordu, hatta neredeyse eğlendiği bile söylenebilirdi. O konuşurken yüzüne baktım, anındaki çizgilerle işaretlenmiş yılların hikâyesini sökmeye çalıştım ama boşunaydı. İzzet'i çözebilmek nafile bir çabaydı. Bazılarında yeraltı geleneği genetik biçimde kuşaktan kuşağa geçer. Bazen yeraltı çalışmasının kuralları kişilikle inanılmaz ölçüde örtüşür. O zaman da haliyle bir yaşam biçimi ve bir sanat değeri kazanır. İzzet'in bir gününün nasıl geçtiğini kestirebilmek olanaksızdı. Artık illegal bir şey kalmasa da, her tür siyasal çalışma polisin gözleri önünde ceyeran etse de bu kez bizzatihi kendi yaşamları bilinmezin ardına çekilir. Yasal bir partinin, yasal il yönetisi olunsa bile sakıncalı gazeteleri her gün başka bir bayiden almak bu tipin başlıca işaretlerindendi. Siyasal ya da özel yaşam puslu bir bulutun ardında zoraki seçilebilen gölgelerden ibaretti.

Darbeden sonrasında "İşçilerin Ülkesi"ndeki parti okuluna gittiğinde Brejnev bile ölmek üzereydi ama nehirlerin, şehirlerin, evlerin, ovaların, denizlerin ortasından geçerek tüm dünyayı boylu boyunca kateden koca granit duvar henüz kimselerin üzerine yıkılmamıştı.

Her şey yolunda görünüyordu yani. Yalan umutla birlikte alındığında daha kolay hazmediliyor, neredeyse gerçeklik değeri kazanıyordu. Gerçi bunlar ilk gençlik halleriydiler. Sonraları hayatın propaganda kitaplarındaki gibi olmadığını sezmeye başlarsınız ama gizli buluşmalar ve acil görevler yığını altında hakikatin gerçekte neye benzediği önemini yitirir. Hakikat artık partinin güncel görevlerinden ibaretti. Uzak ve cızırtılı radyolardan akan kızıl renge boyanmış yalanlar hücre toplantısında üstlenilen görevlerden daha gerçektir. Moskova'daki okula gittiğinde eğitim binasının dışarıdaki soğuk, gri ve suskun şehirden yalıtılmışlığı, koca caddeleri, insanların yüzlerini örten ürperti ve neşesizlik bile artık önemli değildi. İzzet'in yüz hatlarında serpilen kıpırtısızlık o dönemlerin mirasıydı belki. Devrimle uluslararası politikanın ürkütücü ve tedirgin izdivacı böylesi yüzler gereksinir. Veya yüzler yavaşça böyle bir uzaklığın sertliğiyle değişir. Gençlikteki budalaca coşkunun yerini ağır ağır reel dünyanın donukluğu alır, gerçekçilik insanı üşütür. Hayalin ve öfkenin ölgünleştiği zamanlarda devrim azla yetinmeyi bilecek ve yasa maddelerini ezberleyecektir. Ancak soğan biçimli şekerlemeye benzeyen kubbeleriyle zihnimde canlandırabildiğim karlı şehire İzzet'in ilk kez baktığı anı hayal ettim. Soğuktan yakalarını kaldırdığında buzdan bir cennette bakıyordu, Firdevs Bahçeleri kristal güller ve gümüşi sarkıtlarla bezenmişti. Suskunluk. Koca şehir nefes bile almıyordu. Kar suskundu, caddeler suskundu, insanlar haydi haydi suskundu. "Demek burası" demiş olmalı. Böyle bir üşümeyi daha önce hayal bile edememişti İzzet. Kristal cennet tüm canlıları kendisiyle hemhal olmaya zorluyordu. Mesela şuradaki donmuş kuş ışıldayan sarkıtların, gözleri kör eden cennetin bir parçasıydı artık. Hüthüt bir yandan titrerken öbür yandan "yaa" der gibi başını sallıyor. Kafasındaki sorguçtan da, leş gibi kokusundan da nefret ediyorum. O niye donup kalmıyor kuru bir ağacın üzerinde. O niye ta buralarda peşimi bırakmıyor. Doğan ise tınmadan dosyalarını, notlarını, kalemlerini düzenliyor. Hakikat burada, bu dosyalarda, bu kalkınma planlarında, artan demir çelik üretimi raporlarında. Padişahın emekçilere zerre kadar faydası yok, önemli olan üretimi arttırmak. Önemli olan parti önderliğinin hattı. Hüthütü bozguncu olmakla suçluyor

doğan. Bir an doğana hak verir gibi oluyorum. İşçilerin karnını padişah değil planlama doyuruyor. Hüthüt ne doğana ne bana aldırıyor. Gözlerinde acıklı bir ifade var gibi geliyor. Halbuki ukalalar sultanı kimseye acımaz. Şu donup kalmış serçeye bile. Padişah aşkı kanlı canlı kuşların hepsini gözünden siliveriyor. Kanlı canlı kuşlara değil sadece Kafdağı'nın ardındaki Kuşlar Padişahı'na inanıyor. Kuşlar olmasa da olur, padişah olsun yeter. Doğanın sol kanadındaki teleklerden birinde padişahın işareti parıldıyor. Adanmışlığın, umudun işareti. Yırtıcı gagası et hasretiyle titriyor. Et gerek! Yaşayanlara et gerek! Kötücül bakışlarla Hüthütü süzüyor, kemikli ufacık gövdesinde ne kadar et olabileceğini tartıyor. Beğenmiyor. Bu soğukta kanat çırpmaya değmez! Hüthüt gözünü et bürümüş kuştan ürküp biraz uzaklaşarak yine beklemeye başlıyor. Keşke doğan şu bücürü parçalayıp afiyetle yese diyorum. Kendisi de, ardından gelecek kargalar da, onun ardından güvercinler de ve hatta kalan kırıntılarla serçeler bile doyardı diyorum. Hiç değilse Hüthüt padişahı sayıklayıp duracağına bir işe yarardı. Ben de kurtulurdum, kuşlar da.

Uzun ve etli parmaklarına bakıyorum İzzet'in, o günün ve ardından gelen onca toplantının, hayal kırıklıklarının izini arıyorum sol başparmağında. Boşuna. Bunların hiçbiri iz bırakmıyor geriye kalan sadece bellekteki acımtırak koyuluk. O da zamanla görevlerin ve gündelik işlerin ardında donuklaşıyor. Karlı Slav şehrinin ilk izlenimleri de, gizli buluşmaların ve toplantıların suskun kutsallığı da hafızanın donuk perdesinin ardında birbirinden ayrılmaz tek bir bütün halinde yoğun ve sinsi bir lekeye dönüşüyor. Karlı şehrin düştüğü gün bile artık sadece acımtırak bir lekedir. Büyük aldanışlar büyük kanıksamaları gerektirirdi çünkü.

***

Köprüaltı'nda Haliç'e bakan tarafında bir kafede buluştuğumuzda güneş uzaktaki Fatih Camii'nin ardında bir yerlerde erimekteydi. Köprüye epeydir gitmediğimi düşünüyordum. Oysa bir zamanlar her akşamüzeri Cağaloğlu'ndan doğruca buraya inerdik. O da bir önceki zamanda kalmıştı sanırım. Necdet'in henüz yaşadığı çağda

kalmıştı. Bir yandan Nargile içip öbür yandan büyük ve sarı zarfının içinde taşıdığı dergileri ve kitapları karışırıdı. Mükemmeliyetçilik gerçekte hareketsizliktir ve dünyaya durmadan söylenmek kişiyi giderek bir kıpırtısızlığa itiverir. Kıpırtısızlık şişmanlatır ve kişiyi ketumlaştırır. Bazen homurdanırken söylediği kelimeleri anlamak oldukça güç olurdu. Dünyada olup bitenler okuduğu derginin sayfalarından nargile dumanının boğuk kokusuna karışarak Haliç'e dökülürken, Latin Amerika'da yükselen mücadele veya Doğu Avrupa'daki olayların gidişatı İstanbul'un kıpırtısızlığında ancak uçucu bir umut yaratırdı. Umut, şehrin üzerinde, daha doğrusu köprüaltı kahvehanelerinin üzerinde bir anlığına kayıtsız ve titrek bir bulut gibi durakar, sonra şehrin ilgisizliğinden alınmışçasına kırgın bir misafir gibi süzülerek yokluğa karışıverirdi. Necdet ve biz masadakiler, buluta bir anlığına bakar, onu gözden yitirişimizle birlikte şehrimizin ve kendi dünyamızın can sıkıcı gerçekliğine dönüverirdik. Evet, gerçekten de bir şey olmuyordu. Dünyanın dört bir yanındaki hararet nereye kadar avutucu olabilir ki? Necdet yine de homurdanmaya üşenmez, yabancı dergideki bir satırın altını gömlek cebine sıralanmış renk renk kalemlerden biriyle çizmeye devam ederdi.

Halbuki Ceyda ile buluştuğum gün Köprüaltı ne kadar da yabancıydı. Dünyanın yeni baştan anlaşılmaya çalışıldığı günlerin hoyrat heyecanından ne kadar uzaktı şimdi burası. Yediğimiz her büyük darbenin ardından yaşamanın rengi değişmiştir sanki ve bizler o yeni renk tayfında doğru tonu bulmaya çalışmaktayızdır. En azından mutlak bir hakikate inanmak zorunda olanlar –buna zayıflık da diyebilirsiniz- durmaksızın yeniden değerlendirme yapmak durumundadırlar. O gün ise çehreler bambaşkaydı. Yabancı bir çağın suratlarının, boş ve avuntusuz suratlarının üzerlerine oturduğu gövdeler zamanı arsız bir teleşla, bazen de bıkkınca ezme çabasındaydılar. Yine de sevinçli olduğumu hatırlıyorum. İşten veya okuldan kaçan birinin dünyanın aslında ofisten veya asık suratlı sınıftan ibaret olmadığını düşündüğünde yüzünde beliren sersemce ifade benim de suratıma çöreklenmiş olmalıydı. Dünya partiden ve mücadeleden ibaret değildi belki de. Tufan ne işim olduğuna anlamamıştı. Hatta bilgiç bilgiç görev ve disiplin üzerine sitemkâr birkaç cümle de savurmuştu ama benim bir

şey işittiğim yoktu. Gösterinin başlayıp başlamadığını düşündüm. Hayır, daha başlamamıştır. Umarım bir patırtı çıkmazdı yoksa görevden kaçmaya bir de vicdan azabı eklenecekti. Vicdan kaprisli bir yular gibi kişiyi istediği maceraya sokar, istediği ülkeye götürür, arzu ettiği sorumluluğu yükler. Ondan kaçılacak saklanacak bir yerin, köşe bucağın olmayışının farkındaydım ve yüzüne bakmamaya çalışıyordum. Ölenlere, cezaevindekilere, dünyanın akla hayale gelmeyecek köşe bucağında yüz elli yıldır acı çekip çabalayanların ortak mirasına olan borçluluğu ölene kadar taşır ve onlar da ölene kadar taşısınlar diye durmadan yeni birilerine devredersiniz.

Birahanelerin birinde oturan Ceyda'yı uzaktan gördüğümde vicdan azabını hızlı adımlarla geride bıraktıysam da küskün bir tınıyla ardımdan mırıldanıyordu. Şımarıkça, neredeyse sekerek yürüyordum. Ceyda'nın teslimiyetinin ne sonuçlar doğurabileceğine dair hiçbir fikrim yoktu. Ceyda ise oturduğu masanın ardında endişeli, tutuk ve hatta kararmış görünüyordu. Hafif makyajıyla kazağı, montu ve kot pantalonuyla öylesine sıradan biri gibi görünüyordu ki, galiba bir parça hayal kırıklığına uğramıştım. İnsan onu geçkin bir üniversite öğrencisi bile sanabilirdi. Böyle anlarda insanın içinde kuşların uçuştuğu, yüreğinin sevinçle sıçradığı falan söylenir. Bunların hiçbiri olmadı. Özlem hiç de şaaşalı biçimde nihayetlenmemişti. Masaya oturduğumda ikinci birasını içiyordu, üstelik hava da oldukça serindi. Köprüaltının popülerliğini yitimiş olmasının birisine yakalanmamayı garanti edip etmediğini düşündüm. Mamafih partililerin çoğu gösteride olacaktır. Ne el sıkışıyoruz ne öpüşüyoruz, öylece karşısına oturuyorum, yüzüne baktığımda bir şey göremiyorum. Bana bakmıyor, biranın üzerindeki köpüklerin gelişigüzel salınımını izliyor. Bir aşk buluşmasından çok bir iş pazarlığı için buluşmuş iki kişiydik sanki. Bu bile hevesimi kırmıyor. O an her tür iş anlaşmasına hazırım yeter ki dünya, benim dünyam birazcık olsun değişsin. Aşkın eninde sonunda kendi yaşadığın boktan gündelik hayattan kurtulma çabası olduğunu düşünüyordum. Karşıdaki sana bambaşka, el değmemiş, capcanlı dünyalar açacaktı. Ceyda anlaşmayı kafasında evirip çeviriyor, maddeleri bir bir tartıyor, bir türlü konuşmaya giremiyordu. Bekliyordum. Ben de kendime bir bira söy-

ledim. Günün bu saatinde hiç adetim değildi ama olağanüstü bir gündeydim. Burası pahalı bir yer olmamalı. Bir de onunkini ısmarlayacağım. Cebimdeki parayı hesaplamaya çalışıyorum. Ceyda bir de patates kızartması ısmarlıyor. Giderek endişeleniyorum. Şu sefil birahanede yaptığım hesapçılığa gülümsüyorum. O gülümsememin ardında başka şeyler olduğunu düşünüyor muhakkak. Bira bardağının kenarında tırnağını gezdirirken çıkan küçük uğultunun sesine gömülüp gidiyorum. Camla tırnağın öpüşmesiyle yayılan kulak tırmalayıcı cızırtı o an için başka dünyaların kapılarının büyülü menteşelerinin sesiymişçesine büyüleniyorum. O kapılar o an açılacak, vicdan ve sorumluluklardan uzakta bir düş ülkesine adım atacakmışım gibi gözlerimi kapatıyorum. Sınıfsız toplumun sorumluluk nedir bilmeyen ve vicdan ağırlığı taşınmayan bir toplum olup olmadığını düşünüyorum. Saçmalık. Yine de yerçekimi olmayan bu cennette tüyden adımlarla yürürken manzaraya eşlik eden bardak gıcırtısının eşliğinde mesudum. Ama uzun sürmüyor bardak gıcırtısı, kesiliyor. Yerçekimsiz dünya Ceyda'nın sessizliğini bozup konuşmasıyla ufalanıp çözülüyor. Üzgünüm o an. Şimdi bile o anın üzüntüsünü hatırlayabiliyorum. Keşke sonsuza dek tırnağını bardağın etrafında daireler halinde dolaştırsa ve ölürken o sesi duyarak mutlu bir ifadeyle dünyayı terk edebilseydim.

"Geçen gün yine geldi. Ondan kurtulmak istiyorum artık."

Öfke ve bıkkınlık Ceyda'nın çatlayarak uzayan sesinde sarmaş dolaş olmuş, kah biri kah öbürü diğerine galebe çalarak yayılıyordu. Sırdaş iki duygu adeta bir kardeş kavgasıyla kadının gözlerindeki ifadeyi daha bir kararsızlaştırıyorlardı. Bana kalırsa baskın çıkan bıkkınlık ve belki de çaresizlikti derdim. Bana teslimiyeti çaresizliğinin bulabildiği tek çıkış yolu olmalıydı. Hiç de içine sinmeyen bir çıkış yolu. Benden, hayatıyla hiçbir ilgisi olmayan birinden yardım ummak için nasıl bir çıkışsızlık içinde olduğunu tahmin etmek hiç de zor değil. Oysa ben elbette bu çaresizliği yanlış yorumlama eğilimindeydim. Zaaflar ya da aşk her şeyin yanlış yorumlanmasından ibaretti. Ne cevap vermeliydim? Benden ne olduğunu tam kestiremediğim bir şey talep ediyordu. "Ondan kurtulmak!" İsmi bile olmayan karanlık bir uğursuzluk. Adının dillendirilmesi dilde zehir tadı bırakıyor ol-

malı. Sorunu üzerime alıp alınamayı düşündüyordum. O kırılganlığı giderek artan bir tonda sanki son bir nefesini usulca verir gibi fısıldıyordu.

"Artık dayanamıyorum."

Konuşmanın gideceği yeri bekliyorum merakla. Bir şey söylemiyorum, teslim oluş şartları üzerine bir anlaşma yapmakta olduğumuzu biliyorum. Ulu surlarla çevrili yorgun kentin ağır kapıları birazdan gıcırdayarak açılarak içindeki zenginliği ve bambaşka bir hayatı, cenneti muzaffer avuçlarıma bırakacak. Gerçekte kararı çoktan vermiş olduğumu biliyorum. Sabah telefonu kapattığımda kararımı vermiştim. Akıl, budalaca direniyor, tepiniyor, mazeretler öne sürüyor, gerekçeler sunuyor, muhtemel sorunları bir bir sıralıyor ama boşuna. Ne isterse yapacağım! Zihnimde bilince çıkan şartlar düşünüldüğünde hiçbir dayanağı olmayan bir kararı nasıl bir sesle dillendirdiğimi bugün hatırlamıyorum. Sesim kararlı mı çıkmıştı acaba, tedirgin mi, yoksa gözükaralıkla mı, bilemiyorum. Sesimin rengi ne olursa olsun ağzımdan dökülen cümlenin sonuçları çok açıktı.

"Sana başka bir ev bulalım."

İşte söyleyivermiştim. Ceyda'nın kaderiyle kendiminkini örtüştürmeye karar verdiğimi, günlerin başka türlü akmasına razı olduğumu, Ceyda ve çocuğunu sahipleneceğimi söyleyiverdim. Sahiplenmek! Şimdi bakınca çok komik görünüyor. Masanın üzerindeki iki biranın ve patates kızartmasının hesabını yapan biri için gülünç derecede iddialı bir sözcük. Ama o an sanırım hiç de gülünç bulmuyordum ağzımdan çıkanları. Dramatik bir karar verdiğiniz anlarda havada yayılan ciddiyet ve adanma duygusu koşulların gülünçlüğünü beceriklilikle gözlerden uzaklaştırıp her şeyi kesin kararlılığın ve kopuşun rengine boyar. Ceyda'nın etkilenip etkilenmediğini anlayamıyorum. Belki de kararın netliğine rağmen sesimdeki tedirginlik ve ikircimlik sırıtıyordur. Ceyda bu tedirginliği anlamayacak bir kadın değil. Sessizlikten bile sonuçlar çıkartabilmek, işte doğal seçilimin ulaştığı en yüksek düzey. Bu yeteneğin, karşılarındaki adamın nasıl biri olduğuna dair şaşmaz sezginin nasıl kazanılabildiğini bilemiyorum. Onca yılın ve onca tecrübenin hiç de masum sayılmayacak birikintisi. Cevap vermiyor. Bir yudum daha alıyor birasından.

Bense onda uyandırmış olabileceğim güvensizliği yenmek istercesine bir korkak gibi sesimi yükseltiyorum.

"Öncelikle o mekândan ayılman lazım."

"Ayrılamam! Borcum var. Hem ayrılırsam ne yeyip, ne içeceğim."

Haklı olduğu apaçık. "Borcunu öderiz" demeyi göze alamıyorum. O kadar da gerçeklikten uzaklaşmış değildim demek ki. Sustuğumu hatırlıyorum. Sustuğumda aslında cevabı değil, gayrı ihtiyari biçimde şu sıralar başlamış olması gereken eylemi düşünüyorum. Davanın bu önemli konuşmanın arasına sızıvermesi canımı sıkıyor. Demek vicdan azabı arkamdan nefes nefese yetişmeyi başarmıştı. İnatçı maratoncuya küfrediyorum içimden. Ceyda küfrettiğimi anlamıyor. İnsan hangi yüzyılda büyümüşse o çağın çocuğu olarak kalır. Orta yaşlarda yeni bir zamana geçseniz de her şeyi geçmiş çağın kurallarına göre değerlendirisiniz ve bu acı vericidir. Hatta aslında bu bir tür sakatlıktır. Çehresi tamamıyla değişen dünyada öğrenmiş olduğunuz değerlere göre yaşarsınız ama o değerlerin bir anlamı kalmamıştır. Israr sizi acınası bir hale getirir yavaşça. Evet, bir yandan Ceyda'nın teslimiyetine dair anlaşmayı imzalarken öbür yandan da eylemden kaçmış olmaktan dolayı tedirgindim. Vicdanınızda bir kıpırtı olmuyorsa değerleriniz azar azar yitmekte demektir, tabii geçmişinizle beraber. Ne Köprüaltındaki kahvelerde, ne birahanelerde, ne de Haliç'in bulanık suyunda seyreden teknelerde Taksim'deki gösteriye dair bir işaret yoktu. Kimsenin haberi yok eylemden. Akşam haberlerine iki dakikalığına çıkmazsa olmayacak da. Haberlere çıksa da boş bakışlarla ekrandan bağıranları dinleyecekler. Sloganları anlamayacaklar bile. Bira üşütüyor. İçimin giderek üşüdüğünü hissediyorum. Sıcak bir yerde olduğumu hayal etmeye çalışıyorum. Buralardan çok uzakta güneşli ve koyu yeşil bir ülkede. Geçtiğimiz çağdan da, gelecek çağdan da uzakta tropikal bir yerde çıplak ayaklarla yürüdüğümüzü hayal ediyorum. Ona bir ev bulmamın karşılığı artık tamamıyla bana ait olması mı olacak? Bunu konuşmuyoruz. Eski Türk filmlerinden birinin içinde gezindiğimi hissediyorum. Ekrem Bora gibi endişeli gözlerle kadını süzüyorum. Ne yapacağımı biliyorum üstelik. Pavyon fedaileriyle, kötü kalpli ve kadına kafayı takmış patronla cenkleşeceğim. Oysa Ceyda hiç de Türkan Şoray kadar

masum sayılmaz. Kimin masum olduğunu bilemiyorum. Zamanın nihayetisiz akışıyla beraber masumiyetin çehresi de değişiyor. Nasıl adanmışlık anlamını yitirirse, masumiyet de saçma bir tropikal kuş gibi zamanın gündeminden çıkar.

"Tamam, sana bir ev bulacağız. Endişelenme artık."

Evet, kararımı imzaladım. Ne bulacağımı, nereden bulacağımı hiç bilemiyordum o an. Kafamda birtakım ihtimaller dolaşıyordu ama ancak o kadar. Kadın kendisine bir koruyucu arıyorsa o ben olacağım! Ne budalalık! Kafamda hâlâ tropik plajda çıplak ayakla yürüyüşümüzün görüntüleri taze ışık altında oynaşıp duruyor. Bir yerden ılık müziğinin tıngırtısı duyuluyor. Tüm âlem gevşeklik ve rahatlık içinde uyukluyor. Ne acımasız gerçekler, ne de dava. Ceyda minnettar ama kuşkulu gözlerle bana bakıyor. Ardından eliyle yanağımı okşuyor. Bir şey söylemiyor. Ayağımın altındaki midye kabuklarına bakıyorum ve altın zerresine benzeyen kum tanelerine. Sarhoşum. Budalaca sarhoşum.

***

Ceyda'dan ayrılıp hoppa adımlarla partiye doğru ilerlerken hâlâ yumuşak çimenlere basıyorum. Bir söz verdim ve sonuçlarına katlanacağım. Mutluluk gibi bir şey. Mutluluk başlangıçta endişeli bir biçimde ısıtıyor insanı. Sonra endişe iyimserliğin şirret istilasıyla gözden yitiyor. Sadece büyük yapraklarla örülü vahşi bir yeşilin coşkusu var şimdi. Gizli bir buluşmadan müjdeli haberlerle ayrılmış gibiyim. *Mesela Saygon'dayım. Yağmur yağıyor ve hava öldüresiye sıcak. Boynumdan, çenemden aşağı süzülen ıssız damlalara, yerdeki göletlere aldırmıyorum. Adımın Nyugen olduğunu düşünüyorum. Sıcağı biliyorum. Sıcağı uzun yıllardır biliyorum. Orta yaşımı çoktan geçmişim. Hafif kamburum çıkmış, gözlerim dalgın, saçlarım beyaz. Bana yakışıyor çizgiler. Devrimle birlikte yaşlandığımı düşünüyorum. Bizimkiler ilerliyormuş! Buluşmanın ardından yürümeye başlıyorum yeniden. Belki de kazanmak üzereyiz, belki de bitiyor ve sevincimi paylaşacağım kimse yok. Bizimkiler yaklaşıyor ve geçmiş şehrin çamurlu sokaklarında birikiyor. Fransızların inşa ettiği binaların ardındaki derme çatma mahalleleri, kerhaneler sokağının sonundaki sendika bürosunu*

hatırlıyorum. 40'lı yıllar ve tüm dünya yanıyor. Tau'nun yüzü puslu zamanlar ormanında bir türlü seçilemiyor. Muhtemelen zihnimde kurduğum yüz artık ona ait değildi ama önemli değil. Bir devrim gerçekleşinceye kadar sayısız kuşağın canını ve terini emiyordu ve üstelik hiç de vefalı değildi. Ortak seçim kampanyalarından birini hatırlıyorum. Büyük ciddiyetle dinliyoruz. Neden ittifak yapmak gerektiğinden söz ettiğini hayal meyal hatırlıyorum. Phu da benim gibi neyin tartışıldığını anlamıyor. Hatta sanırım uyukluyor. Çok sıkılmıştık. Açıklıkla hatırladığım tek şey bu. Niye konuşup duruyorlardı ki? Herhalde Tau hiç de esnek biri sayılmazdı. Ama elbette ki bu Vietminhcilerin onu derdest edip öldürmeleri için gerekçe oluşturmaz. Örgütümüzün neden ansızın emperyalist işbirlikçisi ilan edildiğini o zamanlar anlayamamıştım. Partimiz tasfiye edildiğinde ben de Phu'da çocuk sayılırdık. İsteyenlerin Vietminh saflarında emperyalizme karşı mücadeleye devam edebileceği söylendiğinde çok fazla düşünmeden kabul ettik. Ben çok korkuyordum. Anlaşılmazlık korkuyu hoyratça büyütür. Şimdi Phu'nun da burada olmasını isterdim, belki çay içerdik, belki ikimiz yan yana teker teker işbirlikçileri kurşuna dizmeye başlardık. Sevinç anılara ihanetmiş gibi geliyor. Yaşamanın geçmişe ihanetle mümkün olduğunu çoktandır biliyorum oysa. İçimde yemyeşil bir bezginlik serpiliyor. Biraz önceki buluşmada aldığım ve başka bir hücreye ileteceğim listeden kaç kişinin yaşayacağını tahmin etmeye çalışıyorum. Kurtuluş çamurlu hendeklerden, bombalanmış, yanmış köylerden, napalmle zehirlenmiş ormanlardan Saygon'a doğru ilerledikçe listedekilerin ömürleri de yavaşça kemirilmeye başlanıyor. Evet, yine de mutluydum.

***

Partiye döndüğümde eylem biteli epey olmuştu. Girişe yığılmış kartonlar, çıtaların ucuna iliştirilmiş dövizler ve bayraklar birilerinin kendilerini depoya kaldırmasını bekliyorlardı. "Birisi de şu işi söylemeden yapsa" diye söylendim. Küçük tepeyi ayağımla ittirirken bir iki bayrağın ve kartonun daha da dağılmasına aldırmadım bile. Yüzlerdeki ifadelerin rahatlığına ve gülüşmelere bakılırsa herhangi bir problem çıkmamamıştı. Bina odalar, salon ve koridorlara kadar tıka basa doluydu ve herkes neşeliydi. Bir eylem kaçkını olarak başımı öne eğerek dolaşıyordum. Yokluğumun ancak birkaç kişi farkındaydı

ama bu utanmaya engel değil. Yüzlerde görevini yapmış olmanın verdiği mutluluk ayan beyan okunmaktaydı. Ceyda ile ilişkisiz her türlü sevinç budalacaydı. Onlara acıyordum. Phu gibi onlar da silinip gideceklerdi. Tufan hemen bana yöneldi.

"Neyse bir şey olmadı. Katılım da fena değildi."

"İyi, yoksa vicdan azabından ölecektim."

Dalga geçtiğimi düşünerek alınmış gibi baktı. Haklıydı galiba. Belki de dalga geçiyordum. Eylemin başarısı umurumda bile değildi. Saygon'u da, umudu da çoktan geride bırakmıştım. Gözlerinde hâlâ soru cümleleri var. Fakat fazla meraklı görünmemek için bir şey soramıyor, biliyorum. Nereye gittiğimi, ne işim olduğunu soramıyor bir türlü. Domuzluğuna bir şey söylemiyorum. Tufan'ı ilgilendirmez, kimseyi ilgilendirmez! Tufan neden sonra hafifçe kekeleyerek baklayı ağzından çıkarttı.

"Nazlı da geldi. Seni sordu."

Bunu hiç düşünmemiştim! Nazlı'nın sendikadan çıkıp eyleme yetişebileceğini tahmin bile etmemiştim. Kuşku yeniden kabarmaya başlayacaktı. Tufan'ı şöyle ya da böyle geçiştirsem de Nazlı'ya ortalıktan kayboluşuma dair ciddi bir bahane bulmak zorunda olduğum açıktı. Aklıma da makul bir açıklama gelmiyordu bir türlü. Kendimi yatakta basılmış gibi hissediyordum o an.

"Nerede? Gitti mi?"

"Hayır buralarda. Demin içerideki odadaydı."

İçerideki odada! Bir şeyler uydurmak için bu kadar az bir sürem vardı demek! Tufan endişeli halimi hemen anladı.

"Neler oluyor oğlum."

"Bir şey yok."

Oysa ikimiz de bir şeyler olduğunu biliyoruz. Daha fazla üstelemiyor. Ben insanları yararak, kimisiyle ayak üstü laflayarak Nazlı'nın bulunduğu odaya doğru ilerlemeye çalışıyorum. İçeride iki üç kişiyle çay ve sigara eşliğinde heyecanlı bir tartışmayı sürdürmeye devam ediyor Nazlı. Uzaktan öylece onu seyrediyorum. Gözlerinde tartışmanın cazibesine kapılıp gitmiş ışıltıyı ve kuşkuyu izliyorum. Burada kumsal filan yok. Sadece sigara dumanı ve uğultu. Yarım açılmış bir pencereden dışarı çıkmamak için alabildiğine direniyor duman. Nazlı

ve diğerleri beyaz bir tülün ardında kıpırdanıyorlar. Gözlerimi dikmiş Nazlı'yı seyretmeye devam ediyorum. Ne Nazlı ne de diğerleri beni farketti. Hemen solunda oturan sersem Nazlı'ya hayran. Buradan bile belli oluyor. Nazlı da farkında ve gizli hayranlığın tadını çıkartırken parti çoğunluğunun yaptığı hataları bir bir irdeliyor. Nazlı'yı muhalefete kaptırıyoruz ama umurumda değil. Ben kumsalın ve midye kabuklarının hayalini kurmadayım. Neden sonra başını çevirdiğinde beni görüyor. Gülümsemiyor. Dik dik bakıyor o kadar. Dört metreden gözlerindeki "neredeydin" sorusunu okumak mümkün. Dumanın ve solgun ışığın arasından birbirimize bakıyoruz. Zoraki ve utangaçça gülümsüyorum. O gülmüyor. Yüzünde bir kuşku ifadesi siliniyor. Biliyor. O kadar. Sadece biliyor. Ardından başını çevirip karşısındakiyle bizimkilerin sendikadaki platformuna dair bir cümleye devam ediyor. Buradan birlikte çıkıp eve giderken öldürücü bir sessizlik olacaktı. Biliyordum. Eve giden yol Saygon sokaklarından bile tehlikeli olacaktı. Verdiğim kararın ağırlığı yeni yeni üzerime abanmaya başalamıştı. Ne yapmıştım ben? Neye doğru adım atıyordum? O tropikal cennet için bunca bedel ödemeye değer miydi? Tehlikeli bir eylem için anlık bir coşkuyla gönüllü olup, yolda eylemin ağırlığını idrak etmek gibi bir şeydi bu da. Soyut nefretiniz ne denli büyük olursa olsun bir ağırlık çöküverir işte. İşi almışsınızdır ve gerçekleştirmek zorundasınızdır. Hayatınızın dönüm noktasındasınızdır. Artık her şey, hatta bizzat kendiniz acımasızca savrulacaksınız.

Dokuzuncu Bölüm

Becerikliliğin belirtilerinden biri insanlardan olmadık şeyleri talep edebilmektir. Sanki o ben değildim. Hızla ev bulan, Ceyda'yı ve çocuğunu o eve taşıyan ben değilim. İçimde uykuya dalmış bir başka ben, üzerine kilitlenmiş küflü kapıları kırarak tüm arsızlığıyla ortaya fırlayıvermişti. Arsızlığın ve aldırışsızlığın salgıladığı ürkütücü ama yasak lezzette can verici bir tazelik buluyordum. Kendimi yeniden, bambaşka bir fıtratta doğmuş gibi hissediyordum. Alışkanlığın yosunumsu bayatlığı yıllardır tutunduğu kayadan sökülüvermişti ve bilmediğim bir yöne doğru sürükleniyordum. Korkuyordum da ama korku yaşamanın bir parçasıydı ve aldırmıyordum. Gelecekte olabileceklere, hoyratça değişikliklere ve bilinmedik sorunlara gebe geleceğe aldırmıyordum. Evet, o ben olamazdım.

Apar topar bulduğum ev Rasim'in eviydi. En azından bir yıl kira ödenmeyecek bir ev. Rasim'in aklıma gelivermesi ve ondan evinde kalmayı talep edebilmek ancak ürkütücü bir talepkârlıkla mümkün olmuş olmalı. Rasim'in boş bir evi olduğunu nasıl da hatırlayıvermiştim? Arsızlığın hafızayı güçlendirici bir etkisi de vardı demek. Rasim'i neredeyse iki yıldır görmüyordum. En son babasının cenazesi için Fransa'dan geldiğinde görüşmüştük. Darbeden bir yıl sonra önce Yunanistan'a, oradan da Avrupa'ya geçmeyi başarmış ve artık oradaki acıklı göçmen kolonisinin bir parçası oluvermişti. Zaman 80 sonbaharında ilmeğe geçirilmiş ve orada çürümektedir. Yıllar geçip, gelecek yaklaştığında hâlâ ilmekte kokuşan geçmişi solumaktasınızdır. Memleketten konuşulduğunda artık öyle bir memleket olup olmadığını bilemezsiniz. Öyle bir ülke anılarınızdan başka bir yerde mevcut değildir. Tabii böylece zamandan korunmak da mümkün. Böylece göçmen kolonisi canlı bir etnoğrafya müzesi haline gelir ve donuk anıların peşinde ölgün tartışmalar sürüp gider. Lokallerdeki afişler hâlâ darbenin hesabını sormakta, iki grup arasında on yıl önce Antalya'da başlamış kavga Paris banliyölerinde devam etmekteydi. Ama acı da yabancılaşma da inkâr edilemezdi. Varolmayan bir ülkeyle, uzak bir dilin metropolündeki gariplik arasında hiçlik çizgisinde hüzün boy atıyordu ister istemez. Donmuş anı kıpırdatmak hem de uzun bir aradan sonra kıpırdatmak acı vericiydi ve olağanüstü bir çaba gerektirirdi. Rasim kıpırdatmayı başaran sayılı insanlardan biriydi. Başarmıştı, Fransız dünyasında yaşamayı kabullenmiş, artık varolmayan memleketi unutabilmişti. Fransızca öğrenmeye gönül indirebilmesi başlı başına hayret vericiyken bir de üzerine Fransız bir kadınla evlenmeyi de başarmıştı. Buna yeni bir hayat kurmak deniliyor. Sonunda küçük bir kasabada pastahane işletmeye başladı. Bir hayatın böylesine hoyratça yeniden inşa edilebilir oluşunu inanılmaz buluyordum o zamanlar. Bunu yapabilen biri nasıl olup da belleği bu denli kesinlikle susturabiliyordu. Böylesi bir unutuş insani olamaz diye düşünüyordum. Yine de arada bir pasta tezgâhının başında taze peynirli çöreklere bakarken boş bulunup eski türkülerden birini mırıldandığı da olurdu: "Ön saflarda bayrak açtın / Zalimlere korku saçtın..." Belleği sürekli baskı altında tutmak gerek yoksa olmadık bir anda kusuverir.

Rasim uzun yıllar sonra ancak iki yıl önce memlekete gelip babasının cenazesine katılmıştı ve her nedense dağıtmadığı ev öylesine bir müze gibi tozlanmaya devam ediyordu. Geçmiş bellekte hatırı sayılır bir yer tutarak bütünüyle unutulmaya karşı direnç gösterse de bazen bellekten daha somut şeyler gereklidir. Veya bellek tek başına köksüzlük duygusunu ortadan kaldırmaya yeterli değildir. Öte yandan bunların hepsi boş sözler de olabilir. Belki de Rasim evi boşatmaya ve satmaya o an için mecal bulamadığından hiçbir şey yapmamıştı. Nitekim yüzsüzlüğü ele alarak arayıp konuştuğumda seneye evi satmak için geleceğini ama bir buçuk yıl boyunca evin boş kalacağını söylediğinde her şey aydınlanıverdi. Önümde Fransa'daki karmaşık telefon numarası dururken ahizenin başında numarayı çevirebilme cesareti bulabilmek için odanın içinde nasıl dönüp durduğumu gayet iyi hatırlıyorum. Her ne kadar her şeyi dönüştürecek enerjiye ve hatta arsızca bir sıçrayışa sahipsem de, bunun biraz iddialı bir talep olduğunu kabul etmek gerek. Ama o anki ruh halimle istenebilecek her şey gayet meşru ve neredeyse hakkım gibi geliyordu. Meşruiyet de bir ruh halidir. Neden sonra ilk arayışımda karşımda Fransızca konuşan bir kadın sesi vardı ve kadına bir türlü derdimi anlatamamıştım. Nihayet üçüncü kez aradığımda artık neredeyse sürekli atlatılan bir alacaklı gibi kaba ve sinirliydim. Sesimdeki azarlama tonu ahizenin öbür ucundaki Rasim'i haliyle şaşırtmıştı. Tereddütsüz talepkârlığın karşıdakini dize getirmede neredeyse efsunlu bir etkisi vardı. Karşımda önce kekeleyen Rasim yavaş yavaş kendine gelerek durumu anladı. Fazla da bir şey sormadı. Böylesi taleplerde fazla bir şey sorulmayacağını bilen birisiydi Rasim. Ama yine de bir uyarıda bulunmayı ihmal etmedi: "Malum işlerde kullanmayacaksın!" Bu öylesine tuhaf bir uyarıydı ki o an gülümsemeden edemedim. O an düşünebileceğim en son şey evi "malum işler"de kullanmak ya da birisini saklamaktı.

***

Bir akrabasından evin anahtarı aldığımda pek önemli bir operasyonu hem de hiçbir iz bırakmadan başarabilenlerin sinsi sevinci için-

deydim. Şişli'nin arka sokaklarındaki apartman gerçekten de uzun yıllardır ihmal edilmişliğin tüm izlerini taşıyordu. Ne sokağa ne de apartmana sevimli denilebilirdi. Binanın bir omuzlama ile kırılacak gibi görünen döküntü kapısı, yıllardır boya yüzü görmemiş merdivenler, duvarlardaki çizgiler ve yine aynı ağır soğan kokusu. Ceyda'nın yabancılık çekmeyeceğini düşünerek sırıttım. Dairenin kapısı yüzyıllardır unutulmuş Ortaçağ'dan kalma bir dehlize çıkıyormuşçasına güçlükle açıldığında içerideki havasızlıkla burun buruna geliverdim. Nefes alamıyordum. İki yıldır açılmayan bir kapının böylesine dirençli olabileceğini düşünmezdim doğrusu. İçeriye toz girmesin diye kapının çevresine yapıştırılmış sünger şerit ahşap kapıyla neredeyse hemhal olmuş, zaman bu kez de iki yıl öncesinde sabitlenmişti. Rasim'in babası evden ekmek almak için şöyle bir çıkıvermişçesine yerli yerindeydi her şey. Elbette fazladan her şeyin üzerini örtmüş kalın toz tabakasını da unutmamalı. Ağır kadife perdeler, kanepeler, zigon takım, yemek masası her şey ama her şey toz içindeydi ve unutulmuşluğun ağır kokusu nefes alıp vermeyi zorlaştırıyordu. Tüm pencereleri açıp evin içinde dolaşmaya başladım. Kendimi uzun zamandır unutulmuş bir hücre evinde hissetmemi ne engelleyebilirdi. "Ağır kadife koltuk takımı ve düzenlilik" diyebilirsiniz elbette ama bunu yok sayıyordum o an. Hem içinde kadın yoldaşların bulunduğu bu tip evler bazen hastalık derecesinde düzenli olurlardı. İki gün sonra bir cezalandırma eylemine katılacak bir kadının koltukların altındaki tozlarla, cam dolabın içindeki köşe bucakta kalmış örümceklerle uğraşması akıl alır gibi değildi ama hamaratlık her durumda kalıcı bir dünya sanrısında yaşamak ister.

Evin içinde yumuşak adımlarla geziniyordum. Rasim'in babası acaba üzerine titrediği eşyalarının, kendine özgü dünyasının kimlerin istifadesine sunulacağını tahmin edebilir miydi? Öldüğünüzde geride bıraktıklarınız tuhaf rastlantıların insafına bırakılmıştır. Belki böylesi daha iyidir. Yalnız yaşayan yaşlı bir adamın kendisine özgü titizliği ve alışkanlıkları evin her yerine yayılmıştı. Kadınsız evlerin nahoş ölgünlüğü ya da garipsenebilecek alışkanlıkları başkaları için tiksindirici olabilir. Oraya buraya tıkıştırılmış bezler, mutfaktaki garip düzen, yatak odasındaki derbederlik, perdelerin eprimişliği, ne

işe yarayacağı belli olmayan bir sürü ıvır zıvırın bir tür hasislikle saklanışı, evde hiçbir karton kutunun, poşetin atılmayışı, hâlâ kullandıldığı anlaşılan merdaneli çamaşır makinesinin üzgün ve yıpranmış hali, duvalardaki bir iki kötü tabloya iliştirilmiş aile resimleri, sehpanın ortasında koca bir dağ gibi yükselen nasıl sağlıklı yaşanacağına dair gazetelerden kesilmiş küpürler ve dizi yazılar, ne olduğu belirsiz ilaç prospektüsleri yığını. Aslında Rasim'in babası yani İlhami Bey yaşarken de bu evde bir düzen vardı anlaşılan. Ama bu kendine özgü, başka kimsenin anlamayacağı ve hatta hoşnutsuz olacağı bir düzen. Zaten sorun dağınıklık değil kendine özgülüktü. Yaşlı birinin huzurunun alçaklıktan ibaret olduğu iddia edilebilir, ama ancak bunu söyleyenin genç biri olması koşuluyla. Koridordaki, banyodaki hatta mutfaktaki kararmış ve miadını çoktan doldurmuş halıfleks yaygılar üzerinde gezinen minik böcekler bu tuhaf düzene çoktandır uyum sağlamış gibiydiler. Tüm koltukların üzerindeki eprimiş ve çoktan solmuş örtüler zamanında altlarındaki ağır ve solgun kadifeyi korumak için konulmuşlarsa da zamanla o örtülerin de korunması gerektiği düşünülmüş ki üzerlerine başka örtüler örtülmüştü. Aslında o eve ilk kez girdiğime ürktüğümü saklamayacağım. Sorun evin hali değil daha başka bir şeydi ki, iki gün sonra Ceyda'yla birlikte eve girdiğimizde söylediği cümleyle açıklık kazanıverdi.

"Bu ev ölüm kokuyor!"

Doğrusu Ceyda'dan böylesine bir cümle beklemezdim. Kıpırtısızlığın ve kalakalmışlığın onun gözünde ölümü çağrıştırması hiç de yanlış sayılmazdı. Hayattan ve dünyayı sarıp her şeyi birbirine ekleyen teknolojik atılımın dışında, kadınlar dünyasının dışında böylesine bir kapanmışlık belki de gerçekten hayata bir geçit vermiyordur. İnsan bu evi hallaç çamuğu gibi atmak, her şeyi yakmak ya da çöplüğe havale etmek istiyordu ki, filizlenmeye çabalayan yaşama yer açılsın. Geçmişi yarıp geçen etcil bir bitki gibi zamanı ve yaşananları yiyerek ve soğurarak ilerleyen yaşamın acımasızlığı ürperticiydi. Ve hayatın akışının vefa duygusuyla bir alakası yoktu ve vefanın abartılması donup kalmakla eşdeğerdi. Tazeliğin amansızlıkla serpildiğini düşünebilmek gerekirdi. Bunları o an düşünmedim tabii. O an sadece Ceyda'nın suratını ekşitmesine içerlediğimi hatırlıyorum.

Ona hiç yoktan yeni bir mekân bulmuştum ve o evi beğenmemişti. Galiba öfkeyle hırlamıştım.

"Evet, ama bedava."

"Bu eşyalarla mı yaşayacağız!"

"Eşyaları atamayız. Rasim'e sormam gerek önce. Beğenmediklerini bir odada toplayalım. O odayı kapatırsın."

Ceyda odaları tek tek dolaşırken bir tür envanter tutar gibi titiz ve küçümseyici bir eda takınmıştı. Ölüm kokan bir evin, eşyalar atılmadan nasıl hayata dönürülebileceğini becerikli gözlerle tartıyordu. Ivır zıvırı, örtüleri, koltukları, masaları sandalyeleri tek tek gözden geçiriyor, mutfak eşyalarına bakınıyordu. Banyodaki merdaneli çamaşır makinesine baktığında kalbi sıkışır gibi oluverdi, yüzü kıpkırmızı kesildi. Artık açıkça öfkelenmişti.

"Bunun kullanıldığı bir ev kaldı mı hâlâ?"

Belki otuz küsur yılı kazasız belasız atlatmış olan ve dışı yer yer paslanmış olmasına rağmen inanılması güç biçimde hâlâ çalışır durumdaki makine bu öfkeli cümleyle beraber bulunduğu köşeye sinivermişti. İlhami Bey'in alışkanlıkları sayesinde bu günleri görmüş olmasına karşın artık sonunun gelmiş olduğunu anlamıştı. Evdeki eşyalara sinmiş ve çürümesine rağmen sonuna kadar ayakta kalmakta ısrar eden bir yaşamın ezici kokusu eşyaların bakışına yansımış, oradan duvarlara nakşolmuş ve havayı an be an ele geçirmiştir. Kişi ne kadar uzun yaşamakta ısrar ederse ve bu yaşam ne derece hedeften yoksunsa eşyalardaki üzgün yansıma o derece yoğunlaşır. İlhami Bey'in birbirinin aynısı ve umuttan yoksun günlerinin perdelere vuran suskunluğu günleri aynılaştırıp hızlandırırken zamanı da çürütmüş ve ölüm köşe bucağı zaptetmişti. Ceyda değişken ve benim için henüz bilinmez olan tabiatının getirdiği, neye mal olursa olsun tutunma güdüsüyle girdiği bu lahit odasını neredeyse yakıp kavurmak istiyordu. Bir anlamda bunu yaptı da.

Dört gün sonra eve gittiğimde karşılaştığım manzara hayret vericiydi. Evin kokusu tümden değişmiş, için için çürüyen hava Ceyda'nın öfkeli ve çocuğunun canına temiz hava girmesine yönelik anaç hamaratlığıyla dışarıya sürülümüş, içeriyi tomurcuklanan bir dirimlilik doldurmuştu. Toz, o köşe bucağı saran toz kaybolup gitmiş, yerini bir tür

serinlik alıvermiş gibiydi. Ev handiyse boşalmıştı. İlhami Bey'den kalma tüm ıvır zıvır evin en büyük odasına üst üste yığılmış, büyük tasfiyeden geriye ancak bir kanepe ve iki koltuk kurtulabilmişti. Onlar bile öldüresiye bir temizlenmenin ardından üzerine örtüler örtülerek kimlik değiştirmiş gibiydiler. Bu kadar eşyanın bir odaya sığması pek mümkün değildi ve Ceyda sanırım merdaneli çamaşır makinesinin de dahil olduğu bazı şeyleri atmıştı. Şimdi onun yerinde kendi evinden taşıdığı eski model de olsa otomatik çamaşır makinesi gururla ve yeni mekânının şaşkınlığıyla dikilmekteydi. Ceyda'nın evinden gelen eşyalar evin çıplaklığını giderecek kadar kalabalık değildi ama bu çıplaklık ve boşluk duygusu dahi mekânı önceki uzun yılların boğuculuğundan azade kılarak yepyeni bir kimliğe büründürüvermişti. Kısacası ev suret değiştirmişti. Kadın becerikliliğinin ürünü olan ve geçmişin tamamen yok edilmesiyle tazelenen ev, duvarların boyanmamasına rağmen şimdi dirimin serpilmesine hazır gibiydi. Fakat Ceyda duvarları bile silmiş olmalıydı. Tüm eski eşyaların üst üste yığıldığı odanın kapısını açıp içeri bakmaktan kendimi alamadım yine de. O ilk günün kokusu mevcudiyetini koruyordu. Eşyalar eski sahiplerinin anılarıyla kaplı hüznü birbirlerine sokularak çoğaltmaktaydılar. Ardiye haline gelmiş odada sinsi bir fısıldaşmanın sürdüğü izlenimine kapılmaktan kendimi alamadım. İlhami Bey'in eşyalarının evin işgal edenlerin vefasızlığına dair şikâyetlerini birbirlerine aktardıklarından emindim. Eşyalardan vefanın ölümcül etkilerinin farkında olmaları beklenemezdi. Çoktan yok olmuş bir yaşantının hatırasına saplanıp kalmanın, insanı çekiştirip duran bataklığa teslim oluşun ne demek olduğunu da onlara anlatabilmek mümkün değildi. İçerideki fısıldaşmalara kulağımı kapatıp tiksintiyle kapıyı örttüğümde evin içindeki bir mezar odasını kapatan biri gibi hissediyordum kendimi. Antik zamanlarda aile fertlerinin ölmüş atalarından kalan kemiklerle aynı çatının altında yaşamasına benzer bir haldi bu.

Evdeki dirimliliğe en büyük katkı oğlanın varlığıydı. Çocuk kokusunun her şeyi böylesine değiştirebildiğine inanamazdım önceleri. Salonun ortasındaki ucuz oyuncaklar hayatın uzun bir aradan sonra eve dönüverdiğinin işaretçisiydiler. Çocuk aniden kendisini buluverdiği yeni yuvasında oyuncaklarıyla konuşuyordu. Evin, mahallenin, etra-

fındaki insanların değişmesi onu pek ilgilendirmiyor, heyecanlandırmıyordu. Her tür sürprize, ani değişikliğe karşı suskun bir aldırışsızlık zırhına bürünmüştü. Limanların etrafında görünmekten kaçınan hayalet bir yelkenli gibi salonun ortasında kendince süzülüyordu. Yalınlık etkilenmemektir. Oğlan çocuğundaki yalınlık eve de sirayet ediyor, bu döküntü mekânı yuva kılıyordu. Çocuk benimle ilgili değildi. Buna artık alışmıştım ve gereksiz samimiyet ya da yakınlık gösterilerinde bulunmuyordum. Hem oğlandan bana neydi? İkiyüzlü yakınlaşma çabalarından uzak duruyordum o sıralar. Evde yokmuş gibi davranıyordum. Bu kadarı yeterdi. Ceyda ise daha bir canlı görünüyordu. Gerginlik yerini neredeyse iyimser denilebilecek bir hareketliliğe bırakmış, gözlerine yine onu ilk tanıdığımda karşılaştığım ışıltı oturuvermişti. Yine de ışıltı kuşkuyu gidermiyor. Benim için hâlâ yabancı oluşunu hiçbir ışıltı gideremezdi. Hayatının pek çok alanı bilinmezlerin ardındaki yerini koruyordu ve ne yaparsam yapayım tamamına hâkim olamayacakmışım gibi bir duygu içindeydim. Sıcaklığı daima bir kuşkunun pençesinde iğneleniyordu. Zihnime durmaksızın iğnecikler batıyordu. Yumuşaklık tedirginlikle ele ele yürüyor, ele geçirilemezlik kuşkuyu, kuşku aşkı derinleştiriyordu. Arada fırlattığı işveli bakışların işinin bir parçasından kaynaklanan bir alışkanlıktan mı yoksa bana sevgisinden mi kaynaklandığını kestiremiyordum bir türlü. Nereye kadar işveli bakıp nerede duracağı, yüzündeki ifadeyle karşındakine nereye kadar cesaret verip vermeyeceği, karşıdakini nereye kadar ümitlendireceği hep bakışlarıyla tecrübe edilmiş şeylerdi. Buna rağmen ona bu evi bulmakla hayatının hiç değilse önemli bir bölümüne nüfuz edebilecek durumda hissediyordum kendimi. Hayatını azar azar ele geçirmem bu anlaşmanın doğal bir maddesiydi.

Komşular evdeki hareketliliğe ilgisiz kalmadılar tabii. Aslında karşı komşunun memnun olduğu bile söylenebilirdi. Karşısındaki boş ve ölü dairenin iç sıkıcılığın ardından eve çocuklu bir aile gelmesi kadıncağızı sevindirmişti. Bir eve taşındığınızda komşularınızın merakını da doyurmak zorundasınız. Karşı komşumuz Nesibe Hanım'a, apartman yöneticisine ve kapıcıya söylenecek standart ve girift bir yalan uydurmuş ve bunu Ceyda'ya iyice belletmiştim. Bu alandaki deneyimim eski zamanlardan kalmaydı ama yine de işe ya-

rıyordu. Komşulara ve meraklılara karşı yepyeni bir yaşam icat etmek zorundasınızdır. Komşuların size başvurma ihtimali olmayan bir işiniz olmalıydı. Örneğin doktor ve hemşire kimliği oldukça tehlikeliydi, her an kapınıza bir hastalıkla ilişkili bir öğüt istenmesi tehlikesiyle karşılaşırdınız. Öğretmenlik de olamazdı zira komşunun oğluna ortaokuldan bu yana tamamen unutmuş olduğunuz geometri ödevinde yardım etmek zorunda kalmak dehşet vericidir. Hiçbir işe yaramayacak bir meslek icat etmeniz gerekirdi. Bunların başında da gazetecilik geliyordu, hem işe yaramaz, hem çalışma saatleri belirsiz, hem de saygın bir meslek. Gerçi bazen bu bile problem oluyor, kuponla promosyon dağıtıldığı dönemlerde komşular eksik iki kuponu gazeteden temin edebilmek için kapınıza dayanabiliyorlardı. Hem Ceyda da bu sanatta tecrübesiz sayılmazdı. Oğlan Ceyda'nın ilk eşinden çocuğuydu ve biz ikinci evliliğimizi yapıyorduk. Ben bir haber ajansında çalışıyordum ve Ceyda da bir bankada geceleri müşteri sorumlusu olarak telefonlara bakıyordu. Karşı komşumuz akşamları bir türlü bir araya gelemeyecek bu çiftin haline bayağı üzülmüştü doğrusu. Ekmek parası aile hayatını bile bozabiliyordu. Kadıncağız torunlarını yılda ancak bir iki kez görebildiğinden istersek arada bir geceleri çocuğa göz kulak bile olabileceğini ima etmişti.

Böylece ansızın iki evli biri oluvermiştim. Haftada iki üç gün partiden kaçarak gittiğim bir gündüz evi ve Nazlı'yla paylaştığımız ev. Aslında gündüz evinin daha konforlu oluşu ironikti. Doğal gazın rahatlığına gündüzleri pek ihtiyaç olmasa da Nazlı'yla yaşadığımız evin hâlâ katalitikle ısınması hayli acımasız geliyor şimdi. Ceyda geceleri çocuğu tuttuğu bir kadına bırakıp işe gidiyor, bense hayatımı eskisi gibi sürdürüyordum. İşe kelimesinin komik kaçtığını biliyorum ama artık yaptığı şeyi öylesine kanıksamıştım ki, aklıma bile getirmiyordum. Orası sisli ve unutulması gereken bir başka alandı, o kadar. Tüm bunlara karşın arada bir kıskançlık hissinin yeşermemesini garip buluyorum şimdi. O unutulması ve bilinmemesi gereken hayatında yaptıklarıyla, birlikte olduğumuz yaşamdaki hayatı birbirinden o kadar farklıydılar ki gözümde, neredeyse o pavyonun salt Ceyda'nın hayalinde gerçekleştiğini bile söyleyebilirdim. Buna rağmen hayatının önemli bir kısmı yine de benim için belirsiz kalıyor, Ceyda geceleri

olanlardan hiç söz etmek istemiyordu. Bu da aramızda yaptığımız anlaşmanın bir sonucuydu. Ne olursa olsun ikimizin de hayatı ikiye bölünmüş ve birbiriyle alakasız iki ayrı dünyaya hapsolmuştu. Bizi buluşturan ev dışındaki dünyalarımızdan birbirimize söz etmiyorduk. Üstelik Ceyda sanki benim onun hiçbir dahli olmadan sürüp giden hayatımla hiç ilgilenmiyor, merak edermiş gibi de gözükmüyordu. Nazlı'ya dair bir şey sormamasını giderek yadırgamaya başlamıştım ve Ceyda'nın Nazlı'yı yok sayışının, benim onun mesleğini yok sayışıma benzer bir çaba olup olmadığını da merak ediyordum. Yine de Nazlı'yı böylesine yok sayışı nedense kırıcı geliyordu. Nazlı'yla olan evliliğim her şeye karşın onun edep dışı mesleği gibi ağza alınamaz bir utanç vesilesi miydi ki? Belki de beni kıskandığı için meraksız davranmaya çalıştığını düşünerek rahatlıyordum ardından. O hiç değilse meslek icabi fingirdeştiği adamlarla yatmıyordu – en azından öyle umuyordum – ama ben pekala Nazlı ile yatıyor olabilirdim. İnsan tutulduğunda daima karşıdakini haklı çıkaracak nedenler bulur.

Fakat iki evde iki ayrı hayat sürdürmek kafa karıştırmıyor da değildi. İnsan bazen hangi eve neyi aldığını karıştırıyor, hatta her eve hâkim olan sessiz alışkanlıkları istemeden de olsa çiğner buluyordum kendini. Yeni evimde Ceyda'nın koyduğu kurallar geçerliydi ve üstelik de bunlar Nazlı'nın kurallarından epey farklıydılar. Örneğin bizim evde yani Nazlı'nın evinde eve girildiğinde ayakkabılar derhal dolaba kaldırılıyorken Ceyda'nın ayakkabıların nasıl durduğuna aldırdığı yoktu. Ya da banyoda havluların yeri tamamen farklıydı, veya mutafağın düzeni bambaşkaydı. Her şeyi yanlış yerlere koyuyordum. Ceyda'nın evinde hiç bulaşık yıkamadığımdan bizim evde de alışkanlığımı yitirmeye başlamıştım. Bazı giysilerim birden yok oluveriyor, bazı kitaplar kayboluyordu. Bazen bizim evin elektrik faturası yerine Ceyda'nın evindekini yatırıyor, bazen bizim evin telefonunu yatırdığımda Ceyda'nın telefonunu da yatırdığımı sanıyordum. Buna rağmen tüm faturaları büyük bir titizlikle kabanımın iç cebinden çıkartmıyordum. En hassas sorunlardan birisi buydu. Nazlı bu sarsaklığa sinirlenmeye başladıysa da, başka bir kadından kuşkulansa bile böyle ileri bir durumu tahmin edemezdi. Tüm bunlara rağmen geceleri asla Ceyda'da kalmıyordum. Hiç değilse sabah uyanma alışkanlıklarımda bir değişiklik olmamıştı.

***

Tufan gündüzleri arada kaybolup gitmemden, ortalıktan yok olmak için çeşitli bahaneler ileri sürmemden iyice işkillenmeye başlamıştı, bu acayip durumla ilişkili foyamın ortaya çıkmamasını sağlayan tek şey partideki akıl almaz kargaşaydı. Normal dönemlerde bir saatlik bir yok oluş bile sorunlar yaratırken bu kez haftanın iki üç günü üç dört saat kayboluyor olmak arada kaynamaya başlamıştı. Bu kargaşa ikinci yuvam için bir şanstı. Buna rağmen iki evden de daha gerçek olan hayatım, yani siyaset partideki kargaşa yüzünden sarsılıyordu. Şimdi bu da garip geliyor. Bizim yüzyılımızda mücadele tüm bir hayatı örten bir çaba, neredeyse kendi başına bir hayattı. Zamanımızda bir sürü başka hobiden sadece bir tanesi haline gelse de bir önceki çağdan kalanlar için yaşamın özü hâlâ oradaydı ve parti hayatının dışında bir yaşam formu düşünebilmek başka galaksilerdeki muhtemel yaşam formlarını hayal edebilmekten daha zordu. Neredeyse iki aileye sahip oluvermek gibi bıçak sırtı bir duruma karşın esas gündem partiydi ve diğer her şey tali eklentilerden ibaretti. Ama kargaşa yıpratıcıydı. Ben de diğerleri gibi giderek asabileşiyordum. Nazlı'yı aldatışımın yarattığı suçluluk, Ceyda'nın evindeki garip gerginlik bu kargaşada unutulup gidiyordu. Tüm gerilimler küçücük partideki büyük siyasetin fokurdayan kazanının içinde hemhal olup ayrıştırılması imkânsız yoğun ve esrarlı bir kıvama ulaşıyordu.

Kimsenin benimle ilgilenecek hali yoktu ve tüm bu itiş kakışa rağmen Tufan ha bire yeni eylemler önerip duruyordu. Bizim meslekte sık rastlanan bir eylemlilik sarmalına girmişti sanırım. Gösterilen hiçbir çaba asla yeterli değildir ve vicdanınıza uyup tepki gösteriyor olmak adına ha bire eylem yapmaya başlarsınız. Üstelik dünyada vicdanınızı örseleyen hadiseler bitmek tükenmek bilmez, hatta dünya vicdanınızı örseleyecek sayısız gelişmeyle mükellef kılınmıştır ve bunların hiçbirine yetişememenin suskun azabı insanın içini kemirip durur. Eylemleriniz bir iki damla suyla çatlamış dudaklarınızı nemlendirmekten başka bir işe yaramaz. Dudaklarımız daima kupkurudur. Elbette gerçekçi birisi bunun boşuna bir kendini harap etme olduğunu söyleyebilirdi. Ama mücadele dünyasında gerçekçilik düpedüz

ahlak dışıdır. Çevremizi saran, soğuk, acımasız ve bulaşıcı bir hastalık gibi durmaksızın yayılan, her köşe bucağı istila edip kentleri, ovaları en ücra köyleri bile pençesine alan nobran gerçeğe karşı direnmeye, onu sürekli rahatsız etmeye çalışan, cılız ama fedakâr vicdanın bu sürekli çatışkısı tüketiciydi. Böyle bakılınca vicdana itiraz etmek mümkün olmaz. Böylece hiçbir eyleme itiraz etmek mümkün değildir. Tüm bunlara rağmen sanki içimde sonsuza kadar taht kurmuş gözüken vicdanın yeri yavaş yavaş sallanıyordu. Evet, her sabah yeni bir basın açıklaması, yeni bir toplantı, yeni bir afişleme kampanyası önerilip duruluyordu. Öte yandan partideki kavga eylem koşturması sayesinde yatışıyordu da. Boş bakkal da, boş devrimci de eski defterleri karıştırır ve fazladan sağında solunda Menşevik aramaya başlar. Arınma bir kez başladı mı sonuna dek gitmelidir.

Binalarda pervasız tartışmalar, sokaklarda bitmek bilmeyen eylemler. Gerilim arttıkça herkes karşısındakinin siyasi geçmişini didikleyip gerekli sonuçları çıkartmakta daha bir cevvalleşmişti. Tarih, kasalardan raflardan ve dosyalardan indirilip karşıdakinin suratına boca ediliyordu. Darbe sonrasında sıkıyönetim mahkemelerine verilen savunmalar, falancanın 1979'da yakalandığında polisteki tavrı, filancanın 1977'de yazdığı makale, bir başkasının Sovyetlerin Afganistan işgali sırasında dedikleri... Tarih adeta geri dönmüş üzerimizde tepiniyordu. İnsanların böylesine derinlikli bir malzemeyi yıllardır belleklerine tutabilmelerine şaşırıyordum. Mesela Tufan'ın adeta arşiv dolaplarını andırır bir belleği varken, ben geçen haftaki tartışmaları bile unutuyordum. Bu kinci olmadığım anlamına gelmiyordu, sadece geçmişi muarızımın yüzüne fırlatmanın onda herhangi bir dönüşüm yaratmayacağı biliyordum, hepsi bu. Ama Tufan'dan söz ediyorduk. Hafızasının çekmecelerini konulara, dönemlere ve şahıslara göre çoktandır bir kuyumcu titizliğiyle düzenlemiş olan Tufan olayları arşivleyerek yaşıyordu. Güncellik arşiv çekmecelerinin içinde eridiğinden, bugün daha ziyade geçmişle kıyaslanarak yaşanırdı. Muharrem'in bugün söylediği bir cümle on yıl önce falanca dergide yazdığı bir yazının yanına iliştirilir, bu sayede süreklilik duygusundan ve zihni takipten çok, geçmişteki bir tartışma yeni sorunlarla beraber yeniden üretiliyormuş gibi olurdu. Böylesi bir işleyişin tıkır

tıkır çalışan belleğinde ne gibi mucizeler yarattığını gördüğümde hayretten donakalıyordum..

Çalkantılı ve eziyetli geçmişi düşünüldüğüne böyle bir bellek bana neredeyse mucizevi ama bir o kadar da boğucu gelirdi.

Güneşli Ege kasabasında doğan gürbüz çocuk için hayat hiç de böyle gelişmeyebilirdi. Bir zeytincinin üçüncü çocuğu ve daha sonra bir çiftçi olarak pekala daha sakin bir hayat sürebilirdi. Ama bundan kim emin olabilir ki? Devrim her kasabaya farklı yollardan girer. Tufan'ınkine yaz tatilinde şehirden dönen komşu çocuğunun ağabeyinin çantasında gelmiş ve alışılmadık bir hızla yayılıvermişti. Tufan henüz onüç yaşındayken kasabanın iyi aydınlatılmayan unutulmuş ve çamurlu sokaklarındaki duvarlara sloganlar yazmaya başladı. Bu sürat bir yıla kalmadan çevre köyler ve kasabalardaki ününü pekiştirdi. Kasaba otobüsündeki olay olmasaydı belki her şey daha yavaş seyredecekti. İl merkezinden kasabaya dönen otobüse bindiğinde her şey normaldi. Ancak onbeş kişi vardı, sepetleriyle birkaç köylü, mal almaya gitmiş birkaç esnaf, en önde oturan daha otobüsteki yerlerini alırken hayırlı bir yolculuk için duaya başlayan iki kadın ve son çıkan dergiden elli adeti kasabaya taşıyan Tufan. Güneş oturduğu tarafa vuruyordu. Ayaklarını yandaki boş koltuğa uzatmış aracın içindeki sıcakla beraber uyuklamaya başlamıştı. Otobüs çeşitli köylerde, kavşaklarda ha bire duruyor, birileri binip birileri iniyordu. Bir süre sonra dur kalklara aldırmamaya başladı, ta ki "n'aber köpek" cümlesini duyuncaya kadar. Gözünü açtığında sırıtan iki abus suratı hayal meyal seçebildi. Elinin nasıl olup da gözlerinden daha çevik davranıp tabancasına gidebildiği hâlâ uğursuz bir muamma. Parmakların kendine has bir bilinci vardı sanki. Daha sonraki her şey göz açıp kapayıncaya kadar olup bitivermişti. Sırıtanlardan biri, yan mahalleden ilkokuldan da tanıdığı Metin karşı koltuğun üzerinde yatıyor, bacağı koltukta sarkıyor, henüz kan damlamıyor. Elindeki sımsıcak silaha bakıyor Tufan. Diğer yolcuların bağırış çağırışları çok uzakta.

Darbe sabahına cezaevinde uyandığında, daha doğrusu uyandırıldığında yeni bir dönemin önünde açılıverdiğini açık seçik fark edivermişti. Gece yarısı üçte koğuşlar basılıp herkes apar topar sıraya dizildiğine uyku mahmurluğuyla zihninde gezinen askeri marşların

yankılanışı başlangıçta hiç de yabansı değildi. Hatta yeni bir firar girişimi daha olduğunu düşünerek için için sevinmişti. Ama marş kesilip hoperlörden Konsey bildirisinin ilk cümleleri yayılmaya başladığında cezaevindeki saltanatın bitiverdiğini anladı. Cezaevlerindeki tutsaklar yeniden tutsak alınacaklardı. Yeni dönem ilk sıra dayağından sonra daha bir belirginleşti, bilenmiş askerlerin tahakkümü altında yıllar törpülenip toz haline gelecekti. Her zamanki gardiyanlar uzaktan sırıtarak askerlerin giriştiği sindirme operasyonun izlerlerken içlerinin yağı eriyordu muhakkak. Zaman değişmişti. Ardından yıllar ve yıllar. Onbir yıl. Yaşamdan kesilip çıkartılmış irice bir dilim gibiydi bu süre. Fakat yaşam elbette içeride de başka kurallarla da olsa sürüyordu. Birbiri peşi sıra giden davalarla, dayaklarla, direnişlerle, firar girişimleriyle kesintiye uğrayan tekdüzelik neredeyse aynı noktada büzülmüşçesine bir çekirdek oluvermişti Tufan'ın zihninde. Umut olmaksızın hakikatin dile getirilişi bile güçleşir. Fakat umut hakikat de değildi. Buna karşın mutlak düşüncesi olmaksızn yaşamanın imkânsızlığı umuda bir meşruiyet de sağlıyordu. Hatıranın çeşitli görünümleri artık tek tek seçilemiyor ancak külliyen bir titreyişle bu güne ulaşabiliyordu. Bir açlık grevinin anısı beş yıl sonraki başka birine ekleniyor, onun anısı da sekiz yıl önceki bir başkasına. Böylece tüm açlık grevleri ve direnişler tek bir hatıra zincirinin farklı yanları gibi görünmeye başlıyorlardı. Belleğin kendine özgü uzamında pek az bir yere sıkışıp yoğunlaşan bu hatıra almaşığı, kapladığı son derece cüzi alana rağmen taşlaşmış bir minik gülle gibiydi. Yine de darbe öncesindeki hadiselerin; kimin nerede ne yaptığı, kimin hangi gruba ne zaman girdiği, derginin hangi sayısında orta sayfa konusunun ne olduğu, takma isimlerin hangi tesadüfle verildiği, 27 yıl önceki bir toplantıda kimlerin hazır bulunduğu, gelemeyen falancanın hangi mazeretle gelmediği, falanca kamulaştırmadan elde edilen yağın hangi mahallede halka dağıtıldığı, cezavinden çıkıldıktan sonra siyasi olarak ilk kimle irtibat kurulduğu, yeniden oluşum toplantısına katılanların tek tek hangi görüşleri savundukları, hatta söyledikleri cümlelerin ne anlama çekilebilecekken ne sonuç çıkartıldığı gibi binbir türlü ayrıntının gerektiğinde kullanılmak üzere nasıl olup da istiflenebildiğini bir türlü anlayamıyordum. Bazen herhangi bir konuda kilitlenip kalan zihin iş ayrıntılara geldiğinde inanıl-

maz bir titizlikle çalışıyordu. Karşınızda böyle birisinin bulunması hiç de hoş değildi. İki yıl önceki bir toplantıda öne sürdüğünüz argümanla, şimdi öylesine ağzınızdan çıkan savın uzlaşmazlığının her an hatırlatılma ihtimali vardı. Buna karşın gündelik hayata dair şeyler veya sıradan faaliyetlere ilişkin işler asla aklında kalmazdı. Kendi söylediği bir cümle ya da savunduğu bir fikrin gelişimine tamamen yabancıydı. Hatta belleği kendi düşünüp söylediklerini kaydetmiyor, sadece dışa yönelik çalışıyordu. Oniki yıl önce cezaevinden kaçma girişimi sırasında tünelin kaç metre kazıldıktan sonra patladığını hatırlayan birinin iki gün önceki toplantıda savunduğu görüşleri hatırlamaması ve tam aksi düşünceleri iddia etmesini anlamak olanaksızdı.

Son günlerdeki kaçamaklarım da Tufan'ın gözünden kaçmıyordu muhakkak. Bir toplantı sonrasında beraber yürüyorduk. Meyhaneye gitmeyi önerdi. Parası vardı anlaşılan. Aslında o sıra samimileşmek için hiç de iyi bir zaman sayılmazdı ama kabullendim. Samimiyet anlarına kuşkuyla bakardım genellikle. Samimiyet, iniş çıkışların itirafını öngörür ama zaaflar ilkelerle pek uyuşmadığından en iyisi hayatta yeteri kadar batıp çıkmış kişilerle paylaşmaktır dertlerinizi. Dünyayı bir ilkeden çıkarsama çabasındakiler her şeyi ele geçirme yanlısı ve siyah-beyazcıydılar. Tufan'da eğlenceli olan herhangi bir tartışmaya net bir siyah beyazcı yaklaşımla başlayıp en uçucu gride karar kılmasıydı. Yani "ilkelerimiz" faslını sabırla aşarsanız içtenlik mümkündür.

"Bu aralar sana bir haller oluyor. Hayırdır?"

Ne cevap vermeliyim bilemedim. Gerçekte sadece ilkeli olmaya çalışanlar vardır diye düşündüm. İlkelilik ölümle kesintiye uğrayan ve asla tamamlanamayan bir süreçti. Tüm bir hayat bu gayretle, bir ileri bir geri uzanan garip bir yoldan ibaretti.

"Susuyorsun ama bir şeyler olduğu belli. Haftanın iki üç günü ortalıktan yok oluveriyorsun. İşler bizim üzerimize kalıyor. Hem Nazlı'nın da senin neler yaptığından pek haberi yok galiba."

"Onunla konuştun mu?"

"Hayır ama haberdar olmadığı belli. Ortalıklardan kaybolduğunu söylemedim. O kadar eşek değiliz. Ama bana bir açıklamada bulunmalısın."

Olanların, verdiğim kararın ve sürüklenişin bir açıklaması olabilir miydi? Tufan olanları anlayabilir miydi? Anlatacaklarımı sineye çekebilir mi? Bir an içtenlikle konuya girecek gibi olduysam da sağduyum beni engelledi. Tüm bunlar gizli kalmalıydı, gizli!

"Bir yayınevine parça başı tashih yapıyorum. Üç kuruş para getiriyor ama olsun."

"İyi de partide tam zamanlı çalışıyorsun!"

"Geçici bir iş zaten."

İkna olmadı. Gözlerinden anlıyordum. Böyle bir şeyi niye uydurdum bilemiyorum. Hiçbir kanıtı olmayan boş bir savunma. Yalan söylediğimi biliyor, ama konudan sıkılıyor. Zamanını benim arada kayboluşlarımın esrarı peşinde tüketecek değil. Biraz idare etsin yeter diye düşünüyordum o günlerde. Galiba ben de bir yandan Ceyda ile ilişkimizin geçici bir işe benzetilebileceğini, fazla uzamayacağını düşünüyordum. Ceyda çocuğuyla beraber yakında bir ev bulup hayatımdan çekilecek, bense bu acayip deneyle zenginleştikten sonra eski hayatıma geri dönecektim. Yaşadıklarım bir laboratuar ortamındaymışçasına beni asla etkilemeyecekmiş gibi geliyordu o zamanlar. Cam perdelerin ardındaki kobaylar veya mikroskop atındaki deneyler sanki uzak bir âlemin parçalarıydılar. Bir süre onlara ilgilenir, hangi faktörler altında hangi ısıda neler olduğunu gözlemler, ardından beyaz önlüğünüzü alışkın hareketlerle çıkartıp askıya asardınız. Bunlar tamamıyla budalaca düşüncelerdi tabii. Deney de hayatınıza dahildi ve üzerinizdeki etkileri asla kestirilemezdi. Kuşkusuz o günlerde deney gibi bir şeyden bahsedemezdim. Pek bilmediğim bir âlemi tecrübe ediyordum o kadar. Zihnimin gerisindeki başka bir katmanda tüm bunları bir deney soğukluğunda yaşadığımı bugün biliyorum. O sıralar ölüm bile bir deneydi, yaşanan her şey, her başarı, her yenilgi, her çıkmaz, her çırpınış ve hatta her aşk, bir deneyden farksızcasına, sanki ben'den başka bir âlemde kendi yazgılarını sürdürüyor gibiydiler. Böylece geri dönüşsüz bir karar aldığıma inanmaya yanaşmıyordum bir türlü. Geçici bir süreyi idare edebileceğimi, Nazlıyla hesaplaşmadan idare edebileceğimi, ardından bunun da diğer pek çok şey gibi numarası yazılarak ciltlenip raftaki diğer tecrübelerin yanına sokulacağını düşünüyordum. Hatta bu açıdan bakınca Nazlı'yla evli-

liğim bile yaşam tecrübemi ilerletmek için verilmiş bir deneyden ibaretti. Ben onun, o ilişkinin içinde de dışarıda duruyor, olan bitenden alabildiğim dersleri sanki bir film izliyormuşçasına sakin bir biçimde tartıyordum. Artık öyle düşünmüyorum: Deney, denek ve gözlemci birbirinden ayrılmayan bileşik bir süreçtir.

***

Çocuk öğle saatlerinde eve gelişlerimi artık yadırgamaz olmuştu. Onun varlığının beni diğer insanlarla, insanlığın büyük çoğunluğu ile paylaşılan yabancı bir âlemin içine çektiği gibi bir duyguya kapılıyordum bazen. Bu çekimin gülünç bir vehimden ibaret olduğundan emin olsam da evde sıkıcı bir huzurun serpilmeye başladığını görmemek olanaksızdı. Oğlan huzuru salt kendi susukun varlığıyla, küskün dalgınlığıyla evcimen bir sarmaşık gibi usul usul büyütmekteydi. Bitki, evin fazlasıyla sadeleşmiş duvarlarından, yenilenmiş perdelerinden akarak açık renk marleyin üzerine yayılarak hepimizi kendi uykulu dünyasına çekiyordu. Çocuktaki cansızlığı sağlıksız buluyordum ama yaşadığı hayatta sağlıklı denilebilecek ne vardı ki? Buna rağmen sessizliğinden hoşnut olduğumu söylemeliyim. Dargın suskunluğu ve tembelliğe varan kıpırtısızlığı dışında hiç değilse yeni sorunlar yaratmadığına sevinmek gerekiyordu.

Bir keresinde Ceyda alışverişe çıkarken çocuğu bana bıraktığında bunun garip bir deneyim olduğunu düşündüm. Her oğlan çocuğu gibi ağzından çıkan silah sesi benzetişleriyle kansız bir savaşı sürüdürüyor ve elbetteki düşmanı bir kez daha yeniyordu. Kötü kesilmiş saçları köy çocuklarıyla, sosyetik çocuk saç modası karışımı bir şeydi. Muhetemelen Ceyda'nın kuaföründe kesilmiş saçlarına nedense bir biçime ya da tarza oturmuş denilemezdi. Zaten kafatası da yeni modellere uyacak yapıda değildi. Eski usullerle sırtüstü yatırılmış o yüzden kafatasının arkası gelişmeye fırsat bulamamıştı. Yenilmeye daha kundakta başlarsınız. Kahverengi ve uysal gözlerinde hiçbir kıvılcım göremiyordum. Bu ışıksızlık hayatla erken yaşta yaptığı sözleşmenin adaletsiz maddelerinin gözlerine düşürdüğü gölgeyle ilgiliydi. Gözbebeklerinde yayılan gölge kahverengiye bile tahammül edemiyor, gözkapaklarının

altına bir ışık demetinin ulaşmasını engelleyerek hem içeriden hem dışarıdan gelebilecek her tür ışıltıyı, herhangi bir parıltı vücut bulduğunda kaderle girişilen anlaşma bozulacakmışçasına koruyordu. Kader anlaşmaların tek taraflı bozulmasını ölümle cezalandırırdı. Bir an oğlandaki ışıksızlığın onu koruduğuna dair bir düşünceye kapıldım. Çocuğun durgunluğu hayatta kalışının bedeliydi ve onu sıralanması bile güç bir dizi hastalıktan koruyordu. Mecburen de olsa oyununa eşlik etmeme ses etmedi. Halının üzerinde sürüklediğim kibrit kutusunun düşman tankı olduğuna ikna olmuş, katılımıma ve tank sesine benzer saçma gürültüler çıkarıyor olmama gülümser gibi yapmıştı. Bu oğlanla aramızdaki iletişimin içine bir kurşunkalem parçası sokulmuş bir kibrit kutusuyla başladığını hatırlayınca gülümsemeden edemiyorum. Bu top namlusuyla birlikte kutu artık gerçek bir tanka dönüşmüş engebeli arazileri aşıyor ve ölüm saçıyordu. Galiba ilk kez kendi isteğimle bir çocukla oynuyordum. Kendimi sıradan çekirdek bir ailenin üyesiymişim gibi hissediverdim birden. Demek böyle oluyordu! Aile hissinin ne kadar budalaca olduğunun daha o an bile farkındaydım ama herkes bir anlığına da olsa olağanlığın sığınağında uyuklamak ister. Kendimi zamanın karmaşasından da, partiden de, yeni adım attığımız çağın bilinmedik sorunlarından da azade biçimde baygın bir aile babası olarak görmenin rahatlatıcı bir tarafı vardı. Eh, en bireysel olan en genel olandır ne de olsa. Durumun saçmalığını tamamen unutmuş, tankımı oğlanın saldırılarından korumaya çalışarak ordugâhıma varmaya çabalıyordum. Bir hikâyenin içine gömüldüğünüzde her şey başkadır. Gerçekliğin rengi bile. Gelecekte muhtemelen herkes gibi bir canavara dönüşecek bir çocuğun masumiyetine inanmak da başka bir budalalıktı ama görebildiğim kadarıyla ebeveynler genellikle budalaydılar.

Ceyda çocukla samimi olmaya başlamamdan önce rahatsız olur gibi olduysa da artık hoşnut görünüyordu. Öğlenleri gittiğimde önce kahvaltı ediyorduk. Daha doğrusu Ceyda az önce uyanmış, gece kalan bakıcı kadın yeni gitmiş oluyordu. Bazen de doğruca yatağına süzülüyordum. Onu uyandırmadan kapıyı açıp çocuğu kontrol ettikten sonra soyunup yanına giriyordum. Yorgun ve yıpranmış gözlerini aralıyor, sonra dudağının ucuyla belli belirsiz bir tebessüm yayarak gözlerini yeniden kapatarak geriniyordu. Gün öğle sonrasına dönerken, dışarıda

dünya hızla akarken, insanlar öğle yemeğinden dönüp gündelik koşuşturmaların peşinde kıvranırken biz tüm bu olanlardan uzakta, bir tembellik girdabında çarşafların üzerinde kıvranıyorduk. O öğle sonrası iki saat zamandan kopartılmış saadet bahçesiydi. O iki saat için zaman, koşuşturma ve devrim duruveriyor, mücadele kuştüyü bir yastığın içinde unutuluşa terk ediliyordu. Ne Ceyda'nın işi, ne partideki bölünme ne de dünyayı değiştirmek uğruna çekilen acılar aklıma geliyordu. İki saatlik korunmuş ve saklı cenneti her şeyden uzak tutmaya çalışıyordum. Çarşafların üzerinde serpilen ferahlık tenimi ürpertiyor, dışarıda perdelerin arkasındaki aydınlık, güneş görünse de görünmese de dünyayı daha gerçeküstü kılıyordu. Bilgiç Hüthüt o perdelerin ardındaki uzaklarda bir yerde başka kuşları azarlamakla meşgüldü. Alaüveyik'in hayran hayran denizi seyredişine sardırmıştı bu kez. Bu ukaladan kimseye aman yoktu. Alaüveyik bir kayanın üzerine tünemiş uçsuz bucaksız maviliğe övgüler yağdırıyordu. Ümitsizdi gerçi. Tüm ümitsiz aşklar gibi de ateşliydi. Asla kavuşamasa da ölene kadar denizi seyretmekten başka bir şey gelmezdi elinden. Denizin kıyısından kıpırdayamazdı. Ne Kafdağı ne Padişah umurundaydı. Küçük pençelerini yosun tutmuş kayanın üzerinden kıpırdatabilmesi imkânsızdı. Hüthüt'den gelen hiçbir zaman kavuşamayacağı bir aşk için Padişaha sırt dönmenin ne budalaca olduğu yollu uyarıları dinlemiyordu bile. Dalgalara, dalgaların sırtında filizlenen köpüklere, uçsuz bucaksız bilinmezliğin getirdiği hayallere bırakmıştı kendini. Gagası önündeki yosunların kokusuyla titreşiyor, beceriksiz kanatları bir inip bir kalkıyordu. Maviliğin sarhoşuydu. Hüthüt bir aptalla daha karşılaşmış olmanın hayal kırıklığı içinde talihine küfrediyor, her zaman olduğu gibi Kafdağı'nın ardındaki padişah şu ayaklarının altındaki pespaye mavilikten daha hakiki görünüyordu. Ama nasıl bir aptal âşık bu basit, apaçık gerçekliği göremez ve karşısındaki yavanlığa hayran hayran bakarak kalakalırdı. Alaüveyik aptalın tekiydi kuşkusuz. Onunla zaman harcamaya değmezdi. Alaüveyik de bundan başka bir şey istemiyordu aslında: "Beni denizle baş başa bırakıp defol git!" Kuş mazeretlerinden usanmış Hüthüt en sonunda yoruldu. Bir tek mazeret dahi işitmek istemiyordu artık. Bu kuşların hepsi de mi aptaldı? Padişahını özledi o an. Aptal alaüveyik'in şu denizin karşısında durduğu gibi bir gün onun haşmetiyle gönenebil-

meyi diledi. Ama heyhat, padişah şu pespaye su birikintisi gibi hemen burada olamazdı. Çabalamak gerekiyordu. Mutlaka beraber yola çıkılacak daha akıllı kuşlar bulabileceğini düşünerek kanatlarını çırparak uzaklaştı. Hüthüt gökyüzünde ufacık bir nokta haline geldiğinde Alaüveyik derin bir nefes aldı. Artık dikkatini dağıtacak bir şey kalmamıştı. Bakışları denizin maviliğinde eridi yeniden, onunla birlikte zaman da, üzerine tünediği kaya parçası da, kerameti kendinden menkul padişah da ve hatta ukala Hüthüt de eriyerek hiçliğe karıştılar.

Evdeki suskunluğa karşın dışarıda hiçbir şey durmuyordu. Cezaevlerinde kafalarında kızıl bantlarıyla insanlar ölüme yatıyor, karlı dağlardaki mağaralarda akşamın gelmesi bekleniyor, çeşitli evlerin mahzenlerinden hâlâ cesetler çıkatılıyor, zulüm öğle saatlerinde her zamanki mesaisini sürdürüyor, İstanbul Üniversitesi'nde öğrenciler çatışıyordu. Bense iki saatlik rüyayı hakikatten çalıyordum. Bu çalıntı zamandan utanmıyordum artık. Utanmak bile dışarısıyla bir ilişki biçimi sayılırdı. Yavaş yavaş hakkım olanı yaşadığımı düşünmeye başlamıştım. Dünyanın mücadeleden ibaret olmadığını düşünüyordum ve bu yepyeni bir düşünceydi.

Bunlara rağmen arada Ceyda ile konuştuğumuzda çalıntı zaman bile gerçeklerle acımasızca örselenebiliyordu. Kırılıyordum, dünyayı konuşmak istemiyordum ama bu da nefes almak gibi bir çaresizlikti. Soruyordu ve sorduklarına yanıt vermeye çalıştıkça dışarısı ister istemez yatak odasının duvarlarından içeriye doğru akmaya başlıyordu. Akıyor, akıyor ve çalıp kıskançlıkla herkesten koruduğum saatleri ve beni yavaşça zaptediveriyordu. Önce kırık dökük, eksik baştan savma cevaplarla geçiştirmeye çalışıyordum ama nafile. Sızıntı duvarlardan inip yatağın seviyesine kadar yükseliyor, ayaklarımı, gövdemi, gözlerimi ve zihnimi hoyratlıkla ele geçiriyordu. O uygunsuz duruma aldırmadan hızlı hızlı konuşmaya başlıyordum. Gözlerim yine öfkeyle parlıyor, ellerim titriyordu. Binlerce yıllık zulümden, yoksulluktan, adaletsizlikten ve her şeyi tarihe havale edecek olan dünya devriminden, herkesin eşit ve özgür olacağı yeni dünyadan söz ediyordum. Ceyda hiçbir şey anlamıyordu. Bakışlarına bir aldırmazlık, bir inanmazlık gelip oturuyor, kadını benden uzaklaştırıyordu. Tüm bunlar ona Onuncu Yüzyıldaki Teslis tartışmaları kadar uzak ve yabancıydı.

Yabancılığını seviyordum ama neden bunları soruyordu? Muhtemelen birlikte olduğu adamın kafasının içini karış karış bilebilme merakından öte bir anlam ifade etmiyordu sorular. İnsanların neden olmayacak şeyler için kendilerini tehlikeye atmaya hevesli olduklarını, nasıl olup da yaşam boyu bir ziyankârlığa göz kırpmadan atılıverdiklerini hiç anlamıyordu. Nazlı'yı da, sendikasını da anlamıyordu.

"Üniversite okumuş kadının ne işi var işçilerle?"

"Emekçilerin yanında olmak istiyor da ondan."

"Ona ne oluyor ki? Size ne oluyor? Dünyanın değişmeyeceğini herkes bilir!"

Bunu şimdi söylemek kolay diye düşünüyordum, bunca yenilginin ardından böyle konuşmak kolay, yeni çağda geçen yüzyılın umudunu hiçe saymak kolay. Bir türlü anlatamıyordum. İnsan olmanın isyanla mümkün olabileceğini anlatamıyordum. Çin'i ve Yenan'ı da anlatamıyordum.

Sevişmenin ardından kirlenmiş tavana bakarken gördüğüm hayalleri, onlarca yıl önce kazanılmış mücadelelerle sarmaş dolaş olmuş hayatları ve o hayatların adanmışlığına dolanmış kendi rüyalarımdan da söz edemiyordum. Geçen çağın kavgası ve acıları anılarımın bir parçası oluvermişti ama bunları Ceyda'ya anlatamıyordum.

Dağların, çöllerin, derin vadilerin içinden geçerek uzayıp giden binlerce kilometrelik destansı yolculuğu da anlatamıyordum. Oysa kar yağdığını açıkça görebiliyordum. Upuzun kafilenin üzerine kar yağıyor, tüm ufku acımasız bir aklıkla zaptediyordu. Umut, karın yağmurun ve arada bir yırtıcı bir kuş gibi ortaya çıkıveren uçakların ateşi altında tozdan bir ejderha gibi uzanıyordu. Yorgunluğun, açlığın, soğuğun ve uçaklardan saçılan mermilerin kurbanı olmuş sayısız ölü yol kenarlarına gömülüp duruyor, umut ejderhasının yolu upuzun bir mezarlığı andırıyordu. Ceyda beni bile anlamıyorsa Otto'yu ya da oradaki adıyla Li Deh'i nasıl anlayabilirdi. *Otto bir yandan gözlerine yapışıp duran hırçın kar tanelerinden korunmaya çalışırken öbür yandan da artık adım atmaya hali kalmamış katırını çekiştirmekle meşgul. Ne Münih, ne Berlin'in parkları ne de çoktan geçmişe karışmış Olga'nın maviye çalan gözleri umurunda. Geçmiş durmaksızın ölüyor, hepsi bu. Olga'nın Brezilya'dan getirilip Nazilere teslim edildiğini bilmiyor muhtemelen. Mücade-*

lede bir kayıp daha. Lanet olası kar bir ay sonra yağmaya başlasaydı diye düşünüyor, bir yerde soluklanmak istiyor ama molaya kadar durmamalı. Bu disiplinsizlik olur. Pekin'e girildiğinde bile disiplinsizlik yapmayacak, aşırı sevinç gösterisinde bulunmayacak, soluğu hemen toplantı odasında alacak. Devrim listesinde bir çentik daha. Ama büyük bir çentik. Yürüyüş kolları, duvarlar, bayraklar her şey devasa. Kendimi tutamayıp mırıldanıyorum: "Doğu kızıldır, parlatır güneşi". Ceyda ağzımdan çıkan yabansı söcüklerle irkiliyor. Bir şey söylemiyor. Ne hayret, ne tepki. O kadar uzağız ki. Nerede bu Allahın cezası Yenan denilen vaadedilmiş toprak. Fakat toprak da düşmandı ve mesafeyi ateş ederek veya parti kararlarıyla öldüremezsiniz. Öndeki gruptan zoraki, kırık dökük bir marş yükseliyor. Kendilerini bulabildikleri her tür çaputla sarıp sarmalamış köylüler bildikleri tek marşla kuvvet bulmaya çalışıyorlar. Zoraki başlayan marş sona ermeden kesiliverdi. Sessizlik. Kar altındaki ejderha yılankavi bir suskunlukla sürünüyor. Yürümek istemiyorum artık, Yenan'a vardığımda artık hiç yürümeyeceğim. İleride donup kalmış bir köylünün cesedini çekiştirmeye çalışırlarken Pekin'in nasıl bir şehir olduğunu hayal etmeye çalışıyorum, olmuyor. Ama Kanton'u veya Şanghay'ı hatırlıyorum nedense. İhanet ve katliam kokusu. Bu yabancı ve çorak âlemin hiç de Çinli mürekkep ustalarının hülyalı dağ manzaralarına benzemediğini düşünüyorum. Mücadele en çıtkırıldım şekilleri bile katılaştırırken yüzyılı bir bıkkınlık sarıverir. Otto bıkkın adımlara yüzyılı bir baştan bir başa geçerken gözlerimi aralıyorum. Ceyda çıplak ve gevşemiş yanımda uzanıyor. Yenan çok uzak bir sanrı şimdi. Göbeğinin üzerine koyduğu kül tablasına sigarasının külünü silkiyor. Belki anlatamadıklarımdan sıkılıyor. Anlamaya çalışmıyor bile, sadece sıkılıyor. Belki artık çekip gitmemi bekliyor. Çocuk salonda televizyona dalmış bir çizgi filmin iki boyutu arasında büyülenmişçesine susuyor. İçeriden kötü uzaylıları perişan eden kahramanın sesi duyuluyor: "Sanırım dersinizi aldınız Khon'lar." Bir sigara daha yakıyorum Ceyda'nın sıkıntısına aldırmadan. Aklından neler geçiyor bilemiyorum. Gelecekten hiç söz etmiyor. Sadece günleri birbiri ardına deviriyor, o kadar. Umudun açığa alınması suskunluğu davet eder. Umursamıyordu belki. Beni umursayıp umursamadığını merak ediyordum. Sormuyordum.

Onuncu Bölüm

"Sen nerede yıkandın!"

Olağan bir gündü. Ta ki akşam eve gidene kadar. Öğle saatlerinde yine Ceyda'daydım. Sıradan bir ziyaretti, hiçbir fevkaladelik yoktu. Dünya sütlüman görünüyordu ve hakiki yaşamımın artık o eve kaymaya başladığı gibi bir duygu içindeydim. Ceyda'nın evinde geçirdiğim zaman tüm güne nüfuz ediyor, yatakta kıvrılarak, yorganın altında onun sıcaklığını hissederek örtündüğümde yükselen buğu tenimi günler boyu kuşatıyordu. O gün Ceyda'dan çıkıp partiye döndüğümde üzerimde hâlâ uyuşuk bir rahatlığın mahmurluğu vardı ve kendimi buluttan halesiyle gezinen bir gezegen gibi hissediyordum. Militanın ruhunun gıdası giderek seyrelmeye başlamıştı. Farkediyordum. Öfke giderek uyuklamaya başlıyordu.

Çetin seslendiğinde daha ilk anda sinirlenmeyişimi bu uyuşukluğa borçluydum herhalde. Halbuki Çetin'in hangi saiklerle devrimci olduğuna bir türlü akıl erdiremez, tuzu kuru hallerinden açıkçası tiksinirdim. Çetin öfke yoksunluğunun canlı bir örneği gibiydi. İyi ailelerden gelme çocuklarda, tuzu kurularda görülen bir tür makullükten söz ediyorum. Bazıları nedense hep tuzlu kalırdı. Tabiatın bir hikmeti de buydu. İnce fitilli kadife gömleklerine, kanvas pantalonlarına, her zaman boyalı ayakkabılarına, hafif dalgalı kırlaşmış saçlarına sinir olmamak mümkün değildi. Zamanla yan odadaki tekdüze sesini duymak bile sinir uçlarımı titreştirir olmuştu. Konuşkanlığı gerçekliğin örselenmesi gibi geliyordu. Bu kadarı abartıydı kuşkusuz, adamın bana karşı özel bir tavrı da yoktu. Yine de adı geçtiğinde bile dizlerimi sallamaya başlıyordum. Üstelik pek çoklarıyla karşılaştırıldığında makul birisi sayılırdı. Makullük uzun deneyimlerden değil, kişilikten kaynaklanıyorsa öfke eksikliği ile taçlanır. Çetin ezenlerin dünyasına gerçek bir nefret duymaktan çok gerçekliğin esasında orada yattığını, gerçekte yaramazlık yapıp duranların biz olduğumuzu hissediyor gibiydi. Halbuki militanın kendi haklılığına inancı, dünyayı siyah beyaz görme yetisi görelilik kaldırmaz. Fakat iyi bir burjuva eğitimi almış çocuklar görelilikler dünyasında yaşarlar. Sayısız renk alaşımıyla bezeli dünya öfkenin gerekçelerini durmaksızın törpüler ve her ülküde bir belirsizlik serpilir. Ilımlılık daima tüm gemiler yansa bile yine de yedekte tutulan bir teknenin verdiği güvenceyle süreğenleşir, vicdan rahatlığı yüce gönüllülük olarak yutturulurdu. Çetin'in mutlaka üzerime vazife olmayan bir iş yükleyeceğinden emindim. Medeni biçimde buyurma sanatı da genetik bir özellikti.

"MYK'nın broşür CDsini matbaaya ulaştıralım" gibi bir şeyler geveliyordu. Aldırmadım. Sonu "...lım" ile biten cümlelere katlanacak havada değildim. Aynen Çetin gibi, bu dünyanın dışındaymışçasında davranmaktaydım. İkimiz de açıkçası sorumluluk denilen bir gösterinin içerisinde çeşitli görevleri üzerimizden atma yarışındaydık. Çetin içgüdüsel olarak, her zaman gerekli ses tonuyla konuştuğunda muhatabının söylediklerini görev addedeceği gibi bir bilgiyle donanmıştı. Fakat bugün tamamen onun gibi aynı hülyalı yüksekliktey-dim ve umursamazca omuz silktim.

"Başkasıyla konuş."

Öylece kaldı. Üsteleyemedi bile. Zeminin üzerinde gamsız bir yelkenli gibi süzülerek gözden yitişime bakakaldı. Demek umursamazlıkta karşıdakini çaresiz bırakan ulu bir kulenin büyüsü vardı. Sorumluluklarına sahip çıkma saplantısından o an için kurtuluvermiş olmanın hazzını yaşıyordum. Tatlıydı. O ana kadar asla tahmin edemeyeceğim lezzete bulanmış, odalarda geziniyor, konuşulanları kulağımın ucuyla dinliyor ama hiçbir tepki vermiyordum. Bir kâğıda veya bir afişe dokunmak Ceyda'nın parmaklarımın ucuna sinmiş sıcaklığını ortadan kaldıracak gibi geliyordu. Fakat başkaları da orada olmadığımın farkındaydı. Çetin'in mübasebetsizliğinden sonra kimse benden bir talepte bulunmuyordu. İnsanlar sağa sola koşturuyor, aşağı inip çıkıyor ama ben öylece duruyordum. Yavaş yavaş gerçekten de orada olmadığımı düşünmeye başlamıştım. Bambaşka bir anın içinde mutlulukla kımıldanıyordum ve neredeyse daha doğar doğmaz bozulmayla başlayan çağ giderek silikleşiyordu. O zamanlar geçen zamanı bir bozulma olarak algılıyordum. Budalalıktı tabii, bir şeyin bozulduğu falan yoktu, zaman geçiyordu o kadar. Binanın salonunda oturup dışarı, gökyüzüne veya karşı dairelerin kıpırtısız camlarına bakmakla yetiniyordum. Birileri caddede bildiri dağıtmak için aşağı iniyordu. Selamlara karşılık verebildiğime göre oradaydım ama il binasındaki varlığım tüm yükümlülüklerden azadeydi.

Yine de o kadar da görünmez olmadığımı eve döndüğümde anlayacaktım nasılsa: "Sen ne zaman yıkandın!" Nazlı'nın ses tonu bugün bile hatırımda. Partide kimsenin ilişmeye cesaret edemediği bir hayalet gibi akşama kadar oturduğumu hatırlıyorum. Çay bile içmeden, saadeti yitirme korkusuyla kıpırtısızca, hasisçe bekliyordum. Akşam olup hava kararlığında kimseyi beklemeden, kimseyle konuşmadan yürüdüğümü, otobüs durağında dalgın bekleyişimi de unutmadım. Tıkabasa dolu otobüste dirseğim birinin böğründe, arkamdakinin kolu omuzumda, ayağımın biri yere ancak basarak ve kalabalığın nefesiyle terleyerek yol alırken bile otobüste değildim. Zaten otobüstekilerin hiçbiri orada değildi. Toplu taşımanın eziyeti ne akşam, ne de sabah insanları kendilerinden kurtaramıyordu. Sabah uykulu, akşam yorgun, işle ev arasında gidip gelen bedenler

aynı benim gibi dünyaya duyarsızlaşmış, çağa ve saatlere duyarsızlaşmışçasına bezgindiler. Alışkanlığın sakinleştirici çehresi herkesin yüz hatlarının ardından seçilebiliyordu. Alışkanlık bıkkınlığa bile masalsı bir hava kazandırır. Bense henüz boşluktaydım. Başka zamanlar otobüstekilerin duruşlarına oturuşlarına hareketlerine bakarak oyalanırdım, oysa şimdi kimseyi görmüyordum bile. Trafik tıkanıp, otobüs hareketsizleştiğinde sabırsızlık ansızın uyanıyor, kadim öfke kımıldanıp esniyordu. Böyle anlarda tüm yolcular kendilerini otobüsteki çilelerinin tam göbeğinde buluveriyor ve söylenmeye başlıyorlardı. Homurdanmaları beni ilgilendirmiyordu, otobüsün durması ya da hızla yol alması da ilgilendirmiyordu. Ne ayağıma birisinin basması, ne arkadakinin sırtıyla üzerime abanışı, ne otobüs ani bir frenle durduğunda solumdakilerin üzerime yıkılır gibi oluşları umurumda değildi. Eskiden halk ayaklanmasının neden bu otobüslerde boy atmadığını merak ederdim. Şimdiyse alışkanlığı daha iyi anlıyorum. Umudun ne kadar farklı giysilere bürünebileceğini de. Eve gidip birkaç lokma bir şeyler yedikten sonra, beğendiği diziyi seyretmek için televizyonun başına geçmekten ve o dizidekilerin yaşamlarıyla bir rüyaya sürüklenmenin ne olduğunu da anlıyordum. Hakikat olmadık kılıklara bürünüyordu. Benim otobüsteki diğerlerinden ne farkım vardı ki. Ben de artık uyurgezerin tekiydim

Ama işte sonunda yolculuk da bitti. Eve girip salondaki koltuğa çökerken işittiğim Nazlı'nın sorusuyla yaptığım hatayı anladım. En dikkatli önlemler bile er geç bir yerde patlak verirdi, en sonunda bir dikkatsizlik kaçınılmazdı. Cennet sonsuza kadar gizlenemezdi, eninde sonunda birisi mutlaka kayıp bahçenin izini bulacaktır. Yani saçlarımı yıkamamalıydım! Bir duş kafi gelmeliydi. Gövdemle birlikte gezinen cennetsi rayihanın Ceyda'nın şampuanı olabileceğini hiç düşünmemiştim. Partide, yolda, otobüste beni kuşatan saadetin bu denli basit ve maddi bir temeli oluşu kırıcıydı. Hakikat kırıcıydı. Bir anlık dalgınlıktı, yoksa Nazlı'nın burnunu hafife alamayacağımı biliyordum. Kader çoğunlukla hatalar yoluyla bize ulaşır. Ne cevap vereceğimi yine bilemedim. O an iki evli bir hayatı daha fazla sürdüremeyeceğimi iliklerime kadar anlamıştım. Bu gizli kapaklı durumdan, sürekli her şeyi kollamaktan usanmıştım. Bir an her şeyi ol-

duğu gibi anlatma isteği yükseliverdi içimden. Dayanılmaz bir ferahlama ve boşalma isteği. Eğer cesaret edebilseydim şifa, hakikatin acılı yolundan dönüp geri gelecekti. Sıkıntılı kasılma aşılacak, gelişmeler dizgininden daha o an boşalacaktı. Ama kendimi utanç verici biçimde tuttum. Dişlerimi sıktım ve kendimi tuttum. Yine bir yalana sığınmanın kolaycılığına teslim oldum korkakça. Korkaklığımdan utanıyordum.

"Tufan'da yıkandım. Matbaadan bildiri falan taşıdık. Üstümüz toz kir içinde kalmıştı."

Sesimin çatladığını kendim bile farkediyordum. Nazlı hiç de inanmış görünmedi ama üstelemedi de. Gözlerinden anlıyordum. Nazlı'yı tanıyorsam Tufan'a mutlaka teyit ettirmek isteyecek, laf arasında soracaktır. "Sende yıkandığı iyi olmuş, evde şofben üç gündür bozuk. Ben de geçen gün Aysun'da banyo yapmak zorunda kaldım" gibi bir cümleyle yoklayacaktır. Zaten böylesine bir temizlik arzusu üzerimde öylesine sırıtıyordu ki, Uzun Yürüyüş'e gerçekten katılmış olsam da kirlenmek en sonuncu sorunum olurdu muhakkak. Bitlenme ve kirin çamaşırların altında setleşerek yeni bir tabaka oluşturuvermesi hiç de umurumda olmazdı. Ayaklarım sağlam oldukça vız gelirdi. Hatta kirin giderek insanın içine işlemeyen sadece dışsal bir faktör olarak kalabileceğini bile düşünüyordum. Fakat Tufan'ı nasıl uyarmalıydım? Durumu izah etmek pek kolay değildi. Olan biteni açıklamak ve Tufan'ın kınayıcı ses tonuyla karşı karşıya kalmak kolay değildi. Bu türden küçük burjuva sapkınlıklarına karşı pek de hoşgörülü davranacağını sanmıyordum. Bu tür işleri neredeyse hiç konuşmamıştık, vaktimiz yoktu. Hem her gün ortalıktan bir iki saatliğine kayboluşumun gerçek nedenini açıklamak bundan sonra işimi hayli güçleştirecek, partiden her çıkışımda Tufan'ın kınayıcı nazarlarına muhatap olacaktım. Ama anlatacaktım, artık yapacak bir şeyim yoktu.

Nazlı uzatmadı ama apaçık sırıtan yanlışlığım onun için kalıcı ve yepyeni bir uyarıydı. Diğerlerinin üzerine gelen belirgin bir işaret. Bir şeyler oluyordu. Yemekte de ardından salonda otururken de pek konuşmadık. Gerginlik kar taşıyan bir bulutmuşçasına salona yerleşip çöreklenmişti. Sözde televizyon seyrediyorduk ama gerçekte kimsenin bir şeye baktığı yoktu.

Görüntüler akıp geçerken Nazlı içindeki kuşkunun giderek büyüyüşünü izliyordu. Kuşkular bir kez tartılmaya başlandığında son günlereki her bir tuhaflık, hareketlerimdeki her alışılmadık sapma, tavrımdaki her değişiklik yeni anlamlar kazanıyor, yeni anlamlarla birlikte kuşku giderek büyüyordu. Arada sırada göz ucuyla Nazlı'ya bakıyordum. Dudakları gerilmiş, ince parmaklarıyla sırrımı ortaya çıkarmaya çalışırcasına eşofmanını kazıyordu. Ne televizyondaki programla ne de kucağındaki kâğıt tomarıyla ilgiliydi. Bilmem hangi mesele üzerine rapor taslağı olduğunu tahmin ettiğim kâğıt destesi Nazlı için eve iş getirmek sayılmazdı. Hayat mücadelenin içinde mecburen yaşanması gereken bir şeydi, her yanı kaplayan mücadelenin gereklilikleri kıskançlık ve kuşkuya zaman bırakmaz, hatta yaşamak insanı ister istemez davadan uzaklaştırırdı. Nazlı'nın bakışlarından bana neler olduğuna dair kuşkuların yanında bir türlü kucağındaki kâğıtlarla ilgilenememekten doğan vicdan azabını okumak mümkündü. Tufan'ın herhangi bir nedenle evi arayıvermesinden delicesine korkuyordum, bu geceyi atlatırsam yarın sabah ilk işim olunla konuşmak olacaktı. Nazlı dalgındı. Belki çoktan beni unutmuş, sendikadaki bir tartışma üzerine düşünüyor da olabilirdi şimdi. Partide gerilim boy attığında zaman geçirmeksizin sendikalara, öğrenci derneklerine, çeşitli meslek örgütlerine, mahalle komitelerine, gazete ve dergilere kadar sirayet ederek süratle çoğalır. Hatta anlaşmazlık, kaynağından uzaklaşıp tabana indikçe daha da keskinleşir, olmadık biçimler alırdı. Nazlı bu yeni gerginliğin getirdiği ek gündemlerle yorgundu. İç mücadele bazen her şeyi sorgulamaya götüren bir usanç kılığında kişinin yakasına yapışır. Halbuki iç kavgalar da o bitip tükenmez arılaşma çabasının bir aracı sayılmaz mıydı? İnsan bir süre sonra, bilmem kaçıncı iç hesaplaşmanın süzgecinden geçerken tüm mücadelenin, bu koşuşturmanın salt iç saflığı koruma egzersizlerinden ibaret olduğunu düşünmeye başlardı. Bir münzevinin nefsini terbiye çabası gibi partinin iç saflığını koruma çabası da aynı biçimde usandırıcıydı. Fark münzevinin ufak bir ihtimalle de olsa başarılı olabilmesine karşın insan topluluğu olarak partide bu çabanın bütünüyle umutsuz oluşudur. Her dönem bir yeni sapma filizlenir, yeni bir savrulma gerçekleşir, insanlar yeni heveslere kapılır; zaman bilinmedik

yozlaşmalar, yepyeni kabahatler taşır. Nazlı bu yeni arınma kampanyasını öncekilerle karşılaştırıyor, geçmişte benzer tartışmalarla dolu uzun yılları hatırladığında, gelecek yıllarda bunlardan daha kaç tane yaşanacağını kestirmeye çalıştığında içini bir bitkinlik sarıyordu. Ben de farklı durumda değildim. Ama bu kez dünyam tazeleniyordu. Bu kez farklıydı. Her dönem kendine özgü yanılsamaları beraberinde getirir. Nazlı ise eski çağda yitmiş sorunlarla uğraşarak bir jeolojik zaman yaratığı gibi giderek uzaklaşıyordu.

***

"Peki nerede yıkandın o zaman? Nereye kaybolup duruyorsun ikide bir. Haftalardın aklının buralarda olmadığı belli."

Bu aralar herkes gibi Tufan da nerede yıkandığımla pek ilgilenir olmuştu! Sabah erkenden ilk iş olarak Tufan'ı uyardığımda onun zihninde de bana dair soruların gezindiğini görmek şaşırtıcıydı. Demek için için doluyordu Tufan. Bu kargaşa içinde bir de benim garipliklerimle ilgilenecek vakti bulabiliyordu. Artık hiçbir şeyi saklamayacaktım. An bu an, zaman bu zamandı. Ferahlamak ve anlatmak istiyordum. Gerçek ne denli utanç verici olursa olsun söylemeliydim artık.

"Bir kadın var."

Boş boş baktı. Başka gezegenden haberler işitiyormuşçasına ifadesizdi bakışı.

"Anlamadım. Neler saçmalıyorsun."

"Başka bir kadın var diyorum."

Önce inanmasa da sesimin samimi tınısından olacak gerçekten de ciddi bir şey söylediğimin ayırdına varıyor. Bunca arbedenin arasında itirafımla ilgilenip ilgilenmeyeceğine karar veremiyor hemen. Biraz sonra birkaç kişiyle görüşmesi var. Küçük bir toplantı. Yine de zorunluluklara galebe çalıyor merak. Hem itiraf ettiğim şey çok daha ciddi bir ilgiyi ve belki de azarlamayı hak etmiyor mu? Yüzünde gezinen şaşkınlığı seyredip ne tepki vereceğini beklerken Tufan'ın arzu dediğimiz şeyi tanıyıp tanımadığını merak ediyorum arsızca. Kabahatli olduğum yetmiyormuş gibi aynı kabahatlerle damgalanmayanları ya-

şamsallıktan uzak bulmaya da cüret edebiliyordum işte. Ten hayattı ve onun münzevice ve hatta sofuca reddinde artık bir tür sapkınlık bulmaya başlamıştım. Arsızlaşmaya başladığımı söylemiştim. Sapkınlık olmasa bile zoraki ve başarısızlığa mahkûm bir çabaydı arzuyu yok saymak. Dişinizi sıkıp doğayı baskılamaya çalıştıkça bu kez kendisini derideki şişkinliklerle, yaralarla, uykusuzlukla, sanrılarla açığa vururdu maalesef. Arzudan kurtuluş yoktu ama inanç da alabildiğine kıskançtı. Her şeyi istiyordu. Hayata ancak tahammül ediyor ama zaman geçip giderken bazen kendisinin de seyrelip çaptan düştüğü görülebiliyordu. O vakit bünye ruhtaki seyrelmeyi hafif bir kırıklıkmışçasına fazla önemsemezdi. Süreç bir kez yayılıp, tohum kendine sıcak nemli ve rahat bir yer bulduğunda çevremizdekiler de hafiflemeye başlar, var olanlar adeta yerçekimini alt etmişçesine uçuculaşır, bu uçuculukta her ihtimal bir tür gerçeklikmişçesine kuralsızlığa doğru evrilirdi. Yine de yerçekiminin muhafızları her yerdedir. Yeni çağın saplantılı reddi karşıdakinde yıpranmış, yosun tutmuş ama yine de sonsuza dek dimdik ayakta kalacak anıtsal bir kayanın önündeymişsiniz gibi bir izlenim yaratır ister istemez. Takvim geleneğe ihanettir. Tufan neden sonra bir şeyler sormayı akıl etti.

"Kim? Partiden mi?"

"Hayır. Tanıdığın ya da tanıyabileceği biri değil."

"Kim peki? Nerede tanıştınız?"

"Bunları sorma!"

Susup önüne baktı. Bana nasıl davranması gerektiğini, beni nasıl kınaması gerektiğini hesaplıyor olmalı. Bu, erkekler âleminde olağan bir kaçamağın itirafı olarak mı algılanmalı, yoksa ahlak dışı bir davranış olarak mı? Bir kadın yoldaşın göz göre göre aldatılmasına seyirci kalmayı kendine yedirebilecek mi, yediremeyecek miydi? Doğru olanın ne olduğunu bulmaya çalışıyordu.. Bunu sevgilisiyle paylaşıp paylaşamayacağını da tartıyor olmalı. Sevgilisi yani Şule de Nazlı'nın ahbabı. Burada herkes birbirinin bir yerden ahbapı. Şule'ye söylerse onun anında bunu büyüteceğini biliyordum. Ama Tufan bunu yapmayacak kadar adamlık şuuruna sahipti. Ya da öyle olduğunu umuyordum.

"Geçici bir şey mi bu? Yoksa aşk falan mı?"

"Bilmiyorum."

"Nazlı'ya söylemen gerekmez mi? Keşke bana da söylemesiydin."

Ne yapmam gerektiğini, nereye sürüklendiğimi ben biliyor muydum sanki. Sadece bir arzunun peşinde günleri geçirmeye çabalıyordum, o kadar. Bir adım attığınızda yürümek zorundasınız. Sonuna kadar. Başka bir karar almaya, Nazlı'ya durumu anlatıp hayatımın daha kökten biçimde değişimini kaldıracak gücüm yoktu. Bunu biliyordum. Durumu olduğu gibi idare etmeye çalışmakta alçakça bir şeyler vardı. Bunu da biliyordum. Olaylara tabiydim artık, benim dışımdaki gelişmelere. Tufan bir daha bu konuyu açmadı. İkinci uyarıya kadar zaman olduğunu düşünüyor olmalıydı. Hem dediğim gibi gündelik hayatımız giderek karmaşıklaşıyordu.

***

Toplantılar ve toplantılar! Bölünmeye doğru gidişin tek faydası eylemlerin artık gözle görülür biçimde azalmasıydı ki, bu işime geliyordu. Mesai saatlerinde ortadan kaybolmak bir nebze de olsa kolaylaşıyordu. Muhalefet kendi gündemine daha fazla saplandıkça çoğunluk da onlardan kopmaya daha bir istekli hale geliyor, on yıllardır hüküm süren aynı önderler yeni bir başarıya daha imza atmaya hazırlanıyorlardı. Öyle ya, arınma da bir başarıdır. Çoğunluk azınlıktan azınlık da çoğunluktan arınma çabasındaydı ve herkes her yerde ihanetin beşuş sırıtışını görmekteydi. Sırıtan muhtemelen budalalığın özgüvenle şişmanlamış bilgiçliğinden başkası değildi.

Toplantı sırasında söz alanları dinlemiyordum bile. Bizim zamanımız zaten bir ihanetler yüzyılıydı ve bir fazla bir eksik pek de fark etmezdi. Bir atılım yenilgiye uğrasa da gelecek mücadeleler için deneyim ve donanım kazanıldığı aslında avuntudan, masum bir palavradan ibaretti. Her şey her defasında sıfırdan başlıyordu. İnsan budalalığının evrenselliği özgüvenle süslenmiş haşmetli tahtından hükmediyordu tüm çağlara. Önümdeki kâğıda anlamsız şekiller karalayıp duruyordum bilinçsizce. Sanırım herkes aynı şeyi yapıyordu. Toplantı sırasında masaya bir defter ve kâğıtla oturmak ciddiyet göstergesi sayılır ama gerçekte büyük çoğunluk beyaz kâğıtları anlamsız

karalamalarla doldurmanın ötesine geçmez. Toplantı sonunda da üzeri çarpık şekillerle doldurulmuş kâğıtlar çöpü boylayıverir. Zaten not alınacak kadar önemli ne konuşuluyor olabilir ki? Yine de toplantı boyunca defteri karalayıp garip ve uçuk eserler yaratanları da gözardı etmek haksızlık olur. Arada bir öfkeli bir ses işittiğimde başımı kaldırıp konuşanın kim olduğunu anlamaya çalışıyor, ardından ilgimi yitiriyordum.

Kâğıdın üzerindeki Dor sütun başlığı giderek belirginleşiyordu. Sonra onun yanına bir tane daha, onun da yanına bir tane daha. Önümdeki defterdeki çarpık bir Akropolis taslağı giderek genişliyor, ihanet mermi olup tanrılar dağına tırmanıyor, ateş olup gökten iniyordu. *Alexatos'un cansız başı ismini bilemediğim bir Yunan tanrısının başıyla yan yana. Dünyanın üzerindeki ölümcül bulutların seyrelmesi bir anlam ifade etmiyor, tanrılar sadece soluklanıyor. Yerkürenin üzerinde tüten duman, her yanı sarmış yanık kokusu, yıkımla lanetlenmiş onca şehir, tohumlarına barut sinmiş buğday tarlaları. Yannis tek tük işitilen silah seslerine aldırmadı, artık iyice kendini belli eden ağrıya da aldırmadı. Dişini sıkıp işaret parmağıyla cebinden çekiştire çekiştire ucuna gümüş bir haç takılı tespihini çıkartmayı başardı. Bir dağ köylüsü için antik tanrılar da, sütun başlıkları da, mermerin ak pırıltısı da boşunalıktan ibaretler. Yürüyüşüne ağırkanlı bir sofuluk hâkimdi Yannis'in. Bazıları doğuştan sofudurlar. Sürekli söylenmek ya bıkkınlık, ya saygı uyandırır. Alexatos ile Mariya arasında serpilen ilişkiyi de asla onaylamamıştı. Hiçbir devrim kilise tarafından onaylanmamış bir beraberliğe göz yummasını sağlayamazdı. Alexatos'un artık onaya falan ihtiyacı yok, Mariya'nın da. O da aşağılarda bir yerlerde diğerleriyle beraber sıraya dizilmiş uzanıyor. Beceriksizce kesilmiş siyah saçları sert rüzgârda tek tük uçuşuyor. Yan yana uzanmış mağlupları seyreden subayların yüzünde gururlu ve yorgun bir ifade var. Memlekete artık barış geleceğini düşünüyorlardır şimdi. Yorulan ülke dinlenecek. Umut buralarda uluslararası antlaşmalardaki bir maddeden ibaret. Yaklaşıyorlar. Fısıldaşmalar yaklaşıyor. Yannis tüfeğine uzanmaya tenezzül bile etmedi. Tespihini çevirip durmak şu sırada çok daha iyi. Derken karşısında iki asker bitiverdi. Sonra bir üçüncüsü ve dördüncüsü. Parmaklarına bulaşmış kan tespih taneleri üzerinde alacalı lekeler yaratıyor, tüm tanrıçalar kulak kesilmiş bekliyordu. Umut Akropol'e çok uzaktı. Umut çok uzaklarda, Otto'nun Pekin'inde bayramlaşmadaydı. Nihayet askerlerden*

biri sessizliğe daha fazla dayanamayıp tüfeğini doğrulttu. Yannis'in tespih tutan eli gövdesine çarpan mermiyle beraber kaskatı kesiliverdi; haç, sıkılan yumruğun içinde nefessiz kaldı; kuşlar telaşla havalandılar; tanrılar rahatladı.

"Senin bölgendeki toplantılara katılımı yükseltmek için çalışmalıyız. Derdimizi herkese anlatmak gerekiyor."

Sanırım bunlar bana söyleniyordu. Başımı kaldırdım, herkes bana bakıyordu. Mariya'nın hoppaca uçan saçlarından, Yannis'in tespihinden ve Grek sütunlarından sıyrılarak masaya döndüm. Akropol'deki ölüleri orada bırakmak, kendi sorunlarımızla ilgilenmek gerekiyordu. Anladığım kadarıyla her ilçedeki çoğunluk taraftarlarıyla toplantılar düzenlenecekti. O kadarı kulağıma çalınmıştı. Bir toplantı dalgası daha. Canım sıkıldı. Ama bana bakıyorlardı hâlâ. Bir şeyler demeliydim. Sonunda ister istemez konuştum.

"Üç ilçede sorun yok. Ama ... ilçesinde sorun çıkabilir. Orada azınlıktayız. En azından aktif üyeler olarak azınlıktayız. Orayla daha fazla ilgilenmek gerekiyor. Büyük patırtı çıkabilir."

"O zaman Murat'la beraber oraya gidersiniz. Ama bence önce ilçe saymanıyla konuşun."

"Tamam, hallederiz."

"Tamam" sesi ağzımdan sıkkınlıkla çıkıvermişti. Her şey, hatta partideki kavga bile benim Ceyda ile buluşmamı engellemek için başlatılmış gibi geliyordu şimdi ve ertesi sabah öğreneceğim gibi cennete sığınmamı engellemeye çalışanlar partidekilerle de sınırlı değildi.

***

İki gündür Ceyda'yı görmemiştim ve anlaşılan o ki göremediğim günlerin sayısı üçe çıkacaktı. İki kupkuru günün ardından bir üçüncüsü. Ceyda'nın yatak odasının nemli yumuşaklığı dışındaki her mekân yazın kuraklığın, kışın ayazın hüküm sürdüğü bir taş çölünden farksızdı. Yavan bir sonsuzluktan, uzanıp giden kasvetli bir hiçlikten farksız, mamut fosilleriyle dolu şehrin içinde kaybolmuştum. Bu kasvet parti binasında hepten yoğunlaşarak sevincin ve hayatın son zerrelerini acımasızca eziyordu. Boğuluyordum ama çaresizdim

bir iki gün daha sabretmek zorundaydım. Parti dışı gruplardan birinin temsilcilerinin öğle saatlerinde ziyaretimize geleceğini öğrendiğimde kaçıvermek istedim ama mümkün değildi. Ortalıkta ben ve Tufan'dan başa bir il yönetisi bulunmadığından, dünyadaki azabı biten bir hayalet gibi kaybolmam mümkün olmayacaktı. Öğle saatlerini, Ceyda ile geçireceğim o güzelim anları o sıcaklıktan uzakta, birilerinin ukalalıklarını dinleyerek geçirecektim.

Parti dışındaki hemen tüm çevrelerin bize burun kıvırmasına rağmen ortalama iki haftada bir, pek önemli taleplerle kapımıza dayanan birileri mutlaka olurdu. Taleplerine olumlu karşılık vermek bizim varlık nedenimizmiş gibi davranmaları da oldum olası sinirlerimi bozardı. Taleplerinin gereğini isteyerek yaptığımızda Bolşevik Parti tarafından onurlandırılmış oluyorduk sanki. Sanki o görkemli günlerin ateşinden bir nebze olsun biz de nasiplenmiş oluyorduk! Bu yapıların hemen hepsi kendini muhtemel Bolşevik partinin çekirdeği ya da müstakbel Çin partisi olarak görüyordu. Gerçi aynı şey partimiz içindeki hemen her grup için de geçerliydi. Genelleşmiş sanrı dünyasının kıyaslamaya tahammülü yoktur. Üstelik tevazu ile inancın bir arada olamayacaklarından da çoktandır haberdardım. Bedel ödeyenlerin yasalcılardan istediği her şey meşruydu fakat işin acı yanı yaranmak veya teşekkür alabilmek de asla mümkün olmazdı. Haklıydılar da, iflah olmaz Menşevikler olan bizler ancak onların iteklemesiyle devrimin taleplerini yerine getirebilirdik. Her görüşmenin havası Bolşeviklerin, Menşeviklere veya Kerenski hükümeti üyelerine karşı birtakım talepler listelediği bir ortamda geçerdi ve kendimi hep Petersburg'un soğuk günlerinde devrime ayak direyerek, iktidarı burjuvaziye vermeye çalışan birisi gibi hissederdim. Ama bu gençlerdeki özgüveni de takdir etmiyor değildim Hiç değilse mızmız ve pısırık değillerdi.

Ceyda gelemeyeceğimi öğrendiğinde çok üzülmedi. Ses tonunda bir kırklık yoktu. Üzülerek ağzımdan çıkan cümleler karşıda bir rahatlama yaratmıştı sanki. Ya da ben giderek evhamlanıyordum. Hatta bir an sevinmiş bile olabileceğini düşünerek kırılır gibi oldum. Buluşup buluşmamayı o kadar da önemsemiyor muydu yoksa? Umurunda değil miydim yoksa? Ama bu illetli düşünceleri kafamın için-

den zorla atmak ve onun evdeki halini hayal etmek istedim. Hayal kurmak harika bir şeydir. Muhtemelen hâlâ yataktaydı, güzelim teni üzerindeki yorganın mahmurluğunda sımsıcaktı. Yarı kapalı gözleriyle parmaklarını süzüyor, öbür eliyle yasemin kokan bedenini yokluyordur. Ev sessizdir, oda sessizdir. Kimsenin konuşmaya ihtiyacı yoktur. Dudakları, içinden çıkan nefesi nazlıca odaya zerketmekte, göğüsleri taze havayla beraber kalkıp inmektedir. Ama daha fazla ısınmamalı, bu hayalden bir an önce kopmalıydım. Ceyda'nın hayalini kesintiye uğratmak bile içimi acıtıyor, canımı sıkıyordu.

Canımın sıkıntısı gelen sözcülerin arasında Haydar'ı gördüğümde ikiye katlanıverdi takdir edersiniz ki. Üç kişiydiler, üç kişinin üçüncüsüydü Haydar. Elimi öylesine gevşekçe, neredeyse güvensiz bir dipomatik nezaketle, büyükelçi riyakârlığıyla sıkışı içimdeki kızgınlığın kabarmasına, neredeyse maddi bir şeymişçesine derimin kesin sınırlarını esnetmesine yol açmıştı. Bir balon balığı gibi şişmekte olduğum zannına kapıldım o an. Öfke içeriden deriye doğru basınç uyguluyordu. Göz göze geldik el sıkışırken. İlk kez karşılaşıyormuşuz gibi bir ifade vardı kendinden emin suratında. Sanki günlerce bizim evde kalmamış, sanki soframızda yemek yememiş ve hatta sanki bizi hiç kullanmamıştı. Onun yüzünden bir hafta gözaltında kalışımız söz konusu bile değildi. Diğerleriyle birlikte toplantı odasına geçip baş sözcünün sol tarafına oturarak beklemeye başladı. Üzerinde yine bize ilk geldiği günkü aynı mavi mont, aynı açık kahverengi kazak ve aynı kot pantolon duruyor. Çoraplarını göremiyorum. Onlar hakkında bir şey söyleyemeyeceğim. Artık yüzüme bakmıyor, bakışlarını duvardaki posterde gezdirmekler yetiniyordu. Söze girişten önceki bu anlar hep can sıkıcıdır. Yine de Haydar'ı süzmeye devam ediyorum. Emin ve kararlı bir edası olduğu kesin. Büyük olasılıkla beş sene sonra bu işleri tümden bırakıp sigortacılık işine gireceğinden haberi bile yok. Kendini feda etmeye yazgılı birinin sakinliği ile öylece duruyor. Bizi adım adım gerileteceklerini ve sonunda dedikleri yere geleceğimizi düşünüyor. Hep bunu düşünürler ve aslında haklılar da. Makullük ve akılcılık, zayıflık ve çirkinlik olarak damgalandığında ortalamacılık, ucuzluktan ve hesapçılıktan ayırt edilemez. Giderek koyulaşan kaçaklık duygusu üzerimize yapı-

şıyor, ne kadar kazırsan kazı çıkmıyor. Kendi örgütünün tartışılmaz haklılıktaki kararlarına inanmak ve bunun için canını ortaya koymakta insanlık ötesi bir ürkütücülük vardı. Ve Haydar'ın vefasızlığı da bu inancın bir parçası. Giderek vefanın geçmişe saplanıp kalmaktan kaynaklanan muhafazakâr bir kavram olduğunu düşünmeye başlamıştım. Dirimlilik bütünüyle vefasızdı.

Bu tip görüşmelerde ziyaretçilerin genellikle dünyanın, ülkenin durumu ve devrimci hareketin görevleri hakkında bizleri bilgilendirdikten sonra esas talebe geçmeleri adettendir. Sözcü de bu geleneğin dışına çıkmadı. Hayal kırıklığına uğramamıştım ama bu kadar uzun bir analiz de beklemiyordum doğrusu. Dünya gündemi başlı başına bir seminerdi. Sözcü, Amerikan emperyalizmini, Avrupa Birliği'nin emperyalist politikalarını, Rusya'nın içinde bulunduğu restorasyon sürecini, Üçüncü Dünya halklarının durumunu tek tek dolaştı. Dünya gündeminden memleketin durumuna geldiğinde Haydar'a kızgınlığım artık uyuşmaya başlamıştı. Kaçak bir kayık gibi ister istemez görüşmenin dışına, gölgelere doğru seyrediyordum. Ne yalan söylemeli Ceyda'nın üzerinde dumanlar tüten karnını düşünüyordum. Topluca göbeği kımıltısız bir beklenti içerisinde önümde uzanıyordu. Karnın arkasındaki duvar titreşiyordu. Bu herifin basmakalıp analizlerini dinlemek için mi Ceyda'ya gitmemiştim! Yaşamımın, üzerinde dumanlar tüten, gölgelere sarıp sarmaladığım mahrem dilimine dönmekten başka bir şeyi arzulamıyordum. Acı gibi bir şeydi özlem. Küçük bir yanık iziydi ve bu yavan söylev birazdan talep edilecek şeyin zorunlu bir öncülü müydü gerçekten de? Ülkedeki mücadelenin aşamalarına dair tirad bitmek bilmiyordu. Tufan saatine baktı, göz göze geldik. Ben arzusu yerine getirilmeyen küskün ve şımarık bir çocuk gibi dudaklarımı büzmüş kıpırtısızca oturuyorken Tufan oturduğu yerde durmadan kıpırdanıyor, sol şakağını boydan boya kateden damar hızla koyulaşıyordu. Ama tekdüze ses kendi tınısıyla mest olmuşçasına devam ediyordu.

"Sizin dünya ve memleket konusundaki görüşlerinizi dinlemek için burada değiliz. Artık konuya geçin!"

Tufan'ın kaba sayılabilecek müdahalesiyle odadaki baygınlık dağılır gibi oldu. Ferahlamıştım. Sözcü yarıda kesilen analiziyle birlikte

dargın bir çocuk gibi bize, sözcünün solundaki esmer kadın önce konuşması kesilen sözcüye ardından da Haydar'a baktı. Haydar bıkkın bir edayla sırıtarak içini çekti, ardından bir sigara daha yaktı. Sözcü devam edip etmeyeceğini tartarken kadın, sert, çeliğimsi bir tınıyla söze girdi.

"Bu durumu protesto etmek için demokratik kamuoyunun dikkatini çekme amacıyla çeşitli duyarlı demokratik kitle örgütlerinin binalarında dönüşümlü açlık grevi yapmaya karar verildi. Sizin burada da yapmak istiyoruz. Bu her demokratın tarihe karşı görevidir."

İşte yine o tarih! Tarihin kimseyi yargıladığı falan yoktu, hatta tarih kendisine baksındı.

"Burası demokratik kitle örgütü değil! Burası parti!"

Tufan'ın hırıldayışı kadının umurunda olmadı. Haydar yine sırıtarak bana baktı. Bense buz gibi bir ifadeyle kendime yönelmiş aşağılayıcı sırıtmayı izliyordum. Evimizi kullandıktan sonra sıra parti binasını da kullanmaya gelmişti demek. Tufan tüm kabalığına karşın yine de iyi niyetli biri sayılırdı. Saflıkla sarmaş dolaş sersemce iyi niyet bazı ruhlarda tüm acılı tecrübelere rağmen her zaman için bir zemin bulabiliyor. Belki karşısındakilerin adanmışlığıyla kendini duygudaş hissediyor ve hatta içinde bir yerlerde kardeşlik hisleri kabarıyordu. Üstelik iyi niyet, tecrübeyi durmaksızın saf dışı bırakıyorsa daha da sinirlendirici olabiliyordu. Tufan'a kızmaya başladım bu kez. Buna benzer bir sürü talebi, her iyi niyet çabası sonucunda bir türlü yaranmayı beceremediğimiz onca olayı nasıl unutabiliyordu? Tufan açılmış gözlerimdeki malum anlamlara aldırmadan devam etti.

"Bu binada olmaz. Burası il binası, sürekli toplantılar oluyor ve MYK da burayı kullanıyor. Yönetim kuruluyla konuşmak gerek zaten. Size başka bir ilçe binasını versek ne dersiniz? Yönetim kuruluna böyle bir seçenek de götürelim mi?"

Tufan safça bir uzlaşma arayışındaydı ama kadın yukarıdan bir bıkkınlıkla yanındakilere baktı, sonra ağır ağır konuştu.

"Merkezi yerler olsun istiyoruz. Burası da çok merkezi bir bina. Burada yapmak istiyoruz."

"Peki, anlaşıldı. Yönetim kurulu toplantısında konuşacağız. Haftaya Çarşamba günü arayın."

İflah olmaz yasalcıların ayak sürümelerine gülümsediler kendi aralarında.

***

Birbirlerinden habersiz organizmaların kendi içlerindeki bitimsiz mücadele hayatın özüymüş gibi geliyordu o sıralar. Yüzeydeki ölgün kıpırtısızlığın ardındaki sabırsız didişme her zaman hayret vericiydi. Hatta farklı organizmaların birbirleriyle olan mücadelesi iç hareketliliğe göre oldukça yavan kalıyordu. İlçe binasına girdiğimde nedense bunları düşünüyordum. Güneşli ama soğuk bir gün nihayete eriyordu hızla. Kararmaya başlayan sokağı boyayan floresan lambalarının çiğiliği ve yüzlerdeki ifadesizlik, güzelliğin çok uzakta kaldığını ayan beyan teslim ediyordu. Mutluluk uzak bir öğle saatinde hapsolup kalmıştı. Binaya erken geldiğim için kendime öfkelendim. Binada sekiz on kişi ancak vardı. Üstelik Kenan da ortalıklarda yoktu henüz. Sıkkın biçimde odaları dolaşmaya, aralarında laflayanlara bakmaya başladım. Çoğunluk yanlısı olanlar sıcak bir yakınlık gösteriyolarsa da diğerleri merkezin adamlarına karşı açıkça soğuktular. Yine de bu soğukta bir kahvede oturup beklemekten iyiydi, üstelik çay da bedavaydı. Toplantı başlayana kadar yöneltilebilecek soruları savuşturmalıydım. İçimden herhangi bir konuda tartışmak da gelmiyordu. Dün Ceyda'nın öğle saatinde ne gibi bir meşguliyeti olduğunu ve neden ikinci kez görüşmemizin ertelendiği üzerine yoğunlaşmak istiyordum sadece. hâlâ görüşememiştik ve açıkçası özlem duygusu kaslarımın içinde sinsi bir kurtçuk gibi gezinip duruyordu. Geçen haftanın saadet dolu anıları ıstırabı daha da yoğunlaştırıyor, özlem dokunulabilecek denli maddileşiyordu. Partiye yapılan zoraki ziyaret nedeniyle gitmeyi ertelediğim için misilleme yapmaya mı karar vermişti? İhtimaller giderek acımasızlaşıyordu. Benden bıkmış olabilir miydi? Ama benim bulduğum bir eve sığındığına göre bıkıverme lüksünün olmadığını düşünüyordum. Yoksa başka bir adamı ben yokken gizlice eve mi alıyordu? Kaslardan sinir sistemine, oradan mideye süzülen kurtçuk kuşkularımın adım adım büyümesiyle eğleniyordu. İğrenç yaratığın üzündeki alaycı ifadeyi görür gibiy-

dim. Kurtçuğa bakılırsa ben buralarda vakit öldürürken Ceyda'nın benden gizli hayatı giderek genişliyordu!

Neyse ki tam o sırada Recai'yi gördüm. Kuşku da ıstırap da bir süreliğine çekiliverdi. Sevinmiştim onu gördüğüme. Bir yandan çayını içerken öbür yandan hararetle gazete okuyordu. Yıllanmış tanışlar eski günlerin kokusunu içinize çekmenize vesile olurlar. Bir tür dönüş duygusu. Bildiğim kadarıyla muhalefeti destekliyordu ama o da beni gördüğüne sevindi sanırım. O kadar uzun zamandır tanışıyorduk ki, güncel kavgaların pek de anlamı kalmıyordu. Bu gerilimin sonunun ne olacağına, muhalefetin gerçekten tasfiye mi edilmek istendiğine dair sorularına genel geçer ama samimi cevaplar vermek zorunda hissediyordum kendimi. Eprimiş, ama bir zamanlar zevkli biri tarafından örüldüğü bir bakışta anlaşılan kazağını kollarının avucunun içiyle çekiştirip duruyor. Pek eski bir manzara. Darbe sonrası yılların hatıraları sökün ediverdiler Recai'yle beraber. Baskı yıllarının ardından genç olduğumuzu idrak edebildiğimiz günlerle ısınıverdim. Geçmiş günler sadece geçmişte kaldıkları için sıcaktılar oysa. Darbeyi şu ya da bu şekilde atlatanların kıpırdanmaya başladıkları yılları düşündüm ister istemez. Kimi hâlâ içerideydi, kimi gençlik macerasını artık çoktan unutmuş, kimi yenilgiye hapsolmuştu. Yine de atlatabilenler yeniden toparlanmaya, tuhaf isimli dergiler çıkartmaya, tartışmaya başlamışlardı bile. Hayat duramıyordu bir türlü. Başlangıçta tutuktuk elbette. Ali Baba'nın çay bahçesinde konuşurken sesinizi kısmaktan, etraftaki masalarda oturan muhtemel sivilleri teşhis etmeye çabalamaktan, sağa sola ürkekçe bakmaktan başka bir şey gelmezdi elinizden. Cesaretin yerini alıveren ürkeklik ikinci bir tabiat haline gelmişti. Yine de evet, her şey yeniden kımıldıyor gibiydi, uslanamıyorduk bir türlü. Kılıç artıkların orada burada kımıldandığını hissetmemek olanaksızdı, belki de sadece bahardı. Toprağın altında, ağaçların kuru dallarında bir fısıldaşmadır gidiyordu. Umut inanılamaycak kadar ısrarcıydı. Her defasında yeni baştan başlamaktaki inadın zamanın gerçekleriyle ilgisi yoktu ama olsun, inadın da kendine özgü bir gerçekliği vardı ve yine bir dergi çıkartma gayreti içerisindeydik. Recai ile o dergi toplantılarında yeniden karşılaşmıştık. Farklı gruplardan iki düzine kazazede bu uyduruk sala tutunarak

fırtına sonrasındaki çalkalanmayı atlatmaya çalışıyordu. Herkes farklı gemilerin tayfası olduğundan anlaşabilmek pek de kolay olmuyordu gerçi. Recai neredeyse şimdikiyle aynı heyecanlı surat ifadesiyle sigara üzerine sigara yakıyor, oturduğu yerde kımıldamadan edemiyordu. Hazır bulunanların hepsi fırtınada batmış gemilerine olan inançlarını yitirmişlerdi ama hiç değilse rota açık seçikti. Recai'nin hemen hiç yaşlanmadığını düşünüyorum nedense. O gün de bugünkü gibi fazlasıyla heyecanlıydı, darbe öncesi yılların sarhoşluğu henüz damarlarından çekilmemişti ama artık disiplin diye bir şeyi de kabullenebilmekten epeyce uzaktı. Kızamıyordum ona bir türlü. Kendine özgü denilen tiplere kızılamaz, sadece onlara bel bağlamamak gerekir. Eskiden olduğu gibi şimdiki partide de her an uçup gidecekmişçesine tedirgin kuş misali iğretiydi. Yine yakınıyordu. Parti çoğunluğundan, muhalefetten, şeflerden yakınıp duruyordu. Bu temaların asla değişmediğini düşünerek dediklerine aldırmadan gülümsüyordum sadece. Sorun, onun benzeri gevezelerin aksine samimi oluşuydu. Sonuna kadar gitmeyenlerde iflah olmaz bir gevezelik ve abartma huyu peydah olur. Recai ise sonuna kadar gidip, dibi görüp yüzeye çıkmıştı ve benzerlerinden yaşanmışlık faktörüyle ayrılıyordu. Palavracılarda ise süreklilik yoksunluğu kendini boş lakırdı olarak dışa vurur ister istemez. Böylece gerçekliği kuşkulu eylemlerin sahipliğine soyunmak, başkalarının anılarına sahip çıkmak, ümitsiz derecede abartılı yaklaşımlar geliştirmek kaçınılmazlaşır. Herhalde bu da eksiklenmenin başka bir tezahürüydü ama zarar verici bir tezahürü. Tabii yaşlılık da var. Yıllar geçtikçe eskinin en önemsiz olayları bile parıltılı ve heyacanlı gençlik maceraları suretinde yüzeye çıkarlar. Tabii ki suda şişmiş ceset gibi ağır ve tahammül edilmez olurlar. Darbe sonrası kıpırdanma böylelerinin yüzeye çıkmasına uygun bir ortam oluşturuyordu. Fırtına dinmiş, cesetler şişmişti. Devamlı bir memnuniyetsizlik yavaşça açılan tedirginlikte kendine bir ifade alanı buluyor, o zamanlar için tüylerimizi ürpertecek teoriler ortalıkta cirit atıyordu. Bozgun sonrasında yeniden toparlanmanın doğası ilginçti. Önce ürkek küçük fısıldaşmalar, ardından edebiyat, kültür, sanat adı altında - bir zamanlar asla umurumuzda olmayan sanat adı altında - bir araya gelişler. Poliste içgü-

düsel olarak kapatma, toplatma arzusu uyandırmayacak isimler altında çıkan kültür dergileri. Yavaş yavaş serpilen edebiyat dergilerinden sağı solu gözlemeye başlayan Hüthüt, henüz gizlense de tedirgin hareketlerle kanatlarını kıpırdatmaya başlıyordu. Öyle ağır bir darbe almıştı ki bu sakınganlığını doğal karşılamak lazım. Hüthütün kültür dünyasının çokbilmiş baykuşu kılığında arz-ı endam edişini de horgörmüyordum. Baykuşun ağabeyi puhu, Hüthütün küçük kardeşinin kılığına bürünerek tebdili kıyafet gezinişine fena halde içerliyordu doğal olarak. Halbuki daha anlayışlı olması beklenirdi. İki kuş arada bir karşılaştıklarında puhu Hüthütü paralamamak için kendini zor tutuyordu. Malum puhu hem biraz fazla iri hem de fazlasıyla asabidir, küçük kardeşine hiç benzemez. Kardeşinin aksine puhunun kitap okuduğunu gören olmamıştır. Buna rağmen pabuç gibi bir dile sahip olduğunu artık hepimizin bildiği Hüthüt, onu da padişahı bulma serüvenine katılmaya çağırmaktan vazgeçmiyordu. İlla ki puhu kuşu da Kafdağı'nın ardına onunla gelmeliydi. Puhu ikna olmamakta kesin kararlıydı. Gündüzleri uçmaktan nefret ederdi bir kere, ama asıl sebep viranelere olan düşkünlüğüydü. Bazı art niyetliler puhunun gizli bir define bulma amacıyla harap binaları mesken tuttuğunu öne sürüyorlar. Her dedikodu gibi özün çok uzağında bir iddia. Dosdoğru söylemek gerekirse puhu esasında karamsardı ve doğanın bir hikmeti olarak karamsarlar uzun yaşar. Ne padişah umurundaydı puhunun, ne umut, ne de kardeşinin hastalıklı öğrenme arzusu. En nihayetinde padişah da en fazla kendisinden biraz daha irice bir kuştu, o kadar. Hem güneşin altında yine ışıldayan bir tahtta durmaya gönül indirecek bir budaladan ne beklenebilirdi ki? Hüthüt puhudan çekinse de yılmıyordu. Isracılık Hüthütün genlerine işlemişti bir kere. Dönemin ikircimli havası nedeniyle açıktan propaganda yapmaya çekiniyor, padişahın görkemini dolaylı mesellerle anlatmaya çalışıyordu ki, puhunun kafası bu dolambaçlı söylevleri hiç mi hiç almıyordu. Aslına bakarsanız Hüthüt de sıkılmıştı tebdili kıyafet gezmekten ve üstü kapalı konuşmalardan. Kültüre ise mecburen katlanmak zorundaydı bir süreliğine. Ona sorarsanız bu kadar fazla kitap, bu kadar fazla felsefe, bu kadar fazla film kişiyi padişahtan ederdi. Gerçekten de kendi örgütlerimizin gazetelerinin, dergi-

lerinin ve kitaplarının dışında bambaşka bir dünyayı hayretle müşahade ediyorduk. Böyle bir dünyanın merkez komitesi kararları dışında mevcudiyet bulabiliyor oluşu şaşırtıcıydı gerçekten. Yeniden toparlanma çabasının soluk alıp vermek kadar doğal olduğu o günlerde Recai sinemaya merak sarmıştı, isimlerini hâlâ karıştırdığım çeşitli yönetmenlerin filmleri üzerine uzun uzun konuşarak can sıkardı. Sinemaya dair bilgimin dökümü Arnavutluk filmleri ve Sovyet yapımı İkinci Dünya Savaşı filmlerinden ibaret olduğu düşünülürse Recai'nin tartışmak istediği konular tamamıyla ufkumun dışında olduğu açıklık kazanır. Yeni dönemde tartışılan her şey ufkumun epey uzağında kalıyordu zaten. Neyse ki Recai herhangi bir konuya kendini adama fıtratından nasipsiz herkes gibi sinemada da süreklilik sağlayamamış, o uzun tartışmalar hiçlikte iz bırakmadan yitip gitmişti. Hâlâ da aynıydı Recai, kızamıyordum işte. Süreklilikle ve adanmışkla herhangi bir sözleşmesi olmadığından, hep belirsizliğin akışında, yüzeye yakın bir yerlerde kulaç atıp duracaktı. Saatime baktım, Kenan ortalıklarda yoktu. Buna karşılık bina yavaş yavaş dolmakta, özellikle muhaliflerin yoğun bir katılım göstereceği anlaşılmaktaydı. Gruplar halinde masalara çökmüş fısıldaşıyorlardı. Çoğunluk yanlılarıysa henüz birkaç kişiydi. Çoğunluk gevşekliğin öbür adıydı. Belli toplantı hararetli geçecekti ve tek başıma muhaliflere cevap verme gibi bezdirici bir işle karşı karşıyaydım. O an telefon çaldı. Kenan!

"Neredesin Kenan? Toplantı başlamak üzere!"

"Senin Haydarlar! Daha yönetimin kararını beklemeden açlık grevini yapmaya gelmişler! Toplantıyı bırak, buraya gel hemen!"

***

İl binası gerçekten de fazlasıyla kalabalıktı, havada basınç vardı. Kulakları uğuldatan, sinirleri geren bir basınç. Bizimkiler salonun bir tarafında ayakta kümelenmiş ne yapacaklarını bilmez halde aralarında tartışıyordu. Haydarların takımı pişkin misafir edasıyla salonun diğer yarısına yerleşmiş, yere yaygıları sermiş, üstüne çökmüşlerdi bile. İçlerinden biri bağırıyordu.

"Halkımızın kararına destek olmak tarihe karşı sorumluluğunuz! Yoksa tarih sizden hesap soracaktır!"

Anlayabildiğim kadarıyla halk Haydarların diğer adıydı. Eğer kendinizi bir avuç tuzu kuru gibi hissediyordanız yüz bin kişi olmanız bile sizi halk yapamazken, tarihin kendileriyle kurduğu büyülü ilişkiye gerçekten inanan elli kişi pekala kendini halk sayabilir. Köktencilik halkın temsiliyeti kanaatiyle beslenen tarih şuuru kıtlığıydı.

Parti muhalefetindekiler her zamanki gibi zoraki misafirlerle dayanışma içinde olmak zorunda hissediyorlardı kendilerini. Köktenciliğe karşı daimi bir mahcubiyet duygusuyla yanıp kavruluyorlardı. Dudakları çatlıyor, soluk alıp verişleri düzensizleşiyor, gözleri acıyordu. Haydarlarla konuşurlarken bakışları yere eğik ve hafif çatlaktı sesleri. Mahcubiyet asla yeterince devrimci olunamadığına dair iflah olmaz genetik mirastı. Onlar adına üzülüyordum. Muhalifler Haydarlara izin vermemizin meşruiyetini büyük cümlelerle dayatırken, diğerleri bu emrivakinin en az hasarla nasıl atlatabileceğinin hesabı içindeydi. Ama aşırılık her topluluk arasında boy atabilir. Örneğin Kenan koridorda asabiyetle volta atıp dururken hepi topu otuz kişinin dışarı atılmasının kolay olduğunu iddia etmeye başlamıştı. Oldu bittiye boyun eğmediğimizi mutlaka göstermeliydik. Kenan'da muhalefetin otuz yıldır taşıyıp bu günlere ulaştırdığı vicdani mirastan eser yoktu. Bu itiş kakışın yaratacağı rezaletin emrivakiyi kabullenmekten daha ağır olacağı açıktı halbuki. Kimse Kenan'ın söylediklerini ciddiye almadı sonuçta. Aslında kendisi bile ciddiye almıyordu, konuşuyordu o kadar.

Böylece kadınlı erkekli yaklaşık otuz kişi parti binasında açlık grevine başladılar. Salon hemen hemen işgal altındaydı. Bir tarafta yaygıların üzerine uzanmış açlık grevcileri, öbür tarafta onların ihtiyaçlarını karşılamak ve destek olmak için hazır bulunanların koşuşturması, arada bir saza eşlik edilerek topluca söylenilen marşlar. Binaya yeni bir temizlik ruhu geldiğini de yadsıyamam. Salona ayakkabıyla girilmiyor, tüm ayakkabılar koridora yığılıyordu. Üç tane kadın sabah akşam salonu süpürüp duruyorlardı. Mutfak her zamankinin aksine pırıl pırıldı. Halkımızın kadınlarının iflah olmaz temizlik tutkusu bizim binayı da zapt edivermişti sonunda. Neyse ki

içerideki üç odayı bu saldırgan temizlik harekâtından korumayı başarmıştık. Binanın pencerelerinden sarkıtılan pankartlar açlık grevini tüm caddeye en koyu cümlelerle haykırmaktan bir an olsun çekinmiyorlardı. Mutfak elden gitmişti. Eylemcilere şekerli su, destekçilere sürekli çay servisi yirmidört saat yürürlükteydi. Hatta neredeyse mutfağa girip bir bardak çay alırken bile mahcup olmaya başlamıştım. Galiba misafir olan artık bizdik.

Haydarlarla birlikte biz de binada yatıp kalkmaya başlamıştık artık. Hem eylemcileri kontrol altında tutmak ve hem de polisin müdahalesini engellemek gibi ikili bir kabusla karşı karşıya olmak can sıkıcıydı. Binanın karşısındaki sokağın girişinde konuşlanmış iki otobüs polis geceli gündüzlü bekliyordu. Başka bir polis minibüsü binanın kapısının tam yanına park etmiş, gireni çıkanı kontrol ediyordu. Buna bir tür taciz de diyebilirsiniz. Tüm bunlar gayet normaldi. Sabahın köründe börek almak için her çıktığımda minibüstekilerin bıkkın suratlarıyla karşılaşmaya alışmıştım. Durmaksızın arabayı çalışır halde tutarak ısınmaya çalışıyorlardı. Bizim geceleri koltukların, sandalyelerin üzerinde, polislerin arabalarının içinde üşüyerek uyumaya çalıştıkları düşünülürse sanırım en rahat olanlar yine de yerlere serilmiş battaniyelerin üzerinde dingin bir uyku sürebilen eylemcilerdi.

Nazlı'yla paylaştığımız evi bile özlemeye başlamıştım. En azından orada düzgün bir yatak vardı. Üç dört günde bir eve gidip banyo yapıyor, birkaç saat uzanıyor, üstümdekileri değiştirip yine partiye dönüyordum. Partide tuvalete girmek bile artık çile haline geldiğinden en az bir saat tuvalette yayılabilmek gibi bir lüksü de yaşayabiliyordum böylece. Bu koşullarda soğukkanlı biçimde binadan çıkıp Ceyda'ya gidebilmek söz konusu bile olamazdı. Bina öğle saatlerinden başlayarak ardı arkası kesilmeyen bir ziyaretçi akınına uğruyordu. Başka örgütlerin temsilcileri, demokratik kamuoyunun akla gelebilen her türden temsilcisi, çeşitli dernekler, sendikalar, odalar, dergiler, platformlar durmaksızın gelip gidiyorlardı. Her ziyaretçi grubunun aynı sıradan destek konuşmaları, aynı teşekkürler ve aynı mücadele çağrıları. Tüm bu günler boyunca muhalefetteki arkadaşların vicdan azaplarını evlerinde dindirmeye çalıştıklarını söylemeye gerek yok sanırım. Köktencilik ve vicdan sıradan vazifelerin uzağın-

da bir yerde durur daima. O nedenle binada nöbet tutanlar çoğunluk mensuplarıydı, muhalefetteki arkadaşlar daha çok bizim eylemcileri rahat ettirip ettirmediğimizi denetlemeye geliyorlardı ve ziyaretçiler elbette ki demokratik kamuoyu mensuplarından ibaret değildi. Polis ikide bir kapıya dayanıp müdahale tehditleri savuruyor, bu eylem eğer bir işgalse haber vermemiz gerektiğini söylüyordu. Amirlerle her gün tartışıp durmaktan bitap düşmüştük, günün iki saati polisle müzakere etmekle geçiyordu. İşin tuhafı nedense onlar da bu kez yasalara uyma gibi pek alışkın olmadığımız bir tutum içindeydiler, çember daralıyor ama müdahalede bulunulmuyordu. Aşağıda bekleşen çevik kuvvet mensupları da amirlerinin bu sabrına şaşırmış olmalılar. Onlara kalsa çoktan gaz bombalarıyla binaya girip kim var kim yok merdivenlerden aşağı yuvarlarlardı.

İki haftadır Ceyda'yı görmüyordum. İçimdeki özlem yorgunlukla ve durmaksızın yoğunlaşan gerginlikle birlikte uykuya geçmişti sanırım. Tensellik ve arzu bu karmaşada iyice derinlere gömülmüş, kendini hepten unutturmuştu. Eylemin onbirinci gecesinde Ceyda'yı neredeyse unutmuştum. Git gide kuruyan, canlı özünü yitiren bir düş gibiydi Ceyda. Gerçekse bacaklarımı kolluğundan sarkıtarak uyumaya çalıştığım koltuktan yükselen sigara kokusu ve belimdeki artık kronikleşen ağrıydı. Üç gündür yıkanmayan saçlarım ve uykusuz gözlerimle kendimi bir süprüntüden farksız hissediyordum. Karşımda üç sandalyeyi yan yana dizerek üzerine uzanmış uyuklayan Tufan'ın horultusu derbederliği katlanılmazlaştırıyordu. Arada uykuda mırıldandığı da oluyordu ama aldırmıyor, söylediklerini anlamaya çalışmıyordum. İçerideki sesler kesilmişti, bina uyuyordu. İçerideki otuz kişi ve biz. Sessizlik ne kadar da mübarek bir şeydi. Geceyi yaratana hamdolsun. Birkaç saat sonra gün ışıyacak, tuvaletler yine dolacak, mutfaktan bardak şangırtıları gelmeye başlayacak, kadınlar yine yerleri süpürecek, şekerli su ya da çaylar içilecek, eylemciler sabah toplantısı yapacaklar, ardından saz yine tıngırdamaya başlayacak ve onu marşlar izleyecek, destekçiler halaya duracaktı. Bir türlü uyuyamıyordum ama yine de sessizlikten hoşnuttum. İki birim sessizlik bir birim uykunun yerini tutar. Ansızın cep telefonum çınlamaya başladı. Sessizlik Çerkez kamasının zoruyla ipek bir

kumaşmışçasına yarılıverdi. Ne ki benden başkası bu zorbalığın farkına varamadı. Tufan olduğu yerde kımıldadı o kadar. Hızla doğruldum, sırtım sancırken üzerime serdiğim palto da yere yuvarlandı. Sunturlu bir küfür ettiğimi hatırlıyorum ama Tufan bununla da uyanmadı. Binayı polis bassa gözlerini ancak nezarethanede açabilecekmişçesine derin uyuyordu. Neden sonra telefonu elime alabildim. Ceyda! Ekranda yazan isime aldırmazlıkla bakıyordum. Nihayet açmayı akıl edebildiğimde ağzımdan sanki Ceyda ile daha iki saat önce ayrılmışız gibi bir ses çıkmıştı.

"Hayrola, ne oldu?"

"Hemen eve gel. O yeniden ortaya çıktı, iş çıkışı kapıdaydı."

"Eve mi geldi?"

"Hayır izimi kaybettirdim. Ama hemen gel."

Doğrusu Ceyda'nın sesinin bu denli ürkek, böylesine takatsiz çıkabileceğini hiç tahmin etmezdim. Sesi endişeyle titreşiyor, çaresiz kuşun çırpınışı telefonun kulaklığında yankılanıyordu. Tuvaleti ilk hamlede boş bulabilmek ancak bu saatlerde mümkündü. Aynaya baktığımda karşımdaki manzaranın yürekler acısı halinden hiç etkilenmedim. Etkilenebilme sınırını çoktan aşmıştım. Su buz gibiydi. Yüzüme çarpan sıvının yüzümden lavaboya ve yere akışını soğukkanlılıkla izledim. Gömleğimin yeniyle yüzümü kuruladıktan sonra henüz doğmamış güne hazırdım.

Buz kesmiş bina sabah ayazında havasızlıktan ve sigara dumanından leş gibi kokuyordu. Tufan'ı dürterek çıkmam gerektiğini, iki saat sonra dönmüş olacağımı söyledim. Tufan güç bela başını sallayıp bir şeyler mırıldandı. Beni anladığından emin olamadım. Tekrarladım ama alabildiğim tek yanıt Tufan'ın sandalye dizisinin üzerinde öbür tarafa dönüşüydü. Dışarı çıktığımda hava henüz aydınlanmadıysa da eli kulağındaydı. Minibüsteki içindeki polisler de büzüşmüş vaziyetteydiler. Minübüsün motoru içeridekileri ısıtma çabasıyla fayrap çalışıyordu ama faydasızdı. Durup nedense polislere baktım. İstisnasız hepsi uyukluyordu. Tam karşıki sokağa girerken geri dönüp il binasını süzdüm. Aşağı doğru sarkıtılmış pankart nemden iyice ağırlaşmış, kıpırdamıyordu. Camlar üzerlerine inen karanlıkla birlikte dinleniyormuşçasına gözlerini geceye yummuştu. Çok sessizdi her şey. Ür-

permiştim. Siyah ipliğin beyaz iplikten ancak ayırt edilebildiği bu kutsal saatte binamız, içindekiler, pankartlar, kapıdaki minibüs, hepsi zamandışı görünüyordu. Bu saatte her şey anlamsızdı. Uğruna acılar çekerek kavrulduğunuz kadının yüzü de, inatla salladığınız bayrağın rengi de anlamsızdı.

***

Ceyda gerçekten de korkmuştu. Kapıyı açıp salona girdiğimde uzandığı kanepeden fırlayıp kollarıma atıldı ki, bu pek adeti değildir. Üstelik kollarına atılınacak adamla uzaktan yakından alakam yoktu. Kirli, rahatsız bir yatışla yamulmuş saçlar, sigara dumanının ve havasızlığın iğrenç kokusu, iki gündür fırçalanmamış dişler, buruşmuş bir palto, uzamış tırnaklar. Uyuklamaya çalıştığım odadaki kirli halıfleksten yükselen nahoş koku gömleğime kadar işlemişti. Bunlara ilaveten uzamış sakallar ve şişmiş gözler. Manzara harika olmalıydı. Ceyda'nın manzarayı süzecek hali yoktu demek. Kollarıma atılıp başını göğsüme yasladığında yüzünü bile buruşturmadı. Ne kadar berbat halde olunursa olunsun kadın yumuşaklığı güzeldi. Hatırlamıştım. İçim ısınıvermişti. Beraberce sarılarak kanepeye oturduk. Filmlerde sık sık sözü geçen Romantik anlar buna benziyordu muhtemelen. Soğuktan kasılmış gövdem Ceyda'nın sıcaklığıyla çözülüvermişti, aslında onun kollarında bir bebek gibi uyuyup kalmak, hiç uyanmamak istiyordum. Ceyda hiç de gevşemiş görünmüyordu, hâlâ tedirgindi ve bu saatte hâlâ içiyordu. Sehpanın üzerindeki rakı kadehinde tortulaşan ak yoğunluğu seyrediyordum. Bir anlığına midem bulanır gibi olduysa da hemen atlattım. Neler olduğunu sormalıydım. Soruyorum da. Gerçekte merak etmiyorum, bir şey öğrenmek de istemiyorum. Unutmak istiyordum. İl binasında uyuklayanları, sallandırılmış pankartları, kapının önündeki polisleri unutmak istiyordum. Unutmak, göğüslerinin arasında hissizleşerek mışıl mışıl uyumak istiyordum. Ceyda bir şeyler mırıldanıyor, söylediklerinin bazıları anlaşılmıyor. Kendi korkularının gündemiyle kuşatılmışçasına derdini sayıklamaya çalışıyor.

"Kapının karşısında bekliyormuş orospu çocuğu!"

"Kapıya taksi gelmemiş miydi?"

"Taksinin önüne atladı serseri! Hayal'le beraber çıktık işten, aynı taksiye bindik. Araba tam caddeye çıkıyordu ki önümüze fırlayıverdi. Görmeliydin. Şöför bile tırstı ki, böyle şeylere alışkındır. Bizim durağın şöförü."

"Hep aynı şöförle mi eve geliyorsun?"

"O saat kim varsa onunla. Şöförlerin hepsini de tanıyoruz gerçi. Merak etme kapının önünde inmiyorum. Sokağın başında inip biraz yürüyorum."

"Neyse. Sonra ne oldu?"

"Şoför adım adım gidebiliyordu. Yoksa herifi çiğneyecek. Hem küfrediyor, hem de tehdit. Benden kaçamazsın, evini bulacağım falan gibi bir şeyler bağırıyordu. Neyse, son anda arabanın kapısını tekmeleyip küfretti. Biz de hızla uzaklaştık. Acaba burayı bulabilir mi? Her gece kapıda karşılaşacak mıyım bu serseriyle?"

Ne diyeceğimi bilemedim. Her yandan kuşatma boruları çalıyordu. Her yanda birileri merdivenleri dayamış surlara tırmanmaya çalışıyordu. Üstelik yorgundum ve uykusuzdum. Kulaklarım uğulduyordu. Ceyda'nın kadehinden bir yudum da ben aldım. Tadı iğrençti. Partinin kapısında polisler, Ceyda'nın kapısında eski kocası bekleşirken Nazlı tüm bunlardan habersiz uyuyordu. Bir karar daha vermeliydim, hatta bir sürü karar vermeliydim. Ama nasıl? İkimiz de susuyorduk. O sırada oğlan gözlerini oğuşturarak salona girdi. Ceyda çocuğun girişiyle birlikte göğsümden çekilerek kendini toparladı. Yıldırım hızıyla bir ana kimliğine bürünüvermesi beni hep şaşırtırdı. Bu kez de olanca yorgunluğuma rağmen şaşırmıştım. Bu oğlan niye sabahın köründe uyanıveriyordu ki? Yine hiç şaşırmadı beni gördüğüne. Ağzından gevşek ve belirsiz birkaç cümle çıktı o kadar. Sanıyorum annesine bir şeyler söylüyordu. Ceyda bıkkınlıkla sendeleyerek yanımdan kalktı, çocuğu ite kaka banyoya götürdü. Çocuğu iteklerken hafifçe sallanıyordu ve onun da dediği pek anlaşılmıyordu. Garip bir sabah olduğunu düşündüm, budalaca bir sabah. Keşke o zamandışı anda takılıp kalsaydım diye düşündüm. Orada durduğumda sabah olmaz, gün doğmaz, yepyeni sorunlar eskilerine ulanmazdı. Ceyda banyodan mutfağa geçti, bir bardak sütle geri

döndü. Çocuk yeniden arz-ı endam ettiğinde başı annesinin dizlerinde kanepeye uzandı. Ayakları dizlerime değiyordu. Bu yakınlığa şaşırmıştım. Dışarıdan bakan biri bizi gerçek bir aile sanabilirdi o an. Dizlerimi ısıtan minik ayaklarına baktım bir süre. Anlayamadığım bir duyguydu. Anasının dizlerinden bana bakıyordu. Belirsizliğe gömülmüş, kaybolmuşluğun içinden çevresini süzen bakışlar. Oğlan da tıpkı annesi gibi günü geçirmeye çalışıyor, hepsi bu. Kucağındaki plastik lokomotifi kendi bacaklarında gezdiriyor. Zihnimi kaplayan düşünceyi tanımlayamıyorum, acılı bir duman gibiydi. Bu umutsuzluk bir çocuk neşesine dönüştürülmeli. Böyle bir çocuk nasıl mutlu kılınabilir ki? Bilmiyordum. Bildiğim tek şey evin çocuğu zehirlediği, çocuğun da evi zehirlediği. Böyle bir çocuğun gezindiği ev asla bir yuva olamaz diyordum. En azından sıcak bir yuva olamaz. Ceyda o pavyondan ayrılmalıydı, çalışmamalıydı. Ama hangi parayla? Ceyda oğlana aldırmadan rakısından bir yudum daha alıp sigarasını yakıyor, ben bu kadar umarsız bir annenin varlığıyla ürperiyorum. Lokomotifi "çuf çuf" sesleriyle geziniyor, sürücü dumandan da rakı kokusundan da rahatsız görünmüyor. Nerelerde geziniyor acaba? Bir an soracak gibi oluyorum, vazgeçiyorum. Lokomotifin kaba hatlarını, kötü boyasını gözden geçirirken kendi lokomotifimizi, hani şu meşhur tarih lokomotifini düşünüyorum. Onu zorla durdurmak mı gerekiyordu, yoksa sonsuza dek ilerletmek mi? O an neyin anlamlı olduğuna karar veremiyordum bir türlü. Durdurmak sıkıcı, ilerletmek ölümcüldü. Çocukluğumda oyuncak tren sürerken ne hayal ettiğimi hatırlamaya çalışıyorum. Karlı vadilerin, çam ormanlarının arasından süzülen mutlu ve sevinçli bir tren. Lapa lapa kar yağıyor, çamların arasından ürkek geyikler sıçrayışıyor. Para bulmalıydım!

Onbirinci Bölüm

"Bu tüzüğe oy veremeyiz! Bu heriflerle aynı komplonun içinde bulunmaktan utanıyorum!"

Nazlı'yla partiden çıkmış yürüyorduk. Güzel bir yazsonu akşamıydı. Gökteki yıldızlar şehrin olanca parıltısına karşın yine de gülümseyebiliyorlardı demek. Yer yer kırılan buruk bir gülümseme tabii. Zavallı yıldızlar ne yapsalar şehir ışıklarının şirretliği ile başedemezlerdi. Otobüs durağına doğru ağır adımlarla ilerlemekteydik ve aslında yıldızlarla avunacak halimiz yoktu. Bina sakinleşeli epey olmuştu. Haftalar süren gerginliğin ardından eylemciler muradlarına ermiş olacaklar ki bir akşamüzeri sessizce toparlanıp kapıdan ikişerli üçerli gruplar halinde çıkarak kayboldular. Yaygıları, pankartları, dövizleriyle binayı terk ettiklerinde salonun çehresi değişmiş ve hatta ıssız-

laşmış gibiydi. Haydar binayı terk ederken yine sırıtmıştı. Gayet iyi hatırlıyorum. Teşekkür falan da etmemişti, onlardan böyle şeyler beklenmemeliydi zaten. İl merkezinde hayat normale dönmüştü, artık biz bizeydik ve rahat rahat kavga edebilirdik.

Tüzük kongresi yaklaşıyordu. İki-üç ay vardı daha ama yaklaşıyordu. Tüzüğe ilişkin taslaklar ortalıkta dolaşıyor, herkes bunu tartışıyor, toplantılar birbirini izliyordu. İnsan bazen Haydarların hâlâ partide eylemde olmasını dilemiyor değildi. İl binasındaki, ilçe lokallerindeki tüm odalarda sonu gelmez bir uğultu vardı. Muhalefet haliyle yeni tüzüğe kesinlikle karşıydı. Bu kez haksız da sayılmazlardı. Çoğunluk artık kurtulmaya karar vermişti ve tabanını bu sürece ikna etmeye çabalıyordu. Nasıl olacağı belli değildi ama kurtulmak muhalefetin partiden gitmesinden başka bir anlam taşımıyordu. Bölünme apaçık ufuktaydı ve böyle toplantıların birisinden çıkmıştık sanıyorum. Nazlı öfkeliydi. Çoğunluk eğiliminin kibrine, azınlığın budalalıklarına öfkeliydi. Sakinleştirmek için bir şeyler geveliyordum ama söylediklerim inanıp inanmadığımı kendim de bilmiyordum. Sesim güvensiz çıkıyordu.

"Abartıyorsun. Ortada komplo falan yok. Bazı maddeleri düzenlemek gerekiyor, o kadar."

"Buna inanıyor musun? Muhalefeti partiden atıp sosyal demokratlarla birleşecekler. Biz de buna alet oluyoruz."

"Kimse sosyal demokratlarla birleşmeyi falan düşünmüyor. Muhalefettekiler sırf kendilerinden ibaret bir partide bile huzur bulamayacak tipler."

"Huzur bulmak da ne demek oluyor!"

Cevap veremedim. Haklıydı, huzur bulmak da ne demek oluyordu? Tüm diğer alçaklıklarla birlikte huzur arayışıyla da ilişiğimizi çoktandır kesmemiş miydik? Nefret edilesi zulüm dünyası tam da derimizin bittiği yerden başlıyorken, hatta zihnimizin içinde sık sık at koşturduğu ortadayken ona karşı mücadelede sakinlik arzulamak beyhudelikten başka neydi ki? Düşmanın sinsiliği malumdu ve bizim dünyamız bir işkillenme dünyasıydı, öyle de kalmalıydı. Yine de kırık dökük bir şeyler söyledim. İnançsız bir cevap olduğunu fark etmemek mümkün değildi.

"Başka bir şey söylemek istiyordum. Yani muhalefettekiler her yerde sorun bulmaya çalışıyorlar. Kendi başlarına bile bunu başarabilirler. Parti disiplinini falan da umursadıkları yok."

Nazlı cevap vermedi. Sustu. Başını öne eğerek sustu. İthamlarla dolu suskunluğu öfkesinden daha eziciydi. Suskunluk hep daha yüce ve bir o kadar da çıldırtıcıydı. Tartışmamız bitmişti galiba. İkna olmamıştı, ben dediklerimle ikna olmuş muydum ki? Sıkılmıştım bu konudan. Muhalefetin yaygarasından da, çoğunluğun aptalca numaralarından da sıkılmıştım. Şu kongre gelsindi artık, ne olacaksa olsundu. Bir bölünme eksik, bir fazla fark etmezdi. Gökyüzüne baktım yeniden. Bu kez hiçbir yıldız görünmüyordu. Kentin şirretliği galip gelmiş, kırmızı renkli sokak lambaları gökyüzünü iteklemişti. Yaz bitiyordu işte ama ne farkederdi. Mevsimlerle tek ilişkim paltoyu giyip çıkartmaktan ibaretti. Nazlı'ya baktım yan gözle. hâlâ yere bakıyor, hızlı hızlı yürüyor. Yıldızların görünüp görünmediği onun da umuru değildi. Ceyda'yı düşünmek istedim ama utandım. Nazlı'ya yürürken Ceyda'yı aklıma bile getirmek istemiyordum. Budalaca bir vicdanlılık. Daha doğrusu alçaklığın budalalıkla avuntusu. Ceyda'yı düşünmesem de para işlerini düşünmekten kendimi alamadım. Ne de olsa para denilen lanetli put nerede kullanıldığından bağımsız olarak kişilik dışıydı. Münir'den koparttığım para kaç ay yetecekti acaba?

Meseleyi Ceyda'ya ilk açtığım sahneyi hatırladım ardından. O herifin pavyon kapısında olay yaratmasının ardından Ceyda'nın orada çalışmasına kesinkes karşıydım. Ceyda artık çalışmamalıydı. Akşamları kimlerle, neler yaptığını bilememek, sarhoş heriflerin sırnaşmalarını, ellemelerini hayal etmek de çıldırtıcıydı. Bu iş bitmeli, payyona borcunu ödemeli ve Ceyda yalnız benim olmalıydı. Bu hayattan çekilmeliydi. Budalalık, tutkuya bayılıyor, tutkunun serpildiği her yerde arsız bir yosun gibi bitiveriyordu. Budalalık nemli ortamları da seviyordu. Kıskançlıkla avuçlarımın içinde sakladığım cennetsi saatlerden birinde düşüncelerimi açıklayıverdim. Her zamanki gibi bir öğle sonrasıydı. Yatakta sırtüstü yatıyordu. Çıplak kalçalarına dokunarak zaman öldürüyordum. Onun neler düşündüğü ise yine pek belli değildi, duvara bakıyor, içtiği sigaranın dumanı duvara çar-

parak gerisin geri dağılıyordu. Salonda televizyon yine açıktı. Oğlan içerideydi. Ansızın konuya girmiştim.

"Artık orada çalışmayacaksın!"

Bu kesinlik beyanı ağzımdan çıkıverdiğinde ürktüğümü saklamayacağım. Sahiplenmenin de kendine özgü korkuları ve sorumlulukları var. Her şeyi denetim altına alma istencine sahip bir sesti. Bana biraz yabancı bir ses. Kendimi başka birisi gibi hissettiğim anlardan biriydi işte. O anlarda ürperirsiniz. Tanımadığım bir irade homurdanıyordu. Ceyda bir cevap vermedi, yüzünü bile dönmedi. Duvara benim görmediğim tarafa bakıyordu. İşitip işitmediği belli değildi. Daha yüksek sesle tekrarladım.

"Orada çalışmayacaksın. Bitti!"

Gereğinden yüksek çıkan beyan yine karşılığını alamadı. Öfkelenmeye başlıyordum. O günlere dek pek de farkında olmadığım kifayetsiz ucube öfkeleniyordu. Kırılmıştı. Ceyda neden sonra yavaşça başını çevirdi. Bıkkın bir ifadesi vardı, Oğlunun saçma sorularına cevap verirken takındığı ifadenin aynısıydı. Bir sigara daha yaktı. Cevabını beklerken parıldayan sırtından kendimi alamıyordum yine de. Ucube, kırılmışlığını pürüzsüz akıp giden sırtı seyrederek yatıştırıyordu. Dumanı yavaşça havaya üfleyip gözlerini bana dikti.

"Eee, ne olacak?"

"Çalışmayacaksın! Ben sana bakarım!"

"Hangi parayla?"

Öfkelenmiştim. Kısacık cümle apaçık imalar tıka basa doluydu. Aşağılanma budalaca atılımları şevklendirmekle kalmaz üstelik pekiştirirdi.

"Parayı bulurum!"

Çok kararlıydım ve çok öfkeli. Kararlılığın aşırı derecede zorlanmasının, sonucun çarpıklığıyla doğru orantılı olduğunu bilmiyor değildim ama derinlerden yüzeye çıkma imkânına nihayet kavuşan ucubenin gözü bir şey görmüyordu. Her şeyi birden istiyordu artık. Sonuna kadar istiyordu.

Parayı gerçekten de bulmuştum. İstencin ardı ardına gelen başarılarını hayretle izliyordum. İstiyor, şirretleşiyor ve alıyordu. Öylesi-

ne şirretti ki, Münir'in ofisine gidip karşısında bir alacaklıymışçasına kurulduğunda, bir bardak çay istercesine rahatlıkla o kadar parayı isteyebilmesine öylesine bakakalmıştım. Münir de şaşırmıştı ama talebi yokuşa sürmedi. Yılların tanışıklığı ve şimdi uzaklaşılsa da eski bir kader ortaklığıydı söz konusu olan. Tabii bazı yaşamsal borçlar da söz konusuydu. Yani vicdan. Artık elektrikli ev eşyaları monte edip satarak hatırı sayılır biçimde zenginlemişti Münir. Zenginleşmişti zenginleşmesine ama yorgunların padişaha borçları da tükenmezdi vesselam. Kuyruksalan Hüthütün aceleci nazarını sonuna kadar üzerinde hissedeceğini biliyor örneğin. Çağrıyı geri çevirmekte haklı nedenleri de yok değil. Bıkkınlık karnından aşağı ayaklarına doğru süzülüyor. Cılız bedenindeki kemikler tek tek ağrıyor. Tünediği kuyunun başında mecalsizlikle inliyor. Bu kadarı yeter diyor, bu kadar yeter! Hüthüt aldırmadan konuşuyor. Çok konuşuyor! Karşısındakinin mecali olup olmadığına aldırmak gibi bir huyu olmadı hiç. İlla ki tüm kuşlar, hep birlikte yola çıkacaklar. Saplantı çevresindekileri aşınıdırır önce, sonra sahibini. Kuyruksalan kuyunun içinde yitip kaybolmak istiyor, birbiri peşi sıra gelen cümleleri bıkkınıkla dinliyor. Kuyudan Yusuf'un seslenmesini bekliyor sadece. Bir kelimecik duysa ömür tamamlanacak. Hüthütün bağırtısı kuyuyu dinleyebilmesini engelliyor. Ya anlayışsız kuş bas bas bağırırken Yusuf kuyuda inleyiverirse ve bu bir kezcik inildeyişi işitemezse! Hüthüte derdini anlatamamaktan usanıyor sonunda. Ona dert anlatılamaz. Cevap bile vermeyecek. Şimdiye kadarkiler yetmez mi demeyecek. Hüthüt için fark etmez, her koşulda çenesi durmuyor nasılsa. Mecalsiz kanatlarınla bir yerde düşüp kalacaksan padişah yolunda düş yollu bir nutuk atıyor. Kuyruksalan karşı tepelere bile ulaşamayacağını biliyor. Bıkkınlığın kendine özgü bir farkındalığı vardır. Çelimsiz kuş bir işe yarayıp yaramadığı belli olmayan kanatlarını toparlamış Hüthütün sıkılıp uzaklaşmasını bekliyor. İstese de ulaşamadığı uzaklıkların utancını taşıyor öbür yandan. Kuyunun başından ayrılamasa da utanç yakasını bırakmayacak. Halbuki farkındalık utanca mahal vermemeli, vicdanı şirret bir misafir gibi kapı dışarı etmelidir. Yine de zayıflık herkesi utandırır. Başını önüne eğmiş hayatı boyunca bu çağrıyı reddedişini hatırlayacak. Tüm kuşlar binbir vaveyla ile, gu-

rurla, ufku tutmuş bir ışıklı bulut gibi karşıdaki mor dağların müjdeler vaadeden karaltısına doğru süzülürken kendisinin kuyunun başında kulak kesilmiş halde pinekleyeceğini düşünerek içleniyor. Elinden bir şey gelmez. Bir yandan azar işitip bir yandan minicik ayaklarına bakarak kendine yazıklanıyor. Hüthütün diğer kuşlardan aldığı cevapları bilse kendini bu kadar üzmezdi muhakkak. Münir sorguda paçasını nasıl kurtardığımı da unutmamıştı. Hatırlama yetisi ancak başkalarında takdir ettiğimiz bir meziyettir. Gerçi polis direkt olarak onun peşinde değildi ama açığı çoktu Münir'in. Her neyse, önünü ardını sormadan istediğim parayı vermişti. Bir şey istendiğinde boşuna istenmediğinin bilincinde olması duygulandırmıştı beni. Bir hafta sonunda para cebimdeydi ve Ceyda ile yeni bir yaşamın önündeydim. Ceyda da yeni bir dönemin kapısındaydı, oğlu da. O günler becerikliliğimle övündüğüm günlerdi. Ceyda'nın pavyona aslında çok da fazla olmayan borcunu ödemiştik ve o artık tamamen benimdi. Para suyunu çektiğinde ne olacağını düşünmüyordum hiç. Bu şimdilik önüme gelmeyen bir sorundu. Buna rağmen tutumlu olmak gerekiyordu. Ceyda yeni bir iş bulana kadar idare etmek gerekiyordu. İdare edilmeye çalışılan paranın akışkanlığı artıyor, elde tutulması zorlaşıyordu. Durmaksızın hesap yapıyordum. Nazlı'yla beraber otobüs durağına yürüdüğümüz yumuşak yazsonu gecesinde bile rakamlarla meşguldüm. Sorumlulukları olan bir adamın rakamlarla yatıp kalkması işin özü gereğidir.

Nazlı aramızda partinin gidişatından başka sorunlar olduğunun da farkındaydı. Üstelemiyordu, o kadar. Başka bir kadının varlığına dair kuşkularını artık dillendirmese de bu sorunun zihninde ardında acı bırakan izler bırakarak gezindiğini tahmin etmek zordu. Bazen acıyla huysuzlanıyor, olmadık sorular sorup her şeyi didiklemeye kalkıyor, bazen de surat asmakla yetiniyordu. Fakat gündelik hayat eskisinden farksız biçimde akıp gidiyordu. Bugün baktığımda en şaşırtıcı olanı da buydu. Banyo vakasından sonra öylesine dikkatliydim ki, hesapçılığımda kötücüllük bulmamak imkânsızdı. Dikkatlilik masumiyet aşınmasıdır. İstenç beni daha da hesapçı kılıyordu. Her şeyi ona yüklemek de arsızlık olacak farkındayım, o da bendim en nihayetinde. Öncelikle deodorant kullanmaya başlamıştım. Nazlı yadır-

gadıysa da bir şey söylemedi. Her iki evde de aynı deodorantı bulunduruyordum. Evde kullandığımız şampuan ve sabunların aynısından bir takımı da Ceyda'nın evine almıştım ve Ceyda'da asla saçlarımı yıkamıyordum. Ardından ikinci adım olarak iç çamaşırlarının tektipleştirilmesi gelmişti. İki evde de aynı iç çamaşırlarından ikişer takım vardı. Tekdüzeliğin güvenine sığınmıştım. Haftanın yedi günü toplantılar, eylemler ve ıvır zıvır işlerle geçen bir yaşamda, ilgi eksikliği gibi bir şey nasıl ölçülebilir ki? Zaten ilgililik diye bir şey söz konusu dahi değildi. Bazen Nazlı'yla sinemaya falan bile gittiğimiz oluyordu üstelik.

Başka bir açıdan bakıldığında yaşamım yeni ve aşkın bir evreye girmiş sayılabilirdi. Partide olanlar benim dışımda seyreden bir dizi acayiplikten ibaretti ve ben farklı bir âlemde, belki bir tür hayal dünyasında aheste kulaçlarla yüzüyordum. Hayal âlemi de denizden farksızdır. Belki sessizlik, belki bulanıklık ve belki de suyun kaldırma kuvveti yüzünden. Etrafınızdaki hareketin sesi size ulaşmaz bile. Her şey çok daha yumuşak ve neredeyse süngerimsidir. Ta ki ayağınızı bir kayaya vuruncaya, tepenizde bir teknenin koyu gölgesi peydah oluncaya kadar. Olsun, yine de güneşin altında bacaklarımla kollarımı uzatıp, kendimi suyun kaldırma kuvvetine bırakarak, dalgaların yalayışının tadına vararak öylece durmak güzeldi.

Her şey yolunda gibiydi. Bulduğum parayla borçlar ödendikten sonra rahatlıkla birkaç ay idare edilebilirdi. Ceyda artık sürekli evdeydi ama uyku düzeninin bir daha normale dönüvermesi zaman alacaktı. Yıllarca gece çalışmanın verdiği düzensizlik yüzünden ancak sabah altıya doğru uyuyabildiğini söylüyordu. O saate kadar televizyon seyredip, dedikodu dergileri okuyup vakit öldürmekle yetiniyordu. Tabii bir de içki. Can sıkıntısını henüz rüşeym halindeyken teşhis edebilmek pek zordur. Haftalar geçtikçe sinsi bir cansızlığın azar azar tüm cildine kaplamaya başladığını da söyleyebilirdim. Aslında bildiği hayattan kopuvermiş ve ne yapacağını, günleri nasıl geçireceğini pek bilemez durumdaydı. Haftada iki üç gün gördüğümden Ceyda'daki değişimi anlamak başta kolay olmuyordu. Buna karşın çocuk daha bir canlı gibiydi. Arada nispeten uzun cümleler kurabiliyordu artık. Gözlerinde bazı parıltılar seçilebiliyor, sesi

birazcık daha yüksek çıkabiliyordu. Yüzünün pembeleşmeye başladığını bile söyleyebilirdim. Gözlerindeki mahzun ifade seyreliyor, mahzunluğun yerini nadiren de olsa neşe tomurcuklanmaları alıyordu. Neşe cüret gösterebiliyordu demek, cüretli davranabiliyordu. Ne de olsa tüm gün annesiyle beraber olan bir çocuk mutlu olmalıdır. En azından ben öyle düşünüyordum. Öte yandan Ceyda'nın tüm gün ve gece evde olduğunu bilmek özellikle geceleri daha bir huzursuz kılıyordu. İnsan her durumda huzursuzlanacak bir şey bulabilen şımarık bir yaratıktır. Ya da suçu tüm bir insanlığa mal etmemeli, sadece ben öyleydim. Nazlı'yla kah bir şeyler okuyarak, kah televizyon seyrederek, kah uyuklayarak sessizce oturduğumuz salonda engellenmişlik ve sabırsızlık duyumsuyordum. Olduğum yerde ikide bir kıpırdanıyor, durmaksızın bacağımı sallıyordum. Tüm bu kıpırdanmalarım çaresizceydi. Ceyda'nın evde bir başına sereserpe yayılıp rakısını yudumlayarak televizyon seyrettiğini, ona ulaşmak için artık Nazlı'nın dikkatli bakışlarından başka engel kalmadığını bilmek beni daha da tekinsiz kılıyordu. Eldeki parayı hesaplayıp duruyordum ama iki üç ay sonra para bittiğinde Ceyda ve çocuğunu nasıl geçindireceğimi hiç düşünmüyordum. Şimdiki zaman padişahtır. Zamanı geldiğinde nasılsa işler olacağına varacaktı. Bir çare bulunacağına dair inanç, yaşamın akıntısının mutlaka bir çözüm sunacağına dair bir saflıktan kaynaklanır. Tabii böyle bakıldığında kötü sonuç diye bir şey yoktu. Sadece sonuç vardı. Kadının hayatı değişmişti işte. Hatta kadını da, çocuğunu da ne olacağı belirsiz bir gidişattan, çamurlu bir dünyadan kurtarmıştım. Halbuki öngörülebilir gidişat avuntudan, dünya çamurdan ibaretti.

***

Öbür yandan hayat, küçük dünyamın küçük dertlerine aldırmaksızın sürüyor, kimi kez de bitiveriyordu. Tayfur'un hayatı bitivermişti örneğin. Hastalığın ağır ama acımsız adımlarının sonuca bu denli hızlı ulaşacağını hiç sanmıyordum. Hastalığın başlangıcında çevreye bir endişe dalgası yayılır, ardından alışma, sonrasında unutma dönemi gelir. Hastanın kendisi için değil tabii. Ortalıktan çekiliveren

hasta yavaşça unutulur. Kendi kaderine hapsolmuş, yakınları onun kaderine esir, hep birlikte dibe doğru inmektedirler.

Tayfur hasta gibi davranmamaya çalışıyordu. Umursamıyor gibiydi dokuları kemiren ejderhayı. Böyle öğrenmişti. Hastalık insani bir zaaf olarak, mücadeleyi aksatan diğer zaaflar gibi fazla ciddiye alınmamalı, abartılmamalıydı. Partidekiler ve eski dostları da bir şey yokmuş gibi davranıyor, hatta neredeyse hastalıkla birlikte eve kapanan, toplantılara, eylemlere gelmeyen Tayfur'u şakadan da olsa kınıyorlardı. Geçen yüzyılın saplantılarına akıl ermezdi, kendini bırakıvermenin teslim olmaya yatkınlığı kabullenilemezdi. Tayfur da kabullenemezdi zaten.

En son ziyarete gidişimizde yüzü, nasıl bir hayatı olduğuna dair acılı hesaplara doğru çekilmişçesine içe dönüktü. Orta yaşını görmeden öldürüleceğini düşünenler hayata hazırlıksız yakalanır. Tayfur da hazırlıksızdı. Ölmeyince, uzun yıllar ölmeyince bocalamıştı ama artık bocalayış ereğini buluyordu. Yatakta mahcup mahcup yatıyordu. Başucunda parti dergisinin son sayısı, bir iki mahzun ve gecikmiş kitap. Tayfur'un başucunda Pal Sokağı Çocukları'nı görmek şaşırtıcıydı. Kitabın pek eskimiş kapak tarzına, yıpranmış cildine, yandan görülen sararmış yapraklarına baktığımda Tayfur'un hazırlandığını anladım. Buna rağmen partideki son durumu sormuştu. Böyle keskin bir sona doğru giderken, ne uçucu bir soru. Eğer o sıra kongreye gidiliyor olsa bizim listeden kaç kiçinin PM'ye girdiğini de sorabilirdi. Zaten şimdi de tüzük kongresinin ne zaman olacağını soruyordu. Ölümün gerinerek ayaklarını uzattığı yerde her şey gülünçtü. Odaya güzel bir ilkbahar ışığı giriyor, parlak ışık altında hasta yatağı daha da acıklı görünüyordu. Başucundaki dergiye baktığımı hatırlıyorum. Çıkalı henüz birkaç gün olmasına rağmen benim için çoktan eskimiş bir sayıydı. Her sayıda olduğu gibi bunda da bitip tükenmez tartışmalar ve gerilimler sayfaların ve kapağın üzerine sinmişti. Ya da bana öyle geliyordu. Kapaktaki başlığa baktım: "Başka bir Türkiye mümkün!"

Tayfur'u ürkekliğin sıyrılıp gittiği mevsimlerde tanımıştım. Toprak kımıldanıyor, baharla birlikte Hüthüt de silkeleniyor, saplantılı gagasını resimlerden, romanlardan kaldırıp sokaklara dikiyordu.

Kültürden, iç bayıltıcı yavan şiirlerden, ağlamaklı tiradlardan çok ama çok sıkılmıştı. Sokaklarda dilediğince gezinmek, barikatlar kurmak, kıpkırmızı mitinglere katılmak istiyordu. Ama her zaman olduğu gibi işçiler ondan önce davrandılar. Bir grev dalgasının hangi esrarengiz yolların izini sürerek başladığını o da pek bilemiyordu kuşkusuz. Bir önceki dalgadan kalma minik fısıltı bastırıldığı yerde mevsimleri, yılları katedip Hüthütü beklemeden yeşilleniveriyordu. Grevler birbirini izliyor, işçiler o sokak senin, bu cadde benim yürüyüp duruyorlardı. Ardından kılıç artıklarının ortamın olgunlaştığını düşünerek yepyeni dergi isimleri, yepyeni girişimler altında ortalığa saçılıvermeleri geldi. Mecaz yapıyorum kuşkusuz, ortalığa saçılma olgusundan, yeni dergi patlamasından polisin dışında kamuoyu tamamıyla bihaberdi. Tayfur ile bağımsız aday kampanyalarından birindeki toplantıda tanışmıştık. Birkaç dergi çevresi bir araya gelip ortak seçim kampanyaları düzenleyip duruyorlardı. Dergi bileşenleri sürekli değişiyor, gruplaşmalar farklılaşıyordu ama olsun. Birkaç yüz kişilik seçim mitinglerinde kılıç artıklarının ne kadar az olduğunu görmek azmimizi sarsmıyordu. Darbe kabusundan sonra sloganlarımızı uluorta atabilmek, kızıl pankartlarımızı oraya buraya asabilmek, dergi kapaklarından sermayeyi tehdit edebilmek yeterliydi şimdilik. Her şey yeniden başlıyordu. Nefes alabiliyorduk artık, önemli olan da buydu. Tayfur altı yıl yattıktan sonra cezaevinden yeni çıkmıştı ve o gün de en az öldüğü gün kadar huysuzdu. Başına "yeni" takısı gelen her şeyden nefret ediyordu. Gerçi zaman yenilikler zamanı değil sonlarına yaklaştığımız yüzyılda gerçekte neler olduğunu anlayabilme zamanıydı. Böylece 1919 yılındaki bir tartışma rahatlıkla yeni sıfatına layık olabiliyordu. Biraz gecikmiştik sanıyorum. Fakat öte yandan Gorbaçev anlaşılması güç beyanlarda bulunuyor, Tiananmen'de tanklar öğrencilerin üzerine yürüyordu. Bunlarla uğraşamazdık, henüz 20'li yılların sorunlarıyla meşguldük. Gorbi'nin de sırası gelecekti nasılsa, dişini sıkıp beklesindi. Fakat beklemiyordu namussuz ve henüz yeniden yorumlamaya cesaret edebildiğimiz dünyamız ellerimizden kayıp gidiyordu. Tayfur boş konuşmalardan nefret ediyor, her kabızlığın ilacının eylem olduğunda ısrar ediyordu. Hem tüm bunlar niye tartışılıyordu ki? Dergileri dolduran sayfalarca yazı,

panellerde söylenilen onca söz Tayfur için hiç mesabesindeydi. O bildiği çağa sımsıkı tutunmuştu, bizse o çağı didiklemekte kararlıydık. Ruslar 1914 yılında hâlâ 1789'u tartışıyorlar, Çin'liler bir türlü 1910'un içinden çıkamıyorlarsa demek ki geçmişi didikleyip durmak saplantısı devrimci hastalığıydı. Her kuşağın aynı şeyleri bir kez de kendisi için tartışması gerektiği gerçeği ile yüz yüze kalmak acıydı. Tayfur gibi zaman da deneyi yadsır. Bir keresinde bir panele elinde bir deste bildiriyle girip "zaman kaybedeceğinize çıkın şunları dışarıda dağıtın" diye bağırdığını gayet iyi hatırlıyordum. Herkes gülümsemiş, kimse yerinden kıpırdamamıştı. Elindeki tomarla saçmalığın tam göbeğinde öylece duruşu gözümün önünden gitmiyordu. Toplantılara geç gelmenin yeni yeni adet olduğu zamanlarda o hep tam vaktinde hazır bulunurdu. Üstelik geç gelenleri –onun dışındaki hemen herkes– azarlamaktan da asla vazgeçmezdi. Bu konudaki yılmazlığını doğrusu takdir ediyordum. Komintern günlerinden zamanımıza düşüvermiş cıva damlası gibiydi. Partide de bu saplantısını sürdürmesine şaşırmamıştım ama bıkkınlık vermeye de başlamıştı. Deneyi yadsıyanlar bıkkınlık verirler.

Cenazesi diğer cenazelerimizden farksızdı. Onca badirenin ardından hâlâ hayatta kalma arsızlığını gösterenler utangaç adımlarla camiden mezarlığa sürüklenirken Hüthüt yeni kazılmış toprağın başında eşelenirken umursamazlıkla kafileyi sözüyordu. Toprağa verilişi bile gecikti Tayfur'un. Cenaze arabasına nedense binmeyi başaramayan imam bir türlü mezarlığa ulaşamamıştı. Unutulmama üzerine her zamanki söylevler verildi. Fakat oradaki herkes biliyordu ki Tayfur da unutulacaktı. Hatırlanan sadece dünyanın dört bir yanında ölüp kalmış olanların vicdan suretindeki kolektif kimliğidir. Yüz yıldır onca yaşanmışlığın tortusunda yüzler ve kimlikler seçilemez artık. Eski karısı Zeynep'e baktım. Kazılı toprağın ve topluluğun biraz gerisinde tek başına sigara içiyor. Gözlerindeki şişkinlik ve kızarıklıklarla birlikte geçidikleri zamanların kalıntılarından en güzellerini ayıklamaya çalışıyor. Hoş bir hatırayı gün yüzüne çıkartmak için bazen epey çaba gerekiyor. Öldüğümde Nazlı'nın da yüzünde böyle bir ifade mi olacaktı? Geçen zamanın çöküverdiği gözlerinde aynı kuşku mu çalkalanacaktı? Bir ömrün ziyan edilip edilmediğine

dair o derin ve ölümcül kuşku. Başkasının ölümünden kendi yaşamına yansıyan boşunalık ürpertisi. Fakat inadı da gözardı etmemek gerek. Kalanlar boşunalığı yadsımak için daha bir azimli olmalılar. Ceyda ben öldüğümde mezarlığa gelir miydi? Kimsenin tanımadığı garip bir kadın olarak biraz uzakta sigara içer miydi? Ama hayır, sigara içmezdi. Bu tür kadınlar mezarlıkta sigara içmenin adaba uygun olmadığını bilirler. Hatta başörtüsü de takabileceğini düşündüm. Hiç tanımadığı insan topluluğundan biraz uzakta durup hiçbir şey anlamaksızın konuşmaları dinler, yan gözle Nazlı'yı süzerdi. Kişinin kendi cenazesinde hazır bulunmaması ne saadet diye düşündüm. Arkaya bırakılan gerilim hüzün veya aldırışsızlığa şahit olmamanın ne kutlu bir eksiklik olduğunu düşündüm. Tayfur olsa saçmaladığımı söyler, iki saat sonraki toplantı için bir öneriyi kulağıma fısıldardı.

***

Öğle saatleriydi, Tufan sekreterlik odasında bilgisayara bakmakla meşguldü. Birazdan kalkıp Emniyet'e gidip yeni afişlerin bildiriminde bulunmam gerekiyor. Afiş bildiriminde bulunmak başlı başına sıkıcı bir işti. Emniyet binasına giriş sürprizler panayırıydı. Diğer yandan da polis dünyasının gizeminin olanca sıradanlığıyla açılıverdiği bir mekândı Emniyet. Odalarında pineklemekte olan memurlar, masalara yığılı evraklar yaptığınız her şeyin nasıl bir aksak rutin halinde izlenmekte olduğunu gösterirdi. Polis aslında sizi izlemez, evrakları ve dosyaları takip eder. Size dair her şey evrakların büyülü dünyasında çarpılıvermişti. Ben ya da partim o dosyalarda göründüğü şekliyle mevcuttuk. Memurların kendi tecrübe ve deneylerini de yabana atmamak gerek tabii. Dosyadakiler bizzat görmenin deneyiminden geçerek hakikatle çakışır. Deneyimli bir polis aslında daha doğrudan bir bakışa sahip olabileceği gibi benden daha gerçekçiydi. Yine de sürekliliği sağlayan esas unsur dosyalardır. Devamlılık kâğıtla yani çarpılmayla sağlanır. Komiser afiş örneğine bakar. Akşamüzeridir, savcılıktan yasaklama kararı çıkartmak için zaman bırakmamışsınızdır, bu da haliyle komiserin yüzünü ekşitir. Yasaklama kararı çıkana kadar afişler yapılıp bitecektir. İki tarafın da bu apaçık oyunda

ne yapmak istediğini bilmesi görüşmenin gerilimini arttırır. Komiser diklenir, siz yasal haklarınız konusunda diklenirsiniz ve oradan muhakkak bir uyarıyla ayrılırsınız. "Afişe bugün çıkmayın!" Oysa afişleme bu gece ve yarın sabah yapılıp bitecektir. İçimde yine o nemrut binaya gitmek zorunda oluşumun verdiği sıkıntı vardı. O gün Ceyda'ya da gidemiyordum. Sırf bu afiş meselesi yüzünden dört gün göremeyecektim Ceyda'yı. Tufan sıkıntılı. Bir şeyler söylemek istiyor, sonunda konuşuyor.

"Çok sallıyorsun bu aralar!"

"Ne sallaması!"

"Her şeyi iğreti ve cansız yapıyorsun, farkındasın değil mi? Mesela şu bildiri metni."

Bir bildirinin canlı olup olmaması arasındaki farkı anlamak güçtü. Genellikle aşağı yukarı benzer otuz cümlenin kullanıldığı, sokakta dağıtıldığında kimsenin okumadığı bildirilerin üslubu umurumda bile değildi. Onları didik didik eden yalnızca bizler, partideki muhalefet ya da başka örgütlerin elemanlarıydı. Fakat ihtilal, dağıtılan bildiriler olmaksızın düşünülemez. Bildiri yüzyılımızın bir mirasıydı eninde sonunda, mirası sürdürmek boynumuzun borcuydu. Okunmasa da dağıtılmalıydı. En azından bir faaliyet göstergesiydi.

"Her zamanki gibi bir bildiri işte."

"O iş devam ediyor değil mi?"

Ne yani, Ceyda bir "iş" miydi? Üzeri kapalı kelimelerle sözü geçecek bir tabu muydu?

"Evet."

"Ne zaman bitireceksin bu saçmalığı?"

Cevap vermedim önce. Tufan'a kızmıştım. Gerildiğimi fark ediyorum yavaşça. Bir şeyler söylemek için ağzımı açar gibi oluyorum. Tam o sırada birisi koşturarak odaya girip bağırdı.

"Salona gelin! Televizyona! Çabuk!"

Konu kesiliverdi. Öylece kalakaldım. Ne vardı ki televiyonda? Bu telaşa bir nebze de olsa hakkını vermek için ağırdan alıp kalkarak salona geçtik. Salondaki üç kişi hayretle ekrana kilitlenmişti. Sessizlik şaşkınlıkla donup kalmıştı. Yaklaşıp ekrana baktım. Görüntüler tekrarlanıp duruyordu. Dumanlar çıkan gökdeleni gördüm ilkin. Ar-

dından yanan kuleye yaklaşan kocaman uçağı fark ettim. Uçak zaten yanan binaya tereyağının içine dalan bıçak gibi zahmetsizce süzülüverdiğinde ben de diğerleri gibi donup kaldım. Binanın öbür tarafından boşluğa fırlayan alev topu kara kızıl bir bulut gibi gökyüzüne dağılıverdi. Mutlak sessizlik anıydı. Hepimiz öylece bakıyorduk ve yeni çağ o an başlamıştı. Darbe sonrasında bomba imal ederken kaza sonucu oluşan patlamayla üç parmağını kaybedip, bir de üzerine yakalanarak onüç yıl yatan Musa bile kalakalmıştı. Ekranda gördükleri yanında en fantastik eylem düşleri bile Ceyda'nın oğlunun oyunlarından farksızdı. Gökdelenler kibrit çöpünden kuleler gibi yanarak çökerken şiir yanıtını alıyordu: "Bir şehrin urgan satılan çarşıları kenevir / kandil geceleri bir şehrin buhur kokmuyorsa / yağmurdan sonra sokaklar ortadan kalkmıyorsa / o şehirden öcalmanın vakti gelmiş demektir." Birileri öç alıyordu. Yabancı dudaklardan çıkan intikam çığlığını duyamıyorduk ama yıkımın görkemi apaçık ortadaydı. Çağın dışına itilmişiz gibi bir duygu sarmıştı hepimizi. Musa'nın intikam düşleri bile çağ dışı kalmıştı ve intikam bayrağı başkalarının ellerinde olanca ihtişamıyla dalgalanıyordu. Gözü dönmüşlüğün bu derekesi Musa'yı çökertmişti işte. O an Musa birkaç yıl birden yaşlanıvermişti. Elinde tuttuğu bardaktaki çay buz kesmişti ama heder olan çaya aldıracak hali yoktu. Görüntüler durmaksızın tekrarlanıyor, spiker soluk soluğa bir şeyler anlatıyordu. Afiş bildirimini tamamıyla unutmuştum. O an öylesine çocuksu geliyordu ki bildirimde bulunmak. Dünyanın ekseninin kayıverdiği saatlerde kendi kendi dönemimizin alışkanlıkları gülünç kaçıyordu. Ben de Musa'nın yanına çökerek büyülenmişçesine olanları anlamaya çalışıyordum. Ceyda çok uzaklardaydı. Zamandan kopmuşçasına oturuyordum. Halsizlik. Hissettiğim halsizlikti. Dünya bir kez daha değişiyordu, ben çok yorgundum ve binaya dalan Boeing'in hızına bir milyon afiş bile yetişemezdi. Tufan bile afişleri unutmuştu. Gözlerini açmış tarihin en sansasyonel şiddet eylemini hayranlıkla izliyordu. Siyasal olarak yanlış olup olmamasının bir önemi yoktu, dillendirilemeyen bir parıltı vardı yalnızca. Dünyanın tüm öfkelilerinin gözlerinde o an bir kıvılcım parlayıp sönmüştü, hepsi o kadar. Tüm kıvılcımlar yangına dönüşecek değildi elbette. Tarih öksüz kıvılcımlarla doluydu.

***

Beklenti sonuçtaki darbeden hep daha şiddetlidir. Bir türlü sonuca ulaşılamayan, haftalarca aylarca kemiren beklentinin gerginliği ölçüsüzdü ama nihayetinde olan olmuştu işte. Ankara'dan dönerken nedense içimde bir ferahlık duygusu vardı. Otobüsün camına başımı dayamış gözlerimi kapatmış, diğerlerinden ve yanımda oturan Nazlı'dan tamamen kopmuştum. Ceyda'yı düşünmeye çalışıyordum ama olmuyordu. Yorgunluk ve rahatlama duygusu öylesine geniş ve sersemleticiydi ki, özleme nefes alacak alan bırakmıyordu. Ceyda'nın bedenini düşünme çabamın boşunalığını kabullenip zorlamaktan vazgeçtim. Otobüs sessizdi. Kimse uyumuyordu, biliyordum. Karanlık, dışarıda akıp geçen lambalara rağmen aracın içine tamamen hâkimdi ve güzeldi. Rahatlatıcı ve dinlendirici bir karanlık. Herkesi bir başına bırakan karanlık güzeldi. Konuşmak, yorum yapmak istemiyordum.

Tüzük kongresini düşünmek istemiyordum ama elimde değildi. Ne düşünmeye çalışırsam çalışayım daima kongreye ulaşıyordum. Hafiflik hissediyordum ve parti artık kesinlikle bölünmüştü. Kavga çıkmamıştı, tek avuntu buydu. Kongre salonunun kapılarına yığılmış görevlilerin asabiyeti herkese yansımıştı ama patırtı çıkmamıştı. Yönetimdekilerin sıradan paranoyası aşağıdaki militanlara büyük bir felaketin eşiğindeymişiz gibi yansır. Gece karanlığında ışıklar ve uyuklayan köyler hızla geriye doğru akıyor, altımızdaki dünyayı biri kocaman elleriyle çekip duruyordu. Karanlık camdan yansıyan yüzüme bakıyordum. Yorgun görünüyordum. Yanımda uyuklayan Nazlı da yorgun görünüyor, konuşmuyor, olanları düşünürken dudaklarını ısırıp duruyor. Herkes düşünüyor. Kırgın bir anlaşılamamışlık duygusunun yarattığı bıkkınlık neredeyse elle tutulacak kadar yoğun. Çağ kapandıktan sonra bölünme artık eski dramatik tınısından yoksundu. Arınmaya inanç sarsılmıştı bir kere. Uşaklık çağında kimsenin öz gücüne güveni kalmadığından arınmanın da anlamı yoktu. Çıt çıkmayan otobüste vican sızısı egemenliğin tadını çıkartıyor. Tarihe karşı tüm vicdanlar buruk. Tarihin de çok umurundaydı sanki! Rahatlama da var ama bir fırsatın daha kaçıverdiğini, ezeli bölünme canavarının

bir kez daha galip geldiğini herkes biliyor. Deplasman yenilgisinden dönen taraftar grubu gibiyiz hepimiz ve önümüzdeki belirsiz günleri düşünüyoruz. Mesai arkadaşlarımızın bir kısmı artık hayatımızdan çıkacak. Yolda veya ortak bir mitingte karşılaşıldığında öylesine selamlaşacağız o kadar. "Yeni bir parti kurmuşlar", "yeniden bölünmüşler", "bölünenler başka parti kurmuşlar", "başka parti kuranlar da bölünüp başkalarıyla birleşmişler" gibi haberler alacağız onlardan. Onlar da arada karşılaşıldığında "partiniz nasıl gidiyor" gibi sorular soracaklar. Zaten partide kalanlar da doğa yasalarından azade olmadıklarından bir süre sonra yine bölünecekler. Kimse hata yaptığını kabullenmeyecek ve herkes kuyruğu dik tutacak. Hepsi bu. Her zaman olduğu gibi yani.

Birkaç yıl öncesindeki birleşme kongresinden trenle dönüşü hatırladım. Durmaksızın yağan kara rağmen bir adım atabilmenin sevinci elle tutulur sadelikteydi. Halbuki sevincin anlık bir budalalık oluşu kesin deneylere dayanır. Uçucu iyimserliğin naif dünyası böylece bir anlığına da olsa gerçekliğe kanadını değdirir. Fakat pek çokları bu uçuculuğu kalıcı bir kazançmışçasına kutsamakla kalmaz onu neredeyse evrenselleştirir de. Niye olduğunu şimdi hatırlamıyorum ama yine para toplamakla meşguldüm. Bazen kendimi birilerinin bir süreliğine sevinç duyabilmesi için çabalayan bir hizmetli gibi görüyordum. Birleşme sırasındaki parti meclisi ve program pazarlıklarının yorgunluğunu ve sinir bozukluğunu perdeleyen birleşme sevinci budalaca geliyordu. Ama iyimserlik tarihin eski püskü lokomotifinde kazana atılan kapkara kömür kadar elzemdir. Kürekler bir an durmamalıdır. Fakat gözlerdeki parıltı da inkâr edilemezdi. En safça haliyle bile olsa sevincin de kendi gerçekliği vardı. Yirmibeş yıl önce feri sönen kıvılcım sanki yeniden umut vaadediyordu. Kendimi bu uçucu duyguya bırakmak istiyordum. İyimserlik de yemek, içmek, uyumak, sevişmek gibi bir ihtiyaçtır. Hantal ve pörsümüş dünyanın kımıldatabildiği zannı insanı coşturur.

Şimdiyse bölünmenin ardından İstanbula dönerken o duygu artık hüzünlü bir tona bürünmüştü. Umumi iyimserlik sarhoşluğunun ardından gelen baş ağrısı. *İklimin değişiverdiği, baharın kıpırdandığı, mevsimin suskun yılların ardından patlayıverdiğine dair şarhoşluk büyüleyiciydi.*

Quarter Latin'de ters çevrilmiş otomobillere bakıyordum ve kalabalığın sarhoşluğuna. Doğu Avrupa'nın solgun ve ketum caddelerinden, Batı'nın geveze bulvarlarına kadar her yerden filizlenen yeşillik evreni tazeliyordu. Tarih nihayet bizim ona yüklediğimiz rotada yürümesi gerektiğini hatırlıyordu. Sökmeye çalıştığım taş irice bir şeydi ve namussuzun işçiliği iyi olduğundan kardeşlerinden kopmamakta ısrarlıyıdı. Ama ben ondan daha da inatçıyım. Tarih görevini hatırladığında herkes beklenmedik biçimde inatçılaşır. Şehre akşam inmek üzereydi ve nihayet iki elle de olsa taşı fırlatabiliyordum. Tam o sırada karalar giymiş kalkanlı polislerin bulunduğumuz tarafa doğru seğirttiklerini görüyorum. Sokağın ilerisi kara bir deniz gibi dalgalanarak üzerimize akıyor. Her yandan taş yağıyor ama zifiri seli durdurmaya yetmiyor. Barikat dağılıyor. Geri çekilin diye bağrışılıyor. Ardımda copla devrilenleri izliyorum. Dalga giderek yaklaşıyor. Bağırışlar ve feryatlar. Ara sokaklardan birine dalıyorum. Birkaç kişiyiz. Geride uğultu, sirenler ve patlayan gaz bombalarının boğuk homurtuları. Geri dönüp bakıyorum. Arkamızdan sokağa dalan on-onbeş polis bağırarak koşturuyor. En yakın fabrikaya ulaşmaya çalışıyoruz. Gerçeğin her zaman geri planda kalışı gibi işçilerin tüm ülkeyi sarsan grevleri, yarattığımız yaygaranın ardında sönük kalıyor. Polisler yaklaşıyorlardı ve polisin de kendine özgü saplantıları vardır. Nihayet fabrikanın demir kapılara ulaşıyoruz. Kapı önündeki altı yedi grevci işçi ilgisizce bakıyorlar. Pierre bağırıyor "yoldaşlar, polis peşimizde içeri girmeliyiz!" Gençlerin zırtapozluklarından hiç hoşlanmadıkları açık. Sonunda içeriye alınıyoruz. Kurtulduk! İşçiler hiç de misafirperver sayılmazlar. Kızgın ve kuşkulular. Fabrika kapısından bağırışlar, küfürleşmeler geliyor. Sesler zayıflıyor, ardından kesiliyor. Sendika önderi olduğu her halinden belli biri gelip yere oturmuş soluklanan zibidileri tek tek süzdükten sonra suratını ekşiterek konuşuyor: "Arka tarafta bir kapı var. Yarım saat burada bekledikten sonra sizi oradan çıkartacaklar." Pierre heyecanla "teşekkürler yoldaş" diyor ama adamın çocukça sıcaklıklarla uğraşmaya niyeti yok. "Bu yoldaş sizi götürecek. Beklerken işçilerle konuşmak ve propaganda yapmak yok!" İtiraz edemiyoruz. Yarım saat sonra üç işçinin tehditkâr gözetiminde arka bahçedeki servis kapısından çıkıp geceye dalıyoruz. Küçük demir kapı kapandığında sınıfla ilişkimiz kesiliveriyor. Tabii Pierre'in değil. O beş yıl sonra aynı fabrikada personel müdürü olarak çalışmaya başlayacak. Otobüsün ışıkları kapalı. Gecenin içinde ilerleyen aracın motoru bile suskun. Genellikle Ankara dönüşleri bir görevin daha

yerine getirildiğine dair bir iç huzuruyla dolu olurdu. Yorgun ama neşeli. Oysa o an sadece uyuşukluk hissediyorum.

Gözlerimi kapayıp Ceyda'yı düşünmeye çalışıyorum yeniden. Yine başaramıyorum. Bakışlarım geniş omuzlarından akarak oğluna yöneliyor. Oğlanın meraksız gözlerine. Çocuk, gözlerimde giderek zamandışı bir mahlukata dönüşüyordu. Ne yaparsam yapayım kavruk suratını hiçbir çağın içine sokuşturamıyordum. Ne bizim saplantılı yüzyılımızda, ne ilerleme sevinciyle sersemlemiş çağlarda, ne atlıların ağır zırhlarını taşımaya çalışarak ileri atıldığı zamanlarda bir yere konduramıyordum oğlanı. Yeni çağda da yeri olmayacaktı. Tarih çocuğu dışlıyordu. Aslında bu o kadar da kötü bir şey olmayabilir diye düşündüm. Tarih tarafından dışlanmak en nihayetinde huzur bulmaktır. Meraksız bakışlarındaki ifadenin daha derin anlamları olup olamayacağını sorguluyordum. Ama yoktu, boş bakıyordu o kadar. İstençsizliğin ölgün hakikatine gömülmüştü. İstenç yoksunluğu da tıpkı çocuk gibi tarihe yabancıydı. Çocuk sonsuza dek o salonda aynı döküntü oyuncaklarla oynayabilirmiş gibi geliyordu. Olabildiğince çirkin kamyonunun damperine istiflenmiş kibrit kutularını halının üzerinde oradan oraya taşıyıp duracaktı. O da çaresiz büyüyecekti işte. Yapılacak bir şey yoktu. Gözlerimim önüne kırk yaşında bir adamın halının üzerinde aşınmış diz kapaklarını yere koyup kamyonunu sürüşü geliyor. Ürperiyorum. Acılı bile olamayan bir yaşam olurdu bu. Acı çektiğinizde dünyanın içindesinizdir. Oğlana acır gibi oldum. Ne de olsa hali yürek burkacak denli uzaktı. Anası onu yıkayıp bornozuyla televizyonun karşısına oturttuğunda ıslak ve cansız saçlarından süzülen damlalarla ilgilenmeden ekrana gömülürdü. Yaşantısına kısa da olsa bir mola veren ıslaklığa usulca teslim olduğu aynı rahatlıkla damlaları yok sayabiliyordu. Ne damlalarla ne de kaderiyle bir an bile olsun ilgili değildi. O an bir kuyuya baktığım gibi bir hisle tedirgin olmuştum. Kör bir kuyu gibi anlamsızdı. Söylediği şeyler de, zoraki hareketleri de anlamsızdı. Saklanmış cenetimin tam ortasında dilsiz bir kuyu vardı işte. Mızmız bir bulut gibi Ceyda ile aramızda kalacaktı hep. Babasını düşünüyor muydu acaba? Özlüyor muydu? Oğlan kimseyle özleyecek kadar ilgilenmez gibi geliyordu. Annesine bile bir kere olsun içtenlikle sarıl-

dığını görmemiştim. Ceyda'nın kendisine dokunmasına lütfen izin veriyor gibiydi. Karşısındakini alçaltıcı uzaklığına rağmen oğlana üzülüyordum işte. Buna karşın kendisiyle şakalaşmaya çabalayan her kim olusa olsun kendini aşağılanmış hissetmekten kurtulamıyordu. Ne anası, ne komşular ne de ben. Oğlan aşağı sınıftan paryalara karşılık vermeye tenezzül etmiyordu. Acınacak cansızlık sinirlendiriciydi. Ceyda ile paylaştığım hayal dünyasından başka her şey bu denli ufkumun dışında olmasaydı daha da içerleyebilirdim. Bir oğlan çocuğuna içerlemek tamamıyla budalalıktı ama insan bir duvarla karşılaştığında eninde sonunda alınganlaşmaya başlar. Çocuğun boş bakışlarından sıkılmıştım, başımı çevirip Nazlı'ya baktım. Gözleri öndeki koltuğa kilitliydi yine. O da kendi dünyasında bir yerlerde saplanıp kalmıştı. Gezindiğim yerlerden tamamıyla habersizdi. İçimde derin bir sızı duydum. Ta derinlerden kıvrılarak dilime ulaşmaya çalışan bir sızı. İhanet dillenmek istiyordu. Açığa çıkamadıkça renkli bir sıvı gibi yayılıyordu. Sızının özüme ulaştığını hissediyordum. Hainler özlerine daha yakındırlar. Artık kendileridirler en azından.

Onikinci Bölüm

Günlerden çarşambaydı. Kongrenin üzerinden neredeyse bir ay geçmiş olmalı. Bayramdı, galiba Ramazan bayramındaydık. İyice bastıran kışa rağmen tüm otobüsler, dolmuşlar yakınlarını ziyaret etmek için evden fırlamış kalabalıklarla doluydu. Bir nevi aile bayramı hükmünü sürüyordu. Şehrin bir ucundaki uzak semtlerden öbür ucundaki uzak semtlere gidiş gelişlerin kalabalığı ile ağırlaşmış otobüsler yorgun yorgun yokuşları tırmanıyor, vapurlar güç bela kulaç atabiliyordu. Bayram neşesi bizi pek de ilgilendirmiyordu. İhtilalin takvimi milli bayram günlerinde, dini bayramlarda, hafta sonu tatillerinde duraksamaz. Partiden çıkıp Ceyda'ya gitmiştim yine. Sevişememiştik. Muayyen günlerinden birindeydi ve biraz bozulmuştum. Bu kanamalar kiradan bile çabuk geliveriyordu. Ceyda böyle şeylerde gayet

muhafazakârdı ve beni her defasında şaşırtıyordu. Üstüne üstlük bayram günleri itilmiş kişilerde başka bir melankoli yaratıyordu. Eve giderken baklava almayı akıl etmeme rağmen Ceyda'daki burukluğun geçmesi kolay değildi. Üzerinden çıkartmadığı sabahlığı ile kimseyle bayramlaşamamayı kabulleniş kadını üzüyordu sanırım. Çalışıyor olsaydı iş yerindekilerle bayramlaşırlar ve Ramazan boyunca kapalı olan mekânın yeniden canlanışını kutlarlardı. Şimdiyse hakiki dünyanın uzağına sürülmüş, dışarıdaki hayatiyetten nasipsizmişçesine dudaklarını büzüyordu. Dışarıda hayat falan olmadığını, insanların çoluk çocuk oradan oraya giderkenki perişanlıklarından başka bir şeyin söz konusu olmadığını söylemenin yararı yoktu. Sıkıcı ziyaretleri, ikiyüzlü akrabalıkları, ailelerin birbirini görmesinin ardından tazelenen dedikoduları anlatmanın da yararı yoktu. Sanırım anasını babasını, kardeşlerini özlüyordu. Anlattığına göre hiçbirini yıllardır görmemişti ama bu konuda pek konuşmazdı. Sülalesini geçmişe gömse de hortlaklar bayramlarda gün ışığına çıkıp yaşayanlarda uçucu bir bungunluk yaratmaktan hiç çekinmezler.

Salonda oturuyoruz ve ben yine Ceyda'nın ilgilenmediği politik mevzulardan söz ediyorum. 11 Eylül sonrası dünyadan, eli kulağındaki Afganistan işgalinden dem vuruyorum. Afganistan dediğimde zihninde ne gibi bir görüntü oluştuğunu merak ediyorum. Sadece çok uzaklarda bir yer olduğunu sanıyor o kadar. Çölden ibaret bir ülke düşlüyor galiba. Dağlardan ibaret bir ülkeyi düşünemiyor. Aslında Afganistan'la da hiç ilgilenmiyor. Umursamıyor bile. Can sıkıntısını dağıtmak için anlatıp durduğum kupkuru bilgiler bir işe yaramıyor. Kandehar'ın hortlak özleyişine faydası yok. Makyajsız yüzü biraz daha şişmiş gibi geliyor. Gözlerinin altı daha koyu. Saçlarını bile toparlamamış oluşunu kınıyorum içimden. Kandehar, Kabil, Kunduz gibi uzak yerlerden sıkıldığında çocuğuna bakıyor. Oğlanın uzaklığı bir nebze de olsa azalmış gibi. Fazladan bir şey söylüyor değil, diyalog çabasında da değil kuşkusuz. Tabiatına aykırı bir kere. Buna karşın duruşunda bir sıcaklık vardı ya da bana öyle geliyordu. Duvar biraz olsun alçalmıştı ve galiba oyununa ucundan da olsa katılmamda bir sakınca görmüyordu. Anasının hoşnutsuz bakışlarında yavaşça bir aileye gömüldüğümün işaretlerini görüyor-

dum. Ürküyorum. Diğerleri gibi bir aile işte. Aynı aynı yavanlık, aynı can sıkıntısı. Salonda hüküm süren sıradanlığa aldırmamaya çalışıyordum. Gelip geçici bir bulutun yeryüzüne vuruvermiş tatsız yansımasıydı o kadar. Oğlana yapmacık bir ilgi göstermekten titizlikle kaçınıyordum. Analarına yaranmak için çocuklarla yakınlaşmaya çalışan adamların riyakârlığından tiksinirdim ve çocuğu "pat" diye sevecek değildim. İşin doğrusu bu oğlanı sevmek pek de kolay değildi. Uzun bir dönem boyunca onu yok saymıştım zaten. Hâlâ da hayatımdaki figürlerden biri sayılmazdı. Ceyda ile birlikte hayatıma giren, günün birinde Ceyda'dan ayrılındığında ufkumun dışına çıkarak unutulacak yeni olgunlaşan bir candı, hepsi bu kadar. Kaderinin ileriki aşamaları umurumda bile olmayacaktı. Çocuğun ileride beni hatırlayabilme ihtimali var mıydı? Hatırlanma saplantısı budala gururun en budala tarafıydı. Sersemce düşünceler hep bu yaprakların altında serpilir. Çocuğun hayatının kesiştiği adamlar içinde en ilgisizi sıfatıyla böyle bir şeyi ummak en azından arsızcaydı. Hem oğlanın bundan sonra karşılaşılacağı muhtemel badirelerin büyüklüğü ortadayken böylesi düşünceler oldukça naif kaçıyordu. Sokaklardaki karanlık dünyaya birkaç yıl sonra atılıverecek çocuğun aklı ermeye başladıkça muhtemelen anasıyla düşüp kalkan bir sürü nefret edilesi adamdan bir tanesi olacaktım. O kolektif güruhta kimliksiz bir sima. Belki ileride meyhanelerden birinde sünepe, silik komilerden birisi olacaktı. Herkes suskunluğunun üzerine basacak, kendinden küçükler tarafından bile ezilecek, ezile ezile suskunluğu pekişecekti. Belki küçük yeraltı işlerinde gözden kolaylıkla çıkartılabilecek ayakçılardan biri olacak, birkaç yılını cezaevinde tüketecekti. Ya da o bitip tükenmez suskunluk bilinmedik bir anda bağırsaklarından, cılız kaslarından yükselen şiddetle buluşacak, anasının âşıklarından birini defalarca bıçaklayacak, tabii ki anasını da buna ekleyiverecekti.

Oğlan geleceğine dair umutsuz senaryolardan habersiz yeni itfaye arabasının arkasına birkaç plastik asker sıkıştırmaya çalışıyordu. Sanırım bir harekât vardı yine. Bu kamyoneti ona kongreden dönüşümde bir oyuncakçının önünden geçerken görüp alıvermiştim. Duygusallık işte. Henüz Münir'den aldığım para erimemişti. Cepte para olduğunda duygusallık daha bir ihtişamlı olur. Aracın döküntü

plastik kamyondan daha iyi bir görünüşü olduğu kesindi. Pilleri takıldığında tepesindeki kırmızı lamba dönerek yanıyor, canhıraş bir siren sesi evi sarıyordu. Anasının âşıklarının getirdiği oyuncaklardan mürekkep bir koleksiyonun o çocukluğumuzdaki sıcaklığa benzer bir duygu yaratıp yaratmadığını merak ediyordum. Yıllar sonra mesela Paşakapısı Ceza ve Tutukevi'nde, itfaye arabasını hatırladığında içini bir ılıklık saracak mıydı? Tüm sorular cıvık ve aptalca duyarlılıkların peşindeler. Oyuncaklar unutulup geçilmesi gereken zamanlara ait kalıntılardı yalnızca. Şu kıpkırmızı cafcaflı araç on yıl sonra eğer hatırlanabilirse, çocuğun zihnindeki anlamsız bir arkeolojik keşiften farksız olacaktı. Şüphesiz ben de.

Oğlan askerlerle konuşuyor. Daha doğrusu askerler birbirleriyle konuşuyor. Kendisi de haliyle komutan sıfatıyla geç kalınmasına, bir türlü araca binilememesine, bu apaçık beceriksizliğe sinirlenerek anlaşılmaz ama sert cümleler fısıldıyor. Askerlerin nereye gideceğini sormak istiyorum ama ağzımı açmıyorum, harekâtı nasıl yöneteceğini izlemeyi tercih ediyorum. Araba içindeki beceriksizlerle birlikte halıyı boydan boya geçiyor, kanepenin ayaklarının dibinden dolaşıp halıyı bu kez enine katettikten sonra mukavva bir kutunun önünde, daha doğrusu bir sarayın önünde duruyor. Çevik sıçrayışlarla yere inen askerler binayı kuşatıyorlar. Nedense bunun bir darbe olduğunu, Allende'nin içeride kaderini beklediğini düşünüyorum. Latin Amerika'da herhangi bir başkanlık sarayı olabilir bu. Çocuğun askerleri önceden bombaladıkları sarayın kapısına dayanmış, "teslim ol" diye bağırarak kapıyı yumrukluyorlar. Başkan ve muhafızlarından ses yok. Askerler suskunluğa daha da öfkelenmişler ki yumruklamayı sürdürmekteler. Oğlan "açın kapıyı sarıldınız" diye mırıldanıyor. Bu mırıldanma onun dünyasında avazı çıktığı kadar bağırmak anlamına geliyor. Kapı ardı ardına inen yumruklarla çatırdıyor ama direniyor, menteşeler, kilit dilleri inliyor. Hayır! Yumruklanan bizim kapı! Ceyda yerinden sıçrıyor. Çocuk hâlâ ilgisiz ve askerleriyle meşgul. Ceyda'nın ürkek fısıltısını işitiyorum ardından: "Kemalettin burayı bulmuş olabilir mi!"

Bayram günü bu ne terbiyesizlik! O herifin yüzünü çeşitli defalar gözümün önüne getirmeye çalışmış, neredeyse istemdışı bir şekilde

çoktan bir portresini oluşturmuştum. Haylimdeki surat kara kuru ama çıkık elmacık kemikli, gözlerin çukurlarda gizlendiği, dar alınlı bir şeydi. Ve yine bu portreye göre herifin beni dövme ihtimali daha yüksek olmalı. Gerçi bu surat aynı zamanda içeride oynayan cılız oğlanın babasıydı ve oğlan babasına çektiyse bir azmanla karşılaşma ihtimalim düşük. İlk kez karşılaşacağız, uğursuzun yüzünü ilk kez göreceğim. Kapı hâlâ vuruluyor. Artık ben de karşılaşmak istiyorum onunla. Yüzleşmek, yakasına sarılmak, Ceyda'nın sahipsiz olmadığını haykırmak, hayatımızdan defolup gitmesini söylemek istiyorum. Öfkeyle kanepeden fırlayıp mutfağa seyirttim, çekmeceden bir bıçak kapıp kapıya yöneldim. Kapı hâlâ zangırdıyor. Hışımla açtım kapıyı. Her şeye hazırım artık. Apartmanın merdivenlerinde boğuşmaya, kan akıtmaya, feryatlara hazırım. Hazır olmadığım tek şey Nazlı'yla kapının önünde karşılaşmaktı. Nazlı! Faltaşı gibi açılmış gözleriyle bir bana bir elimdeki bıçağa bakan Nazlı!

Bundan sonrası biraz silik. Korkular boşandığında âlem silikleşir. Ağzımı açamıyorum. Hem açabilsem ne diyeceğim. Konuşmanın anlamsızlığa mahkûm olduğu anlardan birisindeyiz. Karşıdaki yaşlı kadın kapıyı hafifçe aralamış olanları izliyor. Her şey apaçık ve savunmasız. Alçaklık tüm çıplaklığıyla bir deri bir kemik vücudunu sergilemekte. Çirkinlik gün ışığında daha bir tatsız olmasına karşın aynı oranda da hakiki. Evrensel bir hakikat en azından. Hakikatle karşılaşmak bağırsakların gürültüyle boşalması gibi bir rahatlık yaratır. Öye bir andı işte. Çirkinlik zembereğinden boşanmıştı. Öylece duruyordum. Bok kokusu burmumu, genzimi yakıyordu. Öğürmek istedim. Kendi dışkımdan tiksinmek de ikiyüzlüceydi, hakikatin kıvamına yakışmıyordu. Alçağın midesi tutmamalıdır en azından. Nazlı beni yana iterek içeriye girdi. Karşı koyamadım. Tepki verebilme gücünü toptan yitirmiştim. Bir tek bağırsaklarım tepki veriyordu o kadar. Bitkin adımlarla ardından içeriye geçtim. Nazlı ayakta durmuş kıpırtısız bir ifadeyle manzarayı seyrediyor. Ayakta dikilmiş Ceyda'ya ve yerde elinde plastik askerini sıkı sıkı tutan ürkmüş oğlana, oturaklı aile evinin minik ayrıntılarına, perdelerine, kül tablasının altındaki örtülere bakıyor. Sessizlik hakikat kadar çirkin olabiliyor demek. Leş kokan sessizliğin içinde duruyoruz. Dünya ağır ağır yıkı-

lıp diğer yalanların hatırasında kayboluyor. Omuzlarının düştüğünü farkediyorum. Birazdan çığlık atacak. Hayır, çığlık falan atmadı. Önce karnı ağrıyormuş gibi kollarını midesinin üzerinde kavuşturdu. Öylece iki büklüm, sessizce durdu. Bir şey yapmıyor, bir şey söyleyemiyor, olacakları bekliyordum. Sessizdi. Her şey lağım sessizliğine bürünmüştü. Asıl öğüren Nazlı'ydı elbette. Tiksinti kelimelere vurulamaz ancak kusmuk fışkırmasıyla birlikte dünyaya gerisin geri defedilebilirdi. Ama kusmadı, sancısı geçmişçesine dikildi yeniden. Ceyda'ya ve ardından lağım solucanına baktı. Rezil solucan kıvranarak Nazlı'yı izliyordu. Başka bir şey gelmezdi elinden. Nazlı omuzlarını daha da dikleştirdi, çenesini yukarı kaldırdı. Gözleri damlaların ışıltısıyla ferah, geri dönüp çıkıp gitti. Hepsi bu kadar işte. Gerçekten de gitmişti. Ceyda da, oğlan da, ben de bomboş kapıya bakakaldık. Biraz önce kapıda gerçekten de birisi var mıydı? Yılların yaşanmışlığı, için için çürümüş, unutulası bir ağaç gibi kuruyarak bir çığlık bile atılamadan devrilmişti.

Ceyda'yla birbirimize baktık. Ceyda "güzel kadınmış ama kendisine hiç bakmıyor" gibi durumla alakasız saçmasapan bir şeyler mırıldandı. Çocuk şaşkın gözlerle annesine bakıyor. Ben ne yapmam gerektiğini düşünüyorum. Nazlı'nın ardından koşmalı mıyım? Koşmuyorum. Koltuğa çöküp kalıyorum. İçerideki manzarayı gördüğünde Nazlı'nın yüzünde beliren ifadeyi düşünüyorum. Artık bu bir oyun, bir kaçamak olmaktan en radikal biçimde çıkıvermişti. Bir yandan da alçakça bir ferahlama duyduğumu saklamayacağım. Artık gizlenecek bir şey kalmamıştı ve ikili bir hayattan kurtulacaktım. Ferahlama gibi bir şeydi. Ansızın hayatım değişiveriyordu. Değişimin acılı tabiatıyla birlikte geleceğin kendine özgü biçimde açılışının verdiği sinsice ferahlık duygusu içindeydim. Geçirilen yılların hepsini yitirivermiştim sanki. Saçmaydı tabii. Kayıp falan değillerdi, sadece süreklilikleri kırılıvermişti, o kadar.

***

Saat üç gibi partiye döndüğümde hafifçe sallanıyordum. Binada garip bir sakinlik vardı. Sakinliğin bayramla ilgisi olamazdı. Dediğim

gibi devrim bayram seyran dinlemez. Partinin bölünüvermesinden, diğerlerinin ayrılmasından sonra her şeyin üzerine acayip bir sükût çökmüştü. Eski hararetli tartışmaların ve kavgaların yerinde yeller esiyordu şimdi. Bense uykulu gibiydim ve Nazlı'yla nasıl karşılaşacağımı düşünüyordum. Galiba onunla zorunlu görüşmeden önce Nazlı'nın ölüvermesini diliyordum. Vicdan azabı böylesine arsız bir ejderhaydı. Kendine yöneleceğine muhatabını gırtlaklamak isterdi. Tufan, saymanla birlikte ilçelerden gelen aidatları kontrol ediyor. Ocaktan kendime bir çay doldurdum. Peki şimdi ne olacak? Ne olacağını düşünemiyorum. Nazlı'nın kapıdan çıkmadan az önceki gururlu bakışı hâlâ gözlerimin önündeydi. Akşam eve gittiğimde ne olacak? Eve gitmeli miydim? Hiçbir şey bilmiyordum. Başımın döndüğünü sanıyorum ama bir şey olmuyor. Yine yanılıyorum.

"Kağıthane'nin aidat ve dergi paralarını sen almıştın değil mi?"

Başımla onayladım ama o anda Kağıthane'den de aidatlardan da öylesine uzaktaydım ki. Partinin aidatlarla ve bağışlarla yürüyen nefessiz bir ekonomi oluşu haklı olarak o sırada beni hiç ilgilendirmiyordu. Büyük laflar parasız pulsuz sadece hiçtirler. Yerel örgütleri sürekli zorlamak gerekirdi, onlar da kendi üyelerini zorlarlar ve işler böyle yürürdü. Tabii ki Genel Merkez de bizi zorluyordu. Uyurgezer gibi ilçenin aidatlarını ve listeyi uzattım. Sayman bezgin bir ifadeyle çizelgeyi gözden geçirdikten sonra "hâlâ geçen şenlikten 70 biletin parası gelmemiş. Tamamen sallıyorlar"diye mızıldandı. Cevap vermedim. Mücadele sizin ruh durumunuzun akıbetini ya da yaptığınız saçmalıkların sonuçlarını sindirmenizi bekleyemez. Tarihin lokomotifi tek tek kişilerin yazgılarıyla ilgilenmeye kalksaydı bir sonraki istasyona bile ulaşamazdı. Tufan bende bir şeyler olduğunu fark ediyor yine de. Saymanın başının yanından garip bir ifadeyle bakıyor. Ben de ona bakıyorum. Sayman yine mızmızlanıyor. Saymanlar tıpkı meslektaşları muhasebeciler gibi sürekli mızmızlanırlar. Bence haklılar da.

"İlçe saymanlarını haftaya toplantıya çağıralım. İyice serdiler."

"İyi de, partiden ayrılanlardan yerine yeni üç-dört sayman seçilmesi lazım."

Bu arada ..... ilçesinden kimin sayman olabileceğini düşünmeyi de ihmal etmiyorum. Murat olmaz, İhsan da olmaz. Çetin kabul etse iyi

olur, hem zaten muhasebecilik yapıyor. Aidatları toplayamasa bile hiç değilse defterleri düzgün tutar. Şimdi hatırladığımda gülümsüyorum. Akşam eve nasıl gideceğim belli değilken falanca ilçenin mali sorunlarından bana neydi. Tufan henüz felaketi bilmiyor. Bilse de sanırım bana acımaz, yoldan bu derece çıkmanın bedelinin ödenmesi gerektiğini düşünürdü. Ben de olsam aynı şeyi düşünürdüm. Bedel mutlaka bir yerde ödenir. Gerçi çok daha uzun sürede ve yavaş yavaş kendini amorti eden pişmanlıkla ödenen istikrar da bedelsiz sayılmazdı. Her halükarda Nazlı'ya hak verecektir. Herkes Nazlı'ya hak verecektir. Karşılaştıklarında yüzüme bir şey söylemeyecekler, gizli gizli aralarında fısıldaşacaklar. Sonra yavaş yavaş görünmez bir duvar yükselecek, etrafım tenhalaşmaya başlayacak. Hatta bazıları dosdoğru yüzüme karşı ne aşağılık birisi olduğumu haykıracak. Bazıları da bir şey olmamış gibi davranacak elbette ama seslerde hep bir iğnelemenin çıtırtısı duyulacak. Sayman söylenmeye devam ediyordu.

"Afişler için para gerekiyor. Geçen afişten matbaaya borcumuz var."

"Başka matbaaya bastırsak."

"Hangisine? Hepsine borçluyuz. Bütçeyi düşünmeden ha bire afiş kararı alıyorsunuz. Sonuçta da olan bu."

"Ne yani, faaliyet yapmayacak mıyız para yok diye."

"Cebimizdekini de düşünelim diyorum! Dergilerin bile parası gelmiyor. Satıp ilçe binalarının kirasını ödüyorlar."

Ezeli tartışmayı boş gözlerle izliyorum. Sanki tartışmanın bir tarafı değildim. Bıkmıştım. Tüm bu olanlardan; eylemlerin, afişlerin ve parasızlığın sonu gelmeyen döngüsünden bıkmıştım. Olanca afişlemeye, gırtlağa kadar borca rağmen yaprak kımıldamıyordu. Sıcacık güneş ve yeşillikler geliyor gözlerimin önüne. Keşke başka bir ülkede olsaydım şimdi diyorum. Denizlerin ötesindeki uzak kıtada güneşin altında yürüyor olsaydım. Güneş geliyor, yanık tenli ve coşkulu insanlar geliyor, sözlerini bilmediğinizde dans havasından ayırt edilemeyen marşlar geliyordu aklıma ama Rio tepelerindeki sefil teneke barakalardaki ölümcül nem, Buenos Aires kondularındaki dondurucu soğuk, Santiago stadındaki maddeleşmiş sıcaktaki sonu belirsiz bekleyiş, helikopterlerden yeryüzüne itilenler gelmiyordu. Gerçekliğin

bir anlık rüyaya bile tahammülü yok. O yükseklikten boşluğa atılmayı hissetmeye çalışıyorum. Bitip tükenmeyen dayak ve işkencenin ardından yeryüzüne doğru kanatlanırken ne düşünüyor olurdum acaba? Ölümcül bir ferahlama duygusu mu? Özgürlük böylesine kısa bir andan ibaretti eninde sonunda. Acıların, ideallerin yeryüzüyle temasına kadar geçen süredeki ferahlık. Yine de şekerkamışı tarlalarını düşlemenin daha olumlu bir yanı var. *Upuzun bitkiler her yanımızda sinsi bir duvar gibi yükseliyor ve güneş gerçekten yadsınmaz bir hakikat gibi her yanı kavuruyor. Kuş cıvıltıları ve sessizlik. Masmavi göğün altında şekerkamışı denizini ellerimiz tetikte geçmeye çalışıyoruz. Kuş cıvıltılarına karışan öndekilerin pala darbeleriyle yana doğru kaykılan kamışların acılı hışırtısını dinliyorum. Yürüyoruz, kıtanın bir ucundan ötekine ha bire yürüyüp duruyoruz. En azından ben Buenos Aires'ten beri yürüyorum. Ayağımdaki botların acıklı haline bakıyorum. Botlar Humberto'dan hatıraydılar. Gömerken eşyalarını ihtiyaç esasına göre paylaşmıştık. Eh, o sırada da şimdi olduğu gibi yeni bir bota ihtiyacım vardı. Humberto üzerine neredeyse bir efsane döktürdüğü askeri botlarıyla gurur duyardı. Bir keresinde botlarının Santuşo'yu nasıl kurtardığını da anlatmıştı. Efsanevi önder, askerler peşindeyken Humberto'nun botlarına asılarak bir çatıdan yukarı çıkabilmiş ve böylece kurtulmuştu. Gülümsemiştim. Tipik bir köylü abartısı. Santuşo'yu kurtaran botlar bu kez kendisini kurtaramamıştı işte. Gerçi artık Santuşo da yoktu. Martelli'de kıstırılıp öldürüldükten sonra askerler Santuşo'nun cesedini aylar boyu halka sergilemişlerdi. Bu kez de tıpkı aziz cesetleri gibi Santuşo'nun cesedinin de çürümediği söylentisi yayılmaya başlamıştı. Memleket Humbertolarla doluydu. Şekerkamışı tarlalarında yürürken konuşmak kesinlikle yasak. Managua'ya geldiğimde ortamı garipsemiştim. Çeşitli başarısız devrimlerin, askeri darbelerin kalıntıları kıtanın her yanından hatta uzak kıtalardan buraya devrimi savunmaya gelmişlerdi. Nihayet şekerkamışı denizinden çıkıyoruz, gündelik devriye görevi bitiyor. Gece yeniden çıkılacak ve görev bu kez daha tehlikeli olacak. Köylüler yere oturmuş dispanserdeki sıralarını beklemekteler. Öncelik kadınlara ve çocuklara verildiğinden bir gürültüdür gidiyor. Botlarımı çıkartıyorum. Ardından çoraplarımı. Çıplak ayaklarımı kuru toprağa basıyorum. Mutluluk gibi bir an. Akşamüzeri olup sivrisinekler uyanmadan bu mutluluğun tadını keyfimce yaşamalıyım diyorum. Bir sigara yakıyorum. Sağlık ocağından aşılanan çocukların feryatları yankılanıyor. Gönüllü Alman kadın veteriner se-*

vinçli adımlarla muştuluyor: "Bir buzağımız oldu." İlgilenmiyorum. Ne halk sağlığıyla, ne de buzağılarla ilgileniyorum. Devrimin sağlıklı bir buzağıyı doğutmakla ilgisini kuramıyorum. Ama devrim aynı zamanda sağlıklı bir buzağı da demektir. Hayatın özünün Bolivya dağlarındaki kahramanlıklarda değil sağlıklı buzağı oranının artışında oluşu acımasızcaydı. Efsane size ölebilme gücünü verir belki ama yaşamanızı sağlamaz. Yavaş yavaş alçalan güneşin kızıllaşan ışıltısında tarlalar hışırdıyor. İlk sivrisinek vızıltısı kulağımın dibinden geçiyor. Ağırdan alarak botlarımı giyiyorum. Tarlaların gerisindeki orman giderek kızarıyor; ağaçlar, gece yırtıcıları ve muhtemelen oralarda bir yerlerde gizlenen kontralar karanlığa hazırlanıyor.

***

İçeriyi dinledim. Ses yok. Işıklar yanmıyor ve ev her zaman olduğu gibi acımasızca soğuk. Nazlı'nın üşümüş ve çamurlu ayakkabıları kapının yanına fırlatılmış bekliyorlar. Sol tekinin topuğundaki çatlak da yerdinde duruyor. Geçen yıl Kadıköy'deki eylemde yaşanan itiş kakış sırasında yamulan topuk, tamircinin üstünkörü müdahalesine rağmen hiç de güven vermiyor. İçim sızlıyor. Bu topuğun hatırasının Ceyda'yla yaşananların yanında ne denli sahici olup olmadığını tartıyorum. Ama yaşam hatıralarla yürümüyor. Bir an ayakkabılarımı çıkartmayı düşünüyorum. Sonra vazgeçiyorum. Artık evin temiz olmasının ne anlamı var ki? Böyle bir durumda "ayakkabılarını neden çıkarmadın" diye bir azar saçma olacaktır. Öte yandan azarlanmak her şeyin eskisi gibi sürebileceğine dair bir umut anlamına da gelebilirdi. Böyle bir umudu artık istemiyordum. Her an bir yerden ateş açılacakmışçasına, tedirginlikle salona girdim. Delici bir sessizlik vardı. Pusu sessizliği. Üzerimdeki kabanı bile çıkartmadım. Nazlı kanepede oturuyordu. Onu tam da orada görmeyi beklememe karşın irkilmeden edemedim. Sessizliğin içinde, karanlıkta öylece oturuyordu. Katalitik sobanın kızarmış tellerinin aydınlığında hortlak gibiydik. Bana bakmıyor bile. Yerdeki sabit bir noktaya bakıyor. Gözleri kıpkırmızı. Geçip karşısına oturuyorum. Bağırmasını, bir şeyler söylemesini bekliyorum yine. Karar vermeye çalışıyor, zorlu bir karardan önce hep olduğu gibi sağ serçe parmağını koltuğun ke-

narına sürtüp duruyor. Bunun bu kadar kulak tırmalayıcı bir ses olabileceğini düşünmemiştim daha önce. Şimdiyse sanki odanın ortasında demir kesiyorlar. Kıvılcımlar her yana dağılıyor. Bir an evin tutuşacağından korkuyorum. Hayır, bir şey olmuyor.

"Ne zamandır sürüyor bu?"

Demir sesinin arasında irkiliyorum. Bir cevap vermeliydim. En az acıtacak cevabı vermeliydim. Her şeyin düzeleceğinden değil, daha az üzücü olacağından. hâlâ felaketten kalan parçaları toplamaya çalıştığımı fark ediyorum. Aptalca bir duyarlılık. Boş veriyorum ardından. Ne olacaksa olsun. Üzülürse üzülsün. Herkesin hesabına düşen muhtemel üzülme payı gerçekleşsin.

"Uzun süredir."

Sesimin umursamazlığıyla irkiliyorum. Ağzımdan tanıyamadığım biri konuşuyor. Arsızca çenesini ileri uzatıyor. Fakat bir hafiflik var. Hafiflik de üzüntü kadar gerçek. "İşte böyle!" Çenesini memnuniyetle geriyor, burnu sivriliyor. Fısıldıyor yeniden: "İşte böyle!" Hayat ziftin içinden de yeşillenebiliyor demek. Hatta sadece ziftte yeşillenebiliyor, başkasını sakınmakta değil. Sarhoş gibiyidim. Pervasızlığın lezzeti damağımda kekremsi bir tad bırakıyor, çene kemiklerimi ağrıtıyordu. Tazelik karanlık salonda zifiri ayak izlerini bırakarak ilerliyordu. Her zamanki gibi yani. Istırapsız ve kansız dirimlilik çocuk masalıydı. Kentler cayır cayır yanmalı, insanlar kavrulmalı, cesetler caddeleri doldurmalı, gözyaşı ıssız bir yağmur gibi akmalıydı. Duramadım, tekrarlamaktan kaçamadım. Tazeliğin muştusunu bir kez daha haykırmaktan kendimi alamadım.

"Uzun zamandır sürüyor. Ceyda'yı seviyorum!"

Nazlı bir şey söylemedi. İçinde kabaran öfkeyi, haksızlığa uğramışlık duygusunu soğutmak için bağırmadı bile. Dirimliliği zehir zemberek bir sessizlikle boğazlamaya çalıştı. Direnişe içerlemiştim. Bu kadın ne hakla susabiliyordu! Utanmazlığın şirret tabiatı sessizlikle cezalandırılmayı kabullenemez. Yerinden kalkmadan önce yüzüme baktı. Dobra ve pervasız suratımda neler gördüğünü hiç bilemeyeceğim. Boşunalık duygusuna sürükleniyorum. Yaşam dönemlerinin birbiri ardınca kapanışı boşunalığın görkemine alçakgönüllü bir methiyedir. Tüm anılar anlamını, kokusunu yitirir birden.

İlk kez bir eve çıkışımızdaki sevinç, ilk kez parti binasından el ele çıkışımız, toplantıların ardından gülüşerek diğerlerini çekiştirmenin hoşluğu. Tüm masallar birer birer sönüyor. Nazlı yerinden kalkıp içeriye, yatak odasına geçiyor. Yorganın altına çekilmek, yalnız kalmak istiyor. Salonda yalnızım artık. Rahatlıyorum. Sobanın kızgın panelinden etrafa saçılan kızıllık karanlığın içinde eriyerek dağılıyor. Işığı yakmıyorum, öylece oturuyorum. Sobanın ardındaki alanın gölgelerinde kırık dökük sunta kitaplığın raflarının eğriliği daha bir sırıtıyor. Raflara tıkılmış kitapların önündeki bir iki fotoğrafı karanlıkta seçemiyorum ama ne olduklarını biliyorum elbette. Biri ilk zamanlarımızdan bir fotoğraftı. Nazlı en çok onu severdi. İkimizin de epeyce genç görünüyoruz ve yanak yanağa gülümsüyoruz. Saçlarımızda henüz aklaşma yok ama benim gözlerimin altındaki çizgiler daha o zamandan serpilmeye başlamışlar. İkinci fotoğrafta arkada görünen duvara asılı bayrak parti yemeklerinden birinde çekildiğine işaret ediyor. Tüm anılarımız mücadeleyle ilişkili. İlişkimizin aşamalarını hareketin dönemeçleriyle hatırlayabiliyorum ancak. Tanıdığımızda dergi yeniden çıkmaya başlamıştı, aynı eve çıktığımızda Nazlı sendikaya yeni başlamıştı, evlendiğimiz yıl ortak belediye seçimleri kampanyası yapılıyordu, ikinci eve taşındığımızda birleşik parti pazarlıkları nihayetlenmişti, ilk önemli kavgamız galiba genel seçimler sonrasındaydı, şimdi ayrılıyorduk ve parti bölünüvermişti. Mücadele sadece kendi sorunlarını çözmekle meşgul olmasına rağmen bazen çakışmalar da oluyordu işte. Kişisel dertlerimiz kendisini kesinlikle ilgilendirmese ve bireylerin tıkanmışlıkları program maddelerinin ilelebet dışında kalsa da hayatımızı yönetmeyi sürdürüyordu. Karanlığın içinde seçemediğim ama orada olduklarını bildiğim selobantla duvara iliştirilmiş posterler, partinin duvar takvimi, karşı koltuğun üzerindeki tepsi, öbür koltuğun üzerinde misafirler için çıkartılmış yorgan ve çarşaflar katlanmış ama yerinde kalmıştı. Kırmızı panelin aydınlığıyla ışıyan sehpanın üzerindekilerse apaçık görülebiliyordu. Kül tablaları, bir şişe bira, üst üste yığılmış gazete, dergi, broşür dağı, üzerinde parti amblemi olan bir çay kupası, yine grevdeki bir sendikayla dayanışma için satılan bir çakmak. Taş zemin üzerine serilmiş üçüncü kalite incecik halıflekste bu karanlıkta bile

seçilebilen lekeler. Tüm bunlar bir anda olanca hızla eskimişlerdi. Artık tüm bunlarla ben kesinlikle farklı zamanlardaydık. Boşunalık bile eskimişti. Sehpanın üzerinde Nazlı'nın bir şeyler yediği tepsi hâlâ duruyordu. Boşalmış tabak, öksüz çatal, yarısı yenmiş bir dilim ekmek, bir tuzluk. Bir toplu iğne kırmızılığın yansımasıyla ışıldıyor. Nemlenmiş tuzluğun deliklerini açmak için kullanmış diye düşündüm. İçimde bir sevecenlik dalgası serpilir gibi olduysa da nafileydi. Sevecenlik vicdan azabını kanırtmaktan, yası çoğaltmaktan başka bir işe yaramayacaktı. Kanepenin üzerinde kalmış, üzerine oturduğum battaniyenin kareli desenleri açık seçikti. Nazlı'nın baba evinden getirdiği battaniyede birikenleri düşündüm. Battaniye ağırlaşmış, düşünceli gecelerle yoğunlaşmıştı. Kanepenin Nazlı'nın oturmayı adet edindiği köşesindeki minderdeki çukurluk neredeyse sabitleşmişti. Tüm bu eşyalarda saklı olan onca yılın hikâyesi nesnelerin insanlardan vefalı olabileceklerini fısıldamaktaydı. Nesneler hatırayı son nefeslerine kadar saklarlar. Sadece hatıraya ortak olanın sezebileceği bir arşivdi nesneler. Tüm bunları son kez gördüğümü o an biliyordum. Daha sonra bu eve gelecektim belki ama bu halleriyle son kez görüyordum. Alacakaranlıkta kırmızı sedef taneciklerin havada uçuştuğunu, bu taneciklerle bu odanın artık gerilerde kalmış bir geçmiş olduğunu da o an biliyordum. Nazlı'nın yorganın altında uyumadığını da biliyordum. Belki o da tüm bu eşyaların ansızın çürüyüverdiğini fark ediyordu.

***

Yeni dönem bir dizi değişimi de beraberinde getirdi. Artık Ceyda'yla ve çocuğuyla aynı evde oturuyorduk. Dışarıdan görenler bizi uyumlu bir aile bile sanabilirlerdi. Sabah evden çıkıp, akşam evine dönen ailenin reisi, evinde çocuğuna bakıp yemek yapan, ortalığı temizleyerek sıkıntıyla çürüyen kadın. Yeni yıla ilk kez Nazlı'dan ayrı girmeyi yadırgadıysam da çabuk alıştım. Evde televizyon karşısında rakı içerek yeni bir dönemi kutluyorduk. Ya da sadece ben kutluyordum. Ekranda her zamanki sahte coşkularıyla, her zamanki yavan cümlelerle yeni yıla dair dileklerini sıralayan şarkıcılara bakar-

ken kendimin ne dilediğini umursamıyordum bile. Belki de hiçbir şey dilemiyordum yeni yıldan. Belirsizliğe atılan ürkek adımlar budalaca dilekleri kaldıramazlar. Sadece şaşkın olduğumun farkındaydım. Ceyda salonu süslememişti bile, sıra dışı bir gece oluşunun tek belirtisi televizyonun sesinin fazlaca yüksek çıkmasıydı. Tuhaflığı gürültüyle aşmaya çalışıyorduk. O da yeni yıldan pek bir şey beklemiyordu sanırım, o da şaşkındı. Ekrandaki eğlentiye bakarak sessizce rakısını yudumluyordu, bense hâlâ Nazlı'yla yüzleştiğimiz geceyi düşünüyordum.

Katalik sobayı usulca kapatıp Ceyda'ya dönmüştüm. Yolda olduğumu söylediğimde Ceyda ölgün bir sesle cevap vermişti. Neredeyse teslim olmuş gibi bir tını. Sesinden sevindiğini çıkartmak çok zordu. Sevinmemişti zaten. Eve ulaştığımda çocuk haliyle uyuyordu. Ceyda'nın evi de sessizdi. Bütün evler kadınlarındır. İçeri girdiğimde televizyonun sesini kısmış kanallar arasında geziniyordu. Hiçbir şey söylemedi. O gece tüm kadınlar suskundu. Ertesi gün sendikaya telefon edip eşyalarımı alacağımı Nazlı'ya bildirdiğimde, "istediğini al"dan başka bir şey dememişti. Dışarıda güneş vardı. Kağıthane merkezindeki marketlerden karton koli dilendikten sonra topladığım sekiz on kadar koliyi evin girişine yığdığımda bir an hüzünlenivердim. Yorulmuştum ve işte bitiyordu. Eşyaların toplanması biten bir ilişkiye konulan son mühür gibi bir şeydi. Birini düşünmekten ansızın kurtuluvermek. Ama diğer tarafın olmadığı koşullarda eşya seçmek güçtü, olduğunuzdan daha vicdanlı davranmak zorundaydınız ve eşya paylaşımında hep zararlı çıkardınız. Onunkiler Nazlı'nın, ortak alınanlar da Nazlı'nın. Bu durumda kolileyecek pek fazla şey kalmamıştı zaten. Elbiseler, kitaplar, birkaç kaset. Hemen hepsi bu kadardı işte. Kitaplıktaki fotoğrafı ona bıraktım. Anılara ihtiyacı olanın Nazlı olduğunu mu sanıyordum? Onun hissesine düşen bunca eşyada zaten yeterince hatıra barınmıyor muydu? Ya da ben geçmişe öykünmeyecek kadar uzak ve yeni bir dünyaya mı gidiyordum? Bu soğuk evle, hüzünlü döküntülerle Nazlı'yı baş başa bırakmak yetmiyormuş gibi mutlu günlerin anısını bırakmak daha büyük bir acımsızlık değil miydi? O, ölgün koltukların üzerinde gerçekte neler olduğunu çözmeye çalışırken ben uzak bir dünyaya kaçıyordum.

Neden sonra çağırdığım bir kamyonete tüm koli ve bavulları yükledikten sonra geri dönüp şöyle bir eve bakmak istedim ama bakmadım. Bakmamalıydım. O evi olduğu gibi unutulmaya terk etmeliydim.

Oğlan televizyondaki eğlentiden ve üç kişiyle girilen yeni yıldan hoşnut görünüyordu. Televizyonun sesinin bu denli açık oluşu bile onun için başlı başına canlılık, hayat doluluk sayılırdı. Muhtemelen ev hayli kalabalık görünüyordu çocuğa. Ceyda artık birlikte yaşamamızla ilgili bir şey söylemedi. Gerçi sormamıştım da. Hiçbir şey söylemeden kolileri eve çıkartmamı izledi sadece. Bir sevinç gösterisi beklemiyordum. Hem ev benim sayılırdı. Hatta belki Ceyda'nın hayatı da benim sayılırdı! Evin üçüncü odasına, eşyaların yığılı olduğu odaya kolilerimi üst üste yerleştirdiğimde artık yeni yaşama hazırdım. Elbiselerimi de o üçüncü odada açtım. Kapının arkasındaki askılarda pantolonların ve ceketlerin sergilenişi gerçekten de çirkindi ama Ceyda yatak odasındaki gardroba iyice yayılmış olduğundan bir de gardropta alan mücadelesi vermeye hiç halim yoktu. Çocuksa ilgili gibi görünüyordu. Ne de olsa evdeki her türlü hareketlilik çocukları sevindirir. Evin sıkıcı yaşamına bir canlılık getireceğim gibi bir umut herhalde. Eve yerleşmedeki teklifsizliğim öyle küstahçaydı ki, Ceyda tüm bu olup bitenleri çekinik bir sıkıntıyla izliyormuş gibi geldi bir an. Benimse onun sıkıntısını düşünecek halim yoktu. O evden ayrılmak zorundaydım, buraya taşınmayıp da bir de ayrı ev mi kirlayacaktım!

Evet, artık birlikte yaşıyorduk ve yaşamımdaki ani değişim dalgalarının partinin kıyılarına vurması fazla gecikmedi. Ortak arkadaşlarımız olanlara inanamıyorlardı bir türlü. Her gün bir iki kişi beni köşeye çekip neler olduğunu soruyordu. Neyse ki bölünmeden sonra meraklıların sayısında gözle görülür bir azalma vardı. Grubun içindekilerse daha resmiydiler ama her an ne aşağılık biri olduğumu hatırlatan birileri mutlaka bulunuyordu. Partideki varlığım nerdeyse yavaşça siliniyor gibiydi. Bana daha az sorumluluk yükleniyor, daha ayrıksı davranılıyordu. Ya da ben her şeyi öyle algılıyordum. Kabahati üzerine alınan, her aynaya bakışında kabahatinin farklı bir yansımasını görüp, başkalarının her davranışında bir cezalandırma, bir uzaklaştırma bulur. Sanki koca dünyada herkes hakkımda konuşu-

yordu ve konuşulanlardan sadece benim haberim yoktu. Etrafımda kelimelerini, cümlelerini sökemediğim bir uğultudur gidiyordu. Bir süre sonra artık aldırmamaya başlanıştım. Beni ilgilendirmezdi. Kimseyi ilgilendirmezdi. Sanırım hayatımın kimseyi ilgilendirmeyeceği kabulü ile ancak o zaman tanıştım. Rahatlatıcıydı, bir bardak su içmek kadar basit olması gereken bu sıradan bilgiyle neden öteki insanlar gibi çok daha önceleri tanışmadığıma hayıflanıyordum. Yargılar ve kınamalar eski anlamlarını yitirmiş kulağıma erişemeyecekleri bir mesafeye çekilmişlerdi. İlgisizleştikçe mırıltı önce tekdüze bir tınıya dönüşüyor, ardından yavaş yavaş kesiliyordu. Umursamazlığın sağaltıcı örtüsüne sıkı sıkıya sarılmıştım. Hayır, aslında onu bile omuzlarımda gevşekçe tutuyordum.

Tüm bunlar olurken toplantılar birbirini izliyor, mitingler ardı ardına geliyor, derginin yeni sayısı çıkar çıkmaz bir sonraki ay kapıya dayanıveriyordu. Ceyda'yla beraberken de eskisine benzer bir düzen kendi kendine kuruluvermişti. Bunun tek farkı Ceyda'nın evde beni beklemek, yemekleri yapmak gibi ev işleriyle uğraşmak zorunda olmasıydı. Tabii ki buna küçük bir fark denilemez. Alışkanlık denilen o sinsi bücür, sabırlı ve uykulu hareketlerle her şeyi tanıdık hale getiriyor, kıvılcım usul usul ferini kemiriyordu. Akşamları eve döndüğümde sessizce yemek yeyip televizyonun karşısına geçerek video kliplerden, dizilerden bazen de partiden konuşuyorduk. Kuşkusuz partiden de, gündelik siyasal sorunlardan da söz açan bendim. Ceyda bu konulara ancak tahammül ediyor, bazen gözlerindeki gölgelenmeden beni sersemin biri olarak gördüğü açık seçik anlaşılabiliyordu. Cümleyi kesiveriyordum öyle anlarda. Gözlerindeki gölge tüm salonda umutsuzluk hayaleti gibi gezinerek kapı kilitlerinin deliğinden süzülüp dışarıya çıkıyordu. Beni bir çocuk gibi görüyordu, hâlâ saçmasapan şeylerle uğraşan bir çocuk. Olgunluk bekliyordu sanırım. Bunun ne olduğunu tam olarak bilemiyordum. Bunalmasına haklı bir gerekçe bulabilmek için yeterince büyümemi bekliyor gibiydi. Yeterince olgunlaşıldığında tutku, üzerinden puslu bir yağmur geçmişçesine silinip gider ve yeni tutkular haklılık kazanır. Sonra yeni tutkular da olgunlaşır. Ceyda'nın kulağına üfleyen gölgenin neyi arzuladığını hiç bilemiyordum. Belki sadece pavyonun loş kır-

mızı ışıltısını özlüyordu. Belki gerçekten de hayatı bundan ibaretti, bilemiyordum. Oğlu bile hayatından bir parça değildi sanki. Bazen oğlana da aynı bana olduğu gibi umursamazca katlandığını düşünüyordum. Birbirimizi görme süremiz radikal biçimde arttığından beri aramızdaki mesafe daha bir görünür oluyor, televizyon ancak mesafeyi gözden saklamaya yarıyordu. Daha çok dizi izliyor, daha çok susuyordum. Ceyda da. Büyünün gündelik hayatla temasını yasaklamak gerek. Neyse ki çocuk vardı. Bu solgun oğlanın bu kadar çok konuşma malzemesi yaratabileceğini düşünemezdim doğrusu. Televizyonu ikame edebiliyordu en azından. Demek aileler çocuklar sayesinde intihar etmiyorlardı. Giderek sıkıntının baş köşeye kurularak yerinden kımıldamaksızın her şeyi görünmez ipliklerle tembelce yönettiği bir aileden farkımız kalmıyor, koltuğun sırtına tünemiş Hüthüt esnemekten kendini alamıyordu. Miskinlik ikliminin gücü yerçekimini kat be kat aştığında uyku padişah oluverir. Sanırım evrensel ortalamayı tutturmuştuk. Halk tam da böyle ailelerin baygın toplamından mürekkepti.

***

Yine de ortalama bir aile olabilmek için bile para gerekir. Münir'den aldığım para suyunu çekmek üzereydi ve artık gerçek ailelerin gerçek sorunlarıyla karşılaşmanın zamanı geliyordu. Yorgun insanlardan, bezgin yaşamlardan umursamazca söz etme züppeliğinde bulunabilmek için yıllar boyu aynı işten aynı eve dönebilme tecrübesini tatmak gerek. Partiden aldığım üç kuruş parayla üç kişinin birden geçinebilmesi neredeyse olanaksızdı. Üstelik bölünmenin ardından partide maliye giderek içinden çıkılmaz hale geliyordu. İlk haftalarda durumu toparlayabileceğini sanan il saymanı bile artık umutsuz konuşmaya başlamış, parti çalışanları maaşlarının bir iki aylık gecikmelerle üstelik de parça parça ellerine geçmesine her zamanki militanca tevekkülle katlanmaya başlamışlardı. Hareket azaldıkça para da azalmaya başlıyor, çözümlenin yarattığı moral bozukluğu yüzünden ağırlaşan giderleri karşılamak günbegün güçleşiyordu. Umut maliyeyi dahi yoluna koyabilirken hayal kırıklığı cüzdanları kilitler. Evet, maaşı ancak ol-

duğu kadarıyla, parça parça alabiliyorduk ve para bitmeye yüz tuttukça evdeki bonkörlüğüm de yavaş yavaş tükeniyordu. Başka bir gerçeklik zeminine sıçrayıp sınırı geçtiyseniz onun icaplarını karşılamanız beklenir. Ceyda'nın eline harcamalar için para verirken artık ellerim titremeye başlıyordu, gerçekten de nihayet halka karışıyordum ve endişe soluk bir aile fotoğrafına bile izin vermiyordu. Elisıkılığım Ceyda'yı sinirlendirmeye, kaygılandırmaya başlamıştı. Parasızlık en ketum kişilikleri bile en kısa zamanda çıplak güneşin altına çıkartır. Ceyda giderek daha sinirli, daha hoyrat ve talepkâr olmaya başlamıştı. Onu tanıyamıyordum gibi bir cümle yalan olacaktır, onu zaten tanımıyordum. Eve kapanmanın getirdiği bunalmanın üzerine bir de parasızlık eklendiğinde hoyratlığı gün be gün tırmanıyordu. Haklıydı kuşkusuz. Kadını işinden, evinden çıkartmış bu eve hapsetmiştim üstelik şimdi de dar günlerde dayanışma gülünçlüğü ile sınıyordum. Böyle komik yaklaşımlarla avutulabilecek biri değildi Ceyda, olgunluk paranın kesintiye uğramaması halinde geçerlidir. O günler boyunca uyurgezer gibi dolandığını hatırlıyorum. Evdeki yaşamın sıradanlaşmasına da, parasızlığın kapıya dayanmasına da bütünüyle ilgisiz gibiydim. Önlem alma iradem neredeyse felce uğramış, kaderin sonraki hamlelerini tevekkülle bekliyordum. Ceyda'yı bu eve taşırkenki enerjimden, para bulmaktaki ısrarcılığımdan eser yoktu. Onbeş yıllık yaşam atılımını birkaç aya sığdırmıştım ve harekete geçmek için yeni bir onbeş yıl daha geçirmem gerekiyordu. Partiden gelip salonda öylece oturuyor, çorbayı ve makarnayı hazmetmeye çalışıyordum. Artık Ceyda salonda bile oturmuyor, idareli tüketmek zorunda olduğu rakısını mutfakta içiyordu. Bir erkeği hımbıllığından ve tevekkülden kurtarmak için kadın azarı gibisi yoktur. O gece yine koltukta uyuklayarak televizyona bakarken Ceyda'nın mutfaktan fırlayışını bugün gibi hatırlıyorum. Hışımla gelip televizyonu kapattı ve önümdeki sehpaya oturup sigarasından derin bir nefes çekti. Galiba eteğinin hışırtısından, hareketlerinin keskinliğinden ürkmüştüm. Bakışlarındaki küçümseyişi ayırt etmek de zor olmadı. Artık beni silkelemeye karar vermişti. Gözlerine baktım, en ufak bir şefkat ya da sevecenlik izi yoktu. Çatık kaşları kırbaç gibi gerilmiş üzerime boşalmaya hazırlanıyorlardı. Sinmiştim.

"Bu böyle gitmez! Ya işe gir ya da ben çalışmaya başlayayım!"

"İşim var zaten, bu ara mali..."

"Sen ona iş mi diyorsun! Doğru dürüst bir işe gir diyorum. Ya da bırak çalışayım!"

Şaşkınlıkla yüzüne baktım. Haklıydı. Kadınlar bu konularda hep haklıdırlar. Böyle gidemezdi, acilen radikal bir önlem almalıydım ama doğrusu hiç mecalim yoktu. Buna rağmen itiraz etme gücünü kendimde bulabildim.

"Sakin ol. Yeniden oralarda çalışmazsın! İzin vermem!"

"O zaman götünü kaldır! Daha fazla böyle yaşayamayız!"

Geldiği gibi hışımla yerinden kalkıp mutfağın kapısında kayboldu. Ardından mutfağın ışığı sönüverdi. Kendi kendine kalmak istediğinde mutfağın ışığını kapatıp camın önündeki sandalyeye tüneyip karanlıkta öylece oturması adettendi.

***

Artık bambaşka mekânlarla, bambaşka saatlerle yaşıyordum. Gelişmeler üzerindeki titrek denetiminizi yitirivermek bir süre sonra düşünmeyi ve hatta istenci de gereksiz kılar. İrade bu aşamadan sonra fazladan bir laf kalabalığından ibaretmişçesine hiçe sayılır. Üstelik iradenin inatçı ve muhafazakar çırpınışlarının bizzat sürüklenişe hizmet ettiğini kavradığınızda kaslarınızı daha bir gevşetmeniz beklenir. Sürükleniş yumuşaklık bekler en azından. Çaresiz gözlerle kızıl bayraklarla taçlanmış yüzyılımın benden uzaklaştığını izliyor, hiçbir şey yapamıyordum. Böylesine bana aitken nasıl olup da bu denli yabancılaşabiliyordu? Ruhum hantal bir çelik dolapmışçasına parti binasında kalakalmış, bedenim üç aktarmalı otobüs yolculuklarına koşullanmıştı. Mamafih bir süre sonra gündelik yorgunluğun rehavetiyle birlikte beden, ruhu neredeyse hiç aramaz olmuştu.

Hazırdaki paranın bitmesine ramak kalmışken eski tanıdıklardan birinin yanında iş bulmayı başardım. Yenibosna'da kocaman bir hangarda Hong Kong'dan gelen ithal bisikletlerin montajını denetleyecek, stokları tutacaktım. Öyle ya, herkes gazeteci, meyhaneci, reklamcı, sendikacı, yayıncı ya da akademisyen olamaz. Uzaklığı bir

yana bırakılırsa fena iş sayılmazdı. Koca depoda on genç durmadan bisikletleri monte edip duruyordu. Tabii her şey bisikletle yürümüyor, bir de kış için yürüme bandı benzeri spor cihazlarının montajı yapılıyordu. Depoya durmaksızın yeni mallar geliyor, tasnif ediliyor ve çeşitli müşterilere doğru yola çıkıyordu. Her yanında hava akımları gezinen hangar ilkbahara rağmen soğuktu. Ama şımarıklık etmemek gerek, çocuklar montaj yapar, çeşitli kolileri oradan oraya taşırlarken ben küçük cam bölmede elektrik ocağı ile bir nebze de olsa ısınabiliyordum. Bir depo ya da imalathaneyi şiirselleştirebilmek epey güçtür. Demir çelik tesislerinde bile çıkan kıvılcımlarda, erimiş ve akışkan madende yaşam ve istenç pırıltıları yakalanabilmesine karşın bu devasa hangardaki ticaret kokusu hülyalı düşünceleri hepten dışlıyordu.

Camla ayrılmış solgun yazıhaneden çalışanları izliyordum. Gençliğe yeni adım atmış işçiler bulanık kaderlerinin bu aşamasının üstesinden gelmeye çalışıyorlar. Bir iki tanesi dışında diğerlerinin takım aletleriyle yeni yeni tanıştıkları hemen belli oluyor. O yüzden montajı sık sık denetlemek de işin parçası. Usta rolündeki Rıza hem diğer acemileri ikide bir fırçalıyor hem bana yaltaklanmaya çalışıyor. Kendinden acemi ve genç olan herkesi ezmeye hazır. Eziyor da. Camın ardına ikide bir küfür sesleri geliyor. Aldırmıyorum, Rıza'ya ihtiyacım olduğu apaçık. Ezme hiyerarşisindeki yerinin farkında, ben değilim. Bazen cam bölmeye gelip benimle samimiyet kurmaya çalışmasından sıkılıyorum. Benim nasıl biri olduğumu anlamaya çalışıyor, olmadık sorular soruyor, kaçamak yanıtlar veriyorum. Soğukluğu korumak gerek. Arada bir sesimi yükseltiyorum, yükseltmek zorundayım, bu da hiyerarşinin bir parçası. Ilımlılık ölümcüldür. İnsanlar ılımlılığı nerede olsa sezip üzerine gitmeye çabalarlar. Rıza da zaaflarımı kullanmaya hazır, hep yan gözle beni izliyor. Ömür bir diğerinin açığını aramakla tükenip gidiyor.

Günler geçtikçe bisikletlerin vites markalarına, gidon ve jant çeşitlerine aşina olmaya başlamıştım. Arada bir tam o anda il binasında neler olmuş olabileceğini düşünmeden edemiyordum yine de. Tufan yeni bir eylem için karar taslağı yazmakta, iki üç kişi salonda televizyon izlemekte, odalardan birinde bezgin bir toplantı sürmekte,

gençten biri koca çantasıyla gelip kimsenin okumadığı protokol dergilerden birini bırakmakta. İlk günlerin uykusuzluğundan sonra artık alışmıştım. Sabah altıbuçukta kalkıp yollara düşüyor, akşam dokuzda ancak eve ulaşabiliyor, kanıksamanın kendine özgü gücünü özgürce tadıyordum. Hüthüt ukalası hedefine Kafdağı'nın ardına Halk Otobüsüyle ulaşmaya çalışsın da görelim diye düşünüyordum. Otobüste oturacak yer bulabilme mücadelesini kazandığımda hemen uyuyordum ve gidiş gelişler de dinlenme sürecinin bir parçasıydı. İnsanın bu izbelikte bisikletin doğaya, tazeliğe ve sağlığa ilişkin ilhamlarını kolaylıkla kaçırabileceğini farkediyorum. Arada bir bizim bisikletler için gazeteye verilen ilanlara bakıyordum. Bisiklet, üzerindeki sarışının, tayt giymiş dal gibi manken kızın altında parıldayarak çalım satıyor, bambaşka sevinçli bir dünyadan fırlamışçasına yemyeşil çayırların üzerinde özgürce kayarken hiç de İsmail tarafından monte edilmişe benzemiyordu.

Gençlerse hep uykulu ve dalgındılar. Elbette hiçbirinin sigortası yoktu. O geçici işten bu işe sürüklenerek geçen yıllar boyunca sabit bir işe demir atabilmeyi, zengin olabilmeyi, geçtiğimiz haftanın deplasman maçının sonucunu, oturdukları mahalledeki kızları düşünecekler, öğle tatillerini birbirleriyle kavga ederek değerlendireceklerdi. Hiçbirine yakınlık duymadığımı farketmek önceleri kendime dair tatsız düşünceler uyandırdıysa da sonunda aldırışsızlığın en doğrusu olduğuna karar verdim. Ne onlar, ne de sarsak kaderleri beni hiç mi hiç ilgilendirmiyordu. Hüthüte kalsa atölye taze ve ezilmiş hayatların işlenebilmesine gayet elverişliydi. Taze kaderlerin pembemsi körpeliğinden, amaçsızca çevikliğinden usanmıştım. Hüthüt usanmayı tanımıyor. Balıkçılı seyrediyor. Balıkçıl asla içemediği suya bakarak kendi gamlı suratını seyrediyor. Kendine eziyet etmek Hüthüt nazarında hoş görülse de bu kadarı fazla. Nefsine zulmetmeden umut olgunlaşmaz ama bazıları abartırlar. Öyle ki, umut donuklaşarak gözlerdeki feri ölüm çağrısına dönüştürür. Kıyısında durduğu gölcük kıpırdamıyor, karşı taraftaki kurbağalar tehlikeden uzakta şakıyor, söğüt ağacının gölgesi Hüthütün bücür bedeninin suya yansımasını engelliyor. Balıkçılın suyun yüzeyinde ne kendini ne de başkasını görmeye tahammülü yok. Pürüzssüz bir yüzeyde eriyip gitmekten

başka isteği yok. Gagasını oynatamadan pür dikkat yüzeye, yüzeydeki avare sineklere bakıyor ve yutkunuyor. Balıkçılın uyuduğunu sanan Hüthüt vaktin azaldığını düşünerek endişelenmekte. Vakit eriyor, ikna edebildikleriyle yola çıkacak çaresiz. Vakit duru bir nefes gibi kımıltısız. Sessizlik Hüthütü giderek gerginleştiriyor. Tabiatına aykırı durgunluğun, yolculuğu uyuşuk bir rüyaya hapsettiğini sezer gibi oluyor. Konuşması gerek, konuşması ve ateşten cümleleri birbiri ardına sıralaması gerek. İçinden gelmiyor. Durmaksızın konuşmaktan bıkkın, cümlelerden usanmış. Hüthütün konuşmaktan bıkacağını hiç düşünemezdim oysa. Gözlerini kapatmamak için direniyor. Padişahın hakikatini gözlerinde canlandırarak uyuşukluğa direniyor. Padişah aşkı burada pineklemek için mazeret olamaz demeli ama ağzını açamıyor işte. Balıkçıl umudun suskun tomurcuklarının azapla serpilebildiğini bilenlerin kibriyle yan gözle Hüthüte baktı. Bir yanda kıvılcımlanan umutlarla parıldayan ateş, öbüründe damla damla uyuyan su.

***

Yorgunluğa rağmen hafta sonlarında ve bazı akşamlar hedefsiz toplantılara katılmaya, afişlemelere ve bildiri dağıtımlarına nezaret etmeye devam ediyordum. Mücadeleden düşüvermek korkusuyla neredeyse can havliyle sarılmıştım işlere. Gücüm damla damla eriyip toprağa karışıyor, zihnim ağır bir yük taşırmışçasına kasılarak sürekliliği yitirmemeye çalışıyordu. O zamanlar sürekliliği korumakta ısrarlıydım. Uzun yıllara yayılmış görüntülerin biribiriyle uyum içerisinde bitimsiz bir duvar panosundaki bitki desenleri gibi akıp gitmesi gerektiğini düşünüyordum. Panonun sonunda ölüme ulaşıldığında gerideki her şey uyumlu biçimde iç içe geçmiş olmalı, yaşamın sıradan zorunlulukları uyumu bozamamalıydı. Toplantılarda bazen içim geçse, birbiri peşi sıra gelen basın açıklamalarından, dergi kapaklarındaki sloganlardan zaman zaman tatsız bir boşunalık rayihası yükselse de hayatın özü direnmekti. Bıktığımda ister istemez kaybolacaktım ve dilimdeki her şey, geçmiş yılların hepsi yalan oluverecekti. Duruvermenin uzaklaşıp yitmenin ilk adımı olduğunu

daha o zaman bile seziyordum. Ne denli taşkın konuşmalar yapılırsa yapılsın inanç azar azar ufalanıyordu. Önce küçük küçük parçaların ardından daha büyüklerin ana gövdeden ayrılıp gittiğini, aşınmanın zalim fısıltısının giderek her yanı sardığını, sinir sisteminin sapa kanallarına kadar sızdığını biliyordum. Partide seyrekleşen varlığımla birlikte tam zamanlı militanların kendine özgü kibirli dünyasının dışına itilmeye başlamıştım. Başlangıçta fark etmesem de bazı fısıldaşmalar, bazı kapı arkası kararları ve bazı şakalaşmalar benim dışımda kalmaya başlamışlardı. Galiba Tufan için bile ortalama üye derekesine düşmek üzereydim. Bir süre sonra falanca işi yapamayacağımı, çalıştığımı söylediğimde manalı sırıtmalara da hedef olacaktım. Yıllarca aynısını yaptığım için bu sırıtışları anlayışa karşılayabilirdim. Partide tam zamanlı çalışmayan herkesin biraz mücadele kaçkını olduğu fikri yerinden kımıldatılamaz bir ağırlıktaydı.

Toplantı salonunda yetmiş kişi civarındaydık, partinin nasıl yeniden toparlanacağı konuşuluyor, her zaman olduğu gibi ilçe yöneticileri şevklendirilmeye çalışılıyordu. Dinleyicilerin gözlerindeki uyuşuk inançsızlık olanca solgunluğuyla ortadaydı. Sert başlayan bahar henüz hükmünü sürüyor, dışarıdaki karanlık bıçak gibi rüzgârla birlikte bir oraya bir buraya savrulup duruyordu. Toplantıdakilerin yüzüne sinmiş kıştan kalma kasılma henüz çözülecek gibi değildi. Hepsinin tek tek kenetlenmiş çenelerinde yorgunluğun utkusu titreşiyor, yeniden toparlanılabileceğine kimsenin aklı kesmiyordu. Umut sırça bir çanakmışçasına dayanıksızdı. En ufak darbeyle hemen çatlıyor, ardından yavaş yavaş çatlak büyüyor ve dökülmeye başlıyordu. İlk çatlaktan sonrasının önü alınamazdı. Buna karşın konuşmacılar yitmiş zamanlara ait bir coşkuyla uzun uzun konuşabiliyorlardı. Coşkulu cümlelerin yapaylığını tek görebilen ben olamazdım. Aynı sıkıcı cümleler birbirini izledikçe dinleyiciler gözle görülür biçimde dalgınlaşıyorlardı. Kimsenin dinlemediğini düşündüm. Bakışlar konuşmacının arkasındaki camlarda hoyratça salınan karanlığın çalkantısında bir şeyler ararmışçasına dalgındılar. Salonun ölgün ışığı, duvarlardaki toz tutmuş posterler, içindeki kurumuş şekerle birlikte unutulan çay bardakları bıkkınlığın çevresinde oynaşmaktaydılar. Esnedim. Uyku zihne dinlendirici masallar fısıldıyor, kemiklerim ılık

ılık yumuşuyordu. Fakat konuşmacı bu işaretlerin hiçbirine aldırmaksızın şevkle sıralıyordu cümleleri. Cümleler ardı ardına dizildiğinde konuşmacı için hakikatin kendisi kesiliyor, geleceğin berraklığıyla coşan Süleyman sesini daha da yükseltiyordu. Gerçekleşmiş körlük sonuna dek götürüldüğünde coşkunlukla buluşur. Hem önderlik insanların gözlerine değil hedefe bakmak ve kendi hatalarını görmezden gelebilmektir. Süleyman son genel seçimlerde yüzde 7 oy alacağımızı ciddi ciddi iddia edebilmişti. Sonuçtaki hüsranla bu iddianın ilişkisi bile yoktu ama Süleyman için böyle hatalar özgüvenini sarsacak kadar önemli değildi. Pişkinlik hayatta kalabilme sanatıdır. Hafızanın gereksiz ağırlığından özgürleşmişçesine aynı sahte coşkuyla konuşabilmek de sanattı.

Aynı yavan tınının yıllardır yarattığı vızıltı kirliliğini düşündüm. Süleyman on yıl öncesinde de aynı kendinden emin cümlelerle aynı sofistike analizleri salgılamaya devam ediyordu. Hiçbir analizi ve taktiği tutmamıştı ama olsun, o hâlâ memleketin durumunu eksiksize yakın biçimde değerlendirdiğini düşünüyor olmalıydı. O zamanlar nasıl olup da birleşilebileceği tartışılıyordu ve Süleyman yine kürsüde benzer cümleleri sıralıyordu. Birleşme saplantısıyla bölünme güdüsü arasındaki derin ilişkiyi düşünmekten kendimi alamıyordum. Kuruçeşme'de herkes tutkulu bir ihtiyaçla konuşma gayretindeydi. Koca salonda akla gelebilecek hemen herkes gruplar halinde oturmuş bu kritik dönemeçte yapılması gerekenler üzerine upuzun beyanlarda bulunmakla meşguldüler, büyük iddialar, kocaman laflar birbirini izliyordu. Darbe artıklarının hepsini orada görmek mümkündü ve konuşanların hepsi anlaşmış gibi darbenin solu bitirdiğinden söz ediyordu. Gerçi bugün bile Süleyman konuşmasına başlarken yine darbenin sonuçlarından söz etmekten kendini alamamıştı. 22 yıl öncesinde kalmış bir felaketin hâlâ bahane olarak öne sürülebilmesi 22 yıldır dişe dokunur bir şey yapılamadığı anlamına da gelmez miydi?

Kuruçeşme'de havada uçuşan görüşler ve beyannameler, kılıç artıklarının yorgun dünyalarını tomurcuklandıran cansuyu gibi gürül gürül akarken Süleyman arada koridore çıkmış çevresindeki bir grup insanla beraber az önceki konuşmacının söylediklerıyle eğleniyordu.

İyi eğitimlilerin devrimciliği diğerlerine göre daha bir gevrek olur. Ama bu gevreklik gerçekle ilişkilerde bir eksiklik yaratmaz. O yıllarda Avrupa'da tuhaf şeyler oluyordu, büyük duvar zangırdıyordu ama o salondakilerin böyle ampirik şeylerle uğraşacak zamanları yoktu. Duvarın yıkılışını bile ancak birkaç yıl sonra tam anlamıyla idrak edilebilmişti. Büyük olayların dalgasının kıyılarımıza vurması için zaman gerekiyordu, sabırlı olup beklemek gerekiyordu. Kıtadaki duvarlar erirken, şevkli metinler hazırlanıyor, altına imzalar toplanıyor, atılan imzalarla görüşler kayıt altına alınıyordu. Böyle toplantıların ana fikri kimsenin görüşünü değiştirmeden uzlaşabilmesi ve bu garip uzlaşıdan mücadelenin ileriye götürüldüğü zannının doğurulabilmesidir. Tutanak kitapçıkları farklı görüşlerin iç sıkıcı koleksiyonu olmaktan öteye gitmiyordu. Tabii pek çok kişi daha sonra kurulan partinin kökeninin bu toplantılarda yattığını söyleyecektir. Saflık zamanın boşa gitmediğine, her çabanın bir birikim yarattığına inanma çabası olarak da tanımlanabilir. Süleyman on yıl önce solun mutlaka birleşmesi gerektiğini, aksi halde etkili olmanın mümkün olmadığını söylüyordu, şimdiyse aynı özgüven gıcırtısıyla yükselen sesinden ayrışmanın en sağlıklı çözüm olduğunu, böyle bir ortamda birleşme projesinin daha hızlı ilerleyeceğini iddia ediyor. Süleyman'ın yüzüne, mimiklerine, arkaya doğru taranmış aklaşan saçlarına, özenle düzeltilmiş sakalına, yüksek alnına bakıyorum. Böylesine tutkuyla konuşabilmesini hangi gizemli itki sağlıyordu. Bunun artık davaya inançla bir ilgisi olmadığını biliyorum, daha çok yaşamına ve alışkanlıklarına inançtı tüm bunlar. İnsanın düşündüklerine inanmasıyla kendine güvenmesi arasındaki ilişkiyi açığa çıkartabilmek mümkün müydü? Üzerindeki kanvas pantalona, kolları sıyrılmış spor gömleğe, düzgün görünümlü ayakkabılara bakarken geçimini nasıl sağladığını hatırlamaya çalıştım. Bir şekilde sağlıyordu işte, çalışmak gibi bir ihtiyacı yoktu. Bisiklet atölyesinde çalışmaya başlayalı beri bu konularda daha bir hassaslaşmıştım. Düzenli bir işte çalışmamak kişinin dünyasını giderek afakileştiriyor, düşüncelerin aşırı önem kazanmasıyla gerçeklik giderek çarpılıyordu. Ancak sürünmüş birinin yargılarına güvenebilirsiniz. Süleyman'ın saf olduğunu söyleyebilir miydim? Kesinlikle hayır. Fakat yine de zihnindeki bir tabaka naif-

likle sakatlanmıştı bana kalırsa. Her türden komployu incelikle çevirebilme becerisine, her birleşme sürecinde vazgeçilmez bir şahsiyet olmayı başarabilmesine, iflah olmaz sinsiliğine karşın yazdığı bir uzlaşma metninin kalıcılığına ve etkisine inanabilmesini anlayabilmek mümkün değildi. Saflık insan benliğindeki çeşitli katmanlara hitap eder. Böylece on yıl önceki toplantıların partimizin kuruluşunda çok önemli olduğu iddiası insanların gelişmelerin zorunlu doğrultular ve zincirlemeler yoluyla gerçekleştiği saplantısının bir ürünüydü. Arada bir ancak haber alabildiğim Nazlı'yı düşündüm. Geçen haftaki basın açıklamasında burun buruna geldiğimiz anı düşündüm. Bakıştık öylece, öylesine bir bakışma. Gözlerindeki hayal kırıklığının doğurduğu derin karaltı hâlâ yerli yerindeydi. Neler yaptığını merak ediyordum ama kimselere soracak durumda değildim. İçindeki acıyla birlikte yaşamayı kabullenmişlerin durgun ve vakur ifadesi vardı gözlerinde. Hızla çöküverdiğini düşünmüştüm ama muhtemelen ben de harap görünüyordum. Hurdaya çıkmış iki gemi gibi, paslı gövdelerimizden utanarak birbirimizin yanından geçip gitmiştik.

Onüçüncü Bölüm

Oğlanı sinemaya götürme sözü vermiş olmanın yarattığı alacalı duygu olmasa mitingin canlılığına daha da şaşırabilirdim. Ne ki oğlanı üç saat sonraki matineye yetiştirmek gibi sorumluluklar da aile hayatının kaçınılmazlıklarına dahildi. Gerçekte ilk kez baş başa sinemaya gidecektik. Bu solgun, içine kapanık çocuğu sinemaya götürüp getirmek, elinden tutup gezdirmek, üç saati onunla geçirmek, karşılığını alamayacağım sorular sormak belli belirsiz gerginlik yaratsa da bu adımı atmalıydım. Hem galiba çocukla birlikte bir şeyler yapmayı tecrübe etmek istiyordum da. Bir tür yakınlaşma çabası göstermeli, aile babası gibi davranmalıydım. Annesi suskunlaştıkça oğlunun içine tünediği kırılgan mağaradaki çatlaklar daha fazla ilgimi çekmeye başlamıştı. İletişim kurabilmek, oğlanı izbe sığınağından

çıkartabilmek için bilinçli bir yöntem uygulamaya inanmıyordum. Zorlama samimiyet her zaman güdüklükle maluldür. Kendiliğindenliğe inanıyordum artık. Hele babasıymışım gibi davranmaya hiç niyetim yoktu, oğlan zamanla ininden başını uzatırsa uzatırdı.

Abide-i Hürriyet Meydanı'nda gerçekten de her zamankinden farklı bir hava vardı. Bu meydanda yapılan mitinglerde de bir mağara rutubeti olurdu. Katılımcılar dışında kimsenin görüp işitmediği yürüyüş kollarının, sloganların ve pankartların içe dönük salınımında itilmişliğin kasvetli alâmetleri daha da göze batardı. Hele de küçük gösterilerde parkın çimenlerine itilmiş birkaç bin kişinin seyrek ağaçların altındaki isyanı düpedüz hüzün yüklenirdi. Sadece bizim partinin kendi kendine düzenlediği mitingden de bundan başka bir şey beklemiyordum. Zorlama eylem çağrılarının cansız ruh hali neredeyse fizikötesi denilebilecek şekilde karar vericilerden üyelere, oradan da sempatizanlara kadar ulaşır, katılımı daha başından kötürümleştirir. Gündeme iradi müdahaleye en çok inanmış olanlar bile kendileri katılsalar da eylemin cılızlığının kederli sızlanmalara neden olacağını dillendirmeseler de bilirlerdi. Kuşkusuz eylemi gerçekleştimiş olmanın sağıladığı iç huzurunun, katılımın canlılığından çok daha önemli olduğunu savunanlar da vardır ama onlar zaten bambaşka bir metafizik dünyanın insanlarıydılar.

Çok güzel bir Nisan günüydü. Gökyüzü kasvetli ayların ardından binaların, uzaktaki gökdelenlerin üzerinde masmavi ışıltılar saçarak dalgalanıyor, güneş kış boyu üşümüş enseleri ısıtarak umudun varlığını hatırlatıyordu. Sonbahar ve kış aylarının sert ve vefasız gelişmelerinden sonra bıkkınlığın üzerine inerek saçları yalayan güneşin fısıldayışını arama noktasındaki çevik kuvvet mensupları bile işitebiliyordu. Sabahın erken saatlerinde alanı pankartlarla, bayraklarla donatmaya çabalarken katılımın süsleme çabasına değmeyeceğinden neredeyse emindim. Partinin en militan üyelerinden başka katılımın olamayacağı düşünüldüğünde meydanın şenlendirilmesine de gerek yoktu. Ama iyimserler her yana pankart asılmasında ısrarcıydılar. İyimserlerin heyecanlı beklentisi her yüz eylemden birinin her nasılsa başarılı olabilmiş olağanüstü hatırasına kilitlenir. Sayısız eylemde hatıranın yeniden can bulacağı umuduyla çırpınılır, heyecanlı tali-

matlar verilir, karamsarlar kınanır. İyimserlik matematiğin ve diğer pozitif bilimlerin semavi bir hareketle ötelendiği metafizik akımlarından biridir. Fakat galiba birkaç yılın ardından bu defa, onların sönüp kurumak üzere olan budalalıklarına yeniden can suyu taşıyacak fevkaladeliklerden birini yaşayacaktık. Öncelikle polisin aylardır sergilediği yasakçılığın ardından hem mitinge hem de afişe izin vermiş olması bir tür belirtiydi. Artık afişe çıkacak zaman bulamasam da duvarlara dizi dizi yapıştırılmış "Filistin'e Özgürlük" ibareli afişleri gördüğümde içimin ısındığını saklamayacağım. Memlekette herkesin üzerinde birleştiği tek duygu Filistin'in bahtsızlığıyla dayanışmaydı ama genetik yasalarının Valiliği ve Emniyet mensuplarını da kapsıyor olabileceğini doğrusu düşünmemiştim. Yavaş yavaş sökün etmeye başlayan insanlar alışılmadık bir dünyaya mensuptular. Sünnete uygun kesilmiş sakallarıyla takkeli dedelerin, türbanlı kadınların, yeni sakal bırakmış kızgın suratlı gençlerin üçerli beşerli gruplar halinde gelişlerine başta bir anlam verememiştim. Çehrelerin yabancılığı hiç bilmedikleri bir partinin bayrakları ve sloganlarıyla gölgelendiğinde doğal olarak ürkeklikle harmanlanıyordu ama zamanla sayıları artıp kendilerine benzeyenler miting alanının çevresinde yoğunlaştıkça çekiniklikleri de giderek azalmaya başladı. Gerçi bazıları tek başlarına gelmiş olsalar da Allah'tan aldıkları tartışılmaz meşruiyetle "la ilahe illallah" diye bağırmaktan imtina etmiyorlardı. Bireysellik sıradan kabüllerin zihinlerde kendini döllemesinden ibaretti ki, birbirinden habersiz bu kadar çok İslamcının burada toplanıvermiş olması gibi bir gariplik başka türlü izah edilemez. Rüzgârla salınan parti bayraklarına Filistin bayraklarının eşlik etmesi doğaldı. Biz ancak elli kadarını getirmiştik ama etraf Filistin bayrağından geçilmiyordu. İşportacılar bir mitingde bayrak satıyorlarsa o hareket artık kitleselleşmiştir. İlgiyi üzerimize alınmamız elbette ki yanlış, kitleselleşen Filistin'di. Yeşilli kırmızılı öbür bayraklara bakarken ihtiyar takkelilerden birinin sağ elinde Filistin sol elinde bizim parti bayrağını görmek de şaşırtıcıydı. Adamcağız avazı çıktığı kadar bağırıyor, mitingdeki konuşmalarla falan ilgilenmiyordu. Ne dediğini anlamaya çalıştıysam da nafile. Karadeniz şivesinin, öfkenin ve dişsiz ağızdan saçılan tükürüklerin anlaşılmaz bileşimini bu gürültüde ayırt

edebilmek mümkün değildi. Sol elinde sıkı sıkı tuttuğu bizim bayrakla ilgili muhtemelen hiçbir fikri yoktu. Öfke kendine ferahlayacak mecra arıyor, çağrı afişlerinin altındaki ambleme aldırmıyordu. Giriş çıkışları tutan, meydanı çevreleyen polisler bile birkaç bin kişilik her zamanki gösterilerden birini beklerlerken katılımcıların çeşitliliği karşısında afallamışlardı. Siyasi Partiler Masası amiriyle aynı şaşkınlık havuzunda kulaç atıyor olmak hoş değildi. Amirle yan yana durduğumuzu fark ettim. Onun ağzı da bizim gibi açık kalmıştı. "Bunları bekliyor muydunuz?" diye mırıldandı. Hayır diyemedim, başımı olumsuz biçimde salladım yalnızca. Kuşatılmışlık duygusunun gözlerde yarattığı yabansı kıvılcımı izlemekle meşguldüm. Afganistan, Filistin ve kapıya dayanan Irak savaşının keskin ürpertisi, üçyüz yıllık yenilgiler dizisine yenilerini eklemek üzereyken bir iki gökdelenin çöküşü elbette ki teselli edici olmaktan uzaktı. Çerçevesi kanla çizilen her direniş düşmanın hâkimiyetini daha da güçlendirirken umutsuzluğun kanla yıkanıldığında çıkan bir leke olmadığı açıklık kazanıyordu. O zaman da gözlerde bu yabansı, keskin ifadenin pırıltısı oynaşmaya başlıyor, çeneler kasılıyor, eller Asr-ı Saadet'ten kalma bir kılıcın kemik sapını tutarmışçasına kilitleniyor, kalp hızlı hızlı atıyordu. Herkesin rüyası kendine diye düşündüm, umutlar yeri geldiğinde biribirlerini gırtlaklamak zorundaydılar. Gerçek umut kıskançtır, rekabeti hoşgörmez.

***

Oğlanla apartmandan çıktığımızda kaldırımda bir süre yan yana yürüdük. Mitingin sonunu beklemeden meydandan ayrılıp zamanında yetişmem Ceyda'yı da çocuğu da şaşırtmıştı besbelli. Aklım hâlâ bayrakların flamaların nasıl toplanıp nasıl partiye çıkarılacağındaysa da Filistin'den uzaklaşmam gerektiğinin farkındaydım. Tüm işleri başkalarının sırtına yıkıp kayboluvermek artık vicdanımda üşütücü sonbahar rüzgârlarına yol açmıyordu. Hava her dem durgun ve ılıktı. Kaldırımda yürümek özen istiyordu. Çocuğun adımlarının küçüklüğünü, deneyimsizliğini, umutsuzca sarkaklığını hesaba katmak gerekiyordu. En nihayetinde yaşıtımla yürümüyordum. Buna rağmen

ikide bir dönüp yüzüne baktığımda oğlanın gözlerindeki güvensiz ifade giderek serpiliyor, güzel bahar akşamüzerinin tatlılığını gölgeliyordu. Bir şey bekliyordu sanki, bir eksikliğin tamamlanmasını bekliyordu. Neden sonra pantolonuma tutunduğunda bu rolü oynamaya ne denli hazırlıksız olduğumu dehşetle kavrayıverdim. Elini tutmamı bekliyor doğal olarak. Karşılıklı bakıştık. Utanmıştım galiba, bu oğlan çocuğundan farkım yoktu. Oğlan en azından bir otuz metre dayanaksız, güvencesiz bu insan kalabalığının arasında yanımda sürüklenmişti demek. Yere düşmemiş ya da kaybolmamış olması bir şanstı. Telaşla elinden tuttuğumda ufacık nabzı gemiden sarkıtılan halata can havliyle sarılan bir kazazede gibi küt küt atıyordu. Avucumun arasında ürkek bir kuşun yüreğini tutar gibiydim. Biraz fazla sıktım galiba, zayıf bir inilti geldi önce, ardından gözleri bir türlü boşanamayan bir bulutmuşçasına nemlendi.

Birkaç metre sonra ikimiz de sakinleşmiştik. Elimi sıkmaya devam etmesine karşın etrafa daha bir rahatlıkla bakıyor ama ağzından hiçbir hayret ya da soru nidası çıkmıyordu. Çocuğun şu koca caddede merak ettiği hiçbir şey yoktu belki de. Ne vitrinler, ne arabalar ne de insanlar ilginçti. Durmaya, bir vitrinin ya da ışıltılı şekerlemeler satan bir dükkânın önünde mızlanmaya hiç niyeti yokmuş gibiydi. Çok hızlandığımızda nefes nefese kalıyor, ben yavaşladığımda bu kez sanki beni çekmeye çalışıyordu. Bu suskun telaşın nedeninin filme geç kalma korkusu olduğunu düşünüyordum. Ansızın geliveren armağanı yitirmekten ölesiye korkuyordu. Bu korku hoşuma gitmedi değil, hiç değilse bir yaşam belirtisi olduğunu düşünmüştüm bunun. Kişi korkabiliyorsa, sevinç gibi, gevezelik gibi, üzüntü gibi, merak gibi, istek gibi tüm insani zaaflar birbiri ardına zamanla sökün ederdi nasılsa. Asıl ürkütücü olan zaafları olmayan biriyle karşı karşıya kalmaktır. Buz Çağı'nın kaç haftadır oynadığını bilemiyordum ama bilgisayar mucizelerinden birisi olmalıydı. Fuaye hemen hemen sadece çocuklarla, anneleriyle veya nadiren babalarıyla tıka basa doluydu. Bilet bulabilmemizin bir şans olduğunu anladığımda araba altında kalmaktan tesadüf eseri kurtulduğunu fark eden dalgın yaya gibi bir anlığına donakaldım. Neyse ki yerimiz muhtemelen kötü olsa da tehlike atlatılmıştı.

Çocuklar film başlamadan önce haftalık şımarıklık kotalarını doldurmaya çabalıyorlardı. Her ne kadar yakınımızdaki kadın üzerini çantalarla, montlarla doldurduysa da boş yer bile vardı. Kadının oğluyla birlikte dört koltuğu birden işgal etmiş olmasını biraz fazla bulmuştum. Kadın tacize uğramışçasına yüzünü buruşturarak sıkkın bir edayla montları işgal ettikleri diğer koltuğa yığdığında çocuğu oturtup ayakta dikilerek etrafı seyretmeye koyuldum. Fuayedeki gürültü ebeveynlerin ikazlarıyla hatta yer yer bağırışlarıyla daha bir yoğunlaşıyordu. Annelerin sırf anne olduklarından ötürü talep ettikleri dizginsiz anlayış ve üzerlerinde taşıdıkları görkemli doğurganlık alâmetleri tüm dünyanın onlara yol vermesini buyuruyordu. Kimse yaradılışın en güzide eseri, milyarlarca yıllık evrimin uğruna ter döktüğü şu kaprisli kız çocuğunun masumane şımarıklıklarını yerine getirmeyecek kadar insanlık dışı olamazdı. Dünyanın çocuklarına gereken özeni bir türlü göstermediğini gören anneler daima asabiydi. Haklıydılar, uykusuz ve endişeli gecelerin sonunda, üçüncü dondurma için hançeresini yırtan bir çocuk zaten yeterince sinir bozucuyken bir de anlayışsız büyüklerle dolu bir dünyada yaşıyorlardı. Çocukların talepkârlığıysa geçmiş çağların şahit olmadığı bir hızla yükseliyordu. Yeni bir filme, yeni bir gösteriye sıcağı sıcağına hemen gitmek gerekiyor, yeni bir oyuncağın hemen tüketilmesi, yeni giysinin ömrünü tamamlaması, yeniliğe dair arzunun hemen doyurulması gerekiyordu. Haklıydılar da, üç hafta sonra üzerinde konuşulmaya ya da sevinilmeye değmezdi. Mamafih büyüklerin dünyası da farklı sayılmazdı. Devrimin gündemi dışındaki tüm ilgiler hızla eskiyor, yerini bambaşka tazeliklere bırakıyor, ardından o tazelikler de bir ay sonra hatırlanmaz oluyordu. Koşuyu gelecek kuşaklara taşıma görevi küçüklerdeydi ve daha şimdiden her şeyi hızla eskitmeye alışmalıydılar.

Oğlan üzerine tünediği koltukta sağlıksız omuzlarıyla kendini gizlemeye çalışırken etraftaki kendine güvenli, talepkâr, şirretlikle gövermiş bağırtının dünyasına bakıyordu. Diğerlerine imrenip imrenmediğini düşündüm. İmrenebilmek tahayyülünün dışındaydı. Kıskançlık bile bir hak bilinci gereksinir. Daha fazla dayanamadım, sormak zorundaydım.

"Bir şey ister misin?"

Bir şey demedi. Mırıldanır gibi oldu ama anlayamadım. Karşıdaki bir kızın elindekine dikkat kesilmişti. Az sonra oynayacak filmin kahramanlarından birinin, galiba mamut gibi bir şeyin oyuncağını sallayıp duruyordu kız. Büfede şekerlemeyle birlikte eşantiyon olarak veriliyor olmalıydı. Büfeye gidip özel kutusu içindeki çukulata benzeri şeyi satın alıp, kapitalizmin bildik oyunlarından birine daha yenik düşmeyi kabullenerek geri döndüm. Oğlan elindekine, pakete iliştirilmiş oyuncağa inanmaz gözlerle bakıyor, avuçları arasındaki plastik mamutu sanki hemen kırılacak kadar narinmişçesine yumuşaklıkla tutuyordu. Teşekkür etmedi elbette. İnanmamıştı henüz. Eliyle kucağına koyduğu pakete öylece bakıyordu. Başka bir çocuk olsa çoktan paketi paralayıp oyuncağa sahip olmuştu. O ise hiçbir şey yapmıyor, dizlerindeki mucizenin kah donuk, kah parlak renklerini, içinden ılık ve şırıltılı derecikler geçen mahmur bir rüyadaymışçasına seyrediyordu. Ben de onunla birlikte sempatik mamutun kocaman, kıvrık dişlerine bakakalmıştım. Çocuğun hayranlığı beni de zaptetmiş, fuayedeki cayırtı kesilmiş, tüm varoluş şeffaf paketi içideki mamutun beğenilmeyi arzulayan hoppa gözlerine odaklanmış, Buzul Çağı sonrasındaki tarih amansızca eriyivermişti. O an partideki gürültü, devrimin yüz yıllık yorgun yürüyüşü, sabahki miting yüzbinlerce yıl sonra yaşanabilecek birer ihtimal zerresinden ibarettiler. Oğlanın içinde belki ilk kez diğer çocuklara benzer bir hayat sürebileceği ümidi uyanmıştı. Mamut ümidin elle tutulur bir işaretiydi yalnızca ve tüm ümitler gibi hayli kırılgandı.

***

Filmden çıktığımızda sinemayı doldurmuş olan tüm ebeveynler gibi görevini yapmış olmanın ekşimsi gururu içindeydim. Film eğlenceli bile sayılabilirdi. Beklediğimin aksine o kadar da sıkılmamak erimiş şeker kıvamında bir iyimserliğe yol açabilmişti. Oğlan oyuncağın paketini hâlâ açmamıştı. Buzul çağındaki hayvanların insanlarla aynı şekilde duygulandıklarını, zihinlerinin benzer biçimde işlediğini iddia etmek hiç de ilginç olamayan bir budalalıktı ama eğlenceliydi.

Bonbon şekerinin içindeki ölümcül özü görebilmek için çocukların biraz daha büyümeleri gerekiyordu. Çocuksa daha en başından aynı çürüyüşle birlikte nefes alıyor, sabahki güzelim güneşin ardından şimdi de hafif bir yağmur çiseliyordu. Sinemadan çıkan kalabalıkla birlikte kendimi ebeveyn gibi hissediyordum. Sahte bir ebeveyn olmak hakikati değiştirmez, en azından görüntüde değiştirmez. Bağrışarak, kahramanların cümlelerini haykırarak sağa sola koşturmaya, annelerini oraya buraya çekiştirmeye çalışan çocuklara karşın, anne ve babalar aynı sorumlulukları paylaşanların duygudaşlığı içinde gayet kibar, mesafeli ve sabırsızdılar. Bu annelere nasıl göründüğümü hayal ettim ister istemez. Herhalde biraz pejmurde ve alt sınıfların pek bilinmedik dünyasına ait olsam da sorumlu bir baba olarak sempati bile toplamış olabilirdim.

Rolün sempatiyle karşılanması aktörün büründüğü karaktere daha da ısınması, hatta fazlasıyla ısınması tehlikesini de beraberinde getirir. Oğlana bir de hamburger ısmarlamaya karar verdim. Hamburger yemek isteyip istemediğini anlamak kolay değildi. Yine bir şeyler geveledi. Bu kadar çok mucizenin üst üste gelmesi çocuğu ürkütmeye başlamıştı. Sevinç ardı ardına kapınızı çalmaya başladığında ürkülesi bir hortlak suretine bürünerek damarlardaki basıncın tedirginlikle artmasına yol açar. Mukadder felaketin nahoş, bilinmedik tedirginliği.

Hamburgerini kemirip patateslerini atıştırırken, arada bir kolasından bir yudum alırken gözlerinin nemlendiğini görüyordum. Paket içindeki mamutun neşeli bakışı da nemliymiş gibi geldi bir an. Belki de bir yanılsamaydı, oğlan minnettar falan değildi. Beklenmedik anda karşısına çıkan sevinci bencil bir iştahla yudum yudum içine çekiyordu o kadar. Gözlerimi dikmiş, bir polisin duygusuz merakıyla çocuğu gözlemliyordum. Bu eziklikten, bu suskunluktan bir yaşam çıkar mıydı? Belki de kötülük ediyordum. Gelip geçici, bir kez daha karşılaşılmayacak bir sevincin boş yere tadılmasından daha tahripkâr bir şey olabilir miydi. Ebeveyn rolünden sıkılıp, hevesim geçiverdiğinde oğlan daha da mutsuz olmayacak mıydı? Yaşamlarında mutlulukla bir kez karşılaşanlar hep daha mutsuzdurlar. Belki onu bir daha sinemaya götürmek istemeyecektim, belki görmek bile istemeyecek-

tim ve çocuk yarım kalmış bir saadet beklentisiyle kalakalacaktı. O günden tek hatıra olan bu aptal oyuncağa baktığında ölgünlükle tükenen çocukluğundan küçük, mutsuz bir pırıltı ışıyacaktı, o kadar. Sümüğü akan çocuğun iddiasız burnunu silişimin hatırası da giderek kaybolacaktı. Cebimdem kâğıt mendil çıkartmak için hamle ettiğimde kabanımda kalmış birkaç Filistin bildirisinin yere saçılıvermesi de sevincin ömrünün ne denli kısa olduğuna işaret etmiyor muydu zaten.

Kapıyı açıp eve girdiğimizde antrenin ışığı etrafa solgun aydınlık yayarak bekleşiyordu. Oğlan ayakkabılarını, üstünü bile çıkartmayı düşünmeden içeriye anasına oyuncağını göstermek için hamle etti ama evin içi karanlıktı. Hiçbir ışık yanmıyordu. Antre lambasının aydınlatabildiği alanın ötesinde giderek ağırlaşan karanlık, suskunlukla bizleri bekliyordu. Ürken çocuk bana baktı. Hatta öbür eliyle elimi tutmaya yeltendi.

"Annen uyuyor herhalde. Sessiz ol."

Bu kendinden emin açıklamaya karşın paltomu asarken Ceyda'nın paltosunun yerinde olmadığını fark ettim. Ayakkabılarına baktım, onlar da yoktu. Pembe çiçeklerle, tüylerle süslü mavi terlikleri birbirlerinden uzağa düşmüş iki sırdaşmışçasına yalnızlığı deneyimliyorlardı. İçimi bir ürpeti, öldüresiye bir ürperti kaplayıverdi. Ayakkabılarımı çıkartmadan hızla yatak odasına dalıp ışığı yaktım. Oda düzgün görünüyordu ama bir boşluk vardı sanki. Ceyda'nın eşyaları eksikti. Artık ürperti bir tür hayrete, bir tür paniğe dönüşmek üzereydi. Hissediyordum, boğazımdan yukarı doğru çıkıyor, kollarımı ve bacaklarımı zaptediyordu. Yatağın üzerine oturup kaldım. Elbise dolabını açmaya korkuyordum. Arkamdan odaya giren çocuk şaşkın gözlerle beni izliyordu. O da en azından benim kadar ürpermiş olmalıydı. Dolapla karşı karşıya bakışıyorduk. Dolabın içinde bekleyen canavarın soluk alıp verişini duymaya çalışırcasına kulak kesilmiştim. Hayalimde canlandırdığım canavar bir sürüngeninki gibi pul pul derisi olan iki ayaklı sinsi bakışlı mavi bir şeytandı. Onun da kulaklarını ve ellerini dolabın kapağına dayayarak odayı dinlediğini hayal ettim. Sonsuza kadar böyle karşılıklı birbirimizi dinleyemezdik. Eninde sonunda dolabı açmak, timsah gözleriyle karşılaşmak

zorundaydım. Dizlerim titreyerek yatağın üzerinden kalktım, yumuşak ve gergin adımlarla dolaba yaklaşıp kapının kulplarını tutup bir an bekledim. İçeriden ses gelmiyordu. Bekledim, bekledim ve her şeyle karşılaşmaya hazır bir boşvermişlikle kapıları birdenbire hızla açtım. Manzara korktuğum gibiydi. Ceyda'nın elbiselerini barındıran taraf, Ceyda'nın eşyalarıyla dolu alttaki çekmeceler bomboştu. Dolabın altında üst üste konmuş iki bavulun yerinde Ceyda'nın kokusu, uykusuz kalmış bir hayaletmişçesine bekleşiyordu. Boş dolaba öylece bakıyordum.

"Annem nerede?"

Çocuğun kırık ve ağlamaklı sorusuna verecek cevap bulamadım. Oğlanı yatıştırmak gerekiyordu öncelikle. En azından gerçek bir ebeveyn böyle yapar. Ama önce kendim yatışmalıydım. Adeta irade dışı bir hareketle cep telefonuna sarıldım. Karşıdan cep telefonunun kapalı ya da kapsama alanı dışında olduğuna dair kayıtsız bir ses duyuldu. Yere çöküp kaldığımı hatırlıyorum. Bakışlarım dolabın boş raflarına, kollarım karnıma sabitlenmiş öylece duruyordum. Çocuğun daha bir saat önce umudun bayrağıymışçasına sallayıp durduğu oyuncağı artık elinde değildi. Mızıldayan bir sesle annesinin nerede olduğunu sorup duruyordu. Başka zaman olsa kendi içinde dönüp duran bu mızıldanma efekti sinirlerimi bozardı ama çocuğu duymuyordum bile. Hiçbir şey duymuyordum.

Yine de biraz sonra sakinleşir gibi oldum. İstenildiğinde her zaman avutucu bir açıklama bulunabilir. Çocuk burada olduğuna göre dönecekti. Belki ani ve bilinmedik bir nedenle memleketine gitmişti. Şehirlerarası otobüsteydi, otobüs durduğunda arayacaktı. Bulduğum iyi niyetli senaryoya sarılmaktan başka çarem yoktu.

"Annen memleketine gitmiş. Not bırakmış. Birkaç gün sonra dönecek."

***

Ama dönmedi. Ne ertesi gün, ne de daha sonra. Arkasındaki izi kapatarak yok oluvermişti Ceyda. Yokluğu yavaşça hakikat oluyordu. Gerisinde tanımlanmaz bir boşluk bırakıp kayıpların esrarengiz

yurduna yitivermişti işte. Önceleri oğlunu bırakıp kaybolabileceğine bir türlü inanasım gelmese de yavaş yavaş kabulleniyordum. Oğlunu ve beni geride bırakıp bilinmedik yeni olasılıkların umuduna kaçıp gitmişti. Üstelik sıradan bir aşk acısından daha derin ve somut sorunlarla karşı karşıya olduğumu anlamakta gecikmedim. Çocuğu ne yapacaktım? Vahim gerçeklik terkedilmenin yer yer tatlı da olabilen hüznünü yaşayabilmemi askıya almış, gündelik sorumluluklarımı birkaç kat daha arttırmıştı.

Oğlan o ilk gecenin ardından sakinleşmiş gibi görünüyordu. Belki annesinin nasılsa döneceğini umuyordu, belki de kayıtsızlığın esrik evreninde uyukluyordu. Pek konuşmuyor ve takdir edilecek biçimde mızıldanmıyordu artık. Sinemadan döndüğümüzdeki neşe çoktan buharlaşıp gitmiş, yerini her zamanki suskunluk almıştı. Annesiz ve yabancı bir adamın ellerinde kaldığının farkında mıydı acaba? Kendime bile belli etmesem de ben de Ceyda'nın ansızın dönüvereceğini umuyordum sanırım. Günler geçtip umut cılızlaşsa da yine de varlığını koruyordu. Fakat idareten de olsa, geçici de olsa bir şeyler yapmalıydım. Çocuğa yemek yapacak ve gündüz saatlerinde göz kulak olacak birisi bulunmalıydı. Sonunda karşı apartmanın kapıcısının karısına evin anahtarını verdim. Gündüz arada bir çocuğa bakacak, yemeğini hazırlayacak, evi toparlayacaktı. İşten kazandığım üç kuruş paranın bir kısmının da böylece uçup gittiğinde gündelik yaşamın daha da kısıtlı ve bunaltıcı hale getirmesi kaçınılmazdı.

Birkaç gün bekledikten sonra Ceyda Burçak adlı birini hastahanelerde, poliste, akla gelebilecek her yerde, hatta nüfus kayıtlarında aramaya başladım. Siyasi Partiler Masası'ndan iyi kötü merhabam olan birinden ricacı olmak da yüz karasıydı. Buna karşın yüzümde giderek yayılıp belirginleşen gölgelere aldırmıyordum. Rezaletin belli bir aşamasından sonra kişinin içinde tanımlanamayan bir özgürlük duygusu serpilmeye başlar. Ferahlamıştım ve karanlığın ışığı dünyayı hayret edilecek bir hızla değiştiriyordu. Özgürlüğün zifiri bir renk alabileceğini o güne dek düşünmemiştim. Onca çabaya rağmen görülen oydu ki Türkiye'de böyle biri yaşamıyordu! O pavyona da gittim, alaycı bir suratla patrona borcunu ödedikten sonra bir daha ortalıkta görünmediğini söyleyerek beni savuşturdular. Ceyda'yı

aramak için başvurduğum her yerde sinsi bir hiçlikle karşılaşıyordum. Sonunda artık bu isimle onu bulamayacağıma ikna oldum. Elimde hiçbir ipucu yoktu ve Ceyda'ya giderek daha fazla öfkeleniyordum. İki yıldır bir yalanla ya da bir maskeyle yaşamış olduğumu kabullenmek kolay değildi. Oğlunu bırakıp giden bu kadın nasıl bir kadındı? Ama hayır, hâlâ böyle bir şey olabileceğine inanmıyordum. Önünde sonunda mutlaka dönecekti.

Akşamları oğlanla salonda oturuyorduk. İkimiz de mutlak sessizliğe gömülmüş, ileriki günlerin belirsizliğini düşünmemeye çalışıyorduk. Televizyonun sesi kısıktı, oğlan annesini özlemeksizin renkli görüntülerin akışına teslim olmuştu. Bu çocuğu ne yapacaktım? Aklıma gelen ilk seçenek, bir iki hafta daha bekleyip Çocuk Esirgeme Kurumu'na baş vurmaktı. Zaten oğlanın bende oluşu bile muhtemelen yasadışı bir durumdu ve Hüthüt namussuzu sırıtıyordu. Hem belki babası olan o uğursuz herif ortaya çıkıp çocuğunu alırdı. Çocuk akıbetiyle ilgili endişelerin çok uzağındaymış gibi kayıtsızlığını sinir bozucu biçimde sürdürüyor, kendi ormanlık arazisinin puslu gölgelerinde geziniyordu. Kendisine ulaşmak mümkün görünmüyordu. Hem mümkün olsa ne diyecektim ki? Sinemaya gittiğimiz günkü yakınlıktan eser kalmamış, çocuğun elimi kolumu bağlayan sorumluluğuyla kalakalmıştım. Bu durumda sorumluluk nesnesine anlayış ya da şefkat göstermem beklenemezdi. Buna karşın sakinliğimi Ceyda'nın bir iki hafta sonra dönebileceğine dair aptalca beklenti ayakta tutuyordu. Yine de oğlan "yat", "kahvaltını et" "yemeğini bitir" "tabağını içeri götür" "televizyonu kapat" "televizyonun sesini kıs" gibi komutlara sessizce uyuyordu. Belki bu evdeki varlığının bu komutlara uymaktan geçtiğini, aksi halde kapının önüne konulmasının an meselesi olduğunu düşünüyordur. Gerçekte galiba çocuğa da öfkeliydim. Benimle uzaktan yakından ilgisi olmayan bu sevimsiz oğlan neredeyse adaletsiz bir ağırlıktan başka bir şey değildi. Üstelik çocuğun varlığı Ceyda'nın evde bıraktığı boşluğu daha da derinleşiyordu. Öylece sessizce elindeki oyuncağı evirip çevirişi, tevizyona boş boş bakışı, plastik askerlerine söylediği kırık cümlelerin içerdiği uyuşuk suskunluk içimde yeşeren öfkeyi an be an şişiriyordu. Muhtemelen ben evde yokken de aynı eziklikle televizyona bakmaktan başka bir

şey yapmıyordu. Günler sonra çocuktan bir koku yükseldiğini fark ettim. Ağır bir kokuydu.

"Banyo yaptın mı?"

"Beni annem yıkardı."

"Yani günlerdir pissin! Ya iç çamaşırların?"

Bir şey demeden önüne baktı. Çocuk günlerdir yıkanmıyor, çamaşırlarını değiştirmiyor, üzerindekilerle yatıp kalkıyor, hatta sinemadan döndüğümüz kıyafetle oturuyordu. Eve gelen kadın yemek yapmaktan başka bir şey yapmıyor muydu? Dehşet içinde kalmıştım. Saçlarının yapış yapış olduğunu, tırnaklarının halini ancak o an fark ettim. Bu bir çocuktu! Kendi kendini beslemesi, yıkanması, üzerini değiştirmesi beklenemezdi! Galiba üzerimdeki yükün ne olduğunu tam o anda büyük bir açıklıkla kavrayıvermiştim. Bu çocuğu yıkamak, beslenmesiyle ilgilenmek, üzerini değiştimek, iç çamaşırlarıyla ilgilenmek, tırnaklarını kesmek, berbere görürmek, kirlilerini yıkamak zorundaydım. Aslında bir çocuğu gündüzleri evde bırakmanın da olmayacak bir şey olduğunun da farkında değildim henüz. Hiçbir şeyin farkında değildim. Ceyda ne zaman dönecekti? Veya o ahmak babası ne zaman ortaya çıkacaktı? Hırsla ayağa fırladım. Kolundan sürüklenerek banyoya götürülen çocuk önce direnir gibi oldu ama vazgeçti.

"Üzerindeki her şeyi çıkart!"

Oğlan utangaç hareketlerle soyunmaya çalışıyordu. Muhtemelen ilk kez anasının dışında birinin önünde soyunuyordu. Hareketleri öylesine yavaş ve beceriksizceydi ki içimde elini kolunu sallaya sallaya gezinen öfkeyi uyarmaması olanaksızdı. Üzerindeki tişörtü bir türlü çıkartamıyor, kafası ve sol kolu tişörtün içinde bir yerlerde kaybolmuşçasına çırpınıyordu. Zavallılığı nereden bakılırsa bakılsın çileden çıkartıcıydı. Daha fazla kendimi tutamayarak oğlanın üzerine atılıp tişörtü hışımla çıkarttım. Sanırım yüzü acımıştı ama aldırmadım. Ardından pantalonunu çoraplarını söke söke çıkarttım. Donunu bile kendisinin çıkartmasına müsaade etmedim. Her şey çıktıktan sonra manzara içler acısıydı. Sağlıksızlığın çırılçıplak kalmaması gerekir. Oğlan çelimsiz kolları, incecik bacakları, neredeyse şeffaf denilecek kadar solgun teniyle dünyadan uçup gidecek kuru bir

yapraktan farksızdı. Koltuk altlarından tutup küvetin içine bırakıverdim.

Kaynar su ve sabunlu süngerin şiddetiyle kızaran oğlan dişlerini sıkıyordu. Küvetin dışında, diz çökerek çocuğu yıkamaya çalışsam da üzerim tamamen ıslanmıştı. Islanmaya falan aldırmıyordum. Tek hatırladığım sabunlu kaba süngerin çocuğun çelimsiz vücudunda açtığı kırmızımsı çizgiler. Bir iki kere acıdığını ima eder biçimde inledi. Bense acıyla temizliğin kardeş olduğunu düşünüyordum. Acı, arılığı o hep arzuladığı özgürlüğe kavuşturan biricik yoldur. Daha şefkatli olmam gerekirdi belki ama hiç Selahattin Tuğcu romanları havasında değildim. Sonunda bittiğinde ikimiz de nefes nefese kalmıştık. Çok yorgundum. İşten, Ceydayı aramaktan, onun bıraktığı boşluktan ve toplantılardan. Çocuk ufacık elleriyle önünü kapatmaya çalışarak korkuyla bana bakıyor, bense banyoda havlu aranıyordum. Oğlanın havlularının hangileri olduğunu bilmiyordum elbette. Kendi havlularımı çıkartıp çocuğu kurulamaya başladım. Kurulama yıkanmadan daha az acılı değildi. En sonunda çocuğun iyice temizlendiğine ikna olmuştum sanırım. Oğlan kupkuru, benim pantalonum ve kazağımsa sırılsıklamdı.

"İç çamaşırların odanda mı!"

Çocuk onun da pek farkında değildi. Hiçbir şeyin farkında değildi.

"Burada bekle!"

Oğlanın odasına süratle daldım ve hızla kırık dökük komodinin çekmecelerini açmaya başladım. Nihayet üçüncü çekmecede eprimiş fanilalar ve donların hazin sıralanışıyla karşılaşabildim. Pazardan alınmış sararmış beyaz iç çamaşırlarının solgun dokusu çocuğa ne de yakışıyordu. Bir iki tanesi yanlış çamaşırlarla birlikte yıkanmış olacaklar ki hafifçe pembeye ve maviye çalmaktaydı. Çorapları da buldum ardından. Ama içlerinde parmak ucu ya da topuklarından biri delik olmayanı bulmak ciddi bir çaba gerektiriyordu. "Pasaklı karı!" Sonunda delik olmayan bir çift buldum. Şimdi sıra çocuğun ne giyeceğiydi. Bir pijama takımı bulup odadan çıktığımda çocuğun komodinini üç çekmecesi ağzına kadar açılmış, eşyalar polis evde bir arama yapmışçasına dağılmıştı. Yine de oğlanın eşyalarının bir envanterini çıkartmak gerektiği gibi soğukkanlı bir karara varmayı da

başarmıştım. Çocuğun neyi var neyi yok bilmeliydim. Ve daha önemlisi bir yerlerde çocuğun bir kimliği falan var mıydı! Çocuğun kimliğine ulaşmak anasıyla babasına ulaşmanın bir yolu olabilirdi. Şimdiye kadar çoktan aklıma gelmesi gereken fikirle beraber umutlandım. İçimi Ceyda'yı yeniden görebilme ihtimalinin ılıklığı veya çocuktan kurtulabilme ferahlığı sarmıştı. Kuşkusuz fazlasıyla uçarı ve bir o kadar da sersemce bir sevinç. Arkasını gördüğümüzü sandığımız bir zahmete katlanmak görece kolaydır. Ceyda'yı özlemiştim. Kayboluşunun getirdiği esrarla birlikte yeniden gözümdeki eski ulaşılmazlığını kazanmaya başlamıştı. İnce bıçağın deriyi hafifçe kesişi gibi bir acıydı. kesik o kadar inceydi ki kan akmıyor, deri sadece yanıyor, deri kesildiğini ve kesiğin arasındaki boşluğu biliyormuşçasına hava alıyordu. Gözlerindeki uzaklık derin ve mavimsi bir sisin arasından eski zaman sultanlarını andırırcasına süzülüyor, şimdi uzakta olan teni etrafındaki mavi zerrelerle birlikte baştan çıkarıcı bir koku yayıyordu. Belirsizlik her zaman olduğu gibi yüceltici bir sıvı salgılıyordu. Şimdiyse belirsizliğin dünyayı çekici kılan öz olduğunu düşünüyorum. Onu pavyonda ilk kez gördüğüm haliyle, o an işittiğim şarkıyla birlikte hatırlıyordum: "Tadım kalmadı sensiz, tadım kalmadı hemen gel, birkaç gün içinde dön ne olur..."

Çocuk getirdiğim giysileri yavaş ve beceriksiz hareketlerle giymeye çalışırken yine yardımcı olmak gerekiyordu. Yavaşlığı beni hâlâ sinirlendiriyordu. Bir çocuğun giydirilmesinin bu kadar zaman alabileceğini düşünemezdim. Giyinen çocuğun gözlerinde, bakışında, duruşunda Ceyda'dan bir hatıra arıyordum ama yoktu. Bu bile başlı başına bir hayal kırıklığıydı. Anasını uzaktan yakından andırmayan oğlan ondan hiçbir koku taşımayacaktı. Belli ki tamamen babasına çekmişti. Haksızlıktı bu. Babasının oğluna, o it herifin oğluna, bu siliklik müsveddesine bakmak zorundaydım. Çocuk Ceyda'nın bile sayılmazdı. Bu, biraz haksız bir yakıştırma muhakkak ama o an başka bir şey düşünemiyordum. Ceyda'yı bulamasam da babasını mutlaka bulacak, çocuğu teslim edecektim. Oğlan buharlar içinde, mis gibi kokarak temiz iç çamaşırları ve pijamalarıyla televizyonun karşısındaki yerine yerleşmişti. Aslında uyuması gerekiyordu. Odasından battaniye ve yastığını getirip kanepeye bıraktım.

"Sen burada uyumaya başla. Sonra seni yatağına taşırım."

Oğlanın canına minnetti. Yorucu, acımasız ve yer yer acı veren banyodan sonra yorulmuş, buhar onu iyice gevşetmişti. Birazdan uyuyacaktı. Bense o gece odasını aramaya, nüfus cüzdanını bir yerlerde bulmaya kararlıydım. Televizyon karşısında içi geçerken ben hızla odasına daldım. Bu defa gerçek bir polisin duygudan uzak, suçlayıcı gözleriydim. Soğukkanlı biçimde odayı gözden geçirdim. Yatak, komodin, küçük gardrop, içi oyuncaklarla dolu bir çamaşır sepeti. İçinde resimli birkaç çocuk kitabının bulunduğu küçük bir kutu. Arama fazla uzun sürecek gibi görünmüyordu. Acele etmemeli, dikkatsizce davranmamalıydım. Küçük odadaki her yeri, her köşeyi, her şeyin arasını gözden geçirdikten sonra ellerim hâlâ boştu. Çocuğun neleri olup olmadığını da öğrenmiştim. En azından bu odada çocuğun hiçbir fotoğrafı yoktu. Aile resimlerinin dışında bir hayatla büyüyen bir çocuktan ne beklenebilirdi ki? Biraz önceki hoyratlığımdan utanır gibi olduğumu saklamayacağım. Geçmişi fotoğraflardan çağıramamak vahşice bir özgürlük olmasına karşın acıklıydı da. Kaç kazağı, kaç pantalonu olduğunu, yedek çarşaf takımlarını, beresini, küçük eldivenlerini, kaşkollarını, tişörtlerini tek tek tespit ettim. Envanter parlak sayılmazdı. Çocuğa ilişin hiçbir resmi evrak yoktu. Sonra aniden bunun saçma bir fikir olduğunu anladım. O bir çocuktu. Her türlü resmi evrak annesinde olmalıydı. Bir büyükle çocuk arasındaki sınırları çizebilmek ilk bakışta kolay gibi görülse de ben henüz oradan çok uzaktaydım. Bu kez yatak odamıza daldım. Ceyda'dan kalmış herhangi bir evrak arıyordum. Ama yoktu. Kadın tüm izlerini silerek yitmiş, kanepede uyuklayan oğlan geçmişi ve kimliği olmaksızın belirsizliğe gömülmüştü.

***

Bizim kortej bölünmenin yarattığı sarsıntıya rağmen fena gözükmüyordu. Hiç değilse durumu kurtardığımızı düşünmeden edemedim. Yürüyüş bitip meydana gelindiğinde bizim kortej de diğerleri gibi dağılmış, kendi arasında sohbete dalıvermişti. Yürüyüşün sonunun bir tür açıkhava kokteyline dönüşmesi garipsense de belki de

doğal olan buydu. Güneşli ve ışıyan bir gün olduğunu hatırlıyorum. Pankartlar, bayraklar, dövizler yerlerde geziniyordu. Mitingin sonunu işaret eden kendiliğinden göstergeler. Gevşeklikle, disiplin saplantısı arasındaki uçurum yeni zamanların kabullenilmesinde dair belirtilerin önde gideniydi. İp gibi düzgün sıralar, komuta uygun sloganlar katılımcıların henüz geçen yüzyılın değerlerini yüceltmekte ısrarlı olduklarını gösterirken, gevşek ve dağınık kortejler bu gibi disiplin gösterilerinin içinin boşaldığını kanıtlama çabasındaydılar. Daha doğrusu bu bir çaba değil çağın ruhunun azar azar sinsi bir yağmur gibi zihinlere içerilmesiydi. Yenilginin özümsenmesi de bir ruh halidir. Söz konusu olan devrim de olsa, bir tek bireyin yaşamı da olsa belirtiler değişmez. Çabanın anlamsızlığı; hiçbir gayretin sonuç vermeyeceğinin kabulü, hayatın akışından dışlanıldığı duygusu. Gözlerdeki ateş, dildeki öfke azar azar kuruyup gider. Elbette hatıralar da vardır. Coşkunun hatırası bazen gözlerden bir kıvılcım hızıyla geçip gider, yumruklar sıkılıverir, kaslar kıpırdar, galiz cümleler dilin ucunu yakar. Hepsi bu kadar. Hatıranın hükümranlığı bir soluk alımı kadar sürede geçip gider. Diğerleri de hatırayı çoğaltmaya çalışırlar ama bu da sonuçsuzdur. Anımsamanın tek başına bir gücü yoktur.

Her zamanki 1 Mayıslardan bir farkı yoktu. Herkesin diğerlerine ne kadar kalabalık ve zinde olunduğunu göstermeye çabaladığı yıllık resmigeçit. Geçen yılın bilançosu, ne kadar artıldığı ya da eksilindiğinin göstergesi. Parti epeyce asılmıştı. Bölünme sonrasında daha güçsüz görünülmemeliydi. Kendi dünyamızın içine sıkışıp kalmış güç gösterisinin toplumsal bir anlamı yoktu elbette ama grupların kendileri için son derece önemliydi. Grubun ya da partinin ihtiyaçlarını hiçe saydığınızda günü geldiğinde toplumsal bir anlam ifade edebilme şansınızı da yitirirsiniz. Ben bile artık başıma kalmış oğlana rağmen geçtiğimiz hafta sonunda iki ilçeye gidip hazırlıkları teşvik etme çabasına girişmiştim. Çocuk ya evde yalnız kalıyor ya da karşı komşudaki yaşlı kadın çocuğu evine alıyordu. Çocuğun orada iyice beslendiğini, hatta kurabiye yediğini düşünmek rahatlatıcıydı. Tek tedirginliğim meraklı kadının oğlana ailesiyle ilgili sorular sormasıydı. Bir çocuğun ne cevaplar vereceğini kim bilebilir? Yine de aldırmıyordum. Rasim, eylülde evi satmaya geleceğini haber verdiğine göre

kalıcı olmayan bir ikamette komşuların meraklı sorularına aldıracak değildim. Onca çabanın sonunda kortejimiz fena görünmüyordu. Partiden ayrılanlar da çalışmışlardı. Kendini kanıtlama çabası evrenseldi ve tüm kortejler bir müsamere havasıyla donanıvermişti. Kaçıncı 1 Mayıs'ım olduğunu hesaplamaya çalıştım. İnsan onları birbirinden ancak ciddi bir olay ya da felaket olduğunda ayırabiliyordu. Birbiri üzerine binmiş onca Mayıs'ın karmaşık anılarının toplamından çıkan görüntü alışıldıktı haliyle; kortejlerin kimi zaman askeri disiplinle, kimi zaman gevşek biçimde uzayıp gidişi, atanlardan başkasının ilgilenmediği sloganlar, arada bir kortejlerin üzerine fırlatılan kuşlamalar, kimsenin kürsüyü dinlememesi, pankartların rengarenk sıralanışı, arama noktalarındaki alışıldık gerginlikler. Tüm bu disiplin veya gösteri, yürüyüş bitip meydana ulaşıldığında kendiliğindenmişçesine eriyor, bu bayramın da sorunsuz bitişiyle insanların içini görevini yapmış olmanın tanımlanamaz ferahlığı sarıyordu. Hüthüt kendi kendine mırıldanıyordu. Diline bir marşı doladığını düşündüm ama aslında kuşun umudun insanda yarattığı duygulanımlara falan da aldırdığı söylenemezdi. Bildiğini yapıyordu o kadar. Konuşmaları kimse dinlemediği gibi konuşmaların ardından çıkan topluluğun söylediği marşlar bile ancak öndeki küçük bir grubun umurundaydı. Alana en önde giren sayısı pek de fazla olmayan işçi kortejleri yavaş yavaş dağılıyordu. Gündeliklik kaldığı yerden devam edebilirdi. Meydanda gezinirken partiden ayrılanların kortejlerine de baktım. Boşanmanın ardından diğerini merak adettendir. Onlar da pek sarsılmışa benzemiyorlardı, en azından kuyruğu dik tutuyorlar ve hatta bizim gibilerden kurtuldukları için sevinçli gözüküyorlardı. Birkaçıyla mahcup biçimde selamlaştık. Ardından Sevil'i de gördüm. Yüzündeki küstah ifade pek değişmemişti, biraz yorgun gözüküyordu o kadar.

"Pek kalabalık değilsiniz!"

Böyle bir dokundurma benim için sürpriz olmadı. Herkesin bir diğerinin kortejini olduğundan az görmesi ışığın kırılımıyla ilgili bilemediğim bir yasanın sonucuydu. Kimsenin kimseyi bedavaya takdir etmeyeceğini anlamak hayat tecrübesi zenginliğidir. Dokundurmaları ve alaycı cümleleri karşılamayı bilmek de öyle.

Böylelerine karşı makûl davramak gereksizdi. Makûllüğünüz asla karşılık bulamayacaktır nasıl olsa. Örneğin "evet, bölünme bizi epey zorladı ama yine de krize karşın fena sayılmayız" gibi bir cevap karşıdakinin alaycı tebessümünü yatıştırmayacaktır. Ahmaklara dürüst davranılmayacağını çoktandır öğrenmiştim. Karşı devrim bile arada bir soluklanır ama biliyorsunuz ahmaklık kesintisizdir. Sevil devam ediyordu.

"Bizim korteji gördün mü?"

Muhtemelen partiden ayrılmalarının üzerinden henüz birkaç yıl geçmeden dörde, beşe bölünecek yeni partilerinin kalabalığı hiç de umurumda değildi. Dağılma ve bölünmenin birleşmeden çok daha dinamik olduğunu da biliyordum. O yüzden bölünülür zaten. Makullük bu dinamik budalalık tarafından haklı olarak zayıflık ve hatta iradesizlikle damgalanırdı. Ahmaklığın hamaratlığına hiçbir şey yetişemediği gibi iyimserlikte de üzerine yoktu. Eh, enerji ve iyimserlik kol kola girdiğinde açığa çıkan yalımlarla dünyalar yerinden oynar, uzak ufuklar kapının önü oluverir. Tabii ki bu yolla açığa çıkan ateş derhal en yakınındakini sarar, bölünme yeniden kaçınılmazlaşır, grup küçüldükçe ilkelerdeki hassasiyet artar. Sevil'e verdiğim cevap aynı ölçüde kayıtsızdı.

"Kalabalıkta seçemedim."

Alay ettiğimi düşünerek somurttu. Hırçınlaşmak üzereydi. Sevil'in patlama öncesi hep sol gözü seğirmeye başlardı ve cevap vermemek gibi bir olgunluğu haliyle ondan bekleyemezdim. Tam ağzını açacakken meydanın biraz ilerisinde iki grup birbirine giriverdi. Bulunduğumuz yerden ancak havada uçuşan pet şişelerini, pankart sopalarını görüyorduk. Aslına bakılırsa gayet sıradandı. Her mitingde bunlardan bir iki tane olur, basın elbette daha eğlenceli olduğundan mitingde toplanan 30 bin kişiyi, mitingin amacını falan değil kavga sahnelerini gösterirdi. Basın nerede budalalık gördüyse üzerine atlar, kan kanı çeker. Sevil "provakasyon var" diye mırıldanarak kendi arkadaşlarının bulunduğu yere doğru koşturmaya başladı. Dalgın dalgın gergin ve hızlı adımlarına baktım. Değişmenin ham hayal masallardan birisi olduğunu insan zamanla anlıyor ama yine de konduramıyor. Miting dağılırken Varol kolumdan çekiştirdi.

"Ne o, kaçanın anası ağlamaz mı diyorsun?"

Gerçekten de kaçıyordum. Bayrakları ve pankartları toparlama işine kalmak istemiyordum. Partinin durumu üzerine konuşmaya da bütünüyle isteksizim. Varol nedense sohbet etmek istiyor. Sesinde mahcubiyete yakın bir tını olduğunda karşıdakiyle insani bir iletişim kurmak istediğini hemen anlardınız. Diğer zamanlar daha çok bağırırdı. Koskoca adamın böyle halleriyle nadiren karşılaştığımdan duraksadım. Sıcaklığın ancak zaaf anlarında ortaya çıkışı da insanidir. Yine de buna fazlaca güvenmemek gerek.

"İstersen bir yerde oturup çay içebiliriz."

Varol'un yüzü memnuniyetle gevşedi. En nihayetinde böylesi tekliflerin karşıdan gelmesi güzeldir. Zayıflıktan her yaşta kaçınılmalı. Hatta yıllar ilerledikçe daha bir sakınılmalı.

"Olur. Denize bakan kahvelerden birinde oturalım. Coşkun, Asuman falan da gelecekti. Bekleyelim biraz."

Çay bahçesine varıp oturduğumuza gelenler Coşkun ve Asuman'la sınırlı kalmamıştı. Masada yedi kişi oluvermiştik hemen. Diğer masalara göz gezdirdim. Mitingin dağılışıyla birlikte katılımcılar çeşitli masalara yayılıvermiş, Mayıs güneşinin altında mitingi değerlendirmekle, kortejleri karşılaştırmakla meşguldüler. Çeşitli partilerin, sendikaların renkleri ve amblemleriyle şenlenmiş şapkalar, masalara boylu boyunca yatırılmış dövizlerle neşeli ve umut vadeden bir görüntüydü. En azından bu yıl da kendini gösterebilmiş olmanın mutluluğunu tüm suratlarda okumak mümkündü. Masada Varol ile benim dışımda herkes epeyce gençti. Kendi aralarındaki neşeli söyleşiye kulak misafiri olmak istemesem de parti çoğunluğu hakkında atıp tuttuklarını ister istemez işitiyorum. Tek tek yüzlerine bakıyorum. Ne kadar da farklı bir dünyada yaşıyorlar. Yüzyılımızdan çok uzaktaki dünyada. İnançta ve adanmışlıkta hep bir mesafe, bir korunaklılık var. Mesafe seslerinden anlaşılıyor. Yanımda oturan Varol masadaki cayırtıdan rahatsız görünmüyorsa da mesafeye umutsuzca içerlediği belli. Benimle özellikle bir şey konuşmak istediği falan yok. Şaşırmıyorum. Konuşulanlara içerlediğini de biliyorum. Henüz kendisini tutuyor. Anlaşılmamışlığın hassas terazisinde kefeleri gözlemlemek yıpratıcı. Yeni zamanlara geleneği bileyerek direnmeye

çabalamak daha da yıpratıcı. Geçmişin ışıltısı gelgeç esinlenmelerden sakınıldıkça gülünçleşip, ihtiyarların hoşgörülen takıntılarından birine dönüşüyor. Her muhafız hep bir önceki devirde yaşar. Yüzlerindeki ifadenin kederli bir timsahı andırması da bundandır. Masada konuşan gençlerin birkaç yıl içinde bu işleri bırakacakları kesin olmasına karşın Varol, ölene kadar çağımızın marşını bildiği makamda söylemeye devam edecek. Her şey değişir, muhafızlar kalıcıdır. Hüzün verecek denli kalıcı. Zamana ayak uydurabileceklerini, değişimin doğasına hâkim olabileceklerini sananlar çözülüp gidiyorlar. Güncellik, öncelikle kendisini yüceltenleri imha edip pespayeleştirirken kendisine aldırmayanlara dokunamıyor. Ama muhafızlar da süreklilik için bir bedel ödüyorlar kuşkusuz. Tartışma sürüyor, bölünmeden sonra bu kez partideki çoğunluğun budalalığından dem vurulmakta. Düşman yaratmak yaşamanın esasıdır ve işbu üretim aksadığında dirimlilik pörsüyen bir kabak gibi çirkinleşir. Varol'un anlayamadığı şeylerden birisi de buydu. Asuman bu kez kongre karar taslağına dair eleştirilerini sıralayıp neden hâlâ bu sersemlerle çalışıldığını sorgularken Varol'un kıpırdanmaya başladığını farkediyorum. İşte başlıyoruz diyorum.

"Ölüyü fazla yıkarsanız ya osurur, ya sıçar!"

Herkes dönüp Varol'a baktı. Ünlemlerin ve soru işaretlerinin havada cıvıldaşarak uçuştuğu kıpırtısız bahar sessizliği. Ardından Varol'un daha da yüksek perdeden uzun konuşması sökün ediyor. Dinlemiyorum, sadece masadaki diğerlerinin genç ve alaycı yüzlerinde geziniyorum. Azarlanmanın özgül ağırlığı son derece düşük. Söylev bittiğinde herkes yine biraz önce düşündüğü yerde eşelenecek. Varol'un aldırdığı yok, azınlıkta kalmayı da umursadığı yok. Ne denli uzun süre azınlıktaysanız, binlerce yıllık geleneği sürdürmeye çalışan ateşperestin gururlu yalnızlığına gömülmüş gözlerle avucunuzda sakladığınız hakikatin yalımlarını seyre dalışınız o denli tutkulu olur. Aynı zamanda da öfkeli. Varol'un cümleleri çok katmanlı bir çiçek gibi yapraklarını safha safha açarken evrensel budalalığın kışkırttığı öfke durmaksızın yükseliyordu. Mahçup itirazların, kırık cümlelerin her bir direnişi beraberinde getirdiği gizil anlamlarla birlikte aptallığı görünür kılıyor, kızgınlık budalalığın azarlamayla dü-

zelebilecek bir hata olduğu inancına daha bir yapışıyordu. Doğru ile yanlış arasında arasındaki engin düzlüklerin kabulü manzaraya dağlardan bakılıp bakılmadığına göre değişir.

"Öyle diyorsun ama geçen mitingte ne slogan attıklarını biliyorsun."

"Bunun bir anlamı yok. Ne öneriyorsun peki!"

"Bunlarla bir şey olmaz!"

"O zaman ne öneriyorsun! Hem kıçınızı kaldırmıyorsunuz, hem söylenip duruyorsunuz! "

Kilitlenen tartışma bir ileri bir geri sayıyor. Varol'un bulunduğu duruşu terk etmeye niyeti yok. Gerekirse gemiyle birlikte batmaya razı. Herkes filikalara atlayıp kaptana söverek uzaklaşmaya çalışırken, güverteden küçümseyen bir ifadeyle kaçanları seyretmek onurlu bir duruş olurdu. Ta ötelerden taşınan ateş, suya dahi dayanabilirken gemi kimin umurunda! Tartışma yatışır, Varol itirazları bastırmanın verdiği gönençle gevşeyip ufka bakarken ben de yüzündeki derin çizgilere sinmiş çağımızdan taşan inadı seyre dalıyorum. Her daim sürgünle sınanan haklılık ömür boyunca damla damla biriken kireçli su gibi zamanla katılaşır. Kirecini bırakıp buharlaşan suyun ardında kalan tortu, Hüthütü katmer katmer sertleşirir. Kuşların toplandığı ormanın ortasındaki geniş açıklık sessizlikle bileniyordu. Koca boşluğa yayılmış onca kuş öylece duruyor. Gürültücü kalabalığın susukunluğu daha da ürkütücü. Sadece tek tük kanat çırpınışları işitiliyor. Hışırtı kesilmek bilmiyor. Leylek de, karga da, ağaçkakan, güvercin de vadileri tek tek gözlerinde canlandırmaktalar. Alevler, kan ve ateş. Yol üzerinde başka bir vaat yok. Hüthüt tek tek kuşların gözlerine bakıyor. Seher vaktinin serinliğindeyiz. Birazdan rüzgâra salınacak kanatların güç biriktirmesindeyiz. Altıncı ve yedinci vadinin tehlikelerine kulak asan yok. Hüthüt sözlerini bitiriyor. Sessizlik daha da ihtişamlı. Ardından kanatlarını açıp havalanıyor, sorgucu rüzgârda arkaya savruluyor. Aşağıya meydanda bekleyenlere bakmıyor artık. Meydanın çevresinde dönüyor. Ardından önce tek tek, sonra gruplar halinde tüm kuşlar havalanmaya başlıyor. Meydanın üzerinde devasa bir hortum gibi dönmeye başlayan sayısız kanat veda edercesine çırpınırken sessizliğin ardından şafak patlaması gürültüsü yerdekileri

daha da korkutuyor. Hüzün yok yine de, hüznün zerresi yok. Sonunda yerde tek bir kuş bile kalmadığında, son dönüş tamamlandığında Hüthüt gagasını doğuya, Kafdağı'na çevirip ileri atılıyor, ardından diğerleri. Güneş uzak dağların üzerinde incecik kızıl bir dilim gibi yükseldiğinde sürü şafağa yöneliyor. Uçsuz bucaksız kuş bulutunun ardında güneş kayboluyor.

***

Evet, parti bölünmeden sonra ilk kez kongreye gidiyordu ama ne hazırlıklara hakkıyla katılacak ne de yeniden bir kurula aday olacak halim vardı. Yorgundum. Günlerin ardı ardına ölümcül bir yeknesaklıkla geçip gidişi irade denilen itici güçten kalan en son kırıntıları da hızla çürütüyordu. Akışa teslim olmuştum. Ne kongre, ne de Nazlı'nın sendikadan biriyle birlikte olduğu haberi umurumdaydı. Nazlı'yla partide karşılaştığımızda soğukça selamlaşıyorduk, o kadar. Boşanmak için mahkemeye başvurduğunu, yakında duruşma celbini alacağımı söylemişti bir keresinde. İlgilenmedim. Evi üç dört ay içinde boşaltmam gerekiyordu, bununla da ilgilenmiyordum. Zamanın büsbütün dışına itildiğim gibi geçtiğimiz yüzyılın, benim çağımın anıları da giderek çürük bir yumurta gibi kokuşuyordu. Zaman nefes almaksızın kokuşmasına karşın bir türlü yok olmuyordu.

Çocuk da çürümeyi kabullenmişti, varlığının göze batınamasına gayret ediyordu, o kadar. Ürkek yaşamında bu yeni bir şey sayılmazdı. Akşamları yorgun argın geldiğimde sessizce beni bekliyor olurdu. Bir sığıntı gibi görünmezliğe sarınmaya çabalıyor, trendeki kaçak yolcunun kontrolörden kaçışını andırırcasına gözüme gözükmekten kaçınıyordu. Nedenleri, insanların hangi saiklerle davrandıklarını asla bilemeyiz. Bize düşen kucağımıza bırakılan sonuçlarla beraber yaşayabilmektir. Ceyda bile külleniyordu. Zaman tutkuyu uyutarak tedavi ediyor, gerisini çürüyüşün evrensel yasalarına bırakıyordu.

Yazın gelişiyle birlikte canlanan bisiklet montaj hattında her zamankinden çok yoruluyordum, o yüzden de eve döndüğümde dikkatimi oğlana verecek halim kalmıyordu doğallıkla. Buna rağmen çocuğun kendini gizlemeye çalışması faydasızdı. Bakıma muhtaç bi-

rinin ölmedikçe kendini hiçleştirebilmesi mümkün mü? Bazen hafta sonları oğlanı gezmeye çıkartıyordum. Evde öylesine oturup durması sağlıksızdı. Yakındaki bir çocuk parkına ya da Boğaz'a gidiyorduk birlikte. Çocuk parkını seveceğini sanmıştım ama hiç de öyle görünmüyordu. Başka çocuklardan çekiniyor, salıncağa binmekten de pek hoşlanmıyordu. Salıncağın zincirlerine olanca gücüyle yapışıyor, kesik ve ahenkten yoksun hareketlerle kıpırdanıyordu. Hızla ittiğimde korkup bağırmıyordu ama gözlerindeki ifadeden henüz varlığı tomurcuklanmaya başlayan avuç içi kadar benliğinin içine gömüldüğü dipsiz ürküntüyü gözlerinde görebiliyordum. O an kendini unutup içinde semiren katran karası salgının ta kendisi kesiliyordu. Yavaşça ittiğimdeyse yüzünde mutlu bir ifadenin yeşerdiğini söylemek fazlaca iyimserlik olacak. Sallanırken aniden başını çevirip soran gözlerle bana bakıyor, hâlâ orada olup olmadığımı kontrol ediyordu. Ona fark ettirmeden ansızın kaybolup gideceğimden korkuyordu. Sokakta gözümün önünden ayrılmamakta ısrar ediyor, umumi tuvalete gitmesi gerektiğinde pantolonunu indirmekte kendisine yardım etmemi isteyerek mızıldanıyordu. Kimse ile tek kelime konuşmayan, bir tanecik bile arkadaşı olmayan bu oğlan okula başladığında ne olacaktı? Ne olacaksa olacaktı, o da hepimiz gibi kucağında bulduğu sonuçlarla birlikte yaşamayı öğrenecekti nasılsa. Hem bu benim sorunum da değildi. Babası ya da Ceyda çok yakında ortaya çıkacaklar ve evlatlarını alacaklardı. Şu andaki durum zaten açıkça uygunsuz ve hatta yasadışıydı. Kimliği bile olmayan bir çocuğa ne hakla ebeveynlik taslıyordum? Çocuk bende kaldığı sürede zarar görmemeliydi, hepsi bu.

Birkaç denemeden sonra parka gitmekten ben de vazgeçtim. Parktaki anaların veya nadiren de olsa babaların gereksiz sorularına birtakım yalanlar uydurmaya çalışmaktan sıkılmıştım. Oysa bazı kadınlar benim gibi bir adamın oğluyla ilgileniyor olmasının hoş olduğunu düşünüyorlardı muhakkak. En kötüsü de doğrudan çocuğa yöneltilen sorulardı: "Babanı seviyor musun" veya "anneciğin parka gelemiyor mu?" İnsanların aptalca sorular demetinden en inciticilerini nasıl olup da seçip yöneltebildiklerini bir türlü anlayamıyordum. Oğlan bunlar karşısında ne hissediyordu acaba? Ya da kimseyi ger-

çekten seviyor muydu? Muhetemelen kimseyi sevecek durumda değildi. Belirsizliğe doğan bir oğlanın birini sevmesi neye yarar ki? Kimseyi sevmemesinin tüm o bulaşık, cıvık sevgi tacirlerinin iddialarına karşın çocuğu daha korunaklı yapacağını düşünüyordum. Yumuşak bir sevgiden çok güçlü bir hisara ihtiyacı vardı yaşayabilmek için. Sevgi tıpkı yaşamımızdaki insanlar gibi geçici, hisarın burçlarıysa kalıcıdır. Beni de sevmiyordu kuşkusuz. Bulanık hayatında ara bir duraktım sadece. Hiçbir şeye ilgi duymayan çocuk sadece yaşamaya, hayatta kalmaya çabalıyordu. Buna çabalamak da denilemez. İçgüdüsel bir tavırla kıpırtısızca durmayı becerebilirse suyun yüzeyinde kalabileceğini umuyordu. Böylece ikimiz de parka gitmekten vazgeçmiştik. Çocuk zaten en kötü ihtimalle Esirgeme Kurumu'nda mecburen sosyalleşecekti. Artık daha çok Eminönü'ne veya Boğaz'a götürüyordum oğlanı. Yürürken pek konuşmuyordum ama çocukların olmadığı ortamlarda daha rahat gibiydi. Gezerken sıkça yorulmasından başka bir şikâyetim yoktu. Ne bir kola, ne gazoz, ne de hamburger talep ediyordu. Talepkâr olmamak yaşamda ayaklar altına alınmanın başlıca koşuludur ama ben bu halden bencilce memnundum. Her şeye razıydı ve üstelik kaderin bir hikmeti sonucu hastalanmıyordu da. İyi de, çocuğa sadece sağlık değil bir de kimlik lazımdı! Ne Ceyda'dan ne de babasından henüz bir iz yokken kısa sürede bir karara varmalıydım. Ceyda'nın dönüşüne kadar çocuğa sahip çıkmak ya da Kurum'a verip ondan kurtulmak. Birlikte yürürken arada bir elimi hafifçe sıkıp yüzüme bakıyordu. Düşündüklerimi hissettiğini sanarak utanıyor, akşam eve döndüğümüzde Ceyda'yı evde bulabileceğim umudunu yitirmediğimi anlıyordum.

***

O gün oğlanı partiye götürmek zorundaydım. Karşı komşumuz iki gündür hastahanedeydi, eve temizliğe gelen kadınsa kendi apartmanlarının temizliğini yapmakla meşguldü. Yaz artık iyice bastırmıştı. Binada tüm camların açık oluşu sayesinde sigara dumanının çocuğa bir zarar vermeyeceğini umuyordum. Nasıl olsa sesini çıkatmaz, otur denilen yerde oturup kalırdı. Hem toplantıda uzun kalma-

ya da niyetim yoktu. Dediğim gibi kongre hazırlıklarını iyice boşlamıştım. Buna rağmen mücadele size istediğiniz zaman ortadan kaybolabilme lüksünü sağlamaz.

Kongre hazırlık toplantılarından biriydi ve bu tür toplantılar kongrelerin kendisinden daha önemlidir. Binadaki hava biraz uyuşukça ve tuhaftı. Muhalefetin olmadığı ilk kongrenin nasıl gerçekleşeceği, partinin yeni yönelimleri, organların nasıl oluşacağı gibi konular konuşulacaktı. Herkeste yeni bir başlangıca dair bir istek olsa da zihinlerdeki yorgunluk bu istekliliğin ardından arsızca sırıtıyor, ümitli konuşmalar bezginliği perdeleyemiyordu.

Çocuk tahmin ettiğim gibi kalabalıktan ürker gibi oldu. Bir sürü adam ve kadın oradan oraya koşturuyor, çaylar içiliyor, toplantının başlangıcı beklenirken, gelişen olaylarla ilgili yorumlar yapılıyor, partiden ayrılanların durumlarına dair dedikodu değiştokuş ediliyordu. Oğlanı ferah bir yere oturtup eline bir paket bisküvi tutuşturduktan sonra biraz rahatlamıştım. Birkaç meraklı çocukla ilgilenmek, şakalaşmak istedilerse de "yeğenimin" usluluğu karşısında heyecanları pek çabuk söndü. Tufan "yeğen"in kim olduğunu tahmin ediyordu ama oralı olmadı. Kınamadı da. Artık kınanabilecek menzilin çok ötesindeydim.

Çocuk umudu bir yük gibi sırtlanmaktan başka çaresi kalmamışlara bakarak oyalanıyordu. Azınlığın gidişi partiyi muhalefetsiz bırakmamıştı elbette. Muhalefete karşı yekvücut olanlar şimdi de kendi aralarında birtakım gruplara bölünerek tartışıyorlardı. Güvensizlik salgın hastalık gibidir. Bıraktığım yerde sessizce oturan oğlanın ne zaman sıkılacağını merak ediyordum. Ben çoktan sıkılmıştım. Tüm kongre hazırlıkları birbirine benzer. Bu da doğaldı zira biz aynı dünyanın insanlarıydık, hangi zamanda hangi ülkede yaşarsak yaşayalım, hangi dili konuşursak konuşalım birbirimize benzerdik. Saplantılarımız da, heyecanlarımız da birbirine benzerdi. Aynı dünyadan olmak hep burnunun dikine gitmektir. Hiçbirimiz tarihin yalan söylediğine inanmayacaktık. Hem umut, gerektiğinde tarihin gittiği yönün tersine gitmeyi de bilmektir. Sıcak ve konuşmaların yavanlığından uzaklaşmaya çalıştım ama artık sığınabileceğim bir Ceyda hayali bile kalmamıştı. *Çaresizce Berlin'i boydan boya kesen duva-*

rın üzerinde tepinenleri seyretmeye başladım ben de. Balyoz gibi, çekiç gibi, keser gibi, hatta tırnak makası gibi akla gelebilecek her türlü bireysel yıkım aletiyle duvardan bir şeyler kopartılmaya çalışılıyor; iğreti dünya apansız devriliyordu. Gömüldüğüm çiçek desenli koltuktan güç bela kalkarak şehirdeki olağanüstü hareketliliği dinliyorum. Televizyondan da bir şey anlaşılmıyor, dışarıdaki başıbozuk gürültüden de. Otto'nun gözleriyle sokağa bakıyorum. Çoktan ölmüş olması beni ilgilendirmiyor, cebimden ömrüne bir onbeş yıl ekleyiveriyorum. Ne de olsa ölülerin kaderi yaşayanların elindedir. Hâlâ heyecanlandığında Çince kelimeler savuran bunak sokaktan geçenlerden bazılarının elindeki çekicin, pergelin ve başağın çıkarıldığı, ortası delik üç renkli bayrağa bakıyor. Ardından da bayrağı taşıyan kızın öfkeli kaşlarında okunan yeni zamanın titrek umuduna dikiyor bakışlarını. Her şey bir makasla halledilecek kadar derme çatma olabilir mi? Otto benliğinin çoktan kireçlenmiş derinliklerinden gelen tanıdık dürtüyle titredi. Tıpkı Olga! Oysa Olga'nın yüzünü hatırlamıyor bile. Bernburg'da, toplama kampında ölmese o da böyle yürür müydü? Hayır! O da tıpkı Otto gibi kurumuş parmaklarıyla tuttuğu diz battaniyesiyle zorla pencereye gidip olanları anlamaya çalışırdı. O da ürkerdi ve milise telefon edip neden bu serserilere müdahale edilmediği yollu azarlar savururdu. Kimse neden bir şey yapmıyor bunlara? Kimse neden ateş etmiyor? Konuşmacının tekdüze sesinde iyice ısınan rehavet mışıl mışıl yeryüzüne iniyor. Çocuk oturduğu sandalyede kaykılmış uyukluyor. Aslında büyükler de uyukluyor. Otto televizyon haberlerinin karşısında elindeki "Neues Deutschland"la birlikte uyuklarken televizyonda yükselen yabansı tınıyla sıçradı. Gazeteyi yere savurup gözlüğünü düzeltti. Genel Sekreter ülkeyi terk etmiş! Duvardan balyozlarla, tırnaklarla koparılan parçalar umarsızca dört yana savrulurken içinde bir yerlerde Büyük Seddin üzerine ilk çıktığı anın lezzeti uyanıverdi. Öylesine uçsuz bucaksız, öylesine yabani ve öylesine gururlu. O duvar balyozla, iş makinesiyle falan yıkılmaz, ancak rüzgâr, kum ve zamanla çökertilebilir. O da yeterince sabırlı olunabilirse. Sırıttı. Moskova da yıkılmaz! Tanklar gelir ve düzen hüküm sürer. Dışarıda gece gündüz durulmayan kıpırtıya sövdü. Zor ortadan kalktığına ebedi insan, sürüldüğü yerden başını kaldırır ve umut her zaman niceliğe teslim olur. Otto tankların her an duyuluverecek homurtusunu bekliyor ama klakson seslerinden başka bir şey duyulmuyor. Olsun, Moskova yıkılmaz! Kimse böylesine devasa, böylesine acımasızca bir boşunalığı kabullenemez. Gülümsüyorum. Konuş-

macının yanında not alan Tufan gülümseyişimin anlamını çözmeye çalışıyor, ardından yine kâğıtlarına dönüyor. Otto'ya acıyorum yine de, Moskova'nın düşüşünü görecek kadar yaşatmak istemiyorum. Tarih kimseyi bu kadar hoyratça aldatmamalıdır. Büyük Set'teki Chanel defilesinde uzun boylu, çekik gözlü kızların sergilediği abiye gece kıyafetleri rüzgârda uçuşurken parti amblemlerinin kızıllığı yavaşça anlamsızlaşıyor. Yenan'ın, Şanghay'ın, Kanton'un ölüleri başka bir zamanın küflü hayaletleriymişçesine her şeyden habersiz silinip giderlerken; giderek rengi solan umut elleriyle yüzünü örtüyor. Umut bile baştan çıkabilir.

***

Apartmanın kapısına vardığımızda oğlan iyice kendinden geçmişti. Toplantıdan erken ayrılmak için çocuğu bahane etmiştim ama anlaşılan bu haklı bir mazeretti. Uykunun boşvermişliğinde yitip gidivermiş oğlanı kucağımda taşıyarak ta kapıya kadar gelmeyi nasıl başardığıma kendim bile şaşırıyordum. Bu cılız çocuğun uyurken bu kadar ağır çekeceğini tahmin etmemiştim. Belki o kadar ağır değildi, sadece taşıma süresi uzundu. Güzel bir yaz gecesiydi fakat mehtabın tadına varmak için insanın ellerinin boş olması gerekir.

Nihayet apartmana ulaştığımızda bir kolumla çocuğu tutup, boş kalan öbür elimle cebimdeki anahtarlara ulaşmaya çalışıyordum. Sadece onun değil benim de uykum gelmişti. Çocuğu elbiselerini bile çıkartmadan yatırıp Otto gibi televizyon karşısında uyuklamaktan başka bir şey düşünmüyordum. Belki ben de bir an spikerin sesiyle sıçrayıp tazelenen dramlara şahitlik edebilirdim. Otto, Tiananmen'e homurdanarak giren tankların alana kurulmuş derme çatma çadır denizin üzerinden hoyratlıkla geçişini görseydi nasıl da memnuniyetle gülümseyip "bunu bizimkiler niye beceremedi" diye hayıflanırdı. Belki de sonu Srebnitsa'da biten haberlerle uykum bölünürdü. Gözlerimi oğuşturarak bitip tükenmeyen çukurlara, çukurlardaki insan kalıntılarına, toprakla karışmış kemiklerin güvenilirliğine sinmiş büyük umut yüzyılının sonuna bakardım. Çukurların başında ikiyüzlü bir üzüntüyle insanlık dramını seyreden Birleşmiş Milletler askerlerinin sahte şefkatine gülümserdim.

Cebimdeki anahtarları kavrayıp kilide hamle ederken ürperdim. Hemen yakınımızda bir gölge büyüyordu! Bu nihayetinde Srebnitsa'dan da, Tiananmen'den de daha somut bir tehditti. Kucağımdaki çocuğu iki elimle birlikte kavrayıp hızla gölgenin kabardığı yara döndüğümde üç metre ötemdeki adamla karşı karşıya geldim. Gölgeye karışmış gözleri seçilmiyordu ve bu haliyle daha da ürkütücüydü. Gözleri parıldamıyordu. Bu adamların gözleri hiç parıldamaz. Işıksızlıkla ben birbirimize bakıyorduk. Boğazımın kuruduğunu hissediyordum. Bir şeyler olacaktı. Ansızın bir şeyler oluverecekti. Adam gölgenin içinde öylece duruyordu. Ansızın bir adım daha atıp yüzü gölgeden biraz da olsa sıyrılıverdiğinde kara kuru uğursuz suratı önümde açılıverdi. Tanıdık bir yüz. Ceyda ile pavyondan birlikte ayrılan herifin yüzü tekinsiz bir anıymışçasına hakikat dünyasına fışkırıverdi. Çok zaman geçmişti, çok zaman. Tükrüğümle dudaklarımı ıslatmaya çalışıyordum. Hiç değilse bir ses çıkartabilmeliydim.

"Ne istiyorsun!"

"Ceyda nerede?"

Kucağımdaki oğlan uykusunda bir şeyler mırıldanıyordu. Kesik kesik kelimecikler. Bu adamla gırtlak gırtlağa gelmemiz gerekirken ağzımdan bıkkın ve kısa cümleler çıkıverdi.

"Bilmiyorum. Gitti. Birkaç ay önce gitti."

Adam bir bana bir kucağımda uyuklayan çocuğa baktı. Oğlanın ağırlığını taşıyabilmek giderek güçleşiyordu. Terliyordum. Bu karşılaşmaya zamansız yakalanmıştım. Halbuki çocuğun babası ortaya çıktığında oğlanı onun kollarına bırakarak bomboş kalmış ellerimi ceplerime sokarak yalancı bir hüzün yaşayacağım anı düşlemiştim aylarca. İşte o an bu andı ama ben sadece uyumak istiyordum. Başıyla kucağımdakini işaret etti.

"Peki çocuk?"

"Onu da bırakıp gitti. Seni bekliyordum ben de."

"Niye ki?"

"Senin oğlun değil mi, herhalde bir gün ortaya çıkacaktın."

Sessizlik. Ne demek istediğimi anlamaya çalışırcasına sustu. O da koyu renk diliyle dudaklarını ıslattı. Gözlerimdeki ifadeyi tarttığını düşünüyordum. Gözlerimdeki ifadeden nasıl biri olduğumu anlama-

ya çalışıyordu. Sesindeki tehditkâr hava dinmiş, yerini acımaklı bir tınıya bırakmıştı.

"Oğlan benden değil."

Anlayamadım dediğini. Çocuk kucağımda bir top güllesiymişçesine büyüyordu. Terliyordum ve kulaklarım uğulduyordu. "Oğlan benden değil." İçimden sayıkladığım cümle giderek mayalı hamurmuşçasına küstahça kabarıyordu. "Oğlan benden değil! Ceyda'nın çocuğu da değil zaten!"

"Kimin çocuğu peki?"

"Kimin piçi olduğunu Ceyda'ya sor!"

Kucağımda artık iyice büyüyen gülleyi, kimsenin sahiplenmediği piçi yere düşürmemek için son kuvvetimi de harcarken gölge belirdiğinin aksi yönde küçüldü, küçüldü ve dilsiz adımlarla bir hayaletmişçesine yok oluverdi.

Akşam serinliği

Hava serinliyor. Bardağımı yavaşça masaya koyup telaşlı adımlarla uçuruma giden treni düşünüyorum. Frenini çektiğimizde hantal ve sağır lokomotif raylardan isyankâr kıvılcımlar çıkartarak acılı haykırışlarla duruverecekti. Henüz durmadı. Güneş uzaktaki minarelerin kadim kubbelerinin ardında çoktan battı. Yerinde şimdi sadece serin bir kızlıllık var. Birazdan üşümeye başlayacağız. Oğlana bakıyorum. Güneşten geriye kalan berrak aydınlığa değil yeni defterlerine, kitaplarına bakıyor. Artık yeni bir nüfus cüzdanı var. Edinmek için bayağı uğraştım ve en azından bir süre idare edeceğini umuyorum. Haftaya okula başlayacak ama gergin sayılmaz. Hâlâ umursamazlığın renksiz güzelim örtüsünden ayrılamıyor. Bana kalırsa sınıfa tek başına girdiğinde diğer ana kuzuları gibi ağlamayacak.

Ağlamayı öğrenemedi. Kayıp çocuğun susabilmekten başka öğrendiği bir şey yok. Ama onu da iyi beceriyor. Sustuğunda varlığı yeryüzünden siliniyor. Kitaptaki harfleri usulca gözden geçirişini gülümseyerek seyrediyorum. Parmağını ürkek hareketlerle sayfaların üzerinde gezdiriyor, bazen de mırıldanıyor. Şu anın ne denli asude bir an olduğunu mırıldanıyorum kendi kendime. Bahçe neredeyse boşalmış, gölgeli tenhalıkta kuşlar yaklaşan geceyi tedirgin cıvıltılarla selamlıyor. Asudeliğin kocaman bir yalan olduğunu bilmiyor değilim. İşgal altındaki Bağdat'ta durmaksızın bombalar patlıyor, Kandehar'da taptaze pusular kuruluyor. Acı uzaklaştıkça egzotik bir tad kazanır. O kadar uzaklara gitmeye gerek yok. Burada, bu kentte sayısız tuzak, sayısız zorbalık ve sayısız acı geceye doğru daha da kabarıyor. Çaresizlik kemikli parmaklarıyla güneşi gırtlaklıyor. Dünkü mitingten cebimde kalmış bildiriye bakıyorum: "Irak'ta Amerikan İşgaline Son!" Yeni bir çağ falan yok, sadece umut adlı inatçı kuş var.

Sürgün Ruhun Rüya Defteri ve *Gecelerin En Güzeli* romanlarıyla tanıdığımız Ömer F. Oyal, yeni eseri *Önceki Çağın Akşamüstü*'nde devrimler ve yenilgilerle dolu bir yüzyılın düşlerini canlandırıyor. Çin, Almanya, Rusya ve Arjantin gibi özgürlük türkülerinin yüksek sesle söylendiği ülkelerde dolaşan ve yeni bir dünya arayanların dramını, Türkiye topraklarında devrimci mücadeleye katılan yakın dönem aktörlerinin trajedisiyle birleştiren, hüzünlü ve sevimli bir hikâye anlatıyor bize.

Büyük acılara, hep yüksek bedellere mal olmuş devrimci yaşamı incelikle ama naifliğe düşmeden, içeriden eleştirel bir tonla ama nihayet devrimi ve daha önemlisi hayatı savunarak kaleme almış Oyal. Devrimci olmanın görece kolay, devrimci kalmanın ise ne denli zor olduğunu, bir iç hesaplaşma sürecine tanık olarak görüyoruz. Ve sonuçta anlıyoruz ki vicdan, bir devrimcinin asla teslim etmemesi gereken şeyidir ve her tür zorluğa rağmen gülebiliyorsak eğer hâlâ umut var demektir. Devrim, işte böyle sevilmelidir...

Önceki Çağın Akşamüstü gündelik politika pratiklerinin, açmazlarının, insani sıkıntılarının ve dertlerinin egemenlerin yüzeysel eleştirilerinin dili kullanılmadan da işlenebileceğinin güzel bir örneği.

AYRINTI • TÜRKÇE EDEBİYAT
ISBN: 978-975-539-652-1
9 789755 396521

22 TL